

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personlig brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

XLIII

BISKOP
JØRGEN SWANE
OG HANS HUSTRU
MAGDALENE F. BRUUN

AUGUST BANGS FORLAG
KØBENHAVN

1973

**BISKOP
JØRGEN SWANE
OG HANS HUSTRU
MAGDALENE F. BRUUN.**

MEMOIRER OG BREVE

blev i Aarene 1805 til 1827 udgivet af
Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.
Denne Udgave er fremstillet som fotografisk
Optryk hos Villadsen & Christensen, Hvidovre.
Printed in Denmark.

© by AUGUST BANGS FORLAG

ISBN 87 7226 001 7 (Serien kpl. hft.)

ISBN 87 7226 002 5 (Serien kpl. indb.)

ISBN 87 7226 047 5 (Bd. 43 hft.)

ISBN 87 7226 048 3 (Bd. 43 indb)

INDLEDNING

Forfatteren *Daniel Bruun*, der hører til den bekendte Bruunske Slægt (Fredericia-Bruunerne), har tilstillet Udgiverne en stor Del Manuskripter, samlede ud af Slægtens Arkiver — Breve, Meddelelser og Dagbøger, som giver interessante Oplysninger om flere af Slægtens Medlemmer.

Familien *Bruun*, som hører hjemme i Fredericia fra det 17. Aarhundrede, erhvervede i Tidens Løb Besiddelser i Jylland, deriblandt ogsaa Asmild Kloster ved Viborg med sin Kirke og sine Familiebegrovelser. Denne Herregaard blev købt 1809 af Justitsraad, Købmand og Fabrikant *Bertel Bruun* (1767—1827), fra hvem den i 1830 gik i Arv til hans Søn, Højesteretsassessor, Konferensraad *Peter Daniel Bruun* (1796—1864). Herfra stammer Familiens Forbindelse med den gamle Gaard, og Bogen skal handle om den sidst nævnte Ejers Datter: *Magdalene Sorena Bruun* og hendes Mand, Biskop *Hans Jørgen Swane*.

Hun har været en overordentlig indtagende Kvinde og omtales fra alle Sider i høje Toner af sin Slægt, Kvinder som Mænd. Ikke alene hendes Skønhed priser de, men hendes ualmindelige Ynde og Elskværdighed, og hun havde i høj Grad den Evne,

som var egen for denne Slægt, energisk at holde sammen og være kærlige mod hverandre. Herfra stammer ogsaa den store Gæstfrihed, som havde hjemme i de Præstegaarde, hvor *Magdalene* blev Herskerinde.

Hun var kun 23 Aar, da hun blev gift med *Jørgen Swane*, og efter at have ført et lykkeligt og sorgfrit Ungpigeligiv, omsvævet og omsværmet i alle Livets lette, lykkelige og graciøse Glæder, gik hun over til sin alvorlige og ansvarsfulde Opgave, efter dog en Tid bange at have tøvet for Ansvaret.

Om denne Tøven vil Bogen ogsaa fortælle.

Om det Indtryk hun gjorde, kan man gøre sig et Begreb, naar Daniel Bruun fortæller:

„Verden aabnede sig allerede for mig, før jeg var 4 Aar gammel (1860), naar vi kørte til *Swanes* Præstegaard i Hjermind, 3 Mil fra Asmild Kloster, hvis store Have med den gamle Runesten og Fætternes og Kusinernes mange Legepladser var et herligt Sted, som Tante *Magdalene* ved sin mageløse Godhed og Onkel *Swane* ved sin rolige Venlighed gjorde os saa uendelig kært. Her tilbragte jeg i min Barndom mange lykkelige Dage.“ Der er da søgt at samle nogle af de Familiepapirer, der kan give Billeder fra hin Tid og fortælle om disse to Menneskers Liv, som hver især var udprægede Personligheder og som i deres Ungdom blev knyttede til hinanden, gennemgik mange Livets Prøvelser, og som derefter levede sammen i et ualmindeligt lykkeligt Ægteskab — tilsidst i den prægtige gamle Bispegaard i Viborg. Hendes Fader for-

talte, at allerede som Barn kunde hun „med Hæftighed og Varme træde op mod alt uretfærdigt og uforskyldt og havde altid i saa Henseende et sundt Blik“ — og hendes Begavelse laa ikke saa meget i Hjernen som i Hjærtet. Hun blev en fortræffelig Præstekone, og hendes Menighed elskede hende for hendes Gæstfrihed og Hjælpsomhed.

Hendes Mand, *Hans Jørgen Swane*, tilbød hende hele sit Liv; skøndt han i aandelig Henseende var hende overlegen, meget begavet, som han var, beundrede han hende ubetinget. Han var mindre end hun og ved første Blik lidt uanselig, men han gjorde snart Indtryk af at være en betydelig Mand, energisk og bestemt. Han var et Forstandsmenneske, der stillede store Fordringer, først og fremmest til sig selv, men ogsaa til andre. En beaandet Prædikant, en myndig Administrator, en klog Verdensmand. Han var i sin Ungdom en Tid Senior i Studenterforeningen, men han havde i denne begavede Kres Vanskelighed ved at finde intime Venner, der stod paa Højde med hans aandelige Udvikling. Han blev stundom betragtet som Aandsaristokrat, men han havde stærke Sympathier og Antipathier og et stort Hjærtelag, som han maaske havde arvet fra sin Moder, ligesom ogsaa hendes stærke og superlative Maade at udtale sig paa. Der kunde som Følge heraf undertiden opstaa visse Modsætningsforhold mellem ham og andre, f. Ex. ogsaa Svogrene, hvis Interesser var paavirkede af deres praktiske Gerning, og det var hans Hustru, som da forstod at jævne dem.

Skøndt hans Organ ikke altid slog til i store Kirkerum og manglede Klang, blev han altid søgt og hørt med stor og dyb Opmærksomhed.

Af Optegnelserne fra hans Ungdom, særlig fra Brydningstiden under hans Ophold i Italien i Slutningen af Fyrreerne og som Lærer for Thorvaldsens Dattersøn, er der i det følgende kun medtaget en Del. Men hvormeget det end har været nødvendigt at forbigaa, har Familiepapirerne dog givet rigt Stof til en Skildring af Biskop *Jørgen Swanes* og hans Hustrus skønne Familieliv.

Udg.

Hans *Jørgen Swane* blev født i Kjøbenhavn den 27. Oktober 1821. Hans Fader var Mægler *Lars Swane* (1790—1874) og hans Moder *Julie Annette Clausen* (1795—1887), Søster til Professor, Dr. theol. *H. N. Clausen*. Han blev Student 1838 fra Borgerdydskolen og theologisk Kandidat 1843 med bedste Karakter. Hans Universitetsstudium faldt omtrent samtidig med *H. L. Martensens* epokegørende Optræden som Professor, og det er sagt, at denne Lærer har haft en blivende Betydning for *Swanes* theologiske og religiøse Udvikling; derimod stod hans Onkel, Professor *Clausen*, ham fjernere.

Om *Jørgen Swanes* Slægt er der for nylig udgivet en Bog: „Blade af en Familie-Krønike. (Slægten Swane,“ Bind XXXIX af Memoirer og Breve, udgivne af Jul. Clausen og P. Fr. Rist, Kbhvn. 1923). Denne Bog er en Bearbejdelse af et Manuskript, i hvilket den i Februar 1922 afdøde fhv. Revisor *Leo Swane* (en Broder til den her omhandlede Biskop *Jørgen Swane*) har skildret sin Faders og Moders Slægt, Familierne *Swane* og *Clausen*, og fortalt sine Barndoms- og Ungdomserindringer, som knytter sig til dem.

Biskop *Jørgen Swane* omtales kun lidet i denne Bog, men til nærmere Forstaaelse af, hvad der her

i dette Værk meddeles, er den af megen Betydning ikke mindst med Hensyn til Karaktertræk, som aabenbart var fremherskende i disse Familier. Der henvises derfor til denne Bog.

I de Aar, der fulgte efter tilendebragt Examen 1843, og medens *Jørgen Swane* opholdt sig i Forældrenes Hjem i Kjøbenhavn og forinden han 1845 tiltraadte sin Udenlandsrejse, som hans Fader havde givet ham Midler til, var han blevet meget indtaget i en ung Pige, *Magdalene Bruun* (født d. 27. Marts 1827), Datter af Højesteretsassessor *Peter Daniel Bruun* og *Reinholdine Schönheyder*. Hun var meget smuk, yndefuld og kvindelig, som det ogsaa fremgaar af Malerierne fra den Tid, og hun fik ogsaa ham kær, men som vi skal erfare, drog han i 1846 ud paa en lang Udenlandsrejse efter forgæves at have anholdt om hendes Haand.

Uddrag af hans Optegnelser vil give os Oplysninger om de sjælelige Brydninger, han gennemgik i denne Periode. Dagbogen begynder allerede, medens han er Student og 21 Aar gammel, med at omtale Broderen *Henrik*, der ligeledes studerer Theologi, men hvis Lyst kun stod til Musikken.

Af Jørgen Svanes Dagbøger.

19. Septemcer 1842. I Gaar, Søndag, gjorde *Henrik* og jeg en Tur sammen i vor gamle elskede Dyrehave. *Henrik* sejlede til Torrebæk, og jeg gik, formedelst Armod. Paa den høje Mark fortærede vi den Frokost, vi havde med os, og drog i det dejlige Vejr over Ulvesvælget til Fortunen, og omsider til Kilden, hvor vi for første Gang i vort Liv rekvirerede en halv Flaske gl. Vin, men som ogsaa satte os i det brillianteste Humør.

Henrik udøste da sit Hjærte for mig; det arme Menneske, med de Forhaabninger, han nærer! at sidde saaledes indesluttet over Bøger, han ikke kan interessere sig for. Men det maa gaa godt nu til Jul, det andet var en altfor stor Sorg. *Henrik*, som ofte lader saa besynderlig uudviklet i det daglige Liv, han røber et Fond af Gemyt og dyb Selvbetragtning, naar han kommer til at tale om sit Spil, o, mig kan han overvise om sit Kald.

At Musikken er det eneste, han kan beskæftige sig med, er vist, og jeg kan ikke tvivle paa, at han jo bringer det til noget stort.

O, kunde de kære gamle Forældre opleve hans Lykke, som han sagde igaar, at de ikke blot skulde have Betyrning af ham. Hvor er jeg dog lykkelig over at have en Broder, med hvem jeg i enhver væsentlig Anskuelse stemmer saa fuldkomment overens. Han er den eneste jeg kan omgaaes af Ungé foruden *Høedt*²⁾, hvor maa jeg prise Skæbnen for at *Henrik* har truffet ham! *Høedt* er en stolt Erscheinung, det bedst begavede unge Menneske, jeg har truffet paa. Han er gaaget stærkt frem i den senere Tid, er bleven et bedre Menneske. Et lille Digt af ham med en Bouket Blomster til Skuespillerinden *Md. Nielsen* fik jeg af ham i Dag, det er saa duf-

1) Hendrich Georg Clausen Swane, 1843 cand. theol., Musiklærer (1818—97).

2) Frederik Ludvig Høedt (1820—85), Skuespiller ved det kgl. Theater, studerede først Theologi, droges til mætetiske og dramaturgiske Studier, skrev lyriske Digte. — Debuterede som Skuespiller 1851. Tog sin Afsked 1861 og blev Sceneinstruktør.

tende og varmt, saa ægte lyrisk. Han bliver dog vist Digter, men Gud véd, om han faar Eksamen? Hvis ikke er han maaske af de Mennesker, som kan udvikle sig uden den.

Moder er syg, min arme Moder, hun og Fader var igaar i Roeskilde for at besøge *Leo*¹⁾. Moder bad mig i Aften at bede til Gud om hendes Helbred. O, hun er den oplivende Sol herhjemme.

Fredag 23. Septbr. — Moder er bedre, al *Hansens* Medicin har hun paa egen Haand bortkastet, og begynder at drikke nymalket Mælk som før; en kraftig Karakter. Imorgen Aften venter os en stor Glæde, Onkel *Henrik*²⁾ kommer hjem Kl. 9, og vi er da alle forsamlende derhenne for at modtage dem og *Leo*.

Paa Mandag rejser de til Altona, og samme Dag rejser alle *Puggaards* til Tyrol og Italien for i Vinter. —

21. Marts 1843. 6 Maaneder er da forsvundne siden jeg sidst skrev om *Henrik*. Han er nu fri, har overstaaet sin Examen lykkeligt og spiller, spiller dejligt, og i disse Dage er han lykkelig, nu først er Humøret kommet over ham.

Han er *atter* kommet ind i det med *Høedt*, spillede igaar for første Gang for ham, og han roste hans Spil stærkt. Han skal nu introduceres hos *Nielsens*³⁾. Han har nu Mod, ser sin Fremtid med et eget Blik, og nu begynder Foraarssolen at skinne, om to Maaneder staar Naturen i sin fulde Pragt — da læser jeg stærkt, ja, Gud give det var saa vel, men hvad der altid har manglet mig, er anstrengt Flid eller Sjælskraft, hvor skulde jeg derfor faa Kraften fra nu, og dog har jeg en ydre Impuls, thi jeg kunde da faa Examen til Juli. *Barfod*, som jeg læser

¹⁾ Leo Swane (1837—1922), Student fra Sorø 1859, Landmand fra 1863, 1881 til 1910 ansat i „Bikuben“. Forfatter til „Blade af en Familie-Krønike“ (Slægten Swane). Kbhvn. 1923. Han var 1842 med i Roeskilde, hvor hans Onkel Prof. Clausen var Stænderdeputeret.

²⁾ Henrik Nicolai Clausen, Professor ved Universitetet 1821 (1793—1877). Gift med Birgitte Francisca Swane, Søster til Jørgen Swanes Fader (1797—1875).

³⁾ Kgl. Skuespiller, Professor Niels Peter Nielsen (1785—1860), gift 2. Gang med Skuespillerinde Anna Wexschall, f. Brenøe (1803—56). Familien Nielsen boede i Frederiksberg Allé i mange Aar og førte et meget selskabeligt Hus.

sammen men, vil op til Sommer, det er da altid en Hjælp.¹⁾

Henrik og jeg gaar i Aften hen til *Muus's*²⁾. *Henrik* vil spille for *Fru Muus*, som han har lovet hende. Vi var der igaar Aftes; der var en Forelæsning 3: Fader læste højt for den hele Kres af Damer, en Roman, og Kl. 9 kom *Kolthoff*³⁾, *Etatsraaden* og vi. Hvorfor kommer vi (jeg) saa meget (gerne) til *Muus's*? Et egentligt aandeligt Udbytte kan ikke gøres dér. Blot fordi jeg bliver saa vel modtaget, er det ikke. Nej, det er en Sandhed, *Fru Muus* er mig inderlig kær, og nøje bunden er jeg og vi alle blevne til hende i *Tidens Løb*. Men dog er dette ikke nok til at udøve den dragende Magt paa mig. *Fru Muus* er Centrum for den Cirkel af Planeter, om hvilken jeg drejer mig. Derfor er der en stærkere Magt, der drager mig til hendes Hus end Husbeboerne selv, men disse har ikke opdaget den; men *Moder*? Hun har bemærket, hvorhen mine Tanker drejede sig paa *Ballerne* i Vinter hos *Muus's*, *Kolthoffs* og *Bruuns*, men hun tier stille, lader sig ikke mærke med noget. — — O, hvad har jeg skrevet! betroet min lønligste Hemmelighed til Papiret og profaneret den, — saa synes jeg!

I Aften er *Muus's* vist alene, men der skal snart læses igen!

29. Marts. Igaar Aftes var der Læsning hos *Fru Bruun*⁴⁾ og Selskab hos *Hanne*⁵⁾, og til dette sidste for-dømtes jeg og *Henrik* ved Faders voldsomme Opfordringer; det gjorde ham ondt for *Hanne*, om hun aldeles skulde undvære sin Slægt. Det var saaledes en glædelig Aften. Forresten er den velsignede Bog ikke udlæst

1) Vistnok Provst Immanuel Barfod (Vaabensted), (1820—96).

2) Kammerassessor, Toldskriver Laurids Fog Muus (1785—1856), gift 1827 med Christiane Bruun (1802—59), Datter af Justitsraad, Købmand Bertel Bruun i Fredericia.

3) Peter Ernst Vilhelm Kolthoff (1809—90), Sognepræst til Helligaandkirken i Kbh., gift 1857 med Johanne Marie Swane (1815—85), Jørgen Swanes ældste Søster.

4) Marie (Maren) Bruun, f. Hansen (1804—82), Enke efter Fabrikejer Johannes Ivar Bruun (1795—1836) til Bruunshaab ved Viborg.

5) Hanne Søster *Fru Johanne Kolthoff*.

endnu, den er paa tre Dele, dens Navn er „Maria af Burgund“! det være højlovet!

Forresten skal jeg nu om et Øjeblik hen i Ridehuset til *Ole Bulls* Koncert; der bliver vistnok et stort Publikum; om der skulde findes et eller andet bekendt Ansigt derimellem? I høje Norner! Jeg opsender en stille Bøn til Eder! — Det er mig i denne Tid slet ikke kedeligt at gaa paa Gaden, endog i det mest trivielle Ærinde; ved hvert Hjørne, jeg bøjer om ad, forestiller jeg mig den Lykke, der kan times mig i den næste Gade, men ak, naar opfyldes mit Haab!

Hvor jeg afskyer det Menneske, der først fandt paa at bygge Husene her i Byen saa høje, man kan ikke engang saa meget som se op til anden Sal. —

4. April. Fru *Bruunshaab* [Fru Marie Bruun] har været temmelig syg, men kommer sig nu. Den Muus-Bruun'ske Familie har jeg ikke set noget til i næsten 14 Dage, og altsaa heller ikke dens Omgivelser, men paa Lørdag skal der være Middagsselskab for *Thorvaldsen*¹⁾, og om Aftenen venter jeg da at komme dér!

Barfod er triviell i disse Dage, der er i det hele ingen Skønhedssans ved ham; hvor sjældent træffer man den i Livet, og hvor skal jeg træffe det Menneske, jeg kan føle Fortrolighed til, hidtil har jeg kun søgt forgæves; *Henrik* og jeg staar vel i nøje og inderligt Forhold til hinanden, men hans Tendenser er for forskellige fra mine. *Høedt* kan jeg aldrig komme til at elske, hvor højt jeg forresten sætter ham, han er for egoistisk og mangler aldeles det mystiske Element. Men! Jeg troer, der er Sympathier.

6. April. Igaar var der Koncert i Ridehuset, 400—500 Deltagere. Haydns „Skabelse“. Det var smukt, meget smukt, men dog ikke komplet, Kompositionen var vistnok ikke som „Paulus“ af Mendelsohn (men hvor kan jeg saa sammenligne noget saa forskelligt!). Men dog

¹⁾ Thorvaldsen rejste hjem fra Italien Foraaet 1841 og blev her til sin Død 1844.

var det en Aften, som staar i min Erindring. Jeg saa Alverden derhenne, smukke Damer og alt muligt, men midt imellem en helt fremmed Kres, *Weidemann's* og *Rothe's*, saa jeg *hende*, den yndige, blide, kvindelige Kvinde, *hende*, hvis Skønhed ikke kan betegnes ved noget enkelt udmærket, men som bestaaer i den ubegribelig dybe Betydning, der ligger i det tilsyneladende saa simple.

Men jeg ikke blot *saa* hende. Mellem Afdelingerne forandrede hun Plads og kom til at staa ved Udkanten af Bænken, og da Musikken atter begyndte, var der tre Damer om én Text. Jeg bød hende min; efter nogen Vægning tog hun imod den (hvor hendes Forlegenhed klædte hende godt!), hun bad da mig at se med, og ved en Pause tog jeg da Texten og holdt den for hende. Jeg tvivlede et Øjeblik, om jeg skulde gøre det, men det andet havde været Snerperi (de andre Magdalener stod ved Siden). At slig en Lykke skulde times mig! Men hvor ønskede jeg alle de mange fremmede eller halvfremmede Omgivelser dybt nede i Jorden! Jeg henvendte ikke et Ord til hende, jeg frygtede at genere hende, men enkelte Ord og Blik vexlede vi dog. Det varede kun kort, en Dame fik hende til at sidde ned, og jeg stod alene med min Text. Farvel fik jeg ikke sagt til hende, da jeg skulde deltage i at lede Familien og *Muus's* o. s. v. ud af Stimmelen. Men sjæleglad gik jeg bort, og dersom jeg havde mindste Stemme i Brystet, skulde jeg opsende til vor Herre en Lovsang for al den uendelige Herlighed, som denne Jord er fuld af, og som dog altsammen er koncentreret i saadan en yndig, lys-haaret, fin Rosenknop!

Søndag, 8. October. Hvormed skal jeg begynde at skrive? Hvormeget er der ikke foregaaet i den sidste Tid om mig, med mig og vel ogsaa i mig!

Og saa er *Henrik* rejst, rejst til Leipzig, hvor det nu skal vise sig, om han har handlet som et Menneske, der kun er grebet af en fix Idé, eller om der virkelig

boer en Del af Geniets Guddomsflamme i hans Bryst. Dog hvor taabeligt, selv uden egentlig produktiv Genialitet kan han med en redelig Stræben leve et lykkeligt Liv i den Sphære, som han elsker, det kommer dog i denne Verden mest an paa et barnligt Sind og en ærlig Villie, saa staar man dog i Ideens Tjeneste. —

Fremdeles har jeg været oppe til skriftlig, theologisk Examen, hvilket betydningsfuldt Punkt i mit Liv! En glædelig Erfaring gjorde jeg i den sidste Tid før Examen, at jeg kunde lære en uhyre Masse paa en kort Tid. Kirkehistorien pressede jeg med en uhyre Anstrængelse ind i mig. — Men hvorledes er det nu gaaet mig?

Onkel *Henrik Clausen* erklærer mine exegetiske Afhandlinger for Haud, de øvrige fire sætter han vel i Laud, men bemærker tillige, at skøndt de er skrevne godt eller rask, er de tillige noget lette og har Unøjagtigheder, saa maaske nok egentlig, at det hele svæver mellem Haud og Laud, men at det mundtlige i alt Fald vel vilde hæve det. Dette er jo egentlig helt skidt. Men naar jeg ransager mig selv, saa føler jeg mig overbevist om, at jeg er theologisk udviklet til Laud, og de anstændige Kundskaber troer jeg ogsaa at have. (Onkel *Henrik* mener vel, jeg overvurderer mig). —

Onkel *Henrik Clausens* Exegese er noget gammelt, forrøget, aandløst Tøj, som han ikke kan faa noget livligt Menneske til at give sig, som han vil have det, og i det hele ser han ved Bedømmelsen mere paa, om Vedkommende med en vis Klarhed og Bestemthed i et rent Sprog kan udvikle en Tankegang, end paa et bestemt theologisk Resultat, der udspringer af et bestemt System. — Disse Dage, efterat Onkel *Henrik* havde sagt mig sin Dom om det Skriftlige, var mig altsaa utaalelige. Jeg forekom mig selv som en daarlig Makker, — hvad duede jeg da til, naar jeg efter 4 Aars ret stadige Flid under lykkelige Forhold ikke drev det til mere end Haud? Jeg fik Medlidenhed af Tante *Gitte*¹⁾, og endelig

¹⁾ Prof. *Henrik Clausens* Hustru *Birgitte*, f. *Swane*.

at berede Fader og Moder den Sorg, det var utaaeligt! Jeg gik derfor igaar op til *Martensen*¹⁾ for at forhøre mig. Han havde kun læst Dogmatik og Moralen, men med disse var han særdeles vel tilfreds, han urgerede endog særdeles; det øvrige kunde han underrette mig om paa Onsdag. Hvor frydedes jeg! At det Hele hos ham maa blive Laud, er jeg temmelig sikker paa, men tillige er disse Ord af hans Mund i Stand til at rejse mig af min Ydmygelses Stand, og det er dog en kummerlig Stilling i Livet. I Aften skal jeg hen til *Clausen*, Tante *Gitte* haaber jeg da at kunne se i Øjnene. Men Hovmod eller Overvurdering skal jeg vel vogte mig for — og desuden, hvorledes bedømmer de andre tre Professorer vel Afhandlingerne? — —

(1843). Jeg er i den senere Tid, egentlig med det stolte, uforlignelige Upsalatoget, kommen i Berørelse med *Hostrup*²⁾, bleven Dus med ham, og haaber i ham maaske at have truffet et Menneske, jeg har søgt efter min hele Ungdom, et Menneske, der har Gemyt, det er dog Hovedsagen, men dog tillige har Forstand og Ironi; alt dette har *Hostrup* (han er jo ikke blot en ypperlig Vise-forfatter, men har ogsaa produceret flere andre smukke Digte), og jeg føler, at han ogsaa kan lide mig. At han kan blive, hvad man for Alvor kalder en Ven af mig, troer jeg just ikke, men i alt Fald kan jeg dog komme til at omgaaes med ham. Hvor er Guds Godhed dog stor, at han lader mig træffe et Menneske som *Hostrup* og som *Münster*³⁾ netop nu, da min Eksamen tilendebringes, da *Henrik* er bortrejst og jeg mere og mere har indseet, at *Høedt* kan ikke blive min egentlige daglige Omgang. Hvor stod jeg ellers forladt og ene, og hvilken umaadelig Guds Gave er der ikke givet i gemyt-rige Menneskers Omgang!

¹⁾ Hans Lassen Martensen (1808—84), 1838 Lector i Theologi ved Univer-sitetet, 1840 Professor extraord., 1850 Professor, senere Biskop.

²⁾ Præsten og Digteren J. C. Hostrup (1818—92). Hostrup blev samme Aar (1843) Kandidat, og i Februar Aaret efter blev „Genboerne“ opført.

³⁾ Forfatteren Christian Ludvig Nicolai Mynster (1820—83), Søn af Biskop J. P. Mynster, tit. Professor 1879.

Men det vigtigste, der er passeret mig i denne Tid, staar endnu tilbage. Jeg føler, at jeg er paa Veje til at blive en troende Christen, at jeg begynder at nærme mig til Christus, jeg fornemmer de forudgaaende dybe Rørelser, der antyder en forestaaende Omvæltning, men hvor kan min Pen udsige det, som min Tanke ej engang klart kan gøre sig tydeligt, hvad det er for indre Bevægelser, der foregaar i mit Bryst! Men at det er vanskeligt i vor Reflektionstid at frigøre sig fra Reflektionen for at give sig Guds Naade i Vold, og dernæst at gøre sig Rede for, hvorvidt Reflektionen skal forkastes eller antages, det er og vanskeligt at indse. — Bønnen til Gud er dog den eneste Vej, men at kunne bede er ogsaa en Naadegave¹⁾.

Af Magdalene Swane f. Bruuns Optegnelser.

Jeg er født d. 27. Marts 1827 paa det skønne Asmildkloster, som min Fader havde arvet efter sin Fader, og hvor Familien fra Fredericia hver Sommer tilbragte nogen Tid. Min Bedstefader *Bruun*²⁾ ejede dengang baade Bruunshaab, Søndermølle, Skovsgaard, Vibæk og Rindsholm. Paa Bruunshaab havde han anlagt den store Klædefabrik. Min Fader var Assessor i Overretten i Viborg, men boede paa Asmildkloster.³⁾ Min Moder var Datter af Stiftamtmand i Viborg *Schønheyder* og var meget smuk og yndig. Det var et meget smukt Par og var begge ualmindelig afholdte. Jeg husker godt fra min Barndom af, hvor mange der søgte til det venlige og gæstfri Asmildkloster; især naar de nørrejydske Stænder var samlede i Viborg, var der mange, der daglig kom

¹⁾ Juli—August 1844 besøgte Jørgen Swane og hans Fader Broderen Henrik, der opholdt sig i Dresden, hvorfra de gjorde Udflugt til Harzen.

²⁾ Justiterraad, Fabrikejer, Raadmand Bertel Bruun (1767—1827), gift 1792 med Magdalene Barbara Brøchner (1768—1831).

³⁾ Peter Daniel Bruun (1796—1864), Højesteretsassessor, Konferensraad, gift 1824 med Reinholdine Vilhelmine Christine Schønheyder (1804—83), Datter af Gehejmekonferensraad, Direktør i Rentekammeret, Joh. Fr. Gottl. Schønheyder og Engelke Marie Smith. — P. D. Bruun var en Aarrække Deputeret ved Stænderforsamlingen i Viborg, Præsident og Vicepræsident.

derover, bl. a. *Anders Sandøe Ørsted* og alle de betydelige Folk, som var samlede i Viborg paa den Tid.¹⁾ Min Fader var Præsident i Stænderforsamlingen, og i den Tid denne var samlet, var Viborg som forvandlet. Folk lejede deres bedste Værelser ud og krøb selv ind i de mindre gode, det var jo meget fordelagtigt, og Selskaberne grasserede i høj Grad.

Vi var 5 Søskende. Jeg var den næstældste. Ældst var min Broder *Gottlieb*²⁾, dernæst min Broder *Bertel*³⁾, min Broder *Christian*⁴⁾ og 1837 en lille yndig Pige *Engel*⁵⁾. Ved hendes Daab havde min Moders gode Veninde *Jette Bloch*⁶⁾, Datter af Biskoppen, engageret et virkeligt Tyrolerselskab til at synge omkring i Haven, det var meget stemningsfuldt. Om Aftenen var de jo med oppe i Selskabet, og det var et smukt Syn at se dem danse rigtig Tyrolervals med de fineste og eleganteste Damer i Havestuen paa Asmildkloster.

Mine Forældre havde ogsaa engang havt Besøg baade af *Frederik VI* og *Christian VIII* som Kronprins. Min Moder maatte spille for ham et Potpourri af „Den hvide Dame“. Der var Fakler omkring Huset. Da *Frederik VI* var der, var der omkring i Haven unge Piger, som traadte frem og sagde Vers frem, og da han besaa en udgravet Kæmpehøj, traadte en yndig ung Pige ud af Graven og fremsagde et Digt. Min Moders yngste Broder, cand. jur. *Schønheyder*, var Forfatter til Versene.

Det var en stor Fornøjelse for os, naar Helligtrekongers Aften de 3 Konger kom over til Asmildkloster med en stor Stjerne indvendig oplyst, hvor Frelserens

1) A. S. Ørsted var kgl. Kommissarius ved Stænderforsamlingerne. Om Forholdet mellem Ørsted og Familien paa Asmild, se: A. Heløe: Saml. til lysk Historie og Topogr. 4. Række. 1.

2) Etatsraad Gottlieb Franciscus Schönheyder Bruun til Asmildkloster (1825—1901), gift 1855 med Nicoline Franzine Buchwaldt (1831—1908).

3) Overretsassessor Bertel Bruun (1828—1902), gift 1869 med Mathilde Lorenzen (1836—1908), Datter af Peter Hlort Lorenzen, Stænderdeputeret.

4) Christian Reinhold Anton Bruun til Søndermølle (1832—1905), Gæsværkaskasserer i Viborg, gift 1859 med Henriette Caroline Schönheyder (1834—98).

5) Engel Marie Reinholdine Bruun (1837—1915), gift 1859 med Fabrikant Bertel Bruun til Bruunshaab (1837—1915).

6) Henriette Bloch, Datter af Bløkop Bloch i Viborg (1805—82), gift 1838 med Pastor Johannea Dorph til Vigersted (1788—1873).

Fødsel var fremstillet i Billeder. Det var Haandværkere fra Viborg, som mødte med den og sang en Sang. De var klædt i hvide Skjorter, og naar de saa havde sunget, fik de Penge og Mad og Drikke og gik saa videre.

Asmildkloster var et forunderligt yndigt Sted og forenede baade Land og By. Udsigten fra Havestuen var over den store Have og Skov over Søen til Viborg, hvor den mægtige gamle Domkirke tronedes paa Højden af Bakken; der var noget sjældent idyllisk over det hele Syn.

Mine Brødre havde en Huslærer, og jeg deltog i Undervisningen og lærte endogsaa Latin, men kun ganske lidt. Mine Brødre havde baade Æsel og Hest og kørte omkring i en lille Vogn til stor Morskab for os. Min Farbroders Søn *Bertel*¹⁾ boede hos os for at deltage i mine Brødres Undervisning, men vi havde en stor Sorg, da jeg var 9 Aar gammel, da denne min Farbroder paa Bruunshaab døde. Dette tog jeg mig saa nær, at jeg blev sendt over til Byen til Familiens kære gamle Veninde, Frøken *Agnete Schiønning* („Este“)²⁾ for at forvinde det lidt. Jeg husker godt, at jeg var saa bedrøvet over, at Vor Herre Jesus ikke levede dengang, for at han kunde, ligesom med Enkens Søn af Nain, faa min Onkel opvakt til Livet. Bruunshaab laa en halv Mil fra Asmild, og Kusinerne dér var min bedste Omgang.

Min Morbroder var ogsaa Assessor i Overretten i Viborg, og hans ældste Datter *Bertha* var fra ganske lille af min kæreste Veninde, og det holdt sig til vor sene Alder og blev først afbrudt 1902, da hun pludselig døde. Vi havde delt baade Sorg og Glæde med hinanden, og hun var gift med *Andreas Weis*, som ejede Aarhus Mølle, hvor jeg og mine Børn i de senere Aar har haft herlige Dage. Nu er de begge borte³⁾.

1) Ejer af Bruunshaab, Bertel Bruun (1830—1913), Søn af Johannes Iver Bruun (Side 9. N. 4.)

2) Hun var Søster til Justitiarius i Landsoverretten N. L. Schiønning.

3) Bertha Magdalena Schönheyder (1828—1902), Datter af Etatsraad Fr. Aug. Schönheyder og Maren Bruun, gift 1847 med Andreas Weis (1815—89), cand. polyt., Ejer af Aarhus Mølle og Aarslevskovgaard.

MAGDALENE BRUUN

Malet 1844 af Aug. Schløtt.

Min Bedstefader, Stiftamtmand *Schønheyder* blev 1831 forflyttet til Kjøbenhavn som Rentekammerdirektør, det samme som nu Finansministeren er, og det var derfor min Moders inderlige Ønske, at min Fader skulde komme til Kjøbenhavn som Højesteretsassessor. Det opnaaede han da ogsaa 1839.

Samtidig flyttede Familien paa Bruunshaab dertil. Det var en besværlig Rejse om Efteraaret med megen Regn, Tøjet blev vaadt og maatte tørres paa Hotellet i Aarhus. Den halve Del af Familien gik over Fyen, den anden Del med Dampskib over Kallundborg. Det var en besværlig Flytning, ikke som nu tildags, da man har Flyttevogne.

I Kjøbenhavn fik vi en god Lejlighed paa Købmagergade, men de blev alle syge undtagen jeg, som derfor blev sendt over til den kære *Bertha* i Odense. Her modtog jeg et morsomt Brev fra min Kusine i Kbhvn.

*Fra Johanne (Hanne) N. V. Schønheyder¹⁾, Kbhvn.,
til Magdalena Bruun i Odense.*

(Kbhvn., Juni 1841).

Min kære lille Bébé!

Ifølge mit Løfte til Dig vil jeg benytte mig af den gode Lejlighed, der tilbyder sig med Din Onkel og Tante, og sende Dig et Par Ord fra mig. Du har vel sagtens hørt saa meget om Højtidelighederne ved Indtoget²⁾, at jeg ikke vil beskrive Dig samme, men blot fortælle Dig lidt om, hvad jeg saa deraf. Fru *Stampe*³⁾ havde inviteret mig med sig op i Kancelliet, hvor hendes Mand har tre smaa Værelser paa første Sal og lige paa Hjørnet, saa at vi havde en ypperlig Udsigt over hele Estraden, hvorpaa Prinsessen gik, og over hele Slotspladsen og et

¹⁾ Johanne N. V. Schønheyder, født 1821, død ugift 1910, Datter af Byfoged i Odense, Kancelliraad G. C. Schønheyder.

²⁾ Kronprins Frederiks (Fr. VII) og Prinsesse Caroline Mariane af Meklenborg-Strelitz's Indtog i Kbhvn. den 10. Juni 1841 efter deres Bryllup.

³⁾ Konferensraad Tyge Rothe Stampe (1793–1878), gift 2. Gang 1832 med Anna Rosine Rothe (1813–72); Chef for Udenrigsministeriets Bureau.

stort Stykke af Holmens Kanal, der myldrede med Mennesker. Du kan ikke tro, hvor det var latterligt at se Damer med Parasoller oppe paa Tagene og nogle Skorstensfejere stikke Hovederne ud af Skorstenene. Ogsaa i de Træer ved Børsen myldrede der af Folk, jeg saa to Karle give hinanden Ørefigen deroppe, hvilket saa prægtigt ud. Der var en Del Fremmede med *Stampes* i Kancelliet. Tanterne og *Laura* var paa Tribunen. Om Aftenen vilde Tanterne, *Morten Smith*¹⁾, *Bertel*²⁾ og jeg gaa ud at se Illuminationen, men da vi havde beset Kongens Nytorv og vilde gaa op til Gammeltorv, kom vi i Vimmelskafte i en saadan Trængsel, at vi nær havde sat Livet til. Jeg har hørt en god Historie om en Familie, der havde mistet 3 Børn i Trængselen, og naturligvis var ganske utrøstelige; saa at en ung Herre, der gik dem forbi, tilbød sig at hjælpe dem med at søge Børnene op. Efter flere Timers *Søgen*, hvori Familien var som afsindig af Fortvivlelse, kom endelig en Matros og bragte dem Børnene, hvorpaa den lyksalige Familie gav ham 2 β i *Belønning*. Historien er sandfærdig.

Den næste Formiddag var Tanterne, *Laura* og jeg i Slotskirken, hvor vi saa Prinsessen meget godt. Hun er ikke smuk, men har et yderst elskværdigt Udtryk. Samme Aften var jeg paa Slotspladsen med *Hanne* fra Gammelstrand og *Hänschell*³⁾ for at se Fakkeltøget og høre den Sang, der blev afsunget, som jeg ikke fandt tog sig ud til sin Fordel. Mere af Festligheden saa jeg ikke, men jeg har fuldkommen nok deraf, da jeg virkelig i Torsdags var ganske medtaget; thi Du maa vide, at jeg ingen af Dagene var i Seng før efter 1, og dertil maatte vi tidlig op om Morgen, baade til Indtøget og Kirken. Igaar gjorde vi en dejlig Tur, hvor jeg ret havde ønsket, at Du havde været med. Vi var tre Vogne i Følge. Vi tog først til Ermelund og drak Kaffe, derpaa

1) Vlatnok Morten Smith Schønhøjder (1821—1876), Kontroller i Grønland.

2) Berrel Bruun (1828—1902), Overretsassessor i Viborg.

3) Carl Aug. Emil Friedenreich Hänschell (1809—59), Borgmester og Byfoged i Lemvig, gift 1845 med Johanne Sophie Schønhøjder (1814—66).

til Raadvaddam, for at drikke The, og da den var nydt og vi havde spadseret lidt, kørte vi til Dyrehaven og gik Bakken engang op og ned. Det er sandt, i Raadvaddam traf vi Justitsraad *Evers*¹⁾ der efter Formodning maa være en god Ven af Familien i Kroen, thi da jeg kom ind i Køkkenet, saa jeg ham tage en rørende Afsked med Konen, Børnene, Pigerne o. s. v., og tilsidst vankede der et Kys til dem Alle. Da jeg saa dette, blev jeg saa forskrækket for, at han skulde antage mig for et Lem af Familien, at jeg hurtigt retirerede ud af Døren. I Morgen rejser *Stampes*, men jeg tror først at vi kommer afsted om en 10—12 Dage. *Mariane* har havt Brev fra *Raasløff*²⁾, hvori han har skrevet, at han haabede den 15de Juli at være i Paris, hvorved de naturligvis er meget glade.

Din hengivne Hanne.

Af Magdalene Swane f. Bruuns Optegnelser.

I Begyndelsen i Kjøbenhavn havde vi Huslærer, men da Brødrene kom i Skole, læste jeg ude hos Tante *Marie* (fra Bruunshaab), som havde en tysk Lærerinde. Efter et Par Aars Forløb flyttede vi op paa Kulturvet i Grosserer *Tvermoes'* Ejendom, hvor mine Forældre boede i 25 Aar. Nu er den gamle Gaard revet ned, og en stor ny Gaard pranger istedetfor.

Mine Forældre kom meget ud i Kbhvn — hos *A. S. Ørsteds*, *Molbechs* etc. og hos Familien, og skøndt jeg ikke var konfirmeret, blev jeg indbudet med. Det var interessant hos *Ørsted* at se *Oehlschläger*, *Welhaven*, *Paludan-Müller* o. a.

Jeg blev konfirmeret 1841 af Pastor *Kolthoff*. Vi var 3 Kusiner, som alle hed *Magdalene*, som stod sammen paa Kirkegulvet i den dejlige Frue Kirke.

¹⁾ Justitsraad, Kontorchef Carl Andr. Evers (1780—1855).

²⁾ Marie Anne C. C. Smith (1815—91), Datter af Justitsraad Michael Smith til Bækkekov, blev 1842 gift med dav. Artillerikaptajn Valdemar R. Raasløff (1815—83), der f. T. tjente som Premierlieutenant i Algier, siden Krigsminister og Generalleutenant.

Min Faders Søster *Christiane* var gift med *Laurids Muus*, og hun gjorde meget for de Unge i Familien og samlede dem ofte. Der traf jeg lige fra den tidligste Tid den unge Theolog, som senere skulde blive min elskede Mand! Mine Bedsteforældre boede i Kronprindsessegade, og der havde vi Børn jo et yndigt Hjem at komme i. Min Bedstefader var den bekendte, dygtige Rentekammerdirektør og havde uhyre meget at bestille, saa vi saa kun lidt til ham; Bedstemoder var meget mild og kærlig, men meget ejendommelig. Jeg troer egentlig ikke, hun bestilte noget, mest læste hun Romaner, som hun om Aftenen fortalte Bedstefader. Jeg har aldrig set hende *gaa* paa Gaden, hun kørte altid, og det var jo en stor Fornøjelse, naar hun skulde have en ny Hat etc., da at køre med hende, og vi endte altid hos Konditoren. Hun var elskelig og kærlig, saa jeg holdt inderlig af hende. Hun holdt meget af privat Komædie, som der blev spillet paa hendes Fødselsdag. Hendes Fader var Provst *Smith*¹⁾ i Ringsted, en meget from Mand, saa der blev sagt —, da næsten hele Ringsted brændte — at der sad en Engel paa Taget af hans Hus, saa det blev skaanet!

Jeg kom en Vinter meget til *Baronesse Stampe*²⁾, da vi unge Piger lærte at tegne der af Maleren *Buntzen*³⁾. Der kom mange i hendes Hjem, ikke at tale om at *Thorvaldsen* altid var der tilstede. Der hørte jeg ogsaa *Oehlenschläger* læse en af sine Tragedier højt, og *Grundtvig*, *H. C. Andersen* o. a. hørte jeg ogsaa læse højt. *Thorvaldsen* holdt meget af at spille Lotteri. Jeg var engang hos min Bedstemoder i Selskab med ham og der blev spillet Lotteri. *Baronesse Stampe*, som altid var med ved saadanne Lejligheder, var ikke altid saa fin i sin Tiltale til ham, og da han ikke kunde finde sit

¹⁾ Engelke M. Smith (1770—1847), gift 1799 med Geheimeraad J. F. G. Schønheyder (1773—1850), Datter af Provst, Dr. theol. Morten Smith (1722—1800), gift med Mette Kirstine Petersen (1737—80)

²⁾ Lensbaron Henrik Stampe til Nysø (1794—1876), gift med Christine Marie Ellsabeth Dalgas (1797—1868).

³⁾ Heinrich Buntzen, Landskabsmaler (1803—92).

Nummer, sagde hun til ham: „Hvad, kan han ikke se, blinde Bertel?“ — Vi maa alligevel være hende taknemlig, thi uden hende var *Thorvaldsen* maaske aldrig kommen her tilbage til Danmark, og vi var gaaet glip af hans skønne, sjældne Værker. Der blev jo samlet ind til Museet, og jeg kan godt huske, at jeg som lille Pige gik omkring i Viborg med en Liste, som min Moder havde faaet sendende af Professor *Schouw*.

Jeg var flere Gange sammen med *Thorvaldsen* hos *Baronesse Stampe*, og den Aften han døde saa pludseligt i Theatret den 24. Marts 1844, skulde jeg have været der til Prøve paa nogle Tableauer, der skulde have været fremstillede til hans Fødselsdag, da det morede ham saameget at se paa dem. Min Veninde *Henriette Agier*¹⁾, en Frk. *Brücker* og jeg skulde have været „de tre Gracier“ og min Søster *Engel* skulde være „Amor“, der sidder ved Foden, men det Hele blev jo til ingenting, da han saa pludseligt gik bort.

En Aften var jeg inviteret i Theatret med Admiral *Seidelin*, en gammel Ven af mine Bedsteforældre, da Kong *Oscar* og Dronning *Josephine* af Sverige var der; jeg kom til at sidde ved Siden af Fru *Hartmann*²⁾, og hun indlod sig med mig, skøndt jeg ikke havde set hende før, og fra den Tid af kom jeg hos *Hartmann's* og havde megen Glæde deraf. Fru *Hartmann* var meget ejendommelig, begavet og indtagende.

Hos Professor *Clausens*³⁾, *Jørgen Swanes* nære Familie, og hos hans Forældre kom jeg ogsaa. Fra tidlig Tid slog vore Hjerter hinanden i Møde, men der skulde jo hengaa flere Aar, inden vi for Alvor blev knyttede til hinanden.

Jeg kom meget omkring i Selskab med mine For-

1) Henriette Agier (1828—84), Datter af Grosserer Pierre Agier, gift med Fuldmægtig i Kultusministeriet Jens St. Wilh. Werlauff (1818—97).

2) Komponisten J. P. E. Hartmanns første Hustru Emma Sophie Amalie Zinn (1807—1851).

3) Professor i Teologi Henrik Nicolai Clausen (1793—1877), gift 1821 med Birgitte Swane (1797—1875), Søster til Mægler Lars Swane (1790—1874). Denne var gift 1814 med H. N. Clausens Søster Julie Annette Clausen (1795—1887), Biskop Jørgen Swanes Forældre.

ældre; saadan var jeg en Middag hos *Anders S. Ørsted*, og det var interessant om Aftenen at se *Oehlschläger* (Svoger til *Ørsted*), *Welhaven* og *Ørsted* sidde og spille Kort. *Paludan-Müller* var der ogsaa, men han spillede ikke. I det hele taget var jeg heldig med at komme i Berøring med mange bekendte og berømte Mænd.

Frederik den 6tes Dronning *Marie Sophie Frederikke* levede dengang som Enke, og da min Bedstemoder og Moder var der til Audiens, fik jeg Lov at komme med. Jeg maatte jo kysse hendes Slæb etc., men hun var saa venlig og elskværdig og sagde til Moder, at dersom hun havde flere Døtre, om hun da ikke vilde bringe dem til hende. Jeg havde en hvid Kjole paa og en Krans af lyseblaa Blomster paa Haaret. Det var jo meget imponerende at komme op paa det kongelige Slot og være i Nærheden af disse kongelige Personer, saa det morede mig meget at have været deroppe.

Saavidt jeg husker, var jeg 15 Aar gammel.

1843. Om Sommeren tilbragte vi nogle smukke Dage paa det skønne *Bækkeskov*, som laa i Nærheden af *Præstø*, en deilig Herregaard i engelsk Stil med Park etc. Det var hos en Tante af min Moder, *Fru Caroline Smith* født *de Coninck*¹⁾, hendes Mand var død, og min Fader skulde ordne hendes Affærer. Derfra gjorde vi mange smukke Ture og var ogsaa paa *Nysø*, hvor *Thorvaldsen* var hos *Baron Stampes*. I Haven havde han Atelier, og den Dag, vi var der, havde han lige endt de smukke Basreliefs „Dagen og Natten“.

(1843). Efter at have tilbragt en meget behagelig Sommer paa *Bækkeskov* og i *Vigersted* [hos Pastor Dorphs] fik jeg om Efteraaret min elskede *Bertha* over, hun var jo vel ikke hos mig, men hos Bedstemoder, men vi saaes dog daglig. Denne Vinter har jeg altid betragtet som den bedste, jeg endnu har oplevet, da jeg havde hende

1) *Cecille Caroline de Coninck* (1789—1857), gift med Justiterraad *Michael Leigh Smith* til *Bækkeskov* (1777—1843).

at dele baade Glæder og Sorger med. I Oktober stod jeg Fadder til *Kolthoffs* lille Pige¹⁾, Fru *Swane* bar hende; jeg kan huske, at ved Forvirring af Vognene kom jeg til at køre alene hjem med *Jørgen Swane*. O, hvor jeg var angst for, at han skulde tale noget til mig, om hvad der laa ham paa Hjærtet! Det gik dog imidlertid godt. Jeg var den Vinter paa en Maskerade hos *Blechingbergs*,²⁾ jeg var Skjoldmø i hvid Dragt med Hjelm, Landse og Skjold, (blaat Skærf og blaa Sandaler op ad Fødderne, man var enig i at finde Dragten og mig smuk). Det var en dejlig Dragt, som gjorde megen Lykke.

Vi tegnede hver Tirsdag Aften hos *Stampes* og tilbragte dér en behagelig Aften, alle Kusinerne og jeg. Juleaften var vi Alle hos Bedstemoder, lille Nytaarsaften var jeg paa Maskerade, Nytaarsaften hos *Muus's* og Nytaarsdag hos *Stampe's* med Digteren *H. C. Andersen* og flere skønne Aander, hvor vi morede os meget godt. Der er noget højtideligt ved Begyndelsen af det nye Aar, man venter sig saa meget af det og haaber at alt, hvad der ligger os paa Hjærtet, skal blive opfyldt.

Jette Agier, *Bertha* og jeg havde ogsaa nogle meget morsomme Dansktimer sammen med Professor *Friedenreich*, og *Bertha* og jeg havde Tegnetimer hos Maleren *Læssøe*.

I Begyndelsen af Foraaret 1844 rejste *Bertha* hjem. Alle Kusinerne havde i Julen været til Bal hos Konsul *Hages*, jeg fulgte med *Hanne Schönheyder* og *Hänschell*³⁾ og hans Broder, jeg morede mig meget godt, og det var ogsaa en temmelig vigtig Aften for mig, som Tiden vil vise. Den Vinter kom her en polyteknisk Kandidat *Hansen* og læste med Brødrene. Han kom her ofte om Aftenen og blev siddende; det havde aldrig anet mig, at det var for min Skyld han kom, men det oplyste sig, da han om Sommeren skrev Moder til, at han kunde

1) Julie, død ugift April 1824.

2) Konferensraad Otto Carl Blechingberg og Vibeke Dorothea Garde.

3) Høther Hänschell, Præst paa St. Crolz, død 1853 paa Rejsen hjem.

ikke godt taale at se mig, da han jo nok vidste, at det aldrig kunde blive til Noget. Jeg har siden kun set ham paa Gaden og aldrig talt med ham.

Vi havde i Marts en lille Komædie, bestaaende af „De pudserlige Arvinger“ og „En Udflugt i det Grønne“, og her var mange Mennesker. Vi havde havt det saa morsomt til Prøverne, da vi vare mange Spillende. *Hänschell* havde været her og gøre Visit, og han var derfor inviteret; nogen Tid efter maatte han rejse til Vestindien, hvor han var bleven Præst.

Bertha og jeg var ogsaa den Vinter til Bal hos *Clausens*, jeg kan godt huske, at den Aften blev det mig først rigtig klart, at *Jørgen Swane* holdt af mig, han bad mig om en Blomst af min Buket, som jeg da ogsaa gav ham. En anden Gang hos *Muus's* til Bal var der en Tur med Sløifer, jeg gav ham ikke min, som han var meget bedrøvet over, og jeg laa den hele Nat og græd og var bedrøvet over, at jeg ikke havde givet ham den, thi nu troede han vist ikke, at jeg holdt af ham, som jeg virkeligen gjorde, det var min første, min yngste Ungdomskærlighed! Han sagde ogsaa en Gang, at han havde taget det for et godt Omen, at der paa Examensbordet havde staaet indridset „Magdalene“.

1844 var Stænderne samlede, og vi tilbragte derfor den Tid paa vort yndige Asmild. Der fik jeg et Brev fra *Hänschell*, som jeg var saa angst for at aabne, at jeg lod det ligge en hel Dag uaabnet, da Moder havde sagt mig, hvad det indeholdt. Han havde lige fra det Øjeblik, jeg stod ind i Vognen for at køre til *Hages* Bal, syntes godt om mig, og hele Aftenen, skøndt han ikke dansede, havde han fulgt mig. Man kan blive bevæget, naar man læser saa varme Følelser udtrykte, og man har den Følelse: jeg er dem ikke værdig; det varede længe, inden jeg kunde bestemme mig til at afslaa et saa kærligt Bud, men hvor kunde jeg rejse bort fra mine Forældre, mine Kære og det med en Fremmed!

Imidlertid gjorde det mig meget ondt at skulle bedrøve

ham, da jeg virkelig holdt meget af ham. Jeg blev ogsaa meget alvorlig ked af det, og da jeg om Efteraaret kom her til Kjøbenhavn, kan jeg godt huske, at *Jørgen Swane* spurgte hvorfor der var som en Sky over min Pande. Han har dog, uden at jeg har vidst det, altid fulgt mig i Tankerne.

Den Vinter gjorde jeg Bekendtskab med *Frølich*¹⁾ i et Selskab hos Tante *Caroline* og traf ham siden paa et Bal dér; jeg dansede meget med ham og kunde nok mærke, at han syntes ganske godt om mig; han anvendte mig siden som Freja i „Nordens Guder“. Jeg havde en lyseblaa Flors Kjole paa med hvide Perler paa Haaret, og Folk fandt, at jeg lignede Valborg, en Havfrue eller en Valkyrie. Der ligger noget bestikkende i saadan at blive gjort Stads af; men man føler dog en indre Tomhed midt i Glæden. Han kom siden ofte hjem til os og var virkelig meget elskværdig, og jeg holdt ogsaa meget af ham.

Den næste Sommer 1845 skulde vi tage over til Jylland, men blot til Sommerferien, da de svenske Studenter havde lovet det saa længe ventede Besøg. Vi havde ogsaa her en svensk²⁾ og en norsk³⁾ Student; der var gaaet saa megen Ry af den svenske før han kom; at han skulde være den smukkeste Mand i de tre nordiske Riger og tillige meget elskværdig. Vore Forventninger var derfor meget store; den første Aften var *Frølich* med hans Gæst, *Borries* med en dito og flere andre. Hvor indholdsrige de fem Dage var, det vil aldrig udslettes af min Erindring. Jeg saa Ridehuset dejligt dekoreret, hvilket gjorde meget Indtryk paa de Fremmede. Af *Gustafsons* Venner kom her ogsaa flere: *Meyerberg*, *Svensson* og *Weström*, alle Upsalensere, som alle sang smukt. Den sidste Morgen, da de rejste, skulde

1) Maleren Lorenz Frølich (1820—1908).

2) H. P. Gustafson. Han skænkede Frøken Magdalenes Moder en Bog: „Blad ur en Dagbok under Studentfärden till Köpenhamn i Juni Måned 1845 af Arv. Aug. Afzelius“ som: „ett tacksamt Minne“.

3) H. K. Christie (1826—73), Fysiker. 1866 Prof. ved Christiania Universitet.

Nordmanden rejse først, og *Bertha* og jeg greb os derfor an for at være lidt gode imod *Christie*, som vi egentlig bebrejdede os at have negligeret. *Gustafson* bad den Morgen om en „lok af flickornas hår“, som han ogsaa fik. Det var virkelig strængt at sige Farvel til vore Gæster.

Lille *Hans Muus* [?] laa den Sommer ude i Classens Have. Vi var en Aften inviterede derud. Da vi skulde gaa hjem, gik *J.[ørgen Swane]* og holdt Paraplyen over mig, vi gik ret og talte saa godt sammen. Skøndt han aldrig har sagt noget til mig om sine Følelser, har jeg dog godt kunnet mærke dem. Folk havde allerede længe talt om det, og da jeg mærkede det, begyndte jeg at trække mig tilbage, da jeg ikke vilde have, at man skulde tro det.

Nogen Tid efter Mødet [o: Studentermødet] tog vi over til mit yndige Asmild, hvor vi jo gerne tilbragte Sommerferien, naar Højesteret havde Ferie. Der var altid meget livligt paa Asmildkloster, da vi havde mange Besøg, hvilket ikke var saa let for min elskede Moder, som jo kun dér var indrettet paa Feltfod. Vi boede paa den højre Side af Porten. Tante *Oline Bruun* (f. Plum), hvis Datter var gift med min Farbroder *Mads Pagh* paa Bruunshaab¹⁾, boede paa den anden Side med Udsigt over til Viborg.

Brev fra Chr. Hostrup²⁾ til Jørgen Swane.

Kokkedal, d. 20. Juni 1844.

Uagtet jeg ikke véd, om mit Brev træffer Dig i Kjøbenhavn, vil jeg dog hellere gøre for meget end for lidt og vil derfor ikke længere opsætte min over en Maaned gamle Plan at skrive Dig til. Først for at takke Dig endnu en Gang for den sidste Venskabstjeneste, der-

¹⁾ Oline C. Plum (1797—1875), gift 1820 med Købmand i Assens Søren Wedege Bruun (1794—1826), Magdalenes Farbroder. Deres Datter Magdalene B. Bruun (1821—1901) blev gift 1840 med Fabrikant Mads Pagh Bruun (1809—84).

²⁾ Hostrup var fra April 1844 til Foraaret 1847 Huslærer paa Kokkedal hos Justitsraad M. B. Nygaard. (Se: C. Hostrup: Erlindr. fra min Barndom og Ungdom. Kbb. 1891. S. 144 ff.).

næst fordi vi trods det meget omtalte Naboskab dog i Virkeligheden (vide fra 1. Mai til 20. Juni) er for langt adskilte, at Brevvexling næsten er det eneste mulige Baand imellem os. Jeg haaber, at Du efter Din Hjemkomst vil hjælpe lidt til at holde en stakkels Landsforvist i Forbindelse med hans Fædrehjem.

„Stakkels“ er blot eufemistisk for at vække Interessen; jeg har det virkelig særdeles godt paa alle mine Mangler nær. Min Familie herude og jeg danner vel ikke nogen Enhed, men vi behandler hinanden med Agtelse og Velvillie; min Familie i Valby ser jeg næsten hver Uge, saa jeg kan godt holde det ud. Men jeg trænger over al Maade til Studenter, 3: Folk uden Ejendom og Fordomme, med Ungdom og Livslyst, og jeg trænger besynderlig til hine udvalgte Ædlinger, som Du vel nok kender: hin *Black*¹⁾, hin *Swane*, hin *Mynster*, hin *Mantzius* o. s. v. Du var for en Stund siden i Hirschholm og værdigede ikke mig et Besøg, det var ikke kønt, og det vilde Du ikke have gjort, hvis Du havde kunnet se ind i mig. Naturen herude er køn, det er vist, men det er ikke godt, at Mennesket er alene, især i saadan en vinterlig Sommer, og, skøndt jeg rigtignok ikke er aldeles uden Omgang herude, forslaar det ikke, da Folk herude bevæger sig i en anden Idesphære end jeg, og (navnlig Mandfolkene) er aldeles forstokkede i deres Materialisme. Derfor beder jeg Dig at forbarme Dig over mig og, naar Du kan, skænke mig en Dag eller mere.

De Grunde, jeg har anført, kan maaske ikke bevæge Dig, da de jo er rent subjective og egoistiske, men ogsaa Du vil have Fornøjelse deraf. Jeg er ikke mere den uhøflige Mand, som man saa tidt beskyldte mig for paa Regensen; nu skønner jeg over al Maade paa Gæster af Din Beskaffenhed. Jeg trænger saaledes til mundtlige Debatter, at jeg tidt gaar og skændes med mig selv, saa det knager. Jeg trænger til nogen, der vil læse med

1) Andreas Black (1819—92), senere Stiftsfylkua i Horsens.

mig og følge mig gennem Skoven og lytte med mig til Havets Aandedrag og le med mig og spare mig den Uleilighed at være den eneste herude, der har vittige Indfald. Ergo trænger jeg til Dig og vil skønne gruelig paa Dig. — —

Mandag d. 24.

I Kjøbenhavn har jeg hørt, at Du skal rejse først i Juli. Mit Brev vil altsaa træffe Dig i Kjøbenhavn og ved Din Hjemkomst vil Du (hvis den indtræffer i Sommerferien) træffe mig i Valby, ellers haaber jeg, at Du ikke vil forsmaa min Invitation til Rungsted (jeg kan desværre ikke selv byde Dig Logi eller anden Kost end Kroens). Efter al Rimelighed flytter vi til Kjøbenhavn til Vinter, men Sommeren er lang. Glem mig altsaa ikke daraussen; jeg bliver med Guds Hjælp aldrig philistrøs.

Af Mangel paa Lejlighed har jeg ikke kunnet tegne mig paa den slesvigske Petition. Er det tidsnok, og kan Du gøre det for mig, saa gør det; jeg har ærgret mig derover. Vore Nyheder herude gaar igennem Justitsraaden, som læser Bladene et Par Uger før de kommer til mig, og i denne Egn lever lutter *besindige* Folk, som ikke vil paatage sig saadanne Kommissioner. Lykke paa Rejsen! Bring min ærbødige Hilsen til Dine Forældre.

Din C. Hostrup.

Kære Ven! Tiden har, som jeg nok ventede, bragt mig Stof til at skrive om, Stof til fortrolig Meddelelse, Spørgsmaal, hvorpaa kun Du og min Bekendtskabskreds kan give mig Svar. Jeg er urolig, begærlig derefter; en gammel Mand, hvis Evner jeg beundrer, men hvis Personlighed jeg ikke kan lide, har havt fat i mig og forstyrret mine Hensigter. Samme Mand er Skuespiller *Rosenkilde*.¹⁾ I Torsdags kom han ud til Major *Mantzius*'²⁾ for at faa at vide, hvor han kunde faa fat paa

¹⁾ Kgl. Skueapiller Christen Niemann Rosenkilde.

²⁾ Major Carl Johan Peter Mantzius (1791—1859).

mig. Ifølge deres Erklæring, at jeg næppe kom om Søndagen, tog han igaar med Dampskibet til Rungsted og sendte Bud til Kokkedal. Jeg var imidlertid i Kjøbenhavn og gik derfor op til ham om Eftermiddagen og traf ham lige efter den forgæves Udfart. Han siger, at hans Besøg var atter, ligesom ifjor, at anmode mig om at lade ham spille „Gjenboerne“ til en Sommerforestilling, eller hvis jeg ikke vilde det, da at skrive ham og hans Datter noget til en Rejse i Sverrig (en stor Hemmelighed). Det sidste kan jeg ikke indlade mig paa, da, hvis jeg skulde skrive Noget, det skulde være større og mere end et Hastværksarbejde; det første har nu gjort mig vaklende. Jeg har i disse Morgentimer efter mit Løfte til ham tænkt over de nødvendige Forandringer og for saavidt fundet det gørligt at borttage dets hele private Karakter uden at beskadige de ædlere Dele og berøve den aldeles det tilfældige gemytligt-aristofanske, der konstituerer en Studenterkomedie (hvilket Navn den skulde føre, da jeg troer, at Studenterkomedien ved *Ploug* og mig — ubeskedent talt — er bleven en særegen Digtart, som Tiden har Sands for). Ifjor kunde jeg ikke gøre nogen Forandring deri, da Stykket ikke var mig nyt eller fremmed nok. Med Hensyn til Valget af Skuespillerne maatte jeg da først nærmere deliberere med ham, og da jeg ikke har lovet andet end at tænke derpaa, har jeg endnu bestandig frie Hænder.

Se angaaende denne vanskelige Sag skulde Du nu give mig et oprigtigt Votum fra Dit og Studenternes Standpunkt, uden Skaansel og Forbeholdenhed (thi derfor har man Venner, at man med dem kan løsrive sig fra Modens og Etikettens Fordringer og høre og tale den skære, usminkede Sandhed). Tilbøjelighed til at gaa ind derpaa har jeg ikke, jeg vilde helst være fri, da sagtens den mig lovede Indtægt hverken er stor eller paalidelig; men jeg skammer mig ved ikke at kunne begrunde mit Afslag, ikke engang for mig selv. Stykket maa mere, naar det bliver spillet godt, og det vil faa

Skuespillerne til at spille con amore. — Det har i al sin Tilfældighed og Lokalitet et ejendommeligt Værd, hin Idé (Genboforholdet mellem Studenter og Filistere) — og hvis saa er, som jeg — rent ud sagt — troer, har jeg kun rent subjektive Grunde at skyde mig ind under. Dog forstaar det sig, at dine Grunde vilde være mig af afgørende Betydning, og at om Du endog af blot ydre Grunde (Studenternes Dom o. s. v.) vil raade mig fra det, kan jeg sagtens give hin brølende Løve en Sludder for en Sladder, især da vor hele Forbindelse bliver skriftlig, og dog alle vi ærlige Mennesker har i saadanne Tilfælde et lille Lommeprokuratortalent. Men Svaret fra Dig maa jeg bede om snart — strax, da Tiden er knap, og jeg nødig vil rode mine Tanker for dybt ind deri, at selv dette skulde være en Grund for mig til ikke at kunne lade det være.

Jøden — punctum saliens — skal beholdes uden at *Andersen*¹⁾ krænkes eller aldeles forbigaas. Det har jeg paa det Rene; de to Filistre i Begyndelsen skal omgøres og dog beholdes, ellers Alting uforandret. (*Søren Kierkegaard* paa lidt nær).

Vil *Rosenkilde* ikke have det saaledes, kan han lade være, jeg holder paa *Studenterkomedien*. Hvis Du altsaa giver Dit Samtykke, maa Du udsprede i Menigheden (Studenterforeningen), at det ikke er mig, men *Rosenkilde*, der har stræbt at faa det opført, og hvis ikke, holder du venskabeligt ren Mund. Svar — saa snart — strax.

Din C. Hostrup.

Valby, Søndag 1845.

Kære Ven! Vil Du ikke til Onsdag Middag istedetfor medfølgende Bog sende mig *Heibergs* „Pottemager Walther“ samt *Søtofts* „Aandernes Maskerade“ som *Liebenberg* vil have, at jeg skal læse. Lad mig med det samme vide noget nærmere om Svenskernes Komme, da jeg gerne vilde være med og skrive en Sang. Jeg

¹⁾ H. C. Andersen.

modtager gerne Bestilling paa en over et opgivet Thema eller paa en bestemt Melodi, hvis det bedre stemmer med Arrangementet.

Fra *Hansens*¹⁾ skal jeg hilse og bede Dig gentage Besøget. Forresten faar Du naturligvis herfra ikke andet end Kommissionsbrev, men jeg skal bestræbe mig for at være mere veltalende paa Kokkedal, naar jeg faar lidt Bund i *Sørens Bog*.²⁾

Kom snart igen.

Din C. H.

Vil Du bringe en Hilsen til Dine Forældre og Studentereskabet.

30. Septbr. 1845.

I et Brev, jeg igaar fik fra *Mynster*³⁾ (i Genua) staaer følgende Ord; „I mit næsten fuldendte Brev til *Swane* er der indløbet noget usandt, hvorfor en indre Stemme byder mig at lade det ligge, men vil Du hilse ham ret meget — ikke just sige ham, at jeg *har* skrevet, men at hans Brev gjorde mig saa megen Fornøjelse, at jeg flere Gange har villet svare. — Iøvrigt strider jeg ogsaa med mig selv, om jeg skal bortsende dette Brev, „over hvis Klynken over Vrøvl en dybere Morgenstund har ladet mig føle Skam“. Da det ikke kan geraade et Menneske til Vanære, om han et enkelt Øjeblik bøjer sig under Livets Vrøvl (o: Prosa), og da det vil gøre Dig mere Glæde at vide, at han har skrevet, end om han blot havde tænkt paa det, tager jeg ikke i Betænkning, trods hans Forbud, at oplyse Dig om hele Sagens Sammenhæng.

Du lovede engang at komme til Rungsted, jeg mødte paa bestemt Tid, Du [kom] ikke; senere har jeg intet hørt fra Dig.

For nogle Uger siden skrev jeg et Brev til Dig fra Valby, som blev sendt ind til Studenterforeningen til-ligemed „Stærkodder“; formodentlig har Du ikke faaet

¹⁾ Rimeligvis den nedenfor nævnte Urtekræmmer.

²⁾ Søren Kierkegaards Bog: „Filosofiske Smuler af Johannes Climacus“ (Juni 1844).

³⁾ Chr. Ludv. Nic. Mynster, Forfatter og Udgiver (1820—83).

det. Imidlertid vil jeg her gentage min Anmodning om at sende mig Hauchs „Tiber“ (gennem Urtekræmmer *Hansen*), samt sammesteds afhente en Bog til Studenterforeningen.

Naturen herude synger paa et af de sidste Vers, og jeg lever mest paa mit Kammer. At jeg dog stundom længes efter Vennerne, er naturligt, men den længst bortfjernede, ham i Italien, er den eneste, der husker mig. Dette maa ikke opfattes som en Skose; jeg er fornøjet og mildt stemt. For at bøde paa Savnet af Vennernes Livspoesi falder jeg stundom hen i lidt Stuepoesi, som altid gør den Gavn, at jeg imidlertid (ikke) gør noget Være.

Det er mørkt — jeg skal afsted med denne Bog.

Din C. Hostrup.¹⁾

Helligtrekongersdag. Nat Kl. 1. [1846].

Kære Ven!

Hjemkommen fra et Gilde i „Lyceum“²⁾, hvortil jeg i min øvrige Fritid idag har maattet lave en dithyrambisk Vise, skal jeg nu ordne Tankerne i mit af Vinens Dunster opfyldte Hoved for endnu i Nat at skrive et Brev til Dig. Opgaven er ikke let, skøndt jeg naturligvis i længere Tid har gaaet med det i Hovedet; men tag tiltakke og skyd alt Vrøvlet paa en noget undskyldelig Fuldskabs Regning. Gildet var forresten morsomt, især ved Magister *Hammerichs* Fortjeneste³⁾, der dog har den Fejl, at han vel meget dominerer paa de ægte Lycæumers, de Stuelærdes og Grundiges Bekostning. Først og fremmest Tak for Dit Brev, som fornøjede mig uhyre! Dernæst Svar paa Dine Spørgsmaal: Studenterlivet har jeg siden mit Komme til Byen deltaget i mere end sædvanligt. Russerne er en flink, livlig Generation, som holder Gilde paa Salen hver Løverdags i det mindste

¹⁾ Jørgen Swane var i disse Aar Medlem af Studenterforeningens Seniorat.

²⁾ Lyceum var et lille latinsk Disputerselskab, se dets Historie i „Museum“ 1893, II, S. 330.

³⁾ Martin Hammerich, Bestyrer af Borgerdydskolen paa Chrhnv. (1811-1881).

med en uhyre fornøjelig barnagtig Kaadhed. Mellem disse 3: mellem de kønneste og mest begavede af dem finder man bestandig *Liebenberg*¹⁾ med et Ansigt som en lykkelig Elsker i det tyvende Aar, forresten med en halvstiv Arm og graanende Haar. Han danser med og drikker Dus uden Personsanseelse, som det sig hør og bør. Juletræet i Foreningen var ganske morsomt, *Ploug, Borgaard, Recke* og jeg skrev Deviserne; de bedste var naturligvis af den første og sidste²⁾. *Jeg selv* har det godt, har skrevet første Akt af et Lystspil (en stor Hemmelighed), som bliver ganske udmærket: En ung Poet, som skriver Skuespil i den franske Maneer, har indsneget sig i en borgerlig Familie og forskruet Fruentimmerne; hans Modpart, som tilsidst løber af med Sejren, er en ung, kejtet. skinsyg, men honnet Urtekræmmer. Du ser, det er en Reaktion fra min forrige Studenterforgudelse. Forresten har jeg med Ulyst skrevet en Sang til skandinavisk Selskab i Hamborg og har mærket en Drift i mig til at blive lyrisk paa mine gamle Dage, som jeg var det for 10 Aar siden. „Intrigerne“ spilles fortrinligt af *Rosenkilde* (Præsten) godt af Jfr. *Rosenkilde, Mad. Larcher* og *Nielsen* (Krigsraaden), taaeligst af *Phister* (Skolelæreren), slet af *Hultmann*³⁾.

Mynster har forandret sig uhyre til sin Fordel, prædiket flere Gange (fortræffeligt), bliver snart en Mand og saa følgelig en dygtig Mand. Han informerer flere Timer daglig og synes, at det er uhyre morsomt. Men *om mig selv*. Jeg er endnu hos *Nygaards*, hvor jeg bliver til Foraaret, skøndt min Huselev er kommen i Skole. Saa — ja nu vil jeg prøve det —, saa vil jeg søge at give et Par Timers Information daglig eller faa en anden fast Beskæftigelse, og forresten — ræddes du ikke paa mine egne Vegne? — nedsætte mig som praktiserende

1) Fr. Ludv. Liebenberg, Forfatter og Udgiver af danske Klassikere. (1810-94).

2) Se H. C. A. Lund, Studenterforeningens Historie. Kbh. 1896.

3) „Intrigerne“ blev opført første Gang paa det kongelige Theater i Oktbr. 1846. Det ovenfor omtalte Skuespil „I den franske Maneer“ er „Æsthetisk Sands“ der blev opført i Septbr. 1849.

Theaterdigter, dertil har jeg dog et Kald; om det end ikke er epokegørende, deri staar jeg dog hidtil højest af de yngre — i det mindste i mine egne beskedne Tanker. Min Smule Fritheater har aabnet mig en stadigere Adgang til dette fortræffelige Hus end jeg før har havt Lejlighed til, og jeg tror, man kan have megen Gavn deraf. Paa „Intrigerne“ har jeg paa de 10 første Forestillinger tjent omtrent 3—400 Rd. (nærmest det sidste). *En morsom Historie. Brosbøll*¹⁾ fortæller i Foreningen følgende Historie: Ved et Besøg hos cand. theol. *Brandt*²⁾ (Forf. til „Dæmring og Dag“), fortæller han denne Sujettet til en Novelle, han skrev paa. Hvad ligner hans Forbauselse, da han kort efter ser Novellen i „Aftenbladet“s Feuilleton, paa samme Tid hans og er under Trykken. *Brandt* fortæller: Han havde skrevet en Novelle, som han bad *Brosbøll* at skaffe sig solgt. Denne lover dette, men beholder den hos sig en hel Maa-ned. *Brandt*, ked af at vente, gaar op til *Brosbøll* og finder ham liggende i Sengen med Novellen paa en Stol ved Siden af sig. *Brandt* tager den fra ham og ser til sin Forundring, at der er foretaget store Rettelser i den; endvidere erfarer han, at *Brosbøll* har holdt en Afskriver til at kopiere den, men endnu ikke er bleven ganske færdig. Øjeblikkelig gaar han til *Trojel*³⁾, beder ham at optage den snarest mulig — gratis, hvilket ogsaa sker. — Hvem har nu monstro Ret? *Brandts* Novelle er trykt; *Brosbølls* udkommer med det første! Blandt nye Bøger maa jeg anføre: *Carl Bernhard*: „Minder fra Christian II's Tid“ i 3 Dele (har jeg ikke læst), *Gæa*⁴⁾ (lader til at være meget god), *Poul Rytters* „Viser og Vers“ (fornøjelig Bog!), *Martensens* Prædikener (udmærket). Her har Du da i Mangel af Tid faaet en Katalog over

1) Johan Carl Christian Brosbøll (1816—1900) den under Navnet Carl Etler bekendte Forfatter.

2) Michael Rodevald Gjørup Brandt (1819—88) var Lærer i Kbhvn., blev 1841 cand. theol., 1853 Sognepræst paa Fuur. Forf. til forskellige æstetiske Bøger.

3) Hans Jørgen Trojel (1813—78), cand. Jur. 1838, ansat i Redaktionen af „Dagen“. Birkedommer.

4) „Gæa“ er den af P. L. Møller 1845—47 udgivne Aarbog.

alt, hvad jeg i en Fart vidste at sende. Jeg tænker det er Dig mere om Realiteten end om Formen at gøre, og derfor sender jeg Dig ganske trøstigt denne Flyvepost (som dette Brev passende kunde kaldes) og beder Dig lade Dig nøje dermed for det første. Levvel! Har Du engang Lyst og Lejlighed, saa lad mig atter høre fra Dig.
Din Chr. Hostrup.

Af Jørgen Swanes Dagbøger.

30. Maj 1845. Hvor jeg maa prise mit Held! Det er at have Lykken med sig! At følge Storms hjem, saa gaa ned ad Gothersgade til Torvet og saa at skulle møde [Magdalene Bruun]¹⁾. Og saa at gaa med *Hende* under Armen, at hendes Arm hvilede i min; det var et Øjeblik, det er mig i Dag som en Drøm. Det staar for mig som i et Taagesløv, kun det véd jeg, at jeg lider af en inderlig Længsel, at jeg ikke har Ro hverken Nat eller Dag. O, min Gud, jeg vil stræbe at søge Dig, i Dag finde mit Liv, men naar jeg saa om Aften har hævet mit Blik til Dine Stjerner paa Himlen, og jeg har opsendt min Bøn til Dig, saa gaar dog min Tanke til *Hende* i inderlig Bøn; det er ikke syndigt, nej det véd jeg vist, og det kan jeg sige med Sandhed, at hun alt har været mig til sand Velsignelse; thi hun har uvilkaarligt, uden selv at ane det, ført mig nærmere til Gud — Gud lade sit Ansigt lyse over hende!

O, hvor har jeg været nedslaaet i nogen Tid, jeg gøs, jeg frygtede alt, det værste endog, men kan og tør jeg da ikke sige til mig selv: Tro! Gælder dette ikke heri som i alt, som i Forholdet til Gud selv. Der fordres det af mig, at jeg skal opgive min egen svage og matte Tanke, hengive mig selv, mit hele Jeg i Guds Vold, sige til Gud: jeg troer, jeg opgiver alt, hvad jeg tænker, véd og faar — og troer. Og saaledes er det ogsaa her; det kan ikke være andet, end at Angsten og Frygten

1) Navnet mangler i Texten.

maa komme imellem, men saa spørger jeg mig selv: Har Du da virkelig ikke større Tillid til den, Du elsker højst her i Verden, end at Du ikke kan have Tro til hende. Og naar saa Tvivlen atter kommer med sin Pine og siger, at jeg forføngelige Daare jo intet har at fordre, intet at beraabe mig paa, ja da maa jeg ty til at tro paa Kærligheds Magt — men først og sidst skal Kærligheden være i Gud, helliget, rensed og adlet i Gud.

Jeg saa hende næsten ikke igaar Aftes, skøndt hendes Arm hvilede i min, thi hun var tilsløret, men jeg hørte hendes Stemme og skimtede [det Ansigt], hvis milde Udtryk jeg elsker, jeg talte med Hende, min gode Engel.

Men hvad er min Tale til Hende; jeg gyser for mig selv, jeg maa jo forekomme Hende ubetydelig og intetsigende; thi det som fylder mit Sind og min Sjæl maa jeg indeslutte i mig selv, og kun det daglige og høflige Livs forbandede, smaalige Ord tør tale fra mine Læber.

O min Gud, skænk mig Kraft, at jeg kan blive en Mand, kæk og kraftig, og stærk i min Gerning! — —

4. April 1846. Ulykkelig det Menneske, som er ubestemt og som kan tilregne sig selv sin hele vaklende Tilstand! Hvorledes hengaar mine Dage i denne Tid, jeg kan ingen alvorlig Gerning udføre (naar har jeg nogensinde udført noget sammenhængende større Arbejde?), tusinde jagende Tanker fylder mig. — —

Langfredag, 10. April 1846. Inderlig og ærbødig Tak til hver den, som af sin Aands Væld udøser Velsignelse for andre! Og derfor takker jeg af fuldt Hjærte *Martensen* for hans Prædiken i Dag. Afdraget ved andre Tanker kom jeg paa denne højtidelige Dag i Kirke, men styrkedes og opbyggedes, eller rettere næredes i mit Indre ved den fromme, milde, trostærke Tale.

Min Gud! Tilgiv mig, om det er Synd, at jeg i Dit Hus nærer andre Tanker, men det kan det ikke være, at jeg bringer det Bedste med, som jeg ejer; at jeg helliger dette ved at fremføre det for min Guds Aasyn,

kan ikke være formasteligt. — At vide mig samlet i Guds Hus til hans Tjeneste med den jeg elsker højst her i Verden, at vide, at den hellige Velsignelse bliver nedlyst over Hendes Hoved — det er en salig Tilstand, og i et saadant Øjeblik stiger min Bøn til Himlen for Hendes og min Sjæl; den Forening tør vel foregaa i Kirken, det er jo en aandelig Vielse, fuldbyrdet for mig i mine stille Tanker.

Og nu i Dag, da Hendes hellige Navne blev fremstillet som et Troens Vidnesbyrd, hvor kunde da min Sjæl andet end flyve til Hende, gennemstrømmet af den inderligste Varme og bede for Hende: Gud vel-signe Dig! — —

Omtrent sex Uger efter at dette er skrevet, tolkede *Jørgen Swane* sine Følelser for *Magdalene Bruun* i følgende Brev.

Jørgen Swane til Magdalene Bruun.

22. Maj 1848.

Jeg skriver disse Ord til Dem i Nattens Stilhed, og dens dybe Taushed giver mig Ro til at fremstille Deres Billede for mit indre Øje. Jeg vover nu at sige Dem, hvad jeg i lange Aar har bevaret hos mig som min ædleste, helligste Ejendom, det som jeg har higet efter at sige Dem Ansigt til Ansigt, og som jeg nu bønfaller om med Mildhed at laane Øre til.

Jeg elsker Dem, min hele Sjæl tilhører Dem, mine Tanker og Følelser, det er Deres. Hvad jeg har at fremstille for Dem, er ikke Glans og Herlighed, men min Ungdoms varme, alvorlige Kærlighed, et Hjærte, der med al sin Fylde tilsværger Dem et Liv, viet til at værne og frede om Dem.

Vil De forunde mig dette?

Jeg kender vel mine Fejl og Mangler og tilstaar dem i Ydmyghed; kun et har jeg at sætte mit Haab til, — og det er min Kærlighed. Ja, jeg har beraadt mig med

Gud og mit Hjærte; Lykken kan ikke findes for mig her paa Jorden uden Dem; vil De da tilhøre mig for Gud og Mennesker? den Gud, hvis Velsignelse jeg saa mangen Gang har nedbedet over Dem, hører mit hellige Løfte til Dem!

Mere formaar jeg ikke at skrive, ak, Ordene er saa matte. Du min Sjæls Elskede, stander for mig i al Din elskelige Ynde, og alle Tanker viger bort. Og hvortil ogsaa flere Ord! Vil Du med Kærlighed modtage disse, da skal hele mit hele Liv blive én Lovsang, hvori jeg skal prise Din fagre Ynde og al Verdens Skønhed.

Et Ord altsaa fra Dig, et Evangeliebud, der kan skabe mit Livs Lykke, et Ord, der kan sige mig, om jeg tør vove nu og i al Evighed at kalde mig

Din Jørgen Swane.

Paa dette Brev modtog han som Svar nogle Udtalelser, der ikke findes, men som han ikke kunde tyde anderledes end som et Afslag.

Skuffet i sine Forhaabninger skrev han faa Dage efter i sine Optegnelser:

„Rungsted, d. 7. Juni 1846.

„Min Gud! Er det tomt, forfængeligt Selvbedrag, naar jeg endnu nærer Haab eller er det Troen, der bevarer det?

O, maatte hvad der er sket og vil ske være mig til Sjælens Gavn! Alle Ting tjener dem til Gode som elsker Gud. Gud lade sit Ansigt lyse over hende!“

Derpaa rejste han.

Af Magdalene Swane f. Bruuns Optegnelser.

1846 d. 22. Maj havde *Magdalene Købke*¹⁾ Bryllup med *Constantin Hansen*. Vi var 12 Kusiner, der var Brudepiger.

¹⁾ Magdalene Barbara Købke (1826—1898), gift 1846 med Maleren, Prof. C. C. Constantin Hansen (1804—1880). Hun var en Kusine til Magdalene Bruun og Datter af Oberstl. N. C. Købke og hendes Fæster, Mette Marie Bruun.

Dagen efter Brylluppet rejste Moder og jeg over til Odense til det første store Landmandsmøde. Min Broder *Gottlieb* lærte Landvæsen paa Hofmangsgave hos *Hofman-Bang*, og det var for at besøge ham, at vi tog derover.

Om Morgenen fik jeg et Brev fra *J[ørgen] S[wane]*. Hvor jeg var ulykkelig den Dag, det kan ikke beskrives, og dog skulde jeg lade glad.

Den første Dag var der stor Forsamling paa Sæbygaard af 200 Mennesker. Jeg saa da Adjunkt *Kofoed-Hansen*.¹⁾ Dagen efter var der stort Bal paa Klubben. Man sagde i Odense, at jeg havde været den smukkeste Dame paa Ballet. Jeg havde den lyseblaa Tarletans Kjole paa og en Krans af hvide Bær med Sølvblade paa Hovedet.

Adjunkt *Kofoed-Hansen* kom meget til *Schønheyders*, og jeg kunde nok mærke, at han holdt meget af at tale med mig, han sagde mig ogsaa saa mange smukke Ting, saa jeg blev ganske underlig derover.

Jeg skulde have blevet i Odense den Sommer, men saa blev min elskede *Bertha* saa syg, og da de var bange, Sygdommen var smitsom, maatte jeg rejse bort med Moder. Det var en underlig Følelse at komme til Kbhvn., og det var just ikke med noget let Hjærte. *J[ørgen] S[wane]* var endnu i Byen, og hvor inderligt jeg ønskede at træffe ham, var jeg dog paa den anden Side bange derfor, da jeg jo nok kunde tænke mig, hvor bedrøvet han vilde se ud.²⁾ Nogle Dage efter vor Hjemkomst fik Moder et Brev fra Adjunkten, hvori laa et til mig, men da Moder vidste, at jeg ikke vilde kunne svare „jo“ derpaa, sendte hun det uaabnet tilbage. Nu kunde jeg da ikke komme til Odense, ogsaa for ikke at træffe ham, og jeg kom saa til Vigersted, hvor jeg hos Pastor *Dorphs* levede de tre dejlige Uger, men bedrøvet var jeg jo. Der fik Moder et Brev fra *J. S.*, hvori han sagde Farvel til os, da han nu skulde rejse langt bort.

1) Forfatteren, senere Stiftsprovst Hans Peter Kofoed-Hansen (1813—1893).

2) Om hans mislykkede Frieri til hende se ovenfor.

— Vi var en 22 tilbords hver Dag, hele *Dorphs* Familie, og vi gjorde dejlige Skovture i Omegnen. —

— — Om Vinteren kom jeg temmelig meget paa Bal, ikke fordi jeg havde Lyst dertil, men det var ikke let at blive fri. I én Uge var jeg tre Aftener i Træk, først paa Gamle Kongevej, næste Aften hos *Ørsteds*, hvor jeg morede mig meget godt, jeg havde den Aften en Krans af friske grønne Blade paa Haaret, som alle fandt smukt. Jeg blev der engageret til alle Dansene hos *Petersens* den næste Aften. Hos *Neergaards* aabnede jeg Ballet med *Sophus Neergaard*. Hos *Blechingbergs* var jeg ogsaa, men var ikke rigtig rask og tog tidlig hjem, men i den Tid jeg var der, dansede jeg uafslædigt; fra det jeg kom ind i Stuen, blev jeg strax engageret til alle Dansene og maatte sige nej til de fleste; i Cotillon fik jeg saa mange Buketter, at jeg næppe kunde holde dem, og Herrerne overøste mig med Komplimenter, men alt dette glædede mig ikke, jeg syntes netop, jeg følte mig forladt midt i alt dette, og ønskede saa inderligt, at jeg havde havt min gode Ven *J. S. dér*, — det var dog noget andet. Herrerne sagde, at de maatte nok flere Dage i Forvejen engagere mig for at faa en Dans. —

Den 23. Juli 1847 rejste vi fra Kbhvn. med „*Iris*“. Det var saa dejligt at se den yndige danske Kyst i Morgenstunden, som lige til Helsingør er saa udmærket smuk. Kl. 6 om Efterm. kom vi til Aarhus. Vi gik ned for at se *Berthas Mølle*¹⁾, som ligger meget smukt, især var Haven yderst indtagende. Bygningen selv saa lidt mørk og trist ud. Den næste Dag kørte vi til vort yndige *Asmild*, det var netop Søndag, og der var derfor Dans i den store Salon i Haven.²⁾

Hvor der knytter sig mange Erindringer til det Sted, hvor man har levet som Barn! Det er nu to Aarsiden, jeg var her. Det vækker saa mange smertelige Erindringer hos mig at tænke paa den Tid og sammenligne den med Nutiden.

¹⁾ Aarhus Mølle, som hendes Brudgom ejede.

²⁾ Et „Salonselskab“ i Viborg havde faaet Tilladelse til at bygge en Pavillon i *Asmildkloster Yderhave*.

Næste Lørdag kørte jeg med Onkel *Mads Pagh [Brunn]*, hans Kone og Fader til Sejlgaard. Om Eftermiddagen spadserede vi, og den næste Morgen kørte vi til Silkeborg. Jeg har aldrig set noget saa smukt! De høje Bakker med Skov paa! Jeg kunde ikke lade være at tænke saa meget paa ham, som jeg vidste havde været saa indtaget i alt dette. I den sidste Uge har vi ret levet et uroligt Liv, som jeg slet ikke holder saa meget af, — det er saa dejligt i Ro at kunne overgive sig til sine Erindringer og Tanker!

I Søndags var der Bal i Salonen. Jeg dansede kun et Par Gange og gik saa hjem. Onsdag Aften var det store Konventselskab hos Tante *Oline*. Det var en meget munter Aften, der blev musiceret og sunget smukke Sange af 28 Præster. Der var en Præst, der gjorde en Bemærkning om, at det var en Nydelse baade for Øjet og Øret, naar jeg spillede. (Jeg havde min hvide Kjole med sort [Besætning] og hvide Perler paa Haaret.) — Torsdag var der uhyre stort Selskab hos *Schiønnings* og Fredag Aften Koncert i Viborg. *Tolstrup*¹⁾ var netop kommen til Byen og glædede alle ved at synge. Jeg talte meget med ham, og han lovede at komme næste Dag til os, hvilket han ogsaa gjorde og sang dejligt. —

— Netop i de Dage havde jeg havt Brev fra Kbhvn., hvori *Frithia* fortalte mig, at *J[ørgen] S[fwane]* ventedes i et Besøg hjem. Jeg havde ret glædet mig til at leve i Ro her paa Asmild og have det godt mod ifjor Sommer, hvor hver Gang Posten skulde gaa jeg var i den græsseligste Spænding, om der skulde gøres noget Skridt, og nu er den rædsomme Tvivl kommen igen, som fortærer al min Munterhed. Jeg havde troet, at Vor Herre havde bestemt, at det skulde være, som det var, da han lod ham selv bestemme sig til at blive borte i to Aar, saa havde jeg ikke noget paa min Samvittighed. Og nu kommer han hjem!

¹⁾ Den senere Præst i Roskilde Johan Carl Vilh. Tolstrup (1819–86) blev i disse Aar uddannet til Sanger i Paris.

Jeg har ofte tænkt over, om jeg vilde ønske, at jeg ikke havde alle disse Sorger. Det er dog saa dejligt at vide, at saa mange gerne vilde være indesluttede i ens Tanker. I Dag havde jeg Brev fra *Bertha*, som fortæller mig, at Adjunkt *Hansen* havde talt meget om mig. Jeg véd [næsten ingen]¹⁾ kun faa, det interesserer mig saa meget at tale med som ham, men jeg har en underlig Angst for igen at komme sammen med ham, men det er maaske naturligt — han har vist allerede glemt mig.

Min elskede Moder er gaet til Byen, saa jeg sidder alene med alle mine Tanker, gid jeg ret kunde faa dem klare! Ak, hvad jeg vilde give til, at jeg vidste, hvad jeg skulde gøre, det er saa underligt, at jeg ikke godt kan tale med min elskede Moder om alt dette, det er ligesom Ordene ikke kan komme frem, men det er vel fordi jeg ikke klart véd, hvad der er det rigtigste at gøre. — Her er jo saa udmærket dejligt — Tankerne kan jo flyve saa langt og indeslutte saa mange! Gud give jeg kunde gøre min stakkels kære Moder Glæde for alt, hvad hun har gjort for mig, det er mit højeste Ønske! — — —

Jeg er nu nylig kommen hjem fra min fyenske Rejse. — Det var dejligt igen at se min elskede *Bertha* og saa fornøjet og rask! Søndag var der stort Middags-selskab hos *Maus's*, jeg havde Assessor *Weis*²⁾ tilbords og havde det meget behageligt. Tirsdag den 10de var Bryllupsdagen³⁾. Hele Formiddagen var vi i Kirken og pyntede den, og jeg gik da hjem og bandt *Berthas* Brudekrans. Kl. 4 kom vi i Kirken. Der var 6 Brudepiger. Det var meget smukt. Det var en stor Beroligelse for mig, at Adjunkt *Kofoed-Hansen* ikke var hjemme. *Bertha* havde nogle Dage forinden været ondsksfuld nok til at lede Samtalen hen paa mig, og han havde

¹⁾ Disse to Ord er igen udstregede.

²⁾ Den senere Departementchef, Etataraad Carl Weis, Broder til Brudgommen, gift 1849 med Brudens Søster.

³⁾ *Bertha* Magdalene Schönheyder (se Side 5) blev den 10. August 1847 gift i Odense med Ejer af Aarhus Mølle, cand. polyt., Andreas Severin Weis.

da sagt, at af alle Kusinerne var der ingen, der havde indtaget ham som jeg.

Efter Kirken spiste vi til Middag og tog saa imod Visitter, og da de var gaaet, fik vi i en Hast pakket ind og kørte Kl. 12^{1/2} om Natten fra Odense. Kl. 2 om Middagen kom vi til Aarhus, og efter at have spist til Middag paa Gæstgivergaarden kørte vi hertil Asmildkloster. Min elskede Moder var oppe, skøndt det var Kl. 4 om Morgenen. Det var saa dejligt at komme hjem igen. Der er dog intet Steds saa godt som i Hjemmet!

Bryllupsgæsterne til *Marie Bruuns* Bryllup¹⁾ er nu samlede her paa Asmildkloster, og i Morgen skal Brylluppet være. Jeg vilde ønske vi igen kunde leve lidt i Ro, det er saa strængt at *skulle* være glad, naar man ikke kan være det — dog den Overvindelse har man vel godt af.

Brylluppet var i Asmild Kirke. Hun var en yndig Brud! Brudeparret rejste til Sorø, hvor *Jørgensen* var Overlærer, og hvor *Swane* og jeg senere kom til at leve sammen med dem. — —

Der var mange, der fattede Kærlighed til mig, og det voldte mig jo kun Bedrøvelse, thi jeg kunde kun elske én, og den ene var *Jørgen Swane!* Han var da i Rom.

Jørgen Swane paa Rejsen til Rom.

Jørgen Swane rejste med et tungt og skuffet Hjærte ud i Europa. Hvad der egentlig er passeret mellem ham og *Magdalene Bruun*, vides ikke. Vi kender hans korte, ret sejrssikre Frierbrev til hende (se Side 37), men ikke mere. Hun var jo, som hun selv siger, meget feteret og attraaet; det kan antages, at hendes Forældre muligvis har paavirket

¹⁾ Marie Sophie Bruun (1823—49), Datter af Magdalenes Farbroder afd. Købmand S. W. Bruun og Oline Plum, gift 1847 med Overlærer i Sorø, senere Rektor i Rønne, Professor Georg Simon Jørgensen (1814—84).

hende og at de har ment, at hun burde indtage en tilbageholdende, maaske afvisende Holdning.

Hans Forældre var klar over, at Sønnen drog bort med en Hjertesorg. Moderen, som er i Besøg hos sin Broder, Professor *H. N. Clausen*, der er i Roskilde under Stænderforsamlingen, er i sit rørende Brev helt fortrolig med hans Skuffelser og Sorger.

Fru Julie Swane til hendes Søn Jørgen Swane.

Roskilde, den 15. August (1846).

Nu da — Du min elskede *Jørgen* — sender jeg Dig mine første Ord. Vor Herre give, at de maa træffe Dig i et lykkeligt Øjeblik, at Du maa være let om Hjertet, sund paa Hoved og Hjerte — og saaledes læse dette indlagte Brev og føle at Du er Mand! Riv Dine Fødder løse fra alle de Snarer, der hilde dem, løft Blikket og hæv Vingerne som en ung Ørn. Troskab er en dejlig Ting, men den skal have en værdig Genstand. Nu har Du gennemvandret Schweiz, nu vil jeg gerne sidde ved Din Side og høre paa Dig og høre af Din Mund, om det da er saa vidunderlig herligt. Gid jeg kunde se om Dit Øje er saa klart blaat og rent, som det saa ofte var og som det saa gik mig lige til Hjertet. Du Kære, Du Elskede! Nu griber Du først efter dette Brev og kommer saa bagefter til os — til os, hvis hele uskrømtede Kærlighed Du saa sikker og saa lykkelig er i Besiddelse af. Men Du véd nok og føler nok, at Du har en ejegod Fader og Moder, og Du elsker os, og Du vil gøre os lykkelige ved Din hele Fremfærd, og nu nærmest ved at anvende denne skønne Rejsetid til Din Udvikling og hvad der ellers er Guds Villie til Din sande Forældling. *Jørgen*, Du véd, hvor ømt jeg føler for Dig. Mine Ord strømme fra mit Hjerte. — —

Min *Jørgen!* Endnu føler jeg det søde Afskedslys

paa min Pande. Saa gik vi jo paa Langelinie, dér saa Du os længe. *Henrik* og jeg sad dér og talte om Dig, og *Henrik* forsikrede mig, at naar Du nu mod Solnedgang stod i Forstavnen og ene saa ud i Verden, saa var det en besynderlig fortryllende Lyst, der vilde gribe Dit unge Hjerte og lyksaliggøre Dig ved Tanken om det frie, skønne Rejseliv. Og Din Glæde er vor, Din Sorg er vor! Det ved Du tilfulde! Er Du nu lykkelig ved Din Faders Godhed, som gjorde det muligt, at Du nu bevæger Dig mellem de stolte Bjerge, der altid lokkende stod for Din Fantasi, saa kan og vil jeg ikke tænke paa noget Slags Savn — saa bærer jeg Tanken om min ungdomsfriske, min fro og min glade Søn med det blaa livsalige Øje — om med mig, hvor jeg end gaar — saa bliver jeg selv ung ved Din Glæde. O, glæd Din Fader bag sin Pult — den flittige, den tro, gode Fader, som søger al sin Lyst [hos] Eder, I kære Børn! Og glæd Din Moder, som er Dig saa god og øm. Tilgiv *Jørgen*, at jeg er nær ved at græde! Vær brav! —

Af Jørgen Swanes Optegnelser.

Basel, 18. August 1846.

Idet jeg her for første Gang paa min Rejse sætter Pen til Papiret for at fastholde de mange Indtryk, som svæver forbi mit Øje, hvad kan da være naturligere, end at min første Tanke vender sig til den, fra hvem al god Gave kommer. O, at Tanken om ham maatte være den første og sidste, saa var denne Rejse ikke uden Maal og Med, saa vilde jeg ikke være som et Skib, der omtumles af de vilkaarlige Vinde, thi hvad er jeg! hvad vil jeg! kun leve i Stemninger!

Evige, uomskiftelige Fader, min Bøn er til Dig, at jeg maa blive fast i Villien, blive et helt Menneske, og saaledes velsigne Du da denne min Rejse.

— — —
Her i *Basel* befinder jeg mig ret vel, jeg føler mig

ordentlig efter Omstændighederne ret hjemlig stemt. — — — Allerede Indtrædelsen i Hotellet „Zum wilden Mann“ virkede behageligt. Den smukke Svale med Blomster og Billeder og den lille Kilde i Gaarden gav mig et Forbillede paa det Schweizerske, som dog her endnu maa være meget blandet med Tydsk og Fransk, kort sagt, jeg mærker ikke den forbandede moderne Hotel-luft, som er mig ligesaa beklemmende, som Virakken i de katholske Kirker. Denne Morgen indviede jeg med et Bad i Rhinen og opnaede ogsaa at blive styrket og for en Del helbredet fra den Træthed, som forresten i den seneste Tid, mod Sædvane, havde indfundet sig. I en Café slog jeg mig nu ret til Ro, nød Aviserne (Heidelberger Adressen til Schlesvig-Holstenerne), og forsynet med en Rejsebog over Schweiz begyndte jeg en Omvandring i Byen, som er rig og ejendommelig

— — —

Min Gang førte mig til Missions-Kollegiet, hvor jeg blev omvist af et vakkert ungt Menneske, saa Billederne af alle de Disciple, der var udgaaede som Missionærer derfra, Afgudsbilleder fra Ostindien, Afrika o. s. v., og fik dernæst en Samtale med en Svensk, *Glase*. Det var ogsaa et af de Fænomener, som maatte kunne vække et Menneske op af hans Skyggeliv, fra den virkelige, bevægede Tummel, hvori den ene Dag hengaar efter den anden paa Rejsen, at træde ind i det stille Hus til unge Mennesker, alle brændende i Aanden og med Afkald paa Verden. De har frivilligt valgt et Maal og de forfølge det uafbrudt og *udelt*. Og naar nu dette Maal, er at blive en værdig Medarving i Christi Rige, da er det let undskyldeligt om Vedkommende derved faar et Præg, som om han stod udenfor Verden, hvad der var Tilfældet med den nævnte Svensker; og sørgeligt Hovmod og forfængeligt Selvbedrag var det, da jeg i enkelte Øjeblikke vovede at se ned paa den ubegribelige Uskyldighed, som aabenbarede sig i hans Blik og Stemme.

— Ak ja, nu imedens jeg skriver dette, lyder liflig Dansemusik over til mig fra et festligt Bryllup. Ja, Livet er skønt, naar man véd at gribe det i dets fagre Glans, men denne Glans har det dog kun fra et højere Lys, ellers er det kun et Blændværk. Her er det — det gælder ikke at stirre sig blind i Solens uendelige Flammer, saa man overser den Jord, hvorpaa man lever, men heller ikke at nøjes alene med det falske, det omslørende Maanelys. Altfor megen Medgang er farlig; den Gud elsker, den tugter han; men der skal nogen Tid til, inden man ret fatter disse Ords Betydning.

Jeg har ogsaa været ung engang, jeg er ikke nu i min unge Alder bleven gammel af for megen Nydelse, men jeg er bleven knækket.

Ak, min Religjøsitet har hidtil kun bestaaet i Stemninger; nu skulde jeg blive gennemtrængt af et religiøst Liv. Min Gud, jeg svage, jeg der har saa uendelig meget at afbede for mig selv, Du tilgive mig, naar jeg vover at vende mig til Dig med Bøn for andre, ak for — — !

Rejsen fortsættes. I Zürich traf *Swane* tilfældig en ung dansk Theolog *Troels Smith*, som han senere kom til at leve sammen med i Rom¹⁾. Rejsen gik over Luzern—Brieg—Simplon—Lugano—Milano, hvor han ankom den 14. Septbr. —

14. Septbr. Efter forgæves at have spurgt efter Brev paa Posthuset besøgte jeg Domkirken. Derfra gik jeg atter til Posthuset og fik mit Brev. — Jeg har kun Grund til at være tilfreds med min Fremgangsmaade før min Afrejse fra Danmark; min Afsked er bleven besvaret med et venligt og hjærteligt Ord²⁾, jeg har

¹⁾ Troels Frederik Plum Smith (1833—1880), cand. theol. 1838. Udenlands 1845—47. Død som Sognepræst i Skelaker.

²⁾ Fra Magdalene Bruuns Moder, Reinholdine Bruun, født Schönheyder (1804—1883). Dette Brev findes ikke.

opnaaet ikke at staa for denne Slægts Øje som et brutalt, uædelt Menneske, — men det er ogsaa alt, hvad jeg har opnaaet. Jeg har vendt mig i Bøn til Gud for mig og mine : mine kærlighedsfulde Forældre og dem, jeg kun i Tanken er forbundet med, men som er saa uendelig langt bortfjernede fra mig. Gud se i Naade til os alle. Gud gøre det godt for os begge. — Brevet læste jeg i Forhallen til Domen i Milano, og bestormet af mange Slags Følelser vandrede jeg omsider om i de opfyldte Sale, i Sandhed som en Fremmed blandt Mennesker, og det var med Nød og neppe, at jeg kunde skjule min Stemning for min godmodige Rejsefælle¹⁾. Vi naaede om Aftenen til Triumfbuen. Den tog sig stolt ud i Dæmringen paa den vide Slette; jeg havde Følelsen af, at jeg kunde gerne nu fare ud af denne Port og saa blive ved ligefrem, hvorhen saa Vejen førte, saa forladt kom jeg mig for at være, men Gudskelov en saadan Følelses Syndighed er mig dog tydelig. Gud lad mig aldrig glemme, om end kun et Øjeblik, mine Forældres uudtømmelige Kærlighed.

Tirsdag 18. Sept. Om Morgenen atter i Domen for at blive fortrolig med dens underfulde Skønhed, som fremtræder klarere ved hvert fornyet Besøg! Et værdigt Guds Tempel, men desto uværdigere er Gudstjernen; Ordet høres aldrig, og selv Munken, som dog er nødvendig i en katolsk Kultus, navnlig hvor Ordet fattes, fortier altid, kun et Amen høres fra Orgelet. I Domen traf vi *de Coninck*²⁾, som kom fra Paris.

Vi sad en Aften udenfor en Kafé i mildt Sommervejr og drak vor Chokolade; det var gode, vakre Mennesker, jeg var sammen med, smuk, livlig Musik lød for os, og Stjernerne kastede deres Straaler ind paa den hvide, majestætiske Dom. Det var en Situation, der var herlig,

¹⁾ Kaptajn i Generalataben Frederik C. V. Caroc (1811–82). Senere Generalmajor og Chef for Generalstabens topografiske Afdeling.

²⁾ Charles Edouard de Coninck (1823–98), uddannet som Handelsmand udenlands og blev efter 1847 Medarbejder i Faderens Firma i Kjøbenhavn.

hvor kunde den ikke nydes, hvor kunde jeg ikke have nydt den, om jeg havde været i Besiddelse af det, som giver Livet dets Glans! — —

Onsdag d. 16. Septbr. med Diligencen til Verona. D. 18. Septbr. til Padua og Venedig. — — Om Dominikanernes Kirke St. Giovanni e Paolo: En herlig Kirke i blandet Stil som de Veronesiske. Det var allerede halvt mørkt; Kirken var smykket paa Grund af en Højtid, og Messen læstes fra Alteret. Jeg havde Trang til at kaste mig ned paa mine Knæ blandt de Bedende, der vendte den ydmyge Tanke til den fælles Fader; mange Slags bevægede Tanker fyldte mit Bryst. — En kort Tid tilbragte jeg hjemme for at skrive i denne Bog, og gik derpaa til St. Marco, som genlød af pragtfuld Musik og vrimlede af Mennesker! — — —

25. Sept. Aftenen forud havde vi, 3: de forskellige Tyskere og jeg, lejet en Veturin, med hvem vi om Morgen Kl. 7 kørte ad Bologna til. Det gik hurtigt og godt, men Landet var som hidtil vel rigt og dyrket, men ensformigt og udtryksløst, og Selskabet kedede mig; hvad Under derfor, at jeg havde megen Længsel og Hjemve, at mit Øje med Smerte forgæves spejdede efter et Hus eller en Landsby, som kunde give mig Forestillingen om, at et lykkeligt, inderligt Liv kunde trives derinde, thi vel har hver en Bygning her i Landet en vis Skønhed og Smagfuldhed, som kun kan glæde Sand- sen, men der fattes Alt, hvad der kan give den Tækkelighed og Hjemlighed. — Ved Middagstid rullede vi ind i Bologna. — — —

27. Septbr. — — — Omsider naaede vi Toppen af Bjærgkæden og saa nu de rige, frugtbare toskanske Sletter udstrakte for os, indtil vi ved Middagstid fik Øje paa Fiesoles Kirketaarn ($\frac{1}{2}$ Mil fra Florents) og kort efter paa Florents' Dom, Campanile og den hele store Stad. Gennem en prægtig Port, St. Gallo, rullede vi ind i Byen, forbi Domen, over Arno, hvor vi blev hil- sede med smukke Buketter, som af en Blomsterpige

kastedes ind i Vognen til os. Jeg naaede snart til Hostellet „La fontana“, og til min uventede Glæde traf jeg her *Smith*, hvem jeg havde troet allerede nu var i Rom. Jeg anvendtes til en behagelig foreløbig Orientering i Byen, og jeg modtog naturligvis tilstrækkelige Anvisninger af mine Landsmænd (*Smith* og *de Coninck*), med hvem jeg nu til Dato har levet i fuldkommen Kompagni. Vi spiste sammen paa en fortræffelig Kneipe — spadserede lidt — og endte Aftenen i Theatret, hvor vi hørte „Ernani“ af Verdi. — — —

Uddrag af Jørgen Swanes Optegnelser fra Rom.

Olevano 20. Oktbr. Igaar Morges drog vi et lille Selskab ud af Rom for at besøge de berømte Sabinerbjerge. *Marstrand*,¹⁾ vi tre Rejsefæller [*Swane*, *Smith*, *de Coninck*], *Tolstrup*²⁾ og *Møller*) havde taget en Vogn sammen, og Kl. 6 begyndte vi Rejsen. Himlen var graa, og da vi kom udenfor Roms Porte, blev det endog Regn, og da den ophørte, var Varmen utaaelig. Det var Følgerne af den Scirokko, som i gule Skyer stod i Luften før Solens Opgang. Min gamle usalige Træthed indfandt sig tillige, saa Kampagnens Skønhed forgæves fremstillede sig for mig, men de blaa Bjerge i Baggrunden var rigtignok heller ikke synlige. Kl. 10 var vi ved Colonna, og mens Hestene bedede, holdt vi Maaltid i et ægte romersk Osteri. Vi sad i Køkkenet ved et raat Bord, ved en Side stod Veturinen og spiste; en Steg drejede sig paa Spiddet over Ilden, og den gamle Værtinde med det kloge, smukke Ansigt fuldendte Maleriet. Nu gik det videre, men Varmen tiltog, og skøndt vi kørte ad den gamle, antike Vej, kom dog ikke den klassiske eller nogen synderlig Slags Aand over os. Vi bestod af altfor forskellige Elementer, og *Marstrand* var

1) Maleren Vilhelm Marstrand (1810—1873) kom til at staa Swane meget nær. Han havde tidligere opholdt sig længe i Italien (1836—41), var kommen igen 1845 og blev der til 1848.

2) Den senere Præst Johan C. V. Tolstrup se foran Side 41.

den eneste, som holdt Liv i Tingene. Hvor vi Menne-
sker dog er besynderlige med vor Ensidighed; vi stem-
mer kun i, naar vor særegne Stræng bliver slaaet an.
Kl. 3 kom vi til Gennazano efter at have passeret ne-
denunder Palæstrina. Nu var Kørslen tilende, og i en
stærk Scirokkohede gik vi et Par Timers Tid med vor
Bagage, inden vi naede Olevano. Men ogsaa her maatte
jeg sande den gamle Sandhed, at en Anstrængelse over-
vinder mangan Elendighed; med hvert Skridt jeg gik,
blev jeg mere og mere oplivet, og Egnens Skønhed
syntes mig større hvert Øjeblik. Det var en herlig Sol-
nedgang, og hvor laa ikke Byen smukt og malerisk paa
Kanten af Bjærget! Vi kom til Værtshuset og blev ven-
ligt modtagne af de vakre Folk, som kendte *Marstrand*
fra gamle Dage. Fra Vinduet havde vi Udsigt mod Byen,
denne Rede paa Klippetoppen; rundt om omringede Bjær-
gene den vide, afvejlende Slette, i Baggrunden knejsede
Monte Cavo, og langt, langt borte ligger Havet, nu rig-
tignok kun for Fantasien, da Scirokkoen har gjort Luften
tung. — Vinen kølede os snart, men ligesaa gjorde den
os atter varme, og med munter, lystig Tale gik Timerne,
indtil *Marstrand* kom med *Meier*¹⁾. Nu begyndte Maal-
tidet, og med Tale og Sang gled Aftenen hen, mere
munter og harmonisk end den var begyndt. — Dagen
idag anvendtes til et nærmere Bekendtskab med Olevano
i topografisk, statistisk og almenmenneskelig Henseende.
Marstrand havde overgivet Kommandoen til *Meier*, men
denne forstod ligesom Tyrætæus at indgyde Begejstring
i sine Følgesvende. Fra Toppen af Bjærget, hvor en
gammel Ruin hældede ud over Byen, havde vi frit Blik
over hele Egnen, og *Marstrand* viste os da ogsaa her
det Sted, han har bestemt til sin Grav. Nu gik Toget
gennem Byen, denne smudsige Rede, hvor hver Gyde
er en stejl Bjærgsti, men hvor hvert Hus er et malerisk
Sujet, og hvor *Marstrand* førte os op i de mærkværdige

1) Maleren Ernst Meyer (1797—1861), som boede sin meste Tid fra 1824 i Rom og, da Swane kom dertil, levede i Olevano.

Boliger til disse Mennesker, hvis Liv er prydet med den instinktmæssige Skønhedssands, der følger dem i deres smudsige Huler.

Torsdag 27. Okt. 1846, min 25-aarige Fødselsdag. Om Aftenen samledes vort Kompagni, forøget med *Molin*,¹⁾ paa Pantheonsknejen, hvor min Skaal blev drukken i Montefiascone af de brave Landsmænd. Den sidste Time af Dagen tilbragte vi tre Kontubernaler hjemme paa vort Værelse i varm Samtale om — Nutidens selskabelige Forfængelighed o. s. v. Hvor forskellig en Fødselsdag fra den foregaaende i mine Forældres Hus, og fra den næstforegaaende, da vi i stort Selskab under munter ungdommelig Leg var samlet med — [Magdalene].

— — — Søndag 8. Nov. Den højtidelige Dag for Rom, da Paven tog Lateranet i Besiddelse. Folket var forud spændt paa denne Begivenhed, og Skarer af Folk fra Landet var i de foregaaende Dage strømmede til Byen. Kl. 1 satte Toget sig i Bevægelse fra Qvirinallet gennem de med nedhængende Tæpper og Blomster smukt udpyntede Gader til Piazza di Venezia, S. Gesù tilbage til Piazza di Venezia, Foro Trajano, forbi Constantins Basilika, gennem Titus-Buen, forbi Colosseum til Lateranet. Mellem Titus-Buen og Colosseum havde jeg min Plads, og det var i Sandhed et storartet Syn at se mægtige Oldtidslevninger opfyldt af det skønne Folk i dets brogede, levende Dragter. Op ad Siderne og paa Murene var hver Plads besat, og fra Colosseums Vinduer saa smukke Damer ned paa det store, pragtfulde Tog, som langsomt bevægede sig fremad. Nogle Soldater gjorde Begyndelsen, og dernæst kom nogle Prælater, alle tilhest, og nu forkyndte Schweizergarden og det gyldne Horn den hellige Faders Komme. I den rige, straalende Vogn sad han med to Kardinaler overfor sig, medens alles Blikke var hæftede paa ham, og

¹⁾ Den svenske Billedhugger Johan Peter Molin (1814—73) levede fra 1845 otte Aar i Rom.

det var ogsaa virkelig et værdigt og alvorligt Syn at se ham med hans milde, men tillige kraftfulde Træk bøje sig mod Folket og uddele Velsignelsen. Efter ham kom atter en Række Prælater, Kammerherrer osv., alle i de mest maleriske Dragter, som vi se dem paa Raphaels „Attila“ i Vatikanet. Efter hele Toget gik vi nu i den bølgende Menneskemasse til Lateranet og saa paa den lange Vej flere Indskrifter til Pavens Forherligelse. Lateranpladsen var opfyldt af Mennesker, der ventede paa den højtidelige Velsignelse efter Kirkeaktens Tilendebrielse. Det var et skønt Syn at se den vide, herlige Plads opfyldt af de smukke Mennesker i deres lyse, maleriske Dragter; og Pladsen selv, som den var omgivet af Kirken og af Ruiner, Scala Sancta og paa den anden Side Roms Mure med S. Giovanni Porten og længere tilbage Amphiteatro castrense og S. Croce, ikke at tale om de fjerne blaa Bjerge, var en værdig Skueplads for denne, idetmindste i det udvortes, storstilede Handling. Omsider var Højtideligheden i Kirken tilende, Folk strømmede ud paa Pladsen, og alles Øjne vendte sig mod Balkonen. Nogle Biskopper viste sig først, og nu blev Paven baaren ud mellem de to Paa-fuglevifter. Han læste Messen, udslyngede Velsignelsen og Forbandelsesbullen og uddelte den højtidelige Velsignelse til Folket, som i et Nu knælede ned for Christi Statholder, og i det næste Øjeblik rejste sig for i vilde jublende Raab og med viftende Tørklæder at hilse den elskede Fader. Nu brød hele Massen op; fra den anden Side af Kirken satte Toget sig atter i Bevægelse; det var en Gentagelse, kun mindre imponerende, og mellem en Masse af Vogne og Soldater banede Mængden sig en Vej, men ingen Uorden forefaldt, ikke et Skældsord hørtes, ikke et Menneske trængte sig frem. — Illuminationen om Aftenen var mat; Folk var vel trætte af de mange Timers Omvanken, og det gik vort Selskab ligeledes, da vi om Aftenen samledes hos *Tolstrup* for at høre Kvartetsang. Sangen gik mat, og vi gik i samme Tilstand hjem for at hvile ud.

— — — — —

Tirsdag 24. Novbr. „— — En vis storartet Karakter kan ikke nægtes Gudstjenesten, men det vil imidlertid kun sige, at enhversomhelst Religionsøvelse, der optræder med Bestemthed, nøder til en vis ærbødig Anerkendelse; men betænker man saa paa den anden Side, at dette, der skal være Christendom, er det rene Hedskab, saa bliver Erkendelsen *kun negativ*. I disse Tanker stod jeg fordybet, da Folk rejste sig og gik bort. Jeg havde trukket mig tilbage fra den egentlige Kres af Andægtige, og havde ikke bemærket, at der i den nedre Halvdel af Kirken ogsaa fandtes Bedende, skøndt kun Enkelte hist og her, der ligesom den hele Masse om Koret laa nedkastet paa Knæ, saa at jeg ene havde staaet oprejst i Kirken. Jeg vakte af mine Tanker ved et Slag paa Skulderen, og en ung Jesuit bebrejdede mig i en høflig, men fornærmet Tone, at jeg vakte Forargelse blandt de gode Katholiker. En saadan Bebrejdelse var mig i høj Grad imod, jeg forekastede mig selv ikke at have trukket mig endnu mere tilbage, men forsikrede ham imidlertid om, hvor langt det var fra mig at ville vække Forargelse, og at jeg var kommen i Kirken for at høre Prædikenen. Han havde hertil kun det Svar, at jeg maatte da holde mig til Siden for ikke at vække Forargelse, men da han blev overbevist om, at jeg var kommen derhen af Interesse for Sagen, skiltes han fra mig med Venlighed næsten og med den Finhed, som jeg altid har truffet hos de italienske Præster. — En saadan Scene kunde imidlertid umulig have mødt mig under lignende Omstændigheder i en anden Kirke end Jesuiternes. Maaske var det ikke uden Betydning, at det var en af deres egne Hellige, der var Genstand for Højtideligheden.

25. Novbr. Med Landsmandskabet her i Rom staaer det underligt til. Det lader ikke til at være muligt at tilvejebringe noget Samliv uden det, som finder Sted om Middagen hos *Lepri* og som er temmelig intetbe-

tydende. Det er foreslaaet af *Marstrand* at komme sammen foreløbigt en Gang om Ugen, men hvor liden Interesse har der ikke vist sig herfor, og hvor mange Indvendinger har ikke rejst sig herimod, mod ethvert Mødested, som foreslaas, mod de Fordele, som kunde opnaas ved saadanne Sammenkomster o. s. v. Grundene hertil maa vel søges i forskellige Forhold. *Marstrand*, den, der bedst kan undvære Landsmandskabet, da han har mange Forbindelser med de Tyske i Casino og i det hele som det bedste Hoved af alle Kunstnerne her kan beskæftige sig uden at behøve at ty til Landsmændene, er den ivrigste for at faa et Samliv bragt tilveje, rimeligvis fordi han er den livligste af os, lykkelig i sin Kunst, ikke er knækket i sit Mod paa Livet. *Jerichau*¹⁾ er gift og saaledes fjernet fra den øvrige Kres. De Øvrige, anførte af *Rohde*²⁾, *Lunde*³⁾ og *Boesen*⁴⁾, er ikke til at faa af Stedet. Deres Forhold er uheldige; økonomiske Sorger trykker dem, deres Ungdom er næsten forbi, og nu se de sig tilbage og tillige fremad, og hvad har de at vente af Fremtiden? Uden Opmuntring fra Publikums Side, uden Tillid til Akademiet og Autoriteterne hjemme, og maaske med Bevidsthed om, at det, de haabede paa i deres Ungdom, er slaaet dem fejl, fordi det egentlige Geni mangler dem, er det vel ikke til at undres over, om de i Livet mangler den Spændkraft og Bevægelighed, som jeg havde troet at finde hos Kunstnerne, men som jeg til min Forundring ser at være tilstede i ulige højere Grad hos de dygtigere i den studerende Verden. De Yngre, som *Conradsen*⁵⁾, *Thielemann*⁶⁾ o. s. v. tie og gør hvad de Fleste

1) Billedhuggeren Jens Adolph Jerichau (1816—83) var kommen til Italien med Fregatten „Rota“, som skulde hjemføre Thorvaldsen i 1838, og 1846 bleven gift med Malerinden Elisabeth Baumann (1819—81).

2) Landskabmaleren Niels Frederik M. Rohde (1816—86) opholdt sig 1842—47 i Tyrol og Italien.

3) Landskabmaleren Anders Christian Lunde (1809—86) var i Italien 1843—47.

4) August Vilhelm Boesen (1812—57) var Landskabsmaler og opholdt sig i Italien 1845—47. Han døde i Bologna.

5) Medalløren Harald Conradsen (1817—1905) rejste paa Stipendium fra 1846—1850.

6) Billedhuggeren Ove Theobald Thielemann (1819—1903).

gør. Hvorledes det forholder sig med Svenskerne, véd jeg ikke, men det lader rigtignok til, at der blandt dem findes mere Livlighed end blandt vore Folk. Vi Studerende og *Marstrand* udgør det stimulerende Parti; — vi faa nu se, med hvad Lykke.

Tirsdag d. 8. Decbr. Vi har nu igen Oversvømmelse af Tiberen; jeg har sejlet i en Baad over Ponte di Ripetta, og Pantheon skal staa endnu mere under Vand end i Oktober. Da vi om Aftenen fulgte *Marstrand* hjem fra Casino, maatte han gaa ombord i en Baad for at naa sit Hus, og det var ganske originalt at se ham forsvinde med Baaden bag de høje Mure, som kun oplystes af en enkelt svag Lampe.

Onsdag 9. Decbr. Jeg har gjort en morsom Morgentur i vort Kvarter, hvor Vandet er steget op i alle Smaagaderne, som gaar ned til *Marstrands* Gade, der paa denne Maade forestiller den store Kanal. Der var Liv og Spektakkel dernede. Folk spadserede paa to Stole ned til Baadene, hvor de kunde bunde, og naar den vanskelige Bevægelse mislykkedes, jublede de omkringstaaende Tilskuere, som da jeg saa en Soldat i Uniform falde om; Æselskarrer og Smaabaade er i stadig Bevægelse i Farvandet, og fra de forskellige Etager i Husene har Beboerne indrettet sig smaa Tridsemaskiner, hvorved Provianten føres op i Kurve. — —

Torsd. 10. Decbr. Nu mangler der ikke meget i, at vi er indespærrede. Vor Morgenkafé er spærret, Piazza Apollinare er oversvømmet, saa at Vandet gaar op over Axelen af Kareterne, og til Piazza Navona strømmer det som en rivende Bjergstrøm.

Fred. 11. Dec. Vandet er sunket betydeligt, saa at jeg nu kunde gøre et Besøg hos *Marstrand*, der endnu sad indesluttet. Saa let var Sagen imidlertid ikke afgjort, thi skøndt Vandet er sunket omtrent 2 Alen, gaar det dog langt op paa Trappen, saa der maatte lægges et skrøbeligt Bræt fra Baaden og op. Jeg kom dog heldigt fra og til Baaden, medens en Pige faldt i Vandet. *Mar-*

strand havde det fortræffeligt, hans Værtinde havde forsynet sig med Spise og Drikke og Brænde, saa at han i sit Fangenskab havde været meget flittig, gjort et Ud-kast til en Scene af „Herrmann og Dorothea“. Den standsede Post er nu kommen og har bragt mig det længselsfuldt ventede Brev. Jeg takker Gud, fordi alt staaer vel til hjemme, og forsaavidt glædede jeg mig ved Brevet, men inderlig Længsel vakte det ogsaa, og sørgelige Tanker faar jeg vel tilføje. Livets gyldne Glans er svundet bort for mig. Men mit Hjem har jeg tilbage og min Moders varme, ubeskrivelige Kærlighed, og har jeg mistet Livets Glæde, saa har jeg vel en desto større Forpligtelse til Aandens kraftige Arbejde — og jeg har meget at oprette.

Søndag 13. Decbr. Personalet hos *Lepri* er i den sidste Tid forøget med *Küchler*¹⁾, som søger stadig derhen! Han har endnu meget af den Munterhed, som han i tidligere Dage skal have haft i saa høj Grad, men hans Ydre vidner om et aandeligt Sammenfald. Det var mærkeligt nok. Efterat jeg forleden Dag havde siddet ved Siden af ham om Middagen og spøget med ham, traf jeg ham ganske uventet 2 Timer efter i *Andrea delle Valle*, hvor han laa paa Knæ mellem de andre Katholiker. —

— — Kl. henad 6 var jeg tilligemed *Smith* og *Møller* i *Chiesa nuova*, hvor der først var Messe, og da den var tilende, begyndte der en Forestilling, der var mig det forargeligste, jeg endnu har været Vidne til i Roms Kirker. Et lille Barn besteg et Katheder og opramsede en udenad lært Prædiken, hvoraf jeg ikke forstod et Ord. Midt i Talen gik han istaa, og Publikum (thi jeg kan ikke sige Menigheden) gav sig hist og her til at le; men Drengen fik et Papir frem og fortsatte. Da han havde endt, hilsendes han fra flere Sider med Bravoraab.

¹⁾ Maleren Albert Küchler (1803—1886) kom 1830 til Rom, hvor han blev til sin Død. 1844 blev han Katholik og 1851 Franciscanermunk under Navn *San Pietro*.

Nu begyndte den musikalske Del af Forestillingen. Først et Instrumentalnummer, taget af en eller anden Opera, og dernæst en Duet, hvori Ordene vel havde en Slags religiøst Indhold, men hvortil Musikken var aldeles af samme Art som almindelig Orkestermusik. Saasnart Musikken var forstummet, steg en Præst op paa Kathederet og begyndte at tale, medens Folk ligefor hans Øjne strømmede ud af Kirken.

December. Lille Juleaften fik jeg et Brev fra *Henrik Stampe*, som ret glædede mig med sin hjertelige Godhed. Juleaften, da alle Trattorier var lukkede, havde *Smith* og jeg foranstaltet et Gilde hos os selv for *Marstrand* og *Møller*¹⁾. Folkene i Huset havde tilberedt os en Kalkun i Mangel af Gaas, og selv havde vi købt Ovieto-Vin og Kager. Og for at det ikke skulde blive ene ved Spise og Drikke, men for end mere at holde Hjemmets Erindringer frem for Tanken, havde vi indrettet et lille Juletræ og prydet det med mangfoldige Lys. Smaa pudserlige Gaver fulgte med (med Vers).

Men med alt dette var det dog ikke muligt at faa en stadig Munterhed bragt tilveje, thi *Smith* var syg, og jeg selv ikke langt fra det. Det var Juleaften i Rom, den første Jul, jeg var skilt fra mit Hjem! 1. Juledag stod jeg sund og rask op og gik til Sankt Peter, hvorhen Alverden o: den hele Verden af Fremmede, som Rom huser, var ilet. Man kan ikke nægte, der er gjort alt muligt for dem, der vil iføre sig en sort Klædning, thi dette er den eneste Betingelse for at komme aldeles i Nærheden af Paven. Jeg saa da denne religiøse Handling, ved hvilken alle Katholicismens Midler er anvendte for at frembringe en imponerende Virkning; men det er et Spørgsmaal, om en uhildet Protestant kan blive mere end paavirket af den mægtige Pragt, og om han noget Sted i den hele Handling faar Fyldest for sin kristelige Julefølelse. Forøvrigt er Paven en Mand med ædelt Ansigt. — Det var et smukt Syn, da Folket strømmede

¹⁾ Denne tid omtalte Møller kan ikke med afgjort Sikkerhed identificeres.

ud af Kirken i tætte Masser og gjorde den uhyre Plads levende, uden dog i mindste Maade at formaa at fylde den. Først ved saadanne Lejligheder opdager man Forholdenes uhyre Storhed.

— Nu kom da Juledags Aften med dens meget forventede og omtalte Fest [i Skandinavisk Forening], denne, som vi hjemme forestiller os som et af de herligste Punkter i Romerlivet. Vi havde ogsaa alle Fornøjelse af denne Aften. Jeg maa privat bekende, at et Møde med en Person, *H. S.*, som altfor levende tilbagekaldte mig forsvundne Forhold, gjorde et mægtigt Indtryk paa mig for hele Aftenen og betog mig den egentlige Glæde. — Lokalet var stort og godt (*Palazzo Fiano*). Midt paa Spisebordet stod vort Juletræ, prangende med mange Guldæbler, og for Langsiden af Bordet sad vore faa (12) Damer, smykkede med Rosenkranse og nogle af dem ydermere i deres egen Skønheds Pragt. Sangene var vel indøvede, og de gamle kære Melodier klang fuldt i Salen. Den første Skaal var for Skandinavien og indleddedes med en Sang af *Malmstrøm*¹⁾.

Af *Molbech*²⁾ blev der afsunget en Vise for dem derhjemme, men som imidlertid ikke levede længere end samme Aften og knap det. Efterhaanden voxede Munterheden, og da man begyndte at omdele Presenterne, var det næsten ikke muligt at høre de medfølgende Deviser. Til Slutning blev *Smiths* Vise sunget (han selv havde dog naaet at komme med, men kun som Tilskuer).

Ikke saasart var Visen sluttet, før *Palm*³⁾ blev hævet paa Skuldrene og baaret omkring i Salen ligesom en anden Afgud, thi ligesom vi alle var ham meget taknemmelige for hans gode Anordning af alt, saaledes havde han ogsaa moret os kosteligt ved sin utrættelige

¹⁾ Den svenske Digter Bernhard Ellis Malmstrøm (1816—65), siden Professor i Æstetik og Literaturhistorie.

²⁾ Christian Knud Frederik Molbech (1821—88), Digter, senere Professor i Kiel, Theatrecensur.

³⁾ Gustaf Vilb. Palm (1810—90), svensk Maler, der boede mange Aar i Italien.

Omsorg for Damerne. Han vimsede om fra den ene til den anden, kastede Høfligheder til alle Sider, undskyldte naar en Dame fik en Present, der passede for en Herre, kort sagt, han var *Palm* idealiseret, og fortjente han da ikke at løftes højt paa Skuldre? Nu hævedes Taffelet, Bordene flyttedes bort, og enkelte dansede, nogle endnu med deres Egekrandse om Haaret, saa det saa ud som Satyrers og Nymfers Dans. De til dagligdags saa stille Mennesker blev nu rigtig muntre, og man saa en hel Del danse omkring enten alene eller med Stole eller med andre Mandfolk. Der var jo ogsaa en Del, som slog sig til Vinens Gud, der just ikke usynligt beherskede deres Aasyn og Lader. *Troili*¹⁾ gjorde Heltegerninger som Sanger; Bellmans Viser strømmede fra hans skøntbegeistrede Læber, mens den brave Upsala-Professor [Malmstrøm] sad og spillede til paa Klaveret. Saaledes endte Aftenen, men jeg maa dog ikke glemme, at *Møller* i versificerede Ord havde udbragt de nordiske Kunstneres Skaal. —

Torsdag 14. Januar 1847. Efter at have tilbragt de sædvanlige Morgentimer hjemme og faaet vor Kaffe og vore Aviser, aflagde vi et Besøg hos *Jerichau* og havde stor Glæde deraf. Det sørgelige Ensomme, som en Kunstners eller især en Malers Liv i vor Tid har, idet han den lange Dag igennem sidder ved sit Arbejde som i en Klostercelle, og som i Kunstens blomstrende Tid ikke fandt Sted, da enhver Kunstner af nogen Betydning var omgivet af en Skare Elever, dette Forhold er i *Jerichaus* Atelier anderledes. Ikke at tale om, at en vakker Kone (vakrere som Kone end som Kunstnerinde, hvad hun nok nu ogsaa har maattet opgive at være paa Grund af hendes Moderpligter) pusler om ham, men han har samlet en lille Koloni af unge Kunstnere om sig og Alle fører de et muntret og virksomt Samliv. Forneden i hans Atelier, der nu endog er ham for lidet, saa at han maa leje et tilstødende tillige, lyder

1) Professor Gustaf Uno Troili (1815—1875), svensk Maler.

de flittige Mejselslag fra Haandværkernes Hænder, og Arbejdet gaar rask fra Haanden, saa „Herkules og Hebe“, „Jægerne“, „Amor triumphans“, der har bemægtiget sig Mars' Sværd, mens Venus' Duer endog har bygget sig Rede i hans Hjelm, og desuden et Basrelief med dansende Kvinder, vil om kort Tid staa fuldfærdigt i det skønne Marmor. Ovenpaa arbejder han selv paa et Gravmæle over en Sønnedatter af Goethe. *Frølich*¹⁾ modellerer en Refsnæs-Kone efter en udmærket yndig Tegning af ham selv, men er rigtignok i Forlegenhed med Mælkespanden, som hun har paa Hovedet, da denne, som tager sig meget godt ud i Tegningen, er aldeles uplastisk — straks et Eksempel paa Vanskelighederne ved at løse den hidtil uløste Opgave, i Skulptur at gengive den nordiske Ejendommelighed — og *Læssøe*²⁾ arbejder paa sine italienske Billeder. Øverst oppe paa Loftet har *Conradsen* sit lille Værelse, hvor han modellerer Basrelieffet til sine Medailler. — Alt dette gør et glædeligt Indtryk, idet de mer eller mindre begavede slutter sig om Geniet, og udgør tilsammen et lykkeligt lille Broderskab. — Paa Grund af Kunstens nødvendige Materiale og dettes Bearbejdelse har Billedhuggeren et bestemt Fortrin for Maleren; ved Arbejderne, som han maa have i sin Tjeneste, træder han ind i Livet som Forstander for en hel Virksomhed, der dog alligevel kun staa i hans Kunsts Tjeneste, saa at den ikke i nogen Henseende er ham til Hinder i hans ideale Stræben. — Paa denne Dag skulde der være Fest i *Jerichaus* Hus, idet han i Anledning af den nye store Bestilling vilde give sine Arbejdere et Gilde.

Søndag 17. Januar. — — Henpaa Eftermiddagen gik vi med *Marstrand* til S. Antonio, hvor Hestene og Æslerne velsignedes. Det gode Vejr havde lokket en Mængde baade af de To- og Firbenede ud, og det Hele

¹⁾ Maleren og Tegneren Lorenz Frølich (1826—1908), se Side 25. Han boede i Rom fra 1840 i fem Aar og derefter i Paris til 1853, da han vendte hjem.

²⁾ Maleren Thorald Læssøe (1816—1878) opholdt sig i Italien fra 1844 til 1857.

afgav ogsaa en Del smukke og ejendommelige Scener, f. Ex. ved de kuriøse Æsler og Køretøjer, den fede og ironiske Munk, der stænkede Dyrene, det romerske Publikum overhovedet og den smukke Skueplads med S. Antonio Kirken med dens smukke Portal paa den ene Side, karakteristiske Bygninger med Altaner paa den anden Side og i Baggrunden Maria Maggiores mægtige Façade og den pragtfulde Søjle med Marias Statue. —

— Askeonsdag 17. Febr. Fasten er begyndt og den skønne Drøm forsvundet; jeg sidder nu i min stille Stue for at søge at fastholde nogle af de mange pragtfulde Minder, som i de forløbne Dage er farne forbi mit beundrende Øje. Den første Carnevalsdag, Lørdag 6. Febr., aabnede Festen paa en meget sørgelig Maade, idet en sagte Regn af og til faldt ned fra den aldeles bedækkede Himmel, og Føret paa Corsoen gjorde det næsten ufremkommeligt for Fodgængere. Det hører jo forøvrigt heller ikke til Skik og Brug, at der den Dag er synderlig Munterhed; der findes ingen Masker paa Gaderne og kun faa Vogne; og dog alligevel morede jeg mig ved at se Konfettien blive heldt ned fra Vinduerne og Blomsterne kastes fra og til Vognene. Jeg anede endnu ikke, hvad Carnevallet vilde sige.

Mandag 8. Febr. havde alt allerede et ganske andet Præg, skøndt Himlen kun var graa og tung. Corsoen vrimlede nu af Fodgængere, som arbejdede sig frem mellem Vognene. Jeg gik og drev op og ned ad Gaden, og tog omsider Mod til mig og fik mig nogle Blomster, og det var som ved en Fortryllelse; ikke saasnart havde jeg kastet den første Buket, og modtaget Gensvar, før jeg syntes mig aldeles forandret, jeg blev reven ind i Tummelen, jeg var et med den hele Masse, som kun var besjælet af een Følelse, Glæde og Munterhed, og vel at mærke i Skønhedens Tjeneste. Jeg tumlede omkring, kastede og greb, indtil Skuddene for anden Gang lød, og Vognene forsvandt for at give Plads for Hestene.

Fra vor lille Venindes Vinduer saa jeg Løbet. Træt

og udmattet som af en virkelig Kamp gik jeg til Katakomberne, hvor en talrig Kres af Landsmænd og nogle Landsmandinder plejede at samles ved Bordets Glæder, og Enhver gav naturligvis sine Betragtninger og Erfaringer tilbedste.

En morsom Scene var jeg Vidne til paa via di Sabina samme Aften. Da vi kom ind paa Knejsen, var den opfyldt af en Skare, som omgav en Doktormaske, der med høj Røst deklamerede en lang Tale paa Vers, hvori han priste sin Kunst og dens mærkelige Underværker. Da dette var endt, henvendte han sig paa maa-deligt Fransk til os Fremmede og opramsede sine Færdigheder, og da jeg indlod mig med ham og spurgte ham om Raad for en bestemt Sygdom, viste han ved sine Svar, at hans hele Færdighed ingenlunde var blot udenadlært.

Tirsdag den 9. Febr. var den mærkelige Dag, da vi for første Gang *kørte* paa Carnevalet. *Listov*¹⁾, *Smith, Møller, v. Schmidten*²⁾ og jeg havde forenet os, og vi begunstigedes af ret godt Vejr. Maskerne tiltog med hver Dag paa Gaderne, og de dejlige Piger paa Vognene og Balkonerne straaledede bestandigt herligere. Vi var alle enige om, at det var en Fest, hvis Mage vi aldrig havde kendt, eller hvis Mulighed vi aldrig havde troet paa. Saaledes i nogle Timer at drage op og ned ad Gaderne og kaste Blomster ud til de dejlige Piger, hvis Skønhed endnu mere fremhævedes ved de pragtfulde, maleriske Dragter, at modtage Blomster atter igen af dem, at turde nærme sig til dem med Smil og Tegn, naar Vognene strejfe forbi hinanden, og saa blive hilset af dem paa samme Vis, til man i det næste Øjeblik er langt fra hinanden, og maaske aldrig mere ser de smukke Øjne og Pigens herlige Smil, — alt dette er en Folkefest, som kun kan findes i dette Land, hvor Skøn-

¹⁾ Andreas Lauritz Carl Listov (1817–89) var i Rom fra 1845 til 1847 som Lærer for Thorvaldaens Dattersøn, Alberto Paulsen (1834–1921), den senere pavelige Kammerherre. Listov døde som Præst til Dalby og Tureby i Sjælland.

²⁾ Ulrik Chr. v. Schmidten (1815–86) Borgmester i Aarhus, Kammerherre.

heden fra Oldtiden af har hersket paa Dronningetronen og endnu regerer ved Siden af hans Hellighed Paven, og hvor Folket som Governatoren sagde i sit Edikt, er i Besiddelse af *la piu antica civiltà*, og saaledes ikke tillader den ringeste Udskejelse.

— Onsdag 10. Febr. Ovenpaa den fortræffelige Dag fulgte en vis Slappelse, som gjorde, at jeg kun gik om som Tilskuer denne Dag; men jeg fordærvede mig egentlig derved alt, thi jeg tror nu at vide, at der gives ikke Mellemstadier paa Carnevalet; enten maa man tage Del deri med Liv og Sjæl eller ogsaa blive derfra. Jeg gik omkring og saa til og saa mig ganske mismodig paa al Glæden omkring mig! Men hvor det gaar op og ned!

Torsdag. Giovedì grasso, var vi atter tilvogns, og vi 3: *Smith* og jeg, havde endog inviteret Frøken *Schønheyder* og Fru *Caroc* med os. *Møller* var femte Mand. Vi drog ud i straalende Solskin, Himlen var os gunstig. Dagen var valgt som en af de mest yndede Carnevalsdage, og vore Damer, navnlig Frøken *Schønheyder* blusede af Begærlighed efter at opleve det, som hun hidtil kun kendte fra en Balkon i Enden af Corsoen. Vi foer afsted, kom Corsoen mere end to Gange igennem, og — men hvorfor gentage, hvad jeg kun saa slet kan beskrive. Kun den ene Forskel var der fra forrige Køredag, at der var langt større Liv paa Gaderne, langt flere Masker og langt flere skønne Kostumer blandt Damerne paa Balkonerne. Jeg havde nu lært, hvorledes jeg skulde fortsætte en længere Forbindelse med de Mødende, kaste smukkere og smukkere Buketter eller Sukkerstads og derved faa milde Ansigter og smukke Præsenter af Damerne. — Efter Festen samlede vi alle i den sædvanlige Kres, og Damerne i Katakomberne, hvor der herskede en ikke ringe Lystighed, indtil den største Del af Selskabet gik paa *Fiano*. Jeg oplevede først en lille ejendommelig Episode med *Houen* [?] i hans Hjem, hvor jeg blev Vidne til en ægte romersk Scene, og efter en halv Times Tid paa *Fiano* gik jeg med ham

paa Bal. Sagen er, at en Mand ved Navn *Nicola*, der holder et Tegneakademi, havde gjort et Slags Bal for alle sine Modeller, som i deres smukke Kostumer opførte deres Nationaldansen. (Adgang dertil havde Kunstnerne, og jeg kneb mig derind). Jeg blev forundret ved ikke at se flere smukke Ansigter, men desto smukkere var Figurerne, og da de dansede Saltarella, forbausedes jeg aldeles, thi noget mere klassisk, antikt har jeg aldrig set. Der var en Lidenskab i denne Dans og dog en Ro og alle Bevægelser afrundede i den største Skønhed. Musikken var ogsaa meget karakteristisk, aldeles romersk, Mandoliner og Guitarer. Nu véd jeg vel, at slige Danse skulle ses i en ganske anden Situation, i Osterier eller Vigner, og ikke hvor den bliver til en Slags Forestilling, men jeg er ikke destomindre meget glad over at have set dette, ja, jeg kunde næsten sige vidunderlige Fænomen. En Ting gjorde mig forøvrigt formelig ondt, det var at se disse Mennesker danse Vals. Den Slags Ting er et af Forbuddene paa den sørgelige Udslettelse af de gamle skønne Ejendommeligheder, som Italien besidder, men som Dag for Dag gaar sin Undergang imøde, og saa er der saadan en Ironi i Skæbnen, at disse Mennesker, der danser Saltarella med den højeste Skønhed, valser som klodsede Bønder.

— — — Fredag den 12. var Festdag og indtil Kl. 12 om Natten hvilede al Lystighed. I vor Kirke, Sct. Apollinare, var der Fest for Madonna; jeg gik derind og overraskedes ved at høre det pavelige Kapel. Den skønne Kirkesang gjorde et eget Indtryk paa mig midt imellem den larmende verdslige Glæde, som jeg havde levet i de forrige Dage. Om Middagen gik jeg en lang, smuk Tur med *Møller* til Aqua Autosa, Ponte Molle og videre ind i Kampagnen til Tor di Quinto, og skøndt Himlen var tung og mørk, saa kom Naturen mig dog imøde i dens rolige talende Storhed, som saa ofte har virket velgørende paa mig. Ved Midnat var Stilheden

som sagt tilende, og allerede før Kl. 12 vrimlede Gaderne af Masker, som stiledede hen mod Teatro Apollo, hvor der Kl. 12^{1/2} skulde begynde en stor Festino. Vi var der ogsaa. Scenen og Tilskuerpladsen var forandret til én stor Sal, som var prægtigt oplyst, navnlig Logerne, som efterhaanden fyldtes af rigtklædte, skønne Damer. Paa Gulvet vrimlede der af brogede Masker, men næsten udelukkende Damer og sortklædte Herrer, som bestandig spadserede op og ned i Salen, medens der kun dansedes i en lille Kres af nogle faa Plebejere, thi disse manglede ingenlunde. For os Fremmede var imidlertid Fornøjelsen temmelig ringe. Vi havde glædet os til at skulle se ret mange romerske Skønheder, men alle var maskerede, og vi havde kun Dragterne og den pragtfulde Skabning at beundre, medens derimod Romerne, som havde Bekendte blandt Damerne, blev tiltalt, drillede og narrede af dem. Vi, *Smith* og jeg, var temmelig fattige i denne Henseende, idet vi nemlig strax genkendte vor stygge, tykke Værtinde og vor Tjenestepige i to Masker, som med megen Iver anfaldt os, og vi maatte da trække om med dem, jeg med Madamen under Armen, til Lykke dog kun en kort Tid, *Smith* længere med Pigen. Forresten gik jeg temmelig ene omkring med *Møller*, naar undtages, at jeg engang imellem blev nappet i Skægget, og at en Maske, som saa mig sidde paa en Bænk med maaske noget melanolsk Ansigt, i Forbigaaende sagde til mig med et beklagende Udtryk: „Monsieur, povero Monsieur!“ Til Slutningen havde *Møller* og jeg en morsom Scene. Vi gik Arm i Arm og standsedes pludselig af en Dame, som var meget elegant klædt i lyserød Domino og ledsagedes af en ældre Herre ogsaa i Domino og maskeret. Hun tiltalte os, paastod at kende os, at have set os ofte her i Rom, og at vi ligeledes kendte hende, og bad os, at vi næste Dag paa Corsoen, hvis vi forresten vilde lægge Mærke til hende, vilde give hende nogle smukke Blomster, men ingen Konfetti o. s. v. Da vi spurgte,

hvorpaa vi da skulde kende hende, vendte hun sig til Herren, hviskede ham noget i Øret og lo og nævnde derpaa et No. paa Corsoen, hvor hun næste Dag kunde findes. Vi søgte naturligvis at opdage hendes Ansigtstræk bag den sorte Maske; men vi kunde kun opdage en dejlig Række hvide Tænder og en fin, skønt formet Hage, smaa Fødder og en blød, mild Stemme, saa at vi nu, som Harlekin i Holbergs „Usynlige“, er indtagne af denne Maske, som vi begge forestillede os som et Ideal. Der er endnu kun at tilføje, at Kavaleren paa ægte italiensk Vis saa fint og skarpt kørte omkring med os, naar vi trængte ind paa ham med Spørgsmaal, at han bed *Molbech*¹⁾ af, som paa en temmelig plump Maade blandede sig i Samtalen. — Vi gik hjem, og hermed endte vor Festino.

— — — Løvedag d. 13. var det skarpt og koldt, og Romerinderne var vel ogsaa trætte fra den foregaaende Nat, saa at Lystigheden var mindre end de foregaaende Dage. *Møller* og jeg var naturligvis ved No. 400 og ogsaa ved No. 700, som Herren havde angivet os, men der var intet af Mærkelighed, ja: No. 400 var endog et Palais, som stod aldeles tomt.

Mandag d. 15. var en Ulykkesdag for mange. Henved sædvanlig Tid begyndte Vognene at rulle ind i Corsoen; det var den næstsidste Dag, og altsaa var der stor Livlighed over Folk, men paa engang aabner den mørke Himmel sine Sluser, og en tæt, stærk Regn strømmer ned over de stakkels Romerinder. Hvor det gjorde mig ondt for de mange pyntede Piger! Var Mandag sørgelig, saa var Tirsdag, den sidste Carnevalsdag, desto skønnere. Der var foregaaet en total Forandring med Vejret, det var varmt, og Solen straaede paa Himmelen. Alle var paafærde; Trængselen af Fodgængere uhyre, saa jeg f. Ex. engang var saa godt som midt mellem et Par Heste, hvor jeg fik et alvorligt Stød af Vognstangen.

¹⁾ Digteren Christian Knud Frederik Molbech (1821—88) rejste paa Stipendium 1846—47 i Italien og Spanien. Swane traf ham i Novbr. hos Lepri, men der syntes ikke at være noget særligt intimt Forhold imellem dem.

Forseelsen var rigtignok min egen, da jeg vedblev at vexle Blomster med en Vogn uden at tænke paa de andre. Især i Dag vrimlede der af Masker paa Gaden, saavel af Herrer som af Damer, og at mange af disse var meget smukke og yndige, overbeviste jeg mig om, da flere af dem senere demaskerede sig; det glædede mig at gøre denne Erfaring, da jeg havde paa nordisk Vis antaget, at hvo, der løb om paa Gaden, ikke hørte til „den honette Portion“. Blandt de mangfoldige staaende Masker, som i saa stort Antal gentager sig aarligen, Doktorer, Advokater, Conti desperati o. s. v., udmærkede der sig denne Dag en uhyre Maske paa omtrent 3 Mands Højde, den blev kørt frem paa en Vogn, Fod for Fod, og modtoges allevegne med Jubel.

Men alt dette er kun Enkeltheder, det hele var Liv. Skønheden i dens fulde Pragt, de hurtigt forbifarende, dejlige Piger og Smil, naar de modtog deres Tribut og kastede nydelige Gaver til de Benaadede, den jublende altid voxende Larm — bevarer jeg i min Erindring som et kært og storartet Billede paa Sydens rige Pragt. Omsider lød Skuddene, Vognene forlod Corsoen, Hestene løb, og atter drog Vognene op ad Gaden; men nu spillede Blomsterne en anden Rolle end før, de kastedes ikke længere som Hyldest for Skønheden, men for at slukke Lysene, som allevegne tændtes i Vognene, paa Balkonerne, i Vinduerne. Larmen, Jubelen, Raseriet tiltog bestandig; paa aaben Gade arbejdede man baade med List og Magt paa at slukke Lysene, og medens man paa Balkonerne var i fuld Bevægelse for at dræbe andres Lys, mærkede man ofte ikke, at ens eget Lys var slukket af dem, som stod i Etagen ovenover og med lange Stænger ødelagde alt Lys. Den hele lange Gade fra Piazza del Popolo til Piazza Venezia straaede af utallige Lys fra Jorden af og op til Tagene, Jubelen lød i sine højeste Toner; — da ophørte paa engang Drømmen — det skønne, fantastiske Æventyr var tilende, Carnevalet i Rom var sluttet. — —

Febr.—April.

Foruden en Mængde forskellige Skandinaver, som rejste hjem efter Carnevalet, befandt ogsaa Familien *Stampe* fra Nysø sig i Rom paa den Tid, men rejste hjem i Februar 1847 efter Carnevalets Slutning. „I Sandhed,“ skriver *Swane*, „Fruen er en Pragtudgave af en fornem, dansk Dame, smuk, stolt, klog og dertil begavet med en Frihed i Tankegang og Tale, som jeg aldrig har kendt Magen til og som vel at mærke stedse er reguleret af den fineste Smag.“

Derimod opholdt *Thorvaldsens* Datter sig stadig i Rom. *Elisa Sophia Charlotte Thorvaldsen* (1813—1870) blev første Gang gift 1826 i Laibach med Kammerherre, Oberst *Johan Peter Fritz Paulsen* (1780—1843), som 1830 ledsagede Kong Christian VIII's fraskilte Gemalinde *Charlotte Frederikke*, Frederik VII's Moder, til Rom som hendes Kavalier. *Elisa Thorvaldsen* blev anden Gang gift 1849 med Proprietær *Pietro Giorni* (1813—1876). Hendes Søn, *Albert Paulsen*, (1834—1921), blev senere pavelig Kammerherre og gift to Gange i Italien; hendes Datter *Augusta Paulsen*, født 1841, døde i Rom 1857. *Elisa Thorvaldsen* var 31 Aar, da hendes Fader døde.

Albert Paulsens Opdragelse blev bekostet af den danske Statskasse, og som hans Lærer var fra 1845 ansat cand. theol. *Andreas Laurits Carl Listov* (1817—1889). I denne Stilling blev han 1847 et Aars Tid afløst af *Jørgen Swane*.

Fru *Elisa Paulsen* ejede en smuk Villa ude ved Roms Mure og saa foruden sin romerske Slægt og Venner lejlighedsvis ogsaa en Del danske Rej-

sende hos sig. *Swane* og *Troels Smith* havde strax gjort *Listovs* Bekendtskab, han havde vist dem om i Rom og Omegn, og de havde besøgt ham i Fru *Elisas* Villa, hvorfra der var en pragtfuld Udsigt over *Porta Salaria*.

Swane omtaler gentagne Gange det Paulsenske Hjem i sine Dagbøger, f. Ex. i Tiden før han rejser til Neapel og Sicilien.

Af Jørgen Swanes Dagbøger.

Lørdag d. 20. Febr. Til Gæst hos Fru *Paulsen* i Anledning af *Listovs* Fødselsdag. Værtinden var elskværdig som tidligere, men det var øjensynligt, at en stærk Forkølelse plagede hende meget; et ubehageligt Indtryk gjorde det imidlertid paa mig, at *Hagen*,¹⁾ der var sammesteds for første Gang, var saa udelikat bestandig at tale Dansk for Fransk, som han kan. Det var i Grunden en kolossal Uhøflighed mod vor graciøse Værtinde. Om Aftenen trakteredes vi med en fortræffelig Mælkepunsch, og Advokat *Buti* optraadte som en fortræffelig Vicevært med lystig Spøg. — — —

Søndag, 21. Marts. Mødtes om Formiddagen med *Listov* og *Smith* og gik ud ad *Ponte Molle* for at finde en Vej over *Campagna* til *Tor di Quinto*, hvad der ikke lykkedes, hvorimod vi gik fra *Aqua autosa* til *Ponte Salaria* og derfra til Fru *Paulsens* Villa, hvor vi skulde tilbringe Dagen. Det var den første Dag, jeg fik et Begreb om den Varme, jeg kan vente mig i Sommertiden hernede, men Luften var let. Da vi havde spist, ankom der et fortræffeligt Selskab af 4 Musikanter fra Rom, en Skomager og hans Svende, ægte romerske Typer, som med en virkelig Virtuositet trakterede deres Instrumenter: Mandolin, Luth og Guitarre. De spillede

¹⁾ Job. Fr. Hagen (1817—59), Theolog, rejste med offentlig Understøttelse i Europa 1846—48. Professor ved Universitetet.

Saltarella og andre romerske Danse og flere trasteveriske Valse, komponerede i Trastevere og ejendommelige for dette Sted. De var paa Vejen ud til en Vigne, hvor de vilde danse og drikke, og da Fru *Paulsen* fik dette at høre, bad hun en af dem at hente deres Piger. Det skete, og snart begyndte der en lystig Dans, hvori den ene af Pigerne, et ægte Exemplar af en brillant romersk Eminenza, udmærkede sig i høj Grad. Det hele var et skønt Billede paa en sydlandsk lykkelig Munterhed: den smukke Villa oplyst af den røde Aftensol, romersk Dans til Mandolinens og Guitarrens Klang, de smukke Børn, som sprang med i Takt efter Musikken. I et Hjørne sad *Boesen* og tegnede Grupperne. *Buti* og den noksaa alvorlige Abbate spillede Boccia, Fruen sad og saa til med sin sædvanlige milde, plastiske Ro, vi Fremmede beundrede den hele mærkelige Scene, og over os alle udbredte den sydlige Himmel sin velgørende Varme. Ved Ave Maria forlod det lystige Selskab os, ikke uden velklingende Ord og ikke mindre klingende Taksigelser fra Husets Frue, og vi nød nu i Ro den klare, unge Maanes Straaleskin. *Boesen* og nogle af de andre syslede med en stor Ballon, som skulde fyldes med Spiritus og gaa i Vejret. Den gode *Pipino* havde nok imidlertid ikke formaaet at præstere Aande nok, saa Ballonen kun formaaede at arbejde sig over Roms Mur, hvorpaa den gik ned i den nærliggende Klostervigne og brændte sig selv op. Det tog sig dog godt ud i den smukke Aften, og enhver af de smaa Scener bidrog til at danne et stort Hele, et Billede af et skønt Liv, hvor de ydre heldige Omstændigheder benyttes af de graciøse og begavede Individualiteter til at danne et, idetmindste efter romerske Begreber, lykkeligt Husliv. —

— Neapel, Tirsdag Middag. 20. April. Vi har den herligste Bolig, man vel kan finde i Neapel, og et lille Held har jeg havt, idet jeg i Følge Lodtrækning kom til at ligge i det yderste Værelse (mod Golfen) tillige med *Smith*. A propos — *Smith* er en meget fintfølede

gentleman til Trods for hans periodiske Særhed. *Listov* ligger alene i det andet Værelse.

Jeg sidder nu ved Skrivebordet midt i den zirlige Stue lige for den aabne Altan, og naar jeg hæver Blikket fra Papiret, har jeg det herligste Syn for Øjet. Det kølige, stærktfarvede Hav strømmer med sit friske Liv, og Dampskibe og større og mindre Fartøjer med store, hvide Sejl stryger forbi. I Baggrunden skinner de hvide Bygninger i Portici, og Vesuv fuldender Billedet. Det ligger dér med sine to fintformede Toppe, med de skønneste og herligste Farvenuancer; en bestandig Røg omgiver Krateret, og igaar Aftes saa vi endog til vor store Glæde Ilden af og til stige op, og en bestandig glødende Lavastrøm bevæge sig nedad Bjærget.

Det skønneste i Neapel har vi saaledes fra vort Vindue; hvad Under derfor, at vi er en stor Del af Dagen hjemme i et stadigt dolce farniente. — —

— — Palermo. Denne By har interesseret mig mest af alt, hvad jeg har set næst efter Rom, saa vel ved dens mærkværdige maurisk-normanniske Bygningsmaader, som ved dens hele Karakter og Omegnens overordentlige næsten tropiske Skønhed. —

Derpaa — d. 20. Maj — rejste jeg alene gennem Sicilien til Catania.

— — — Der var megen Tale om, at disse Egne nærmest Palermo var *scandalosi pericolosi*. En Herre fortalte, hvorledes han for nogle Aar siden var bleven overfaldet omtrent her, og der var nok ingen, der stolede synderligt paa den Gendarm, vi havde med os.

— — — Vi kørte i en bestandig Fjeldegn gennem udstrakte Bjerge og Dale, endelig brød Dagen frem, men jeg fandt mig noget skuffet i min Forventning om Naturens Skønhed. Hele Landet er dyrket med Korn, der bølger sig henad de bestandige Skraaninger men al ejendommelig sydlig Vegetation mangler, ja, der findes ikke et Træ paa den hele Vej. Hvem der dyrker de umaadelige Marker, er en Gaade, thi man ser næsten

ingen Mennesker, og endnu færre Boliger. Aldrig ligger der som hos os adspredte Gaarde og Huse mellem rige Marker, og istedetfor vore venlige Landsbyer med Træer og Haver, findes her Byer med en Befolkning af indtil 10,000 Mennesker. Noget saa afskrækkende og sørgeligt som disse Byer, har jeg aldrig set. Det er en Masse af mørkegraa, sortagtige Stenhuse, der saa ud som om de var Boliger for Forbrydere og ikke for Bønder; deres Indre er elendigt og smudsigt og mangler den maleriske Interesse, som Sabinerbjergene har. Ved Middagstid naaede vi Højden af et Bjærg. Uagtet Solvarmen havde jeg sat mig udenfor hos Kusken for at nyde Udsigten, som var bleven prist som fortrinlig. Det halve Sicilien laa for os; den samme ensformige Bjærgnatur, men hvad der gjorde Landskabet mærkværdigt, var det vældige, sneklædte *Ætna*. Nu gik det rask nedad, indtil vi omsider naaede en mærkelig Floddal. Flodsengen var meget bred; om Foraaret bruser vel Vandet her med Magt; nu havde Solvarmen udtømt Flodens Rigdom, saa at vi kørte midt over den. Her var ægte sydlig Natur. De høje ubevoxede Klipper og den udtørrede Flod passede vel til de rødgyule Farver og gav et gyldigt Vidnesbyrd om Solens Brand. Paa dette Sted holdt vi et Slags Middagsmaaltid, det vil sige, Værtshus fandtes ikke, og derfor var den gamle Sicilianer meget velkommen, da han kom frem med sin Madkurv, der forresten i den varme Vogn var tør nok.

Senere passerede vi *Castrogiovanni*, en By, der ligger paa Toppen af et Bjærg, der danner en meget høj afstumpet Kegle. Naar man betænker den megen Ujævnhed, som Beboerne skaffer sig ved at krybe saaledes tilvejs, mens de maa have alt fra den øvrige Jord, kunde man fristes til at tro, at de maa have en eller anden Hemmelighed skjult deroppe, at de f. Ex. endnu er Afgudsdyrkere eller Troldmænd. — *Leonforte* ligger meget smukt ved en malerisk og rigt bevokset Bjærgkløft og med Udsigt til de vidtstrakte Bjærgene i

Baggrunden, kun Skade, at Natten nu brød frem, thi Egnen blev bestandig smukkere og smukkere. Da den sidste Morgen frembrød, var vi paa Sletten, paa hvilken *Catania* ligger. Her var ikke blot Kornavl, men alle Sydens rige Frugter; navnlig spillede den indianske Figen, som netop stod i Blomst, en stor Rolle ved sin rigtignok uskønne, men karakteristisk voldsomme Kraft.

I *Catania* kom jeg ind i et Værtshus, hvor Værten, Hr. *Tomaselli*, var saa naragtig, som vel et Menneske kan være uden at være aldeles tosset; han gjorde mig dog en Del Tjenester. — —

Som jeg havde ønsket, var det mig ikke muligt at udføre mit Forsæt, nemlig at være paa Toppen af *Ætna* Pintsemorgen, den 23. Maj, jeg var altfor udmattet af den besværlige Rejse fra *Palermo* —.

— — — Den 23. Maj. Kl. 3 om Eftermiddagen begav jeg mig paa *Rejsen til Ætna*, ledsaget af en Fører, hver paa sit Mulæsel og forsynet med en Madkurv, som Sgr. *Tomaselli* havde udstyret rigeligt.

I 3 Timer naaede vi over gammel Lava op til *Nicolosi*, hvor vi hvilede lidt og besøgte den meget artige og elegante Dr. *Gemmellaro*, en bekendt Naturforsker, Ejer af *casa dei Inglesi*¹⁾ og Entreprenør for Førerne. Imidlertid blev det *Ave Maria*, og i den frembrydende Nat red vi ud paa den mærkværdige Rejse. Foran red den egentlige Fører, *Vincenzo Carbonaro*, dernæst kom jeg, og endelig en tredie Person, som fulgte os til Sneen, for da at bevogte vore Dyr. Begge Førerne var vel udrustede med de nødvendige Apparater. Vi passerede Monte Rosso, en Filialvulkan, fra hvilken den frygtelige Eruption 1669 opstod, og drog dernæst en Tidlang over aldeles nøgne, sorte Aske- og Lavastrækninger. Maanen skinnede for os og belyste de vidtstrakte sørgelige Egne, hvor der ikke fandtes Spor af noget levende Væsen; fjernt borte hørte jeg kun Lyden af Klokkerne fra de Hjørde, som findes i Skovstrækningerne, og saa Glimtet af Ilden,

1) Hytte ved *Ætnas* Top, der blev ødelagt ved Jordkælv 1863.

som Hyrderne havde antændt. *Il Bosco* bestaar for største Delen af nordiske Ege, som danner en formelig Skov, men Lavaen forhindrer den i at naa nogen frodig Højde. Det begyndte at blive koldt; jeg indsvøbte mig saa godt som muligt i min Kappe, men var dog glad ved efter 3 Timers Ridt at naa til *Casa del Bosco*, vor egentlige Station. Det var fattigt nok, en nøgen Stenhytte, hvis Tag for en Del var afbrudt i Vinter ved Sneens Magt, og hvis Dør ikke kunde lukkes. Indeni fandtes ikke andre Møbler end en Sten til Sæde og et Par andre til Borde. Føreren fik tændt en medbragt lille ussel Lampe, tørre Grene fandtes udenfor i Skoven, og snart flammede der et lystigt Baal i Hytten. Madkurven, den glødende sicilianske Vin og den muntre Flamme gav snart friske Kræfter, og ved Midnat sad vi atter paa vore Muler. Skovstrækningen var tilende, og nu begyndte de øde Egne atter. Den snævre Sti gik opad, stejl og halsbrækkende, og hvad der om Dagen vilde have ængstet, tiltog i Nattens gaadefulde Mørke i Rædselsfuldhed. Jeg gav mig Gud i Vold og drev med Anstrengelse mit Dyr fremad. Vor venlige Ledsager Maanen forlod os en Time efter Midnat, og der var nu intet Andet, der lyste for os, end de store, adspredte Isflager og Søer, som hist og her skinnede koldt og vildt mellem den kulsorte Lava; det var Dødens Farver i dette i Sandhed Dødens Rige, og vel maa det svage Menneske gyse, naar han ene i Nattens Skød føler sig som et Intet over for den strænge, straffende Verdens Herre. Efter to Timers Ridt naaede vi Snegrænsen, Mulerne overlodes til den ene af Førerne, som drev dem ned paa Bjærget til et Sted, hvor der fandtes lidt Ly for Vinden og Græs til Føde, medens jeg og *Vincenzo* begav os ud paa den sidste og besværligste Del af Vandringen. Om Sommeren, naar Varmen har smeltet Sneen, kan man ride lige til *Casa dei Inglesi*, et lille velindrettet Tilflugtssted, som ligger tæt neden under den sidste store Askekegle; nu var dette aldeles be-

dækket af Sne, og vi havde endog et Par Timers Vej at gaa for at naa derhen.

Mit Mulæsel havde gaaet slet, saa at vi nu maatte ile for at komme tidsnok op paa Toppen af Bjærgtet, men dette var en vanskelig Opgave, da Sneen smelter om Dagen i Solvarmen og om Natten bliver glat som Is. Ved hvert andet Skridt, jeg gjorde opad den stejle Vej, gled min Fod tilbage; mange Gange maatte jeg standse for at samle Kræfter og styrke min Villie. Hurtigere end baade jeg og *Vincenzo* havde troet, naaede vi imidlertid til Askekeglen, men der var ingen Tid til at hvile, thi jeg saa allerede en hvid Lysning i Øst, der bebudede den kommende Morgenrøde. Den skarpe kolde Vind susede om mig, mens jeg med den yderste Anstrængelse arbejdede mig op gennem Asken og Lavastykkerne, og skælvende af Træthed stod jeg endelig ved Maalet. I den hemmelighedsfulde Nat havde jeg besøgt Naturen i dens vildeste Rædsel, var dragen gennem Aske, Lava og Is; det havde netop været min største Glæde fra de rigt velsignede yppige Dale at vandre i Forfærdelsens Hjem; men nu, da Himlen begyndte at rødme, og da Solen som en Ildkugle steg frem bag de fjerne Bjærg, da hilsende jeg den med Fryd som en Bebudelse af Herrens Aand, thi kun en for-dærvet Fantasi kan finde Glæde ved i længere Tid at dvæle i „Dødens Rige“. Solens Varme gennemtrængte mig, og mange Slags Tanker krydsede sig i mit Indre. Jeg stod jo ikke blot paa Spidsen af Sydens højeste Bjærg, ved det frygtelige Afgrundssvælg, men tillige paa et Sted, der fra Menneskeslægtens ældste Tid har tiltrukket sig de forbausede Folkeslags Blikke, og jeg syntes nu at forstaa Odysseus' Fortællinger om de vældige Cyklopers Hjem, den gamle græske Forestilling om Hefaistos, der hamrer i Dybet. Udbredt for mig laa det store ældgamle Sikilien, det minderige Hav med *Scylla* og *Charybdis*, Calabriens Bjærg og de vulkanske lipariske Øer, og Solen, der sejrrig skred fremad

paa sin Bane, udbredende Lys og Varme til den opvaagnende Jord, var jo den skønne Konge *Foibos Apollon*.

Vincenzo kaldte nu paa mig i sin Tjenstiver og førte mig ned i nogle af de fire store Kratere, igennem Aske og paa Randen af Afgrunde til den pestsvangre Svovlrøg. Jeg skulde dog nu, efter saa mange overvundne Besværligheder, se den underjordiske Ild. Da vi atter igen kom op paa Toppen, saa jeg indad mod Landet; der stod *Ætna* ligeoverfor mig saa kæmpemæssig som Bjærget selv jeg stod paa. Det var en Lysvirkning, den fuldstændige, skarpt aftegnede Skygge, som opstod derved, at Solen stod lige bagved Bjærget. Nu begyndte Tilbage-marchen, thi al fjærn Udsigt var allerede en halv Time efter Solens Opgang tilintetgjort af Taage. Som et Offer til Bjærgets Aander efterlod jeg min romerske Hat, der blæste af mig paa Toppen af Bjærget; med mit røde Skærf om Hovedet som „Christian IV i Røg og Damp“ styrede jeg da ned igen til den beboede Verden. Isen var glat og vanskelig at passere; jeg begreb næsten ikke, hvordan jeg var kommen op ad den; et temmeligt langt Stykke maatte vi gaa gennem Asken, da Drengen med de 3 Mulæsler manglede; omsider indfandt alle fire Æsler sig, og jeg saa nu ved Dagens Lys tydeligt de forunderlige Veje, jeg om Natten var sluppen vel over.

I *Casa del Bosco* holdt vi atter Maaltid, nu trængte vi ikke mere til Ildens Varme. Solen skinnede lifligt udenfor paa de nordiske Ege og stemte mig næsten hjemligt. Trættende Ridt indtil Nicolosi, hvor jeg atter igen fik en Samtale med Sgr. *Gemmellaro* og en Hat til-laans, og saa atter igen paa Mulæslet, indtil jeg endelig i Middagstiden efter 24 Timers Forløb ankom i stor Udmattelse til min Locanda. Dette var de to Pintsedage 1847 paa *Ætna*, og det var den 23 og 24. Mai! — —

Da *Jørgen Swane* var ved at afslutte sit Studieophold i Italien for at vende hjem til Danmark,

opstod det fristende Ønske hos ham at overtage *Listovs* Stilling som Huslærer hos Kammerherreinde *Paulsen* i Rom for hendes Søn og saaledes forlænge Opholdet i Italien endnu i nogen Tid. *Listov* havde allerede frattraadt Stillingen og var rejst hjem, da hans Moder var meget syg. *Jørgen Swanes* Forældre korresponderede med Sønnen om Sagen i Slutningen af Juni 1847, de er vemedige ved Sønnens Beslutning, men giver deres Samtykke, idet de dog ønsker et lille Besøg af ham i Hjemmet, inden han tiltræder Stillingen. Det ses af disse Breve, at Sagen er indstillet til Kongen, af hvis Kasse Thorvaldsens Dattersøns Opdragelse bekostes for at binde ham til Danmark, og at Etatsraad *Collin* har Sagen i sin Haand. —

Den 1. August 1847 kommer *Jørgen Swane* til Kjøbenhavn, og allerede d. 11. Oktbr. rejser han igen. Fra disse Maaneder vides der kun lidet om ham. Han saa i den Tid intet til *Magdalene Bruun* og søgte hende ikke. Han turde ikke, og nærede en dræbende Tvivl om, at hun var ham saa god, at hun vilde binde sin Fremtid til hans. Heri tog han dog fejl.

Hans Ophold i Hjemmet gav hende netop Anledning og Mod til at fremkalde en Afgørelse imellem dem. De to unge Hjærter bankede hinanden i Møde. Hendes noget sygelige og nervøse Tilstand har paa den Tid sandsynligvis bevæget hendes Forældre, eller vel rettere hendes Fader, til at forandre Mening om Forbindelsen, thi Moderen havde forlængst føjet sig efter den elskede Datter. Men der

skete intet, og han rejste. Hans Moder skrev til ham d. 19. Oktbr. 1847:

— — „Det er Tirsdag, — akkurat 8 Dage siden, Du min inderlig elskede *Jørgen*, rejste fra os. — — Endnu har jeg ikke vovet mig op paa Dit Kammer — endnu har jeg Dit Billede eller Dit hele Væsen saa lyslevende omkring mig, saa at jeg ingen Forstyrrelse vil tillade. — —“

Jørgen Swane rejste til Rom over Berlin og Wien. Han ankom dertil d. 20. Oktbr., og han fortalte senere som gammel Mand, at han og den senere Katholik *Kofoed-Hansen* havde Nytaarsaften paa Pladsen udenfor Peterskirken overværet Processionerne og Pavens Velsignelse af Folkemasserne og hørt de mægtige Klokker ringe det nye mærkværdige Aar ind, det som skulde bringe deres Fædreland i Nød og Fare. *Jørgen Swanes* Tanker gled da vel ogsaa til det Hjem paa Kultorvet i Kjøbenhavn, hvor hans Tanker saa ofte dvælede.

Imidlertid havde *Magdalene Bruun* handlet saaledes, som hun selv fortæller i sine Ungdoms-Optegnelser d. 24. September 1847.

Af Magdalene Swane f. Bruuns Optegnelser.

24. Septbr. 1847. Da jeg kom hjem fra Asmild den 24. September, var *J[ørgen] S[wane]* endnu i Byen, jeg havde nok havt en Anelse om det og havde derfor ingen Ro til at blive hos min elskede *Bertha*, som saa gerne vilde have beholdt mig i nogen Tid. Det pinte mig bestandigt, at jeg syntes, jeg burde tale til Fader om det, og dog havde jeg ikke rigtig Mod dertil. En Aften kort før *han* [o: *Swane*] skulde rejse igen, tog

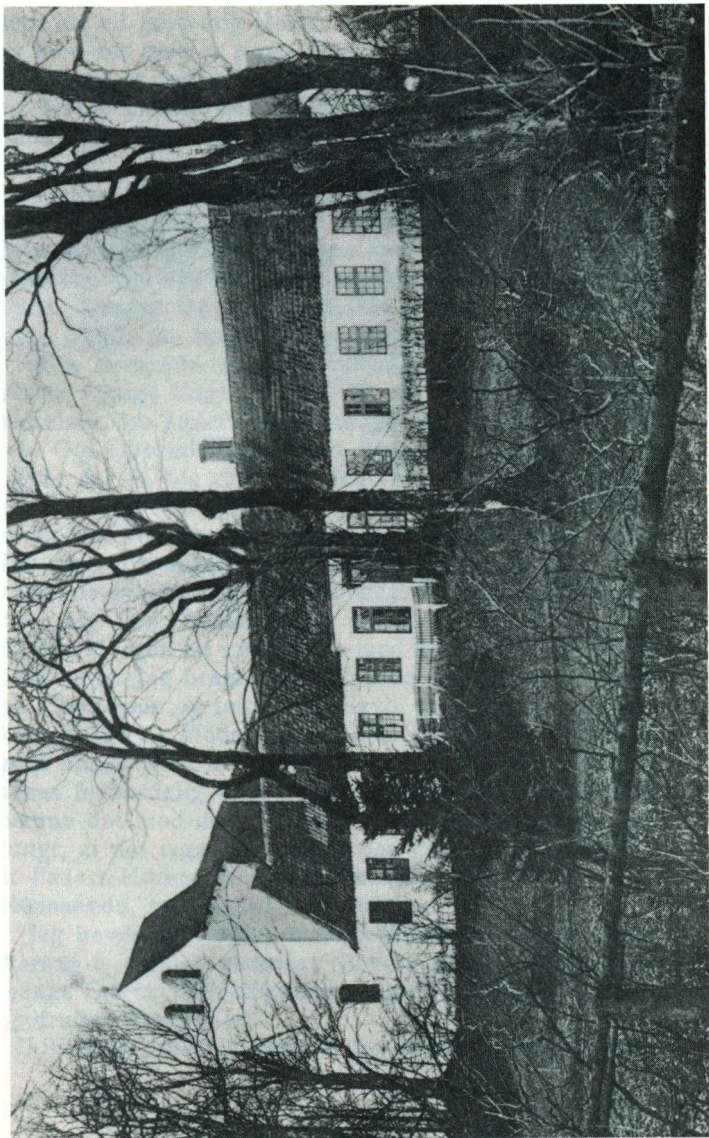
jeg Mod til mig. Efter flere Gange at have været ved Døren og gaaet tilbage igen, talte jeg til Fader om *ham*, men han vilde slet ikke høre noget om det og sagde, „at *han* havde jo ingenting at byde mig, og jeg vilde desuden vel ikke fri selv,“ og saa meget andet, som jeg vil gøre mig Umage for at glemme. Imidlertid fik jeg Lov, at dersom Tante *Christiane*¹⁾ skulde spørge Moder, om jeg ikke virkelig holdt af *J. S.*, da at sige Sandheden.

Den næste Dag kom hun herop, og Moder fortalte hende det da, og jeg var nu saa glad, da jeg troede, alt skulde blive godt, men da var Fader i et Humeur saa frygteligt, at al Glæde vilde falde bort, — det var virkelig, som han ansaa mig for et fortabt Barn! Jeg blev nu syg af Sorg og laa i to Dage, den tredie skulde *han* rejse, og jeg havde da ingen Ro paa mig. Jeg fik Moder til at gaa ud med mig, og vi gik da den Vej, vi tænkte, at *han* maaske gik, i Haab at møde *ham*; men forgæves. Kl. slog 3, og *han* rejste; — det var et skrækkeligt Øjeblik! Fader vilde nu gøre alt for at trøste mig, men jeg kunde ikke tage imod nogen Fornøjelse, da jeg nok vidste, under hvilken Betingelse det skulde være.²⁾ Da Moder talte til ham om det, svarede han: „Er den Historie ikke glemt endnu?“ Var det ikke græsseligt, at han kunde tro det! Nogle Dage efter kom Tante *Christiane* herop og sagde, at *Kolthoff* syntes, at det var bedst, at naar der skulde gøres noget Skridt, at det da skete fra mig selv. Jeg begyndte da ved *Mannes*³⁾ og Moders Hjælp at skrive et Brev, men da jeg havde skrevet det, kom der saadan en underlig Angst over mig, og jeg begyndte at tvivle, om det var rigtigt at gøre det. Ak! det var skrækkeligt! Den næste Morgen var det Søndag, og jeg gik i Kirke og haabede, at Gud nok vilde hjælpe mig, jeg havde bedt ham saa inderlig derom. Jeg hørte da en dejlig Prædiken af *Kolthoff*,

1) Fru Muus, se Side 9. Note 2.

2) Det er noget mindre tydeligt, rimeligvis er Talen om en Rejse eller anden Adspredelse.

3) Frederikke Vilhelmine Schönheyder (1778—1871), Datter af Biskop Schönheyder. Manne er hendes Tilnavn.

Asmildkloster.

som jeg vil gøre mig Umage for at huske mit hele Liv, og kom ret med et lettet Hjærte hjem. Han talte saa meget om, at det var Gud, der ledte Hjærterne sammen, og derfor maatte det ogsaa være til hans Ære, at de fandt hinanden. Den næste Dag kom Tante *Christiane* herop for at hente Brevet, som hun bragte til *Kolthoff*. Lidt efter kom han herop og spurgte mig, om jeg ikke havde Lyst til at gaa op til *Swanes* med ham. Jeg gik da med ham og blev modtaget med aabne Arme af den elskelige Fru *S[wane]*. Hun sagde da, at naar jeg vilde være *J[ørgen]* tro og altid holde af ham, da vilde jeg være hende det kæreste paa Jorden.

Hun forærede mig Peterskirken til Erindring om denne vigtige Dag! Vi talte da om de mange Misforstaaelser, om Faders forunderlige Strængthed, og Tiden løb. Om Eftermiddagen kom *Kolthoff's* herhen, og vi havde det da saa rart med dem. Den næste Formiddag gik jeg igen hen til *S[wanes]*, jeg havde næsten ikke sovet om Natten for Tanker og Længsel efter *ham*. Det var mig saadan en underlig Tanke, at *han* ikke vidste det mindste om al den Glæde, der var hos *S[wanes]* og i mig. Om Onsdagen var det hans Geburtsdag. Jeg fik den Morgen en smuk Vase med Blomster i fra Tante *Christiane*. Jeg bragte Fru *S[wane]* en Buket. Vi drak nu Chokolade og talte naturligvis kun om *ham*. Siden kom Fader og Moder derop, men jeg gik, da jeg ikke godt kunde taale at se ham [Faderen] dér. Han var nok ogsaa forfærdelig kold og stiv. Gud, hvor kunde han nænne det mod den elskede Fru S. Det er græsseligt tungt, at det tager saa meget paa min elskede Moder, at Faders Humør er saa forfærdeligt, ikke alene i den Henseende, men ogsaa i alle andre.

Jeg havde ikke anet, at jeg uden Skyld skulde være Aarsag i, at min elskede, tilbedte Moder fælder saa mange Taarer! Gid jeg kunde gengælde hende al hendes opofrende Kærlighed!

I Søndags Aftes var jeg ude hos *Muus's*, hvor *S[wanes]*

ogsaa var; vi maatte der alle spille lidt Komædie, da ingen maatte ane, hvor nær og hvor kære vi var hinanden. Gud véd, om Fader kan forsvare, som han er mod os alle? Det er rigtignok et stærkt Skaar i min Glæde. — —

Af Jørgen Swanes Dagbøger.

— — Den 26. Novbr. Hør i Naade, o, min Gud paa den inderlige Bøn, jeg opsender til Dig, at jeg maa blive værdig til Din Miskundhed og til det elskelige Væsens Kærlighed, som har bundet sin Skæbne til min.

Guds Godhed har været og er uendelig imod mig! Jeg har ment, at jeg har troet paa Kærligheden og trøstet mig derved, og nu ser jeg først, at jeg ikke har havt Anelse om Kvindens Kærligheds Styrke.

Du fromme, elskelige Pige, min Brud for Gud og Mennesker! *Magdalene Asmild!* Dette Navn, der i saa mange Aar har været mig det yndigste paa Jorden! Vorherre bevare og velsigne Dig!

Jeg siger nu som jeg siger dengang: Alting tjener dem til Gode, som elske Gud, og det er derfor mit hellige Løfte, at min Lyksalighed skal skabe hos mig et nyt Liv! Amen!

Breve fra Jørgen Swane til Magdalene Bruun.

Rom, Mandag 29. Novbr. 1847.

Min elskede Magdalene! Gudsfred og Goddag!

Jeg véd ingen bedre Hilsen at sende Dig end disse ægte danske Ord! Du elskelige fromme Pige! Du er min Sjæls Glæde og alle mine Tanker gaar til Dig, og saa kan jeg da nu, da de første Dages overvældende Følelser nogenlunde har givet Plads for en roligere Bevidsthed om min usigelige Lyksalighed, atter vende mine Ord til Dig. Saa vil jeg da nu ret tale til Dig og *med* Dig; jeg vil indbilde mig, at jeg sidder ved Din Side og sér ind i Dit velsignede Ansigt, og at Du med Glæde

hører paa, hvad jeg har at sige Dig, og at Du saa af og til afbryder mig med Din søde Stemme. Se, alt dette kan jeg nu forestille mig saa klart og tydeligt; men naar jeg nu ser ind i Dit kære Øje og deri læser al Din rene Sjæls trofaste Elskelighed, føler jeg mig saa ydmyg overfor Vorherre, som har opladt sin Naades rige Væld over mig og skænket mig Livets bedste Skat, en elsket yndig Brud, der vil have Tillid til mig og i Hengivenhed betro sig til mig. Ja, jeg er et lykkeligt Menneske! Og i min inderlige Glæde vil jeg tale med Dig ret af Hjærtet om gamle Dage og om den Tid, der er hengaaet siden jeg sidst saa Dit hulde Ansigt.

Du véd nu, hvorlænge Du har været mine stille Tankers Helligdom, men hvor var jeg ikke mangen Gang inderlig bedrøvet, naar jeg havde set Dig og talt med Dig, fordi jeg følte kun altfor godt, at hvad jeg turde sige Dig, var kun en saare mangelfuld og fattig Udtalelse af det, som opfyldte hele mit Hjærte. Men naar jeg saa kom hjem og stod i mit Vindue og saa til de klare Stjerner, som lyste paa Himmelen, saa bad jeg til Vorherre for Dig, og naar jeg var i Kirken og Velsignelsen lystes over Forsamlingen, saa indesluttede jeg Dig med deri, hvad enten jeg vidste Dig fjern eller nær. — Saa var det, at jeg søgte at udtale mig, og som jeg har sagt Dig engang før, Du min usigeligt Elskede! ogsaa i Dit Svar var Du mig inderlig kær. Dersom Du vidste, hvorledes de Ord: „Gud gør det nok godt for os Begge“, har været mig til Trøst i min Sorg, thi de viste mig, at Du, som jeg elskede, i hvor saa end min Skæbne vilde blive, havde bygget Dit Liv paa Troen paa Guds naaderige Forsyn, og saa havde jeg Forvisningen om, at Du aldrig kunde blive forladt. Midt i al det sørgelige frydede jeg mig over denne Ytring, der beviste mig, hvad jeg havde følt mig overbevist om, at Du, som Din Navne i Bibelen, vidste at ty til Religionen. Jeg kaldte mig dengang Din, og det med Sandhed, thi mit Hjærte tilhørte Dig, som det har

tilhørt Dig indtil nu og skal vedblive dermed for evig. Du min inderlig Elskede! Du vil ikke finde det ukærligt af mig, at jeg taler om hine Dage, thi der skal ikke findes nogen Tid af vort Liv, der skal være dunkel og ubekendt for nogen af os; og at jeg ikke kan andet end tale derom til Dig, er kun et Bevis paa, at jeg antager, at Du har en ubetinget Tiltro til min uforanderlige Kærlighed til Dig, min yndige Brud! Saa drog jeg ud i den fremmede Verden, som vel er stor og skøn og rig, og om Dig hørte jeg kun saare Lidt, thi jeg tilstaar det, jeg holdt min Kærlighed til Dig saa hellig, at jeg syntes ikke at kunne omtale den i mine Breve til Hjemmet; men ligesaa lidt, som jeg over Sydens blaa Bjerge og glimrende Pragt glemte den gamle Bøgeskov og det evigunge Hav, ligesaa lidt glemte jeg den, som i min hele Ungdom havde været min kære „stadige Tanke“. Jeg søgte at anvende mit Rejseaar paa den bedste Maade ved af al Magt at stræbe at opfatte saa meget som muligt af den overvættets Rigdom i Henseende til Kunst og Natur, som den fremmede Verden frembød for mig, og skøndt jeg haaber at have indsamlet uforglemmelige Skatte for hele Livet paa min Omvandring, saa hændte det mig dog ofte, at jeg selv dér, hvor al Verdens Herlighed syntes at være samlet paa ét Sted, fandt mig blind og uimodtagelig, fordi det andet syntes mig fattigt i Sammenligning med den Lyksalighed at eje et Menneskehjærte, som vil modtage al den Kærlighed, der rummes i mit Indre.

Aarsdagen efter at jeg sidste Gang talte med Dig, var jeg i Catania og ganske ene. Om Aftenen sad jeg udenfor Byen paa de store Lavaklipper og hørte den gamle, velbekendte Lyd af Havets Bølger, men mine Tanker var i Norden, dér, hvor jeg ikke anede, at Du længere mindedes mig. — Fra Palermo skrev jeg hjem, at jeg havde besluttet mig til atter at gaa til Rom for to lange Aar. Det var en Beslutning, som jeg ikke havde taget letsindigt, og førend det kom saavidt, kostede

det mig megen Kamp. Jeg overvejede min hele Stilling og fandt, at jeg maatte kunne føre et roligere og dygtigere Liv i Rom end hjemme, hvor det kun mindede om en Lykke, som jeg ikke turde tro fandtes for mig.

Gensynet med mine velsignede Forældre og Søskende var mig dyrebart, men Opholdet i Danmark smerteligt; thi jeg vidste Dig i Kjøbenhavn og formaaede dog ikke endnu engang at vende mig til Dig, og var jeg først borte for anden Gang, syntes jeg mig for evig skilt fra Dig. Først den *sidste* Time før min Afrejse betroede jeg mig til Moder, vor kærlighedsrige Moder, men da jeg rejste bort, var jeg bedrøvet i min inderste Sjæl. Du var bestandig i min Tanke, men jeg havde intet Mod. Da fattede jeg i Venedig paa engang en Beslutning, som jeg syntes, jeg maatte udføre. Jeg vilde overvinde alle Betæneligheder og fra Rom skrive Dig til, naar jeg havde modtaget et Brev fra Moder. Jeg vilde sige Dig, saa godt jeg formaaede det, at min Kærlighed til Dig var for inderlig, og at Du var mig et altfor dyrebart Væsen, til at Du maatte antage, at det var min Mening at kunne vinde Dig ved gentagende Gange at vende mig til Dig, men at jeg kun turde erklære, at hvad jeg ved min første Bortrejse havde sagt til Dig: at min Kærlighed skulde følge mig, var Sandhed, og at jeg i hvad Du end maatte svare, var Din, tilhørte Dig for alle Tider! Da anede jeg ikke, hvad der allerede var sket, og at jeg Uværdige var et af Gud højt benaadet Menneske, der istedetfor, som jeg troede, som en Landflygtig at skulle færdes i det fremmede Land, ejede den yndigste, elskeligste Brud, men at der først skulde hengaa tvende Aar, inden jeg turde slutte den Fagre i mine Arme, for at jeg i denne Tid bestandig skulde lære dybere og dybere at fatte min usigelige Lykke. —

Dersom jeg vilde tale til Dig om, at min Glæde er blandet med det store, store Savn, saa tror jeg, at jeg forsynder mig og at det vilde være at friste Vorherre. Er der noget, som jeg skal have lært i Livet, saa maa

det vel være at tro ubetinget paa det Forsyn, som saa miskundeligt har styret Gangen af min Skæbne. Ikke sandt min Elskede! Vi vil sige med hinanden, „at alle Ting tjene dem til Gode, som elsker Gud“.

Da jeg den 23. November omsider naaede min Rejses Maal, og jeg fra en Højde tæt udenfor Rom saa St. Peters Kuppel og den hele mageløse By, slog mit Hjærte ikke af Fryd; Tanken om de to Aar ængstede mig, thi jeg anede jo ikke, hvad der ventede mig.

I Fru *Paulsens* Hus traf jeg kun Abbaten hjemme, og da han fortalte mig, at der i Café Greco laa et Brev til mig, gik vi sammen derhen. Udskriften, der ikke var fra Faders Haand, forbausede mig, og nede i Caféen, omgiven af gamle Bekendte, som bestormede mig med Velkomsthilsener og Spørgsmaal, aabnede jeg Brevet. Hvad Indtryk det gjorde paa mig, da jeg deri saa Dit elskede Navn,¹⁾ kan Du begribe, og jeg ilede hjem til vor nærliggende Bolig for i Enrum at overtude mig om min Lyksalighed! Paa Trappen mødte jeg hele Familien, som kom hjem, og hvordan det var mig muligt at bevare de selskabelige Former og i det fremmede Sprog fremstille mig for disse Mennesker, til hvem jeg skulde træde i et saa nært Forhold, er mig næsten en Gaade. Men i et saadant Øjeblik er man inspireret. — Saasnart det lod sig gøre, gik jeg ud, men det var ikke for atter at besøge de gamle Oldtidsminder; Omverdenen havde ingen Interesse for mig, thi mit Hjærte bankede med for stærke Slag af usigelig Glæde, og havde jeg end intet Menneske, til hvem jeg kunde betro mig, saa kender jeg Den, der i Sorg og Fryd er os lige nær, og for hvem det fulde Hjærte bedst aabenbarer sig i en inderlig Bøn. —

I Løbet af denne Uge haaber jeg, at Du faar mit Brev fra Rom, som Du til min store Smerte paa Grund af mit Uheld i Triest[?] har maattet vente saalænge paa, desværre som en daarlig Løn af Skæbnens Lunefuld-

¹⁾ Dette Magdalene Bruuns Brev findes ikke.

hed for Din Elskelighed. Naar Du har modtaget dette Brev, begynder jeg at haabe paa Dit Svar, og jeg maa til min Skam tilstaa, at jeg, til Trods for alle mine fortræffelige Forsætter om at bevare et stolt Mod, dog allerede er temmelig betagen af Længsel efter dette dyrebare Dokument, som jeg dog først tør vente at se om 3 lange Uger. — Se her har jeg fortalt en hel Mængde om mig selv, og det maa vel være nok dermed for denne Gang, kun saameget endnu, hvad Du vel allerede véd af Moders Fortællinger, at mine Forhold her i Huset er højst behagelige. — — —

Nu kommer jeg til Dig, mit søde lille Hjærte, med mine Spørgsmaal og Bønner. Naar Du skriver til mig, saa fortæl mig alt muligt om Dig selv, Stort og Smaat.

— — Fortæl mig om Dit Ophold paa Asmildkloster i denne fortryllende Sommer, om de Steder derovre, som jeg elsker saa højt og hvortil mine Tanker saa ofte gik. — — — Tro intet ubetydeligt af hvad Du maatte skrive, alt lægger jeg sammen til et Hele og danner mig deraf Billedet af min elskede *Magdalene Asmild*. —

En Ting er der endnu, som Du maa sige mig. Det er Forsikringen om, at Du vil kunne finde Dig lykkelig ved et beskedent og stille Liv ved min Side, ved et Liv, hvis Glæde skal skabes ved Nydelsen af Aandens Skatte og ved den inderlige Kærlighed, der forklarer Livet. At Du med fuld Sandhed vil kunne svare mig herpaa med Ja, derpaa haaber jeg, thi jeg véd om Dig, at Du er som den fromme Kvinde, om hvilken Bibelen siger, at hendes Prydelse er „det Hjærtets skjulte Menneske i en stille og rolig Aands Uforgængelighed, som er kostelig for Gud“.

Du kan ikke forestille Dig, hvorledes det glædede mig i det sidste Brev, jeg fik fra mine Forældre, at læse om, hvorledes Du dagligen kommer hjem til Moder, og hvorledes Du er hende dyrebare. Det er mig noget af det yndigste, jeg kan tænke mig, at vide Dig, Du hulde Væsen, sysle med Ømhed om Moder, som

jeg véd, at Du har omgivet Din Moder med usigelig Kærlighed. Fortæl mig ret meget om hende, og sig mig, om hendes Helbred er noget forbedret i den sidste Tid. Tak hende for de Hilsener, hun har sendt mig gennem Moder og giv hende den Forsikring, at jeg skal stræbe at være hende en tro og øm Søn. Til den 18de December — hvis jeg husker rigtigt Din Faders Fødselsdag — maa Du overbringe mit inderligste Ønske om, at det nye Aar, hvori han træder ind, maa bringe ham Sundhed og Tilfredshed, og at jeg maa være saa lykkelig at kunne vinde hans Godhed.

Dette Brev vil Du vel modtage kort før Julen, den velsignede Juletid, som fylder den Voxne med en saa forunderlig barnlig Glæde, men som jeg aldrig har gaaet saa frydefuld i Møde som i Aar. Piaffererierne¹⁾ fra Bjærgene er allerede kommen til Rom og spiller for Madonnabillederne rundt om paa Gaderne til Ære for det lille Jesusbarn. — Ak, hvor er det dog ikke fattigt og ringe at tale paa en saadan Afstand! Men tag imod dette Brev, som det er, læs i Kærlighed mellem Lini-erne alt det som hviler usagt i mit Bryst, og stol paa, at jeg er trofast og øm og lyksalig over Dig, Du rene Lilie, min yndige Brud! Gud velsigne og bevare Dig.
Din Jørgen Swane.

Fra Magdalene Bruun til Jørgen Swane.

Kjøbenhavn den 12te December 1847.

Ja! Du har Ret min kære Jørgen! det er vanskeligt at finde Ord, naar Hjærtet er saa fuldt, og jeg véd derfor ikke, hvorledes jeg skal faa Dig sagt alt, hvad jeg gerne vilde; Tankerne strømmer til, de er saa uendelig mange, som alle vil med. Vi har ogsaa saa meget at tale med hinanden om, nu er det jo over halvandet Aar siden jeg sidst talte med Dig, Du kære — hvor jeg har længtes efter Dig i denne lange Tid!!

¹⁾ Omvandrede Spillemande fra Abruzzerne, der ved Juletid drog til Rom og paa deres Sækkepiber spillede paa Gaderne, foran Heiligenbilleder o. l.

Ja, hvor det skal være en Fryd, naar vi engang igen samles, og hvor jeg længes efter at støtte mig til Dig, og høre Dig sige, „at Du holder saa meget af mig, og altid vil være god imod mig“! Og tusind Tak for Dit Brev! Du véd ikke hvad for en stor Skat det er mig, jeg glæder mig over at læse det mange Tider paa Dagen, og tænker paa det om Natten. — Du har rigtignok i lang, lang Tid været „min kære stadige Tanke“ Men Du har Ret til at spørge, hvorfor er vi da ikke før blevne lykkelige? Ja, der har været saa mange Misforstaaelser, som det næsten er umuligt at forklare skriftligt, men som nu Gud ske Lov har opløst sig til vor Glæde, ikke sandt?

Kan Du huske Bryllupsaftenen, da Du sagde mig Farvel paa Trappen? Hvergang jeg siden er gaet op af den Trappe, har jeg tænkt derpaa, jeg har jo ikke set Dig siden!!

Jeg anede strax fra det Øjeblik, hvad Du havde i Sinde med mig, men alligevel blev jeg saa forfærdet, da Dit Brev kom den næste Morgen, thi det er jo ingen let Sag saadan at skulle give sig bort. Jeg var saa uhyre ulykkelig den Dag, at jeg næsten ikke kan taale at tænke derpaa. Der var saadan Uro i Huset, da vi jo skulde rejse om Aftenen; Du kunde rigtignok have valgt en bedre Dag! Men jeg vil ikke skænde paa Dig, Du kære *Jørgen*, nei! Du har lidt meget mere end jeg fortjente for min Skyld, men det er jo nu altsammen godt, og lad os saa være glade med hinanden! Da Du senere hen paa Dagen kom op til Fader, kom han ind til mig og spurgte mig, hvad han skulde svare? Jeg svarede da, „jeg véd det ikke, maa jeg selv tale med ham?“, hvortil Fader sagde: „naar Du ikke véd det, saa er det jo afgjort“.

Og saa var det jo afgjort — nej, i mit Hjærte var det ikke! Du kan heller ikke undre Dig over saadan Ubestemthed, naar der [er] Tale om et saa vigtigt Skridt, og Du har heller aldrig været vred paa mig for det,

vel? Tænk Dig, hvor grueligt for mig, at rejse over til Odense til Selskaber og Baller, naar jeg havde saadan en Sorg paa mit Hjærte! Jeg har ikke været rigtig glad siden den Dag, før nu, da alt er blevet lyst. — Da Dit Brev kom til Moder, var vi jo i Vigersted hos *Dorphs* og Fader i Jylland, vi turde altsaa ikke skrive noget i Brevet uden Faders Villie, og han var jo borte, desuden troer jeg heller ikke han vilde have tilladt det. Saa gik Sommeren og Vinteren, og den næste Sommer tog vi til Asmild, imidlertid var Du kommet hjem; og ovre i Jylland hørte jeg jo intet om Dig. Hvor har jeg fældet mange Taarer for Din Skyld i Sommer! Jeg havde ikke været paa Asmild siden den Gang Du var der, og der var saa mange Erindringer om de Dage, som nu luede op igen. Jeg havde derfor heller ingen Ro paa mig før vi kom til Kjøbenhavn igen. Moder havde saa ofte paa Asmild talt til Fader om Tilladelse til at gøre noget for det; men han vilde slet ikke høre noget derom og sagde bestandig: „Du vil da ikke have, at *Magdalene* skal fri selv? — Desuden véd vi jo ikke om *Swane* mere bryder sig om hende.“

Jeg vidste, at Du gjorde det, men jeg havde jo ingen Bevis at give Fader paa det. Da vi var kommen hertil, sagde Moder, at nu kunde hun ikke gøre mere, nu maatte jeg selv tale til Fader om det. Jeg var et Par Aftener ved hans Dør, og turde ikke gaa ind; endelig tog jeg Mod til mig, og det synes jeg er det største Bevis paa min Kærlighed til Dig, at jeg gjorde det, ikke fordi Fader er heftig eller stræng, men at tale til sin Fader om Kærlighedsanliggender — det er strængt! Fædrene glemmer saa let, at de selv har været unge! Jeg fik desværre ingen Trøst, thi Fader vilde slet ikke høre noget om det, og vilde paa ingen Maade, at der maatte gøres noget Skridt. Imidlertid fik jeg saa meget Lov, at dersom Tante *Christiane Muus* skulde spørge Moder, om jeg ikke holdt af Dig? at hun da maatte sige Sandheden. Et Par Dage efter kom hun herop og spurgte

Moder, om hun dog ikke troede jeg holdt af Dig? Moder svarede da „Jo“, og vi troede nu alle, at det skulde blive godt, men saa var Fader i et græsseligt Humør, saa da jeg mærkede, at Hjemmets Fred og Lyksalighed stod paa Spil, saa maatte jeg jo hellere gaa til Grunde. Jeg blev da syg af Sorg og laa de sidste Dage Du var i Byen kun den sidste Formiddag kunde jeg ikke holde det ud, — jeg stod op og fik Moder til at gaa med mig ud paa Gaden, i Haab om at møde Dig. I det Øjeblik Du betroede Dig til Din Moder, gik jeg nedenunder Dine Vinduer!! — Da Du var rejst, — og det var grusomt for os begge, at Du rejste uden jeg fik Dig at se, saa Fader rigtig, at jeg aldrig kunde blive glad, naar jeg ikke maatte faa Lov til at sige Dig, hvor kær Du var mig. Tante *Christiane* kom da en Dag, og sagde, at *Kolthoff* synes, at naar Du skulde have noget, skulde det være fra mig; jeg besluttede mig derfor til at skrive, thi jeg stolede paa, at naar han kunde raade dertil, saa maatte det nok gaa godt. Havde Du ikke den sidste Dag betroet Dig til Din Moder, saa kunde hun jo ikke have forsikret mig om, at mit Brev vilde faa en venlig Modtagelse, og saa kunde jeg ikke med saa megen Ro have sendt det bort, og ventet Dit Svar! Nu har jeg skriftet ærligt for Dig, og dersom Du nogensinde har miskendt mig, saa gør Du det ikke mere, vel?

Du maa tilgive mig alt for „min kärleks skull“, ikke sandt? Desuden ganske uden Skyld har Du heller ikke været. I den Tid vi var samlede i Byen i Sommer, ventede jeg hver Dag et lille Ord, et lille Tegn fra Dig, men det var Du for stolt til at sende mig — nej! Det var Du dog ikke, Du vilde jo fra Rom have sendt mig det! Gid jeg dog blot kunde tale med Dig! Jeg kan slet ikke faa Ordene til at udtrykke hvad jeg vil, men Du maa tage dem i den kærligste Mening, som tænkes kan, og derved bliver de først noget. Du kan tro jeg gik i en underlig Spænding før Dit Svar kom, og da det nu varede saalænge, som jo ikke var Din Skyld, begyndte mine

nærmeste at drille mig med, at Du vilde vist ikke have mig, eller maaske Du ogsaa var løbet bort med en eller anden smuk Italienerinde osv., alt naturligvis i Spøg; jeg tog mig det heller ikke videre nær. —

Det har ret været mig en Trøst at komme til Dine elskede Forældre; naar jeg længtes alt for gruligt, gik jeg til Din Moder, og vi sad da og taledede om Dig, og hun maatte fortælle mig om Dig fra Du var en lille Dreng, og Du var jo „et ualmindeligt Barn“! Dit Billede har jeg ogsaa megen Glæde af, naar jeg blot kunde faa det til at svare mig paa mine Spørgsmaal! Hvor jeg elsker Dine Forældre, ja Dit hele Hjem! Din Moder er rigtignok en Skat, som vi maa bede Vor Herre om at lade os beholde saa længe vi lever! — — —

Fra Jørgen Swane til Magdalene Bruun.

Rom, 12. Decbr. 1847.

Min inderlig elskede *Magdalene!*

Det er Søndag Formiddag, jeg sidder i min lille hyggelige Stue i uforstyrret Ro og Stilhed og med den indre Glæde i Hjærtet, som forekommer mig at være den bedste Søndagsfølelse, en taknemmelig Glæde over at være skabt af Vorherre til Livet, der er saa uendelig rigt paa Skønhed og Herlighed. — —

Jeg har ikke taget Fejl i den Forestilling, som jeg ved mit flygtige Bekendtskab med Fru *Paulsen* ifjor Vinter dannede mig om hende. Hun er hjærtensgod, gratiøs og forekommende og dertil udrustet med en god Forstand og den sande *Storartethed* i sit Væsen, som er en saa øjensynlig Arv fra hendes mærkværdige Fader, med hvem hun ogsaa har en paafaldende udvortes Lighed. Vi lever aldeles stille og ensformigt, den ene Dag som den anden, og foruden Husets to daglige Gæster eller rettere faste Medlemmer kommer der intet Menneske. Men disse to er ogsaa originale nok. Den ene er Abbate *Antonio*, det vil sige en Mand paa

nogle og tredive Aar, som har faaet de 4 første Indøvelser, men endnu paa katholsk Vis mangler den 5te for at kunne blive Præst, og Grunden til, at han ikke kan faa denne ulykkelige 5te Velsignelse, er ikke andet, end at han ikke kan skaffe Bevis for at have en fast aarlig Indtægt af 60 Scudi, som her fordres for at blive optaget i den hæderlige Præstestand, der kun vil se velholdne, trivelige Folk i sin Midte. Den stakkels Abate har nu aldeles ingen Udsigt til nogensinde at opnaa denne manglende Betingelse, og han har derfor set sig om efter noget andet, og virkelig været meget heldig. Han er nemlig her i Huset foruden at være den lille *Augustas Lærer* tillige hvad man paa Italiensk kalder *Maestro di casa*, det vil vel omtrent svare til en dansk Køkkenskriver, men tillige er han et ejegodt, elskværdigt Menneske, der véd at sørge for alt muligt og hjælpe paa alting. Skal noget besørges, saa er det *Maestro*, som maa gøre det; skal noget købes, saa maa *Maestro* paa *Benene*, og han forsmaaer ikke engang at springe til Slagteren for at udsøge det Kød, som han i egen Person bringer hjem, eller de Fisk, som han paa Faste-dagene med et noget nedslaaet Ansigt maa nøje sig med. Forleden Dag spillede han os et slemt Puds, idet han aldeles udeblev med sit Indkøb. —

Den anden Person er Advokat *Buti*, en gammel Bekendt af Familien og Bestyrer af Fru Paulsens Pengeaffærer, en ægte Romer, smuk, begavet og i højeste Grad forekommende og høflig, men paa hvis italienske Ansigt det ikke er muligt at læse, hvorledes man i Virkeligheden staar sig med ham. Han indfinder sig hver Aften (medens *Maestro* naturligvis er her til begge Maaltider), og er virkelig munter og underholdende ved Bordet, men han mangler formeget den Aabenhed, som de to andre i saa høj Grad besidder, til at jeg kan finde Behag i ham, idetmindste hidtil, maa jeg tilføje.

Den 4de Person er Kammerpigen, som altid er tilstede ved Maaltiderne, en Person, hvis eneste Mærke-

lighed bestaar i, at hun er Enke efter en Mand, som blev stukken ihjel ved et Morraspil (det bekendte romerske Fingerspil). —

I dette Øjeblik kommer jeg lige fra Aftensbordet, hvor vi alle fire har faaet os en ægte sund Latter af fuldt Hjærte, og skøndt jeg ikke nægter, at der i denne vor Kres ofte findes megen ægte Munterhed, saa maa jeg dog ogsaa tilstaa for mig selv, at jeg kun altfor meget savner hos mine Husfæller en Deltagelse i de almen-gyldige Anliggender, som man i Danmark er vant til at finde i enhver dannet Kres. Men jeg maa jo paa den anden Side være billig og indrømme hvert Folk sin særegne Karakter og betænke, at jeg i den korte Tid, jeg har været her, Gudskelov har haft baade Hjærte og Hoved saa opfyldt af lyksalige Følelser og Tanker, at jeg ikke har havt Raad til at spendere mere end det højst fornødne paa mine nærmeste Omgivelser. Beruse mig kan Italien ikke, thi alt, hvad der er mig dyrebart, hører hjemme i Norden. —

Albert, min Elev, kan jeg endnu ikke fælde nogen Dom om; kun saameget kan jeg sige, at han er meget hjærtelig og tillidsfuld imod mig, hvad der jo er den første Betingelse for et godt Resultat, men at min Op-gave med Hensyn til ham ingenlunde er let. Endelig har vi her i Huset en lille Lysalf paa 6 Aar, den lille *Augusta*, min daglige Glæde; hun er højst elskværdig, naar hun om Morgen kommer og banker paa min Dør, mens jeg sidder og læser. Naar jeg saa kysser hende paa Panden og glatter de lyse Lokker, tænker jeg paa Dig, min gode Engel. Se, her har Du mit Hjem blandt de Fremmede, kan Du nu gøre Dig en Forestilling derom?

Af Danske er her i Rom en hel Del, og det glæder mig, at de gamle Bekendte tog saa godt imod mig, som Tilfældet var. Den eneste Familie, som jeg kommer jævnlig til, er en Magister *Winther* og hans Kone¹⁾; der

¹⁾ Den senere Dr. phil., Politiker Gert H. Winther (1813—1905) gift 1840 med Johanne Margr. Thomsen (1819—1906).

faar jeg tidt dansk Musik at høre, f. Ex. Kæmpeviser; forresten er det tarveligt i denne Henseende her i Vinter; her er ingen skandinavisk Sangforening, thi alle Basserne er rejst hjem til Norden, jeg vil ikke haabe det er for at sove Vintersøvn. — — —

Nu nærmer Julen sig. — —

Rom, Mand. 27. Dec. 47¹⁾.

Min elskede Magdalene!

— — Hvem der i disse Dage kunde kun kaste et Blik ind i Hjemmet og se dets elskelige Yndighed! —

Men man maa leve i Erindringerne. Juleaften helliges i Rom ved Gudstjeneste i alle Kirker og forøvrigt ved Faste hjemme. I Santa Maria Maggiore, en af Roms største og mærkeligste Kirker, synger Paven Julenat selv Messe, og jeg gik derhen i Aar for at overvære denne Handling, som jeg ikke før havde set. Der er noget meget smukt ved den Tanke, at der i den hellige Julenat selv holdes Gudstjeneste, men al Hellighed og Andagt var forjaget fra dette indviede Sted; Pragt og Glans er alt, hvad der var lagt an paa; den gamle, ærværdige Kirke var ved ophængte brogede Tæpper og utallige Lys paa det mest skuffende forvandlet til den mest glimrende Balsal, hvor alle de Fremmede trængte sig op om Højalteret for at betragte det storartede Skuespil, hvortil det forekom mig, at Paven med sit virkelig ædle og fromme Udseende var for god til at figurere som Hovedpersonen. Jeg kunde ikke udholde at overvære den hele Ceremoni, men da den hellige Vugge, som gemmes i denne Kirke som en saare kostbar uvurderlig Relikvi, indfattet i det røde Guld, blev baaren i Procession gennem Kirken og sat paa Alteret istedet for Korset, gik jeg bort. Da jeg kom hjem, havde de fuldendt en saakaldt Præcepe, der her træder istedetfor vort Juletræ. *Buti*, der nemlig kan forfærdige alt, havde af smaa Coulisser, Kviste osv. dannet et helt Landskab,

1) Dette Brev er meget forkortet.

som tog sig fortræffeligt ud. I Forgrunden var der opstillet de hellige Figurer, nydeligt udførte i Terra cotta, Jesusbarnet (il Bambino), Madonna, Joseph, Hyrderne og ikke engang Oxen og Æslet manglede; foroven svævede Gud Fader, som *Lundbye* i sin Tid har malet. Det er en yndig Maade at glæde Børnene paa i Julen.

Paa Epiphania-Festen, Helligtrekongersdag, skal vi have Juletræ, og indtil den Dag staar Præcepen opstillet, og foran Jesusbarnet brænder der da Dag og Nat en lille Lampe paa god katholsk Skik.

— — Juleaften havde vi vor skandinaviske Julefest i en særdeles smuk Sal. Vi var omtrent 50 og deriblandt en hel Del Damer, men jeg foretrak Herrernes Selskab og tror ikke at have tabt derved. — Tonen var munter og livlig, men dog forekom det mig, som om Festen manglede det rette Sving. — — I gamle Dage maa det have været anderledes, da Thorvaldsens mægtige Personlighed udøvede sin Indflydelse, og Selskabet for Størstedelen bestod af Kunstnere, omkring hvilke da de øvrige sluttede sig mere som fremmede Gæster. —

— — Som jeg sidder og skriver nu, hører jeg Abbaten i Stuen ved Siden af nynne paa Melodien: „De røde Roser og de Øjne blaa“, — det er alt hvad man kan forlange af en Italiener, men jeg bliver ganske blød om Hjærtet ved at høre det. — Naar jeg blot havde et Brev fra Dig! — et Svar paa mit første Brev fra Rom, som jeg afsendte den 25. November.

Du minder mig om Bryllupsaftenen, da jeg sagde Dig Farvel paa Trappen. Gudskelov, Du har ikke glemt det. Om jeg husker det?! Ak, hvormangen Gang har jeg ikke tænkt paa det; men med sørgelige Tanker, thi det kom mig for, som om det var for evigt, for dette Liv jeg havde sagt Dig Farvel. To Gange senere saa jeg Dig, uden at Du vidste det, men det var ikke til mit Gavn, og saa undgik jeg enhver Lejlighed, hvor jeg kunde se Dig, thi jeg mistede derved kun den Smule Herredømme over mig selv, som jeg fandt det var min

Pligt at søge at tilkæmpe mig. Ja, „jeg kunde have valgt en bedre Dag“, men Gud hjælpe mig, kunde jeg da vælge! Denne Rejse til Odense havde indjaget mig en uvilkaarlig Angst. Du talte om den med saamegen tilsyneladende Interesse. En hel Uge iforvejen var det min faste Beslutning at henvende mig til Dig, men jeg opsatte det fra Dag til Dag af Mangel paa Mod og i Haab om at finde en bedre Lejlighed, og — saa valgte jeg omsider den alleruheldigste Dag, betaget som jeg var af Kærlighed til Dig og af Angst for Odense. — I Dit Svar til mig saa jeg Din Venlighed imod mig og Medlidenhed imod mig, mere kunde jeg jo ikke faa læst ud af Linierne, jeg anede jo ikke, hvad der var bleven sagt for Ord i de Øjeblikke, da jeg i Din Faders Værelse ventede paa ham! Da Du var i Odense, skrev jeg et langt Brev, hvori jeg søgte at udtale mig for Dig, og hvori jeg bad Dig om Du en Tidlang, som Du selv maatte bestemme, atter vilde raadføre Dig med Dit Hjærte, og da svare mig; men jeg afsendte det ikke — desværre ikke! — Du havde i Dit Svar sagt, at Du haabede, at jeg atter vilde møde Dig for Fremtiden med samme Venlighed som tidligere; hvor har disse Ord ikke ofte lydt for mig, undertiden som en dunkel Forjættelse om noget mere, som forblev udtalt og forbeholdt til lyksaligere Tider, men saa kom de mørke Tanker og jog dem bort og sagde, at det var ikke andet end tom Forfængelighed, der nu igen foregøglede mig det samme, som jeg dog havde et Bevis paa kun var et Blændværk. At gense Dig, træffe Dig paa den gamle Vis paa de gamle Steder, følte jeg, var mig umuligt; skete det, vilde jeg ikke kunne have svaret for mig selv, og paa den anden Side daglig at maatte smaaligt beregne hvert Skridt og hvert Ord for at undgaa denne Sorg, vilde tilintetgøre al Kraft og Friskhed i mig. I min Nød henvendte jeg mig da til mine ejegode Forældre, og de kom mig i Møde med sædvanlig Elskelighed. Først rejste jeg bort, eller rettere samme Dag som jeg rejste,

sendte jeg mit Brev til Din Moder, og jeg syntes, at jeg deri skrev, hvad jeg kunde skrive. Atter bede, det syntes jeg ikke, at jeg kunde, thi Kærligheden er en fri Sag, men jeg forsikrede Dig om, at jeg skulde bevare min Kærlighed til Dig, det var mit sidste Ord til Dig for lange Tider. Din Moders Svar blev mig sendt til Mailand; det var de første Ord, jeg modtog fra Danmark. Deri havde jeg haabet paa et Ord, om end et nok saa lille, hvori jeg kunde have skimtet et Glimt af Haab om, at naar min Rejse var tilende, da muligvis noget kunde være forandret, men i det Sted fik jeg kun en, som jeg antog det, gentagen Forvisning om, at jeg havde bedaaret mig selv med Forfængelighedens Indbildning. Det var sørgelige Ord, der her kom til mig fra Danmark, men hvorfor havde jeg ikke talt mere frit og aabent i mit Brev til Din Moder? Fra nu af syntes jeg, at alt var forbi; jeg bad vel Moder om at skrive mig til om, hvad hun erfarede om Dig, men selv derom hørte jeg op med at bede hende; jeg syntes at maatte bære paa min Sorg alene, at udlade mig derom syntes mig umandigt, thi det førte jo til intet. Hvad kunde jeg vel faa at høre om Dig, — ikke at jeg var Dig kær! Tanken om Danmark og Livet i Kjøbenhavn og alt hvad der fulgte dermed, var mig bitter, og derfor valgte jeg den Plan at blive her i Rom. Det forekom mig i alle Maader tjenligt, men først maatte jeg dog gense mine Forældre, og Gudskelov jeg kom hjem! Det var jo en stor Lyksalighed for mig at gense mine Kære i Hjemmet og Fædrelandet, som var smykket i sin fuldeste Skønhed, men hvilket Savn og hvilken Længsel boede ikke i mit Hjærte! Ja, Du har Ret i at bebrejde mig, at jeg ikke vendte mig til Dig, ikke, som Du siger, med et lille Ord eller Tegn, men aabent og frit af mit hele Hjærte; — men betænk i kærlig Overbærenhed, at jeg end ikke formaaede at tale et Ord til min ømme Moder, som dog flere Gange kom mig i Møde. Havde jeg kunnet aane, hvad der foregik i Din Sjæl! — Jeg vil ikke tale

mere derom; tusind, tusind Tak for Din fulde, udelte Meddelelse til mig; men kan Du ret af Hjærtet tilgive mig min Adfærd og forstaa, at jeg tav af Sorg. Jeg gik længe og kæmpede med mig selv før jeg formaaede at betro mig til Moder; havde jeg blot talt før til hende, saa var jeg ikke bleven saa strængt straffet med at maatte rejse bort uden at se Dig og tale med Dig. Moder véd det, den ømme Moder, hvor dybt sørgmodig jeg var. Da jeg stod paa Dampskibet og hvert Minut forøgede den dybe Afgrund mellem mig og Dig, saa var jeg saa ulyksalig, som jeg aldrig i Livet har følt mig, thi det gik da op for mig, at jeg burde dog endnu engang have talt, tredie Gang; i værste Tilfælde kunde jeg dog kun faa Stadfæstelse paa min Forladthed, men det var dog muligt, at Du havde mig kær. — Og paa samme Tid havde Du gjort saameget for mig! Du overvandt Tausheden! Du Elskede! hvert Ord Du skriver mig til om, hvad Du har sørget, hvor dyrebart det end er mig, saa trænger det dog som en skarp Pil ind i mit Hjærte! — I Venedig, hvor jeg var ret alene, fik jeg atter ret Tid til at samle mine Tanker. En Dag kastede jeg mig paa Sofaen, og som jeg atter igen lod alle de gamle Tanker og Tvivl og Forsætter passere forbi mig, saa fik jeg, som ved et pludseligt Indfald, eller rettere en Indskydelse, en Følelse af indre Forvisning om, at du havde mig kær, og i mine drømmeriske Tanker sendte jeg Dig et Brev, hvori jeg udtalte mig for Dig endnu engang saaledes, som jeg allerede tidligere har fortalt Dig det. Da jeg rejste mig op, takkede jeg min Gud for den lykkelige Tanke, og det var nu mit Forsæt fra Rom at skrive Dig til. Saa lyksaliggørende Dit Brev end var, hvormed Du havde beredt mig en Modtagelse i Rom, saa smerter det mig næsten (om jeg tør vove en saadan Tanke), at jeg skulde modtage det fra Dig, thi jeg fortjener det ikke for min Tausheds Skyld. — Nu har jeg ogsaa skriftet for Dig, kun ikke saa elskeligt og yndigt som Du, thi Du har at tale om Din kær-

lige Opofrelse, jeg kun om min Taushed. Jeg forstod ikke Dit Ord, at „Kærligheden bliver ikke træt af at bede“, thi at bede er jo ikke det samme som at plage med Bønner; men Du vil dog nu tro paa min Kærligheds uforanderlige Varme, thi jeg holder saa usigeligt meget af Dig; dette er det første og det sidste af al min Tale til *Dig*. —

Ret mange Tak, fordi Du tiltaler mig ved mit rigtignok temmelig jævne, men det synes mig, ærlige Fornavn!
— —

Januar 1848. — — Altsaa den 24. Oktober er den dyrebare Dag! Ja, ikke sandt, det maatte jo være den Dag; da og kun da gav Du mig Dit Svar paa min Bøn og min Tale. Den Tid, der ligger imellem, den vil vi vel ikke glemme, thi sandt er det, som Du har sagt, at den, der ikke har kendt Sorgen, kender og ikke de himmelske Magter, — men den Tid er nu forklaret og forstaaet af os begge i Kærlighed. —

Rom, Søndag 30. Januar 1848.

— — — Hvad tror Du vel, at det var andet, der drev mig saa langt op mod Nord, da jeg var i Jylland i Sommeren 1845, end Tanken om Dig. Det var Dage, forunderlige, uudslettelige af min Erindring, jeg tilbragte dér, usigelige yndige Minder bevarer jeg derom, thi det er jo næsten den eneste Gang jeg har set Dig i Dit Hjem, og dobbelt elskelig var Du mig dér, thi Du véd jo nok, at den ægte Kvindes Skønhed og Ynde straalere højest i Hjemmet. Hvor ofte har jeg ikke i Tankerne genlevet hine Dage, da jeg i Din Nærhed nød den storartede og herlige Naturs Skønhed paa disse Steder, og da jeg gik ved Din Side og opfangede hvert af Dine Ord, af Dine Blik og hvert Smil paa Dine Læber. Husker Du inde i den lille Have, — der gav Du mig en Blomst, den har jeg troligt gemt, thi „Haabet beskæmmer ikke“. Jeg kan ikke omtale disse Minder for Dig uden dyb Bevægelse, men Gud være lovet:

Gud har gjort det godt for os begge to. Før, naar jeg tænkte paa Asmild og hvad jeg dér havde oplevet, da stod det for mig som et Billede, saare skønt og i en usigelig vemodig Belysning, men som ved en mægtig Magis Tryllestav forandredes det pludselig; nu kaster Din Kærligheds Sol sine Straaler tilbage paa alle de gamle Minder og forgylder dem. Du Kære, Du fortæller mig om Nytaarsaften, som I tilbragte alle samlede hos *Muus'es*, og spørger mig, om jeg kan huske, hvor ofte vi den Aften har været samlede. Jo, jeg erindrer det kun alt for vel, men det er mig saare yndigt at blive mindet derom af Dig. Ja, naar vi engang igen samles, saa skal vi gennemgaa de gamle Minder; — hvor vi har usigeligt meget at tale om. Kan Du huske den Nytaarsaften, da Du blev om Natten hos *Bruunshaabs*, og da vi Nytaarsdag spadserede sammen, alle vi Unge, til Toldboden; jeg ser Dig endnu saa tydeligt, hvorledes Du gik foran i Din grønne Kaabe, mens jeg gik og glædede mig i mit stille Sind ved at betragte Din Gang, der var saa let og svævende; thi Du maa vide, hvis Du ikke allerede véd det, at jeg holder af alting hos Dig. Alt forekommer mig yndigt. Husker Du at vi om Aftenen havde leget en Leg, hvorved enhvers Skæbne for det kommende Aar forud betegnede Forlovelse eller ikke, og da saa Svaret for mig kom: „Nej“, da kan Du tro, at mit Hjærte bankede, indtil jeg saa, at det blev ligesaa for Dig. Jeg bliver et andet Menneske, naar jeg igen faar Dig at se, for ikke mere at skilles fra Dig; da skal jeg være glad, nej, det er ikke rigtigt sagt, thi det har jeg været fra den Stund, jeg her i Rom brød Dit kærlighedsrige Brev; men som jeg haaber paa at skulle være en alvorlig Mand, naar det gælder, og langt mere human mod alle end før, da Du kendte mig, saa skal Du ogsaa se, at jeg kan være overgivet som et lykkeligt Barn. Jeg synes jeg maa blive ganske urimelig lystig, naar jeg kommer hjem igen til Danmark, da jeg her i Rom forbruger saa lidt af denne Artikel. Jeg

synes nok ellers, at jeg allerede snakker som et Barn, og jeg maa derfor skynde mig at komme tilbage til det, jeg vilde tale om, Nytaarsaften hos Eder. „Din Sko faldt udad“, og det betyder, at Du skulde rejse; det er jo fortræffeligt, men hvad der glæder mig langt mere, er Dine Ord, at Du har den visse Tro, at det vil opfyldes, at vi vil faa hinanden at se i dette Aar. — —

Du spørger mig, om det er muligt at tænke paa, om jeg kunde komme hjem før de to lange Aar? Det maa jo aldeles bero paa *Alberts* Fremtid, om han skal til Danmark eller ikke, og efter min Overbevisning kommer han aldrig fra Italien. I saa Tilfælde maa jeg jo betænke alt, hvad der gik forud for min Ankomst hertil, hvorledes Fru *Paulsen* skrev mig til, at hun kun kunde ønske en Huslærer fra Danmark, naar han kunde blive her i 4 Aar, fordi hun frygtede for Forandringer osv., og at det kun var efter min udtrykkelige Erklæring, at jeg for min Person kun kunde overlade hende Valget mellem at modtage mig for 2 Aar eller aldeles ikke; at hun indlod sig paa disse 2 Aar, som jeg saaledes paa en Maade har forpligtet mig dobbelt til at forblive i. Det højeste, jeg vil kunne forsvare at forsøge paa at afknappe, var $\frac{1}{2}$ Aar, men endnu er det umuligt at tænke paa at gøre noget derved. — Nej, jeg bevarer Haabet om, at Du skal komme ned og besøge mig her i Rom, skøndt jeg næsten bliver ganske bange over mine dumdristige Luftkasteller, naar jeg ser dem paa Papiret. —

Efter Julen samles nu de fleste af Landsmændene hver Løverdagaften paa Falconen, og jeg morede mig ganske godt dér nu sidste Gang ved at sidde og samtale paa god dansk Vis. Forresten kommer jeg aldrig mere paa de romerske Trattorier og Osterier con cucina; de har ogsaa tabt deres Interesse for mig; derimod er jeg stadig Gæst i Café Greco for at læse de franske Aviser, da Politiken interesserer mig meget.

Marstrand kommer ikke mere her hjemme, og jeg kan sige, at Aarsagen er de to stadige Husvenner; men

jeg ser ham dog meget hyppigt, holder *meget* af ham, men tør imidlertid af sømmelig Beskedenhed ikke benævne ham min Ven, som Du i et tidligere Brev har kaldt ham. —

Imorgen skal jeg i musikalsk Selskab hos *Jerichau*, hvortil jeg glæder mig; den Dag, jeg var i *Frascati*, blev jeg desværre indbudet til ham til Middag tilligemed *Marstrand* og *Ernst Meyer*, og det gjorde mig ondt at maatte undvære den Fornøjelse. For en Ugestid siden fik jeg et lille Brev fra *H. C. Andersen*, hvori han fortæller, at han tænkte paa at gøre en Rejse til Rom i kortere eller længere Tid. — — —

8de Febr. — — Se, Du véd jo, at jeg vil være Landsbypræst, en Stilling, som jeg antager for en af de lykkeligste, der kan findes paa Jorden, naar der blot er to Betingelser tilstede, først en sand, alvorlig Følelse for det betydningsfulde og ansvarsfulde i en saadan Virksomhed, og saa en elsket Brud, der udbreder huldsalig Ynde og Glæde over det ellers stille og ensomme Liv. Disse to Betingelser kan jeg takke Gud for at have skænket mig, men der kommer jo rigtignok en Ting til endnu, og det er et Embede. Hvad dette angaar, da er Knuden her. Jer er jo ung, og endnu er det kun 4¹/₂ Aar siden jeg tog Examen, og i saa Henseende er jo Udsigterne langvarige. — — —

Rom, 18. Febr.

— — Jeg kommer til at tænke paa saa mange gamle Ting, som dengang, da jeg første Gang saa dig, kort efter at du var kommen fra Jylland. Du var jo dengang en ganske lille Pige, og jeg var kun et Aars Student (det var jo 1839). Jeg sad inde i Dagligstuen ved Bordet hos *Muus'es* og saa kom Du fra Spisestuen med nogle andre Børn. Jeg husker saa tydeligt, hvordan Du saa ud, og at jeg spurgte Fru *Muus*, hvem Du var? Da anede jeg ikke, *hvem Du var!* — Og kan Du huske, ogsaa for mange Aar siden, da *Muus'es* var en stor

Skovtur i Frederiksdal i Pintsen, da Du vilde stige ud af Vognen, og jeg rakte Dig Haanden for at hjælpe Dig, og Du traadte fejl og stødte Din Fod, saa Du i lang Tid var syg? Ja, det kan Du nok huske, men at det var mig, der vilde hjælpe Dig ned af Vognen, det kan maaske kun jeg huske? —

Ja, jeg husker rigtignok det Bal hos *Muus'es* efter min Examen, og hvad jeg sagde til Dig henne ved Vinduet, men jeg begriber endnu ikke, hvor jeg fik Mod til at sige det. Men hvor tror Du, at dette Navn „Magdalene“ kom fra? Det havde jeg selv nogle Maaneder før, under en kedsommelig Forelæsning af lille *Engelstoft*, ridset i Bordet, se, det turde jeg dengang ikke fortælle Dig, men var det saa dog ikke sandt, at det var et godt Omen, at jeg ved Tilfældet fik den Plads anvist? Du har Ret, det var en dejlig Vinter, men *nu* er det Skærsommer! — —

Idag gik jeg henad Eftermiddag i Graavejr ud til vor Villa for efter flere Dages Forløb at glæde mit Øje ved lidt Træer og Buske, og hvor regntruende end Luften var, saa blomstrede dog Roserne og Violerne og Rannunklerne og jeg véd ikke hvormange yndige Blomster. Mandeltræerne var fulde af snehvide Blomster, jeg plukkede en Gren, der nu staar paa Bordet for mig, og naar jeg sér paa den, saa tænker jeg paa Dig. Kender Du denne Blomst? Dens Blade er fine og enkelte og deres Farve er usigelig yndig, saa skær og ren, men dens Hvidhed er saa blød og mild, og dens sagte fine Rødme, der er som aandet hen over Bladets hvide Farve, minder mig om Dit søde Smil, der svæver om Dit Ansigt. — —

— — — 27 Febr. Du spørger mig om *Frølich*. Han er et meget elskværdigt Menneske, i en sjælden Grad oprigtig og god, og naar jeg ser ham, hvad imidlertid ikke gaar saa hyppigt paa, har jeg altid Fornøjelse af at tale med ham. De andre Kunstnere siger ogsaa, at han gør Fremskridt i sin Kunst. *Læssøe*, som ifjor var

nærved at bringe mig ud af mit gode Skind ved bestandig at tale til mig om Dig og Din Familie, har nu, da det skulde være mig kært at gaa ind paa dette Emne, rent opgivet dette Thema. Han er som altid det samme godmodige, pუსlende Menneske, gør Tjenester, hvor han kan, men hans Forhold til *Jerichau* er kuriøst nok; thi det er *Læssøe*, der maa give Tilladelse til, hvad og hvormeget han skal tjene, om han maa gaa ud om Aftenen osv. Jeg forstaar mig ikke derpaa, men synes, at en sund Mand maa kunne blive syg deraf. Efter Carnevalet rejser alle de løse Landsmænd bort, kun den faste Stok bliver, men *Tuxen*¹⁾, som er rejst hertil gennem Leipzig, fortæller, at *Ravnkilde*²⁾ vil komme hertil i Paasken. Det skal rigtignok blive en stor Glæde for mig at se et Menneske, hvem jeg har lært at kende i den Kres, hvor jeg saa Dig, og som kender Dig saa godt som han, vor gode lille „sorte Ravn“.

— — Det glæder mig, at Landesorgen³⁾ nu om nogle Dage er forbi, og at Theatret nu atter begynder; har Du endnu den gamle Løverdagsplads og kommer Du der jævnligt? Det er en af de bedste Fornøjelser, der gives i Kjøbenhavn; fortæl mig lidt derom. Og saa maa Du ogsaa fortælle mig, hvad Form og Farve Din nye Kaabe har. Du véd jo, at alle Smaating, som angaar Dig, er mig kære, og en ny Kaabe er da just heller ikke noget saa aldeles ubetydeligt for en ung Pige. — —

Rom, 9. Marts 1848.

— — Naar Du modtager disse Ord, vil Du allerede have hørt mange Gange fra mig, og jeg sender Dig derfor kun nogle Linier. I langt mere end Ord vil ogsaa den medfølgende Ring tale. — — Naar Du faar dette Brev, er det Foraar hos Eder, det fortryllende danske

¹⁾ Mandrup Peder Tuxen (1818–91) var Huslærer hos Grev Moltke-Bræntved. 1856 Præst paa Als og 1867 i Esbønderup.

²⁾ Komponisten Niels Chr. Ravnkilde (1823–90) kom først til Rom 1853, men blev der saa hele sit Liv.

³⁾ Kong Christian VIII døde af Blodforgiftning den 20. Januar 1848.

Foraar, som jeg elsker saa højt. Glæd Dig da ved Bøge-skovens unge Herlighed, det blomstervirkede Tæppe og det sølvblaa Havs dybe Brusen. O, naar jeg tænker derpaa, saa smerter det mig, ikke at være hos Dig, thi Kærlighedens Foraar og den nordiske Naturs Foraar passer saa godt til hinanden, og det er som der staar i den gamle Vise: „En større Fryd kan Verden ikke have, end at samles med sin Hjærtenskær, i de dybe Dale, blandt de Nattergale, og de andre Fugle smaa, som tale“. Men jeg vil huske paa én Ting og trøste mig derved, at min Kærlighed til Diger ikke som Skovens Pragt og som Blomstens Herlighed, der straalere for en stakket Stund, men den er et med mit Liv og derfor for hele Livet og for *alle Tider!* Det er det, som min Ring skal sige Dig. Og saa levvell! Du min yndige, elskede Brud, min *Magdalene Asmild!*

Din Jørgen Swane.

Rom, Løvedag 25. Marts 1848.

— — Og hvad skal vi sige til Rejsen; den bliver da med hver Dag mere usandsynlig; den eneste Trøst maa være, at det endnu er saa tidligt paa Aaret. Og dersom jeg saa blot vidste, hvordan det staar til i gamle Danmark, og om det overhovedet staar endnu, thi hvad kan man ikke vente af de brydske Tyskere. Det er ikke godt at være langt, langt fra Fædrelandet, naar man véd, at det gælder om dets Ve og Vel. — —

27. Marts — — Hvor det glæder mig at Du har lært *Ingemann* at kende; ja han er rigtignok elskværdig, som Poet og som Menneske. Mig har han altid været meget god imod og ofte med en poetisk Spaadomsevne kaldt mig Felix (den Lykkelige); nu er det bleven til Sandhed. Jeg har altid holdt saameget af ham, siden jeg som tolvaars Dreng var 8 Dage af en Sommerferie hos ham i Sorø. Det var min første Rejse, og da jeg med Dagvognen nærmede mig det fra Danmarkshistorien mig saa ærværdige Sorø, var jeg maaske lige saa

højtidelig stemt, som da jeg mange Aar efter første Gang saa Rom. — Jeg gik der i Sorø mellem de ældre Folk, men var dog højt lykkelig i min Ensomhed, thi jeg havde stor Kærlighed og Ærbødighed for Fædrelandshistorien i den gamle Kirke med Absalons og nogle Kongers Grave, der virkede stærkt paa min Fantasi, og da *Ingemann* gav mig Kæmpeviserne at læse, var jeg ganske henflyttet i de gamle Dage. Naar nu hertil kommer *Ingemanns* elskværdige Venlighed, saa kan Du begribe, at det var otte Dage, som formelig spillede en Rolle i min Barndoms Historie. — — —

Vi nærmer os nu den bevægede Tid: Aaret 1848. Brevene fra Danmark til *Swane* indeholder Beretninger om de interessanteste Begivenheder og Meddelelser om Stemninger og Tilstande af den vigtigste Natur, — det synes som om Danmark trues af Tilintetgørelse og Død! Det er udenfor vor Op-gave at berette herom, men Christian VIII's Død, Frihedsbevægelsen, Martsdagene, Troppernes Afmarche, Efterretningerne fra Krigsskuepladserne om vore Sejre og vore Tab optager alle Tanker og sætter Spor i alle Breve. Alle Danske slutter sig mere og mere sammen, og saaledes ogsaa Familierne paa Kultorvet og i Kronprinsessegade.

Jørgen Swane knytter sig til de andre Danske i Rom, især *Jerichau*, *Marstrand*, *Læssøe* o. a., men *Swane* følger ogsaa med Familien *Paulsen* omkring i italienske Selskaber, som kaldtes „*Conversazione*“ — da der kun blev konverseret og spist Is — og her lærte han at tale saa godt Italiensk, at han 40 Aar efter holdt en Tale i Viborg paa dette Sprog for Valdenser-Præsten *Calnino* fra Lugano.

Fra Fru Julie Swane til Jørgen Swane.

Kjøbenhavn, d. 17 Januar 1848.

Min dyrebare *Jørgen!* I Dag har vi faaet Dit dyrebare Brev fra den 29de Debr. *Magdalene* havde lovet mig komme denne Formiddag; jeg stod da op førend det var lyst, glad som den glædeste Moder, læste Lexier med den søde Dreng¹⁾, medens Fader red, og var netop færdig med Kaffebordet, da den søde Pige kom. I Dag sad vi To i mit kære Vindue og i Lænestolen, og hurtigt hengled hele Formiddagen under fortrolig Samtale, medens jeg trøstede i Anledning af Dit Brevs Udeblivelse. Nu skulde *Magdalene* til at gaa (nemlig i et Ærinde for mig, at bestille en smuk Fløjels Hat til vor *Hanne*²⁾, den vi skal have den Glæde at forære hende, da hun nu skal lidt ud i Luften. Og nu kommer Fader med opløftet Haand og holder Brevet frem. *Hans* havde nemlig bragt det til Kontoret, men Fader lod ham ikke komme op til os, for at vi skulde have Ro til Brevenes Læsning. Ak! hvor blev vi glade! Ak! hvor blussede de fine Kinder, da hun sad under Dit Billede og læste, medens Fader og jeg omhyggeligen læste vort Brev. O tro ej andet, min *Jørgen*, end at vi er fuldkommen tilfredsstillede, o! det er mere end nok til os. Vi elsker *Magdalene* saa højt, at hvert Ord til hende bliver en Glæde for os. Ja, vi elsker *Magdalene*, for hun er saa inderlig god, saa kærlig mod alle, saa blid og fuldkommen naturlig. Jeg siger Dig nu *Jørgen*, at jeg faar Sundhed og Kræfter ved den Glæde, som Overbevisningen om hendes inderlige Kærlighed til Dig indgyder mig. Det er mig saa sødt at have hende om mig og at føle, at jeg skylder Dig, mit søde Barn, denne lykkelige Følelse, saaledes at være elsket af denne kære Sjæl. Og alle har vi det saa godt med hinanden. *Magdalene* gaar mellem os to Mødre og bringer venlige Ord fra

¹⁾ Leo Swane (1837—1922), Jørgen Swanega yngste Broder. Senere Fuldmægtig i Bilkuben. Forf. til „Blade af en Familiekronike“ (Slægten Swane). Mem. og Breve XXXIX.)

²⁾ Datteren Hanne Koltboff.

den ene til den anden. Det er i Sandhed en velsignet Moder, der har dannet en saa naturlig og kærlighedsfuld Datter. Der er i deres Hjærter nu en hel anden Tone, da Faderen er glad, Moderen igen munter, alle Børnene glade ved *Magdalenes* glade Sind. Hendes Kinder rundes Dag for Dag, og hun ser sød ud; kun er hendes Øjne ikke gode, og hun kan ikke læse ved Lys. Jeg kunde vedblive at tale om *Magdalene*, men med ét Ord vil jeg sige: at jeg ikke kan forestille mig, at jeg vilde have kunnet elske en anden Pige højere end netop min egen elskelige *Magdalene*. Hendes hele Væsen svarer saa besynderligt til mit varme Hjertes Trang, saa jeg synes undertiden at jeg genopleves i hendes — i Eders Lykke! I elskede Børn! en Fryd, som jeg ikke havde anet, at den skulde i en saadan Fylde have gennemtrængt min Sjæl her i denne Verden. O Gud velsigne Eder og holde sin Haand over Eders Kærlighed!

Den 28. Februar. Dit Brev af 9. Februar modtog vi med Posten samme Eftermiddag, som vi netop skulde hen til *Muus'es* for at se Kongens Ligtog (hvilket var et Stads-Optog, som ikke gjorde noget Indtryk). Vejret var saa vidt heldigt, som at det var Tørvejr denne Aften, thi ellers lever vi i Taage og vedholdende Regn, som vel vore Marker kan have godt af, men som keder os meget, da man ikke kan gaa for Søle. I dette Søle havde *Tryde*¹⁾ faaet Præsterne og Borgerrepræsentanterne til at marschere med, og det saa daarligt nok ud mellem de ridende Kammerherrer og Hoffolk. Ved Frihedsstøtten var oprejst en mægtig Bue, som de der staa paa Forum, og Sange blev afsungne i Mængde paa Vejen. *Holst*²⁾ har afmalet den Afdøde som en Balder. Nu er der da engang en Ende paa al denne Larm; nu ligger Fremtiden der for os — mere mørk, og vanskeligt er det at øjne en god Opløsning paa al denne Tvivl og Uenighed. Vore bedste Mænd vil maaske

¹⁾ Eggert Christopher Tryde (1781—1860), Sognepræst til Fruc Kirke.

²⁾ Digteren, Hans Peter Holst (1811—93).

slide sig op — uden Nytte — ak nej — lad os dog sige uden at se de glædelige Følger af deres Møje. Om Politik maa Fader skrive — men Lyspunkterne i vort ydre Liv kommer ikke fra denne Kant, det er vist. Timen om Søndagen hos *Høyen* og Foredragene hos *Welhaven*¹⁾ er derimod opmuntrende og kvægende. Er det ikke hyggeligt, at vi alle er samlede Torsdag Middag vechselvis hos *Clausens* og her og da kører til Forelæsninger, Munterhed og Glæde? — — — Helliggejstes Kirke er saa smuk i sin Sørgedragt. *Kolthoff* holdt en god Tale igaar for en temmelig god Forsamling. *Hanne* var første Gang i Kirke, og tæt ved hinanden oppe i vor Stol sad jeg med begge mine allerkæreste Døtre. Fader sad bag os og bevidnede, at det var et kønt Syn. I Tirsdags Middags var *Lehmann*²⁾ her tilligemed *Rudolph* og *Signe*.³⁾ *Lehmann* var elskværdig; men ak, nu har han faaet Brev om, at *Marie* igen har efter hans Bortrejse spyttet Blod. Og han skal Søndag Morgen have været utrøstelig — dog sad han i Kirken i *Puggaards* Stol — *Marie* skrev, at de nu vilde rejse til Molo S. Gaeta, tror jeg. Jeg haaber nu snarest, at Fru *Muus* faar Brev fra Dig. —

23. Marts 1848 (Kronprinsessegade). Jeg begynder igen paa et Brev, endskøndt det fuldendte blev afsendt igaar. Men jeg vil daglig melde Dig, hvad der foregaar, saa kan Du bedre sætte Dig ind i vor Tilstand. Først gentager jeg, at vi alle er sunde og ved roligt Mod, nu da vi véd, at vi staaer under en kraftig og fædrelandssindet Regering. Igaar Middags blev *Tscher-ning* udnævnt til Krigsminister, hvilket iøvrigt ikke er efter alles, især de ældre Militæres Ønske. Gid her ingen Uenighed maa opstaa — nu da der er Enighed næsten i det hele, nu da Revolutionen er foregaaet.

1) Norsk Digter, Professor Johan Welhaven (1807—73).

2) Orla Lehmann (1810—70) var i Italien med sin syge Hustru, Annette Marie Bolette Puggaard (1821—49), da Krigen udbrod 1848. Han rejste strax hjem og blev Sjælen i den politiske Bevægelse.

3) Rudolph Christopher Puggaard (1818—85) stod i Spidsen for Handels-huset Hans Puggaard & Co., gift 1843 med Signe Andrea Brandt.

Der gik igaar det Rygte, at en af de Kieler-Afsendte var eller vilde rejse afsted; der opstod nogen Uro omkring Hotellet, som saa ud til at kunne blive truende for Deputationens Sikkerhed,¹⁾ og Studenterne ledsagede dem nu, omgivet af en stor Mængde fra Kongens Nytorv herforbi til *Alfred Hages*, som modtog den i deres Hus, og vil indestaa for dem²⁾. — Alt Arbejde er ophørt mellem Folk, saa de drev om i Gaderne, men dog rolige. Igaar Eftermiddags bragte Skarer de nye Ministre Hurra og drog med Sang om i Byen til silde ud paa Natten, ude i de store Gader var illumineret, men flere Huse blev tvungne dertil. Dronningen skal have været omgivet af tredobbelt Vagt. 20 Studenter vogter inde i *Hages Gaard*, men her var alt roligt.

Kl. 10 imorges kørte Deputationen i tre Vogne fra *Hages* til Slottet Fod for Fod og omgivne af Studenter og en stor Masse Folk. *Alfred Hage* sad i den første aabne Vogn hos *Olshausen* — og *Hage* var bleg. Jeg var ene, og jeg græd over den sørgelige Tvist, der nu skal koste dyrt Blod! Efter 3 Timers Forløb stod *Magdalene* og jeg i Vinduet og saa Tilbagekomsten. Men i Forvejen var *Hages* Port belejret af Pøbel, og nu kom en Skare om Hjørnet fra Gothergaden, den jeg aldrig saa Mage til, og den var ophidset. Endelig kom langsomt de 3 Vogne, men Studenterne var ikke tæt ved dem; derimod gik slet klædte Folk omkring dem holdende med Hænderne fast paa Hestene, Hjulene og Vinduerne. Jeg saa Forchhammer[?] holdende igen en af disse Mænd ved Skulderen for at følge med. Med Nød naaede den første Vogn til Porten og med blottede Hoveder ilede de to ind — men den anden maatte standse under Skrig — det var et rædsomt Øjeblik — jeg troede de var opgivne, — men Borgere, Studenter

¹⁾ Som bekendt sendte den oprørske slesvigholstenske Forsamling i Rendsborg en Deputation til Kjøbenhavn. Den ankom 22/8, fik Kongens afvisende Svar 24/8 og rejste atrax tilbage.

²⁾ Folketingsmand *Alfred Hage* boede i Kronprinsessægade nuv. Nr. 20 og Mægler Swane Nr. 8.

raabte, arbejdede, og Karethen naaede til Porten, og de tre foer ud — og ind (og Fru *Hage*, som jeg en Time efter besøgte, sagde, at de skælvende og dødblege traadte ind til hende); nu var de i Behold. Den tredie Vogn var tom. I Eftermiddag Kl. 6 faar de Svar. Man søger at mægle Fred, og Deputationen skal have forandret Tonen. De gruer for Afrejsen, men Folket formaner til Ro og Fredelighed imod dem. Folket holder selv Orden, ingen Politi ses, ingen Militær. — —

Torsdag Middag. I Morges tidlig gik de Afsendte, en ad Gangen, for at undgaa Overfald, op til Slottet, hvor de hentede Svaret, som strax efter i Form af en Proklamation blev uddelt i tusindvis blandt Folket.

— — Søndag Morgen. Klokkerne ringer til Kirke, og mit Hjertes Trang drager mig derhen. *Christen*¹⁾ bereder sig ogsaa med Højtidelighed til sin Kirkegang; han venter hver Dag at blive kaldet bort. Jeg har nu begejstret hans Sind saa godt, som jeg formaar. —

Jeg haaber nu, at min kære *Marie Lehmann* er kommet til Rom. Hold Dig ret nær til hende, hun er saa sjælden, og hun maa da faa Brev meget ofte; hos hende kan Du erfare, hvad jeg ikke formaar at give. Hils hende kærligt fra mig. Nu gaar jeg og mødes i Kirken med Din elskede *Magdalene* — og Du er hos os, Du Kære!

— 1. Maj er kold og stormfuld og alvorlig. Sig til *Marie Lehmann*, hvor levende jeg erindrer denne Dag ifjor, da vi i hendes elskede Hjem fejrede Foraarsfesten i Munterhed ved Dans og dejlige Sange. Der sad endnu min kære, kære *Bolette Puggaard*²⁾ (hende, som min Sjæl aldrig ophører at savne), — hun hviler i Kapellet derhenne, og hvor forandret alt omkring os! I Dag er jeg alvorlig, min *Jørgen! Magdalene* sagde til mig, at *Lundbye* er død af et Vaadeskud, idet en Del opstabile Geværer faldt omkuld. Skulde endelig denne unge,

¹⁾ Husets Karl, som var Landsoldat under Krigen.

²⁾ Bolette Cathrine Frederikke Puggaard (1798—1847). Datter af Købmand Christopher Hage, gift 1816 med Grosserer Hans Puggaard (1788—1866).

dejlige Maler med i Krigen — hvorfor skulde det da ikke forundes ham at have virket før sin Død? O, Gud forlade mig min Tale! Han er nu i Himlen!

Iaftes sad Fader mellem mig og *Henrik* i det kære gamle Theater i andet Parket og saa det yndige, luftige, poetiske „*Viola*“, og vi glædede os alle tre overordentlig. Derpaa saa vi „*En Søndag paa Amager*“, et lille, allerkæreste Stykke — sikkert af *Heiberg* selv — med yndige Sange. Jeg var lykkelig, aldeles fortryllet og glemte Nutid og Sorg og Tryk¹⁾. —

Christen lever uskadt, jeg har i Dag sendt ham Breve og Sokker og *Fritz Bojesens* ypperlige, simple, danske Tale, til Als. Alle vore Bekendte og Venner lever, men en Del Officerer er i preussisk Fangenskab. — —

— 3. Maj, dejligt Vejr og Bøgen er grøn og Hvidtjørnene i store Knopper. Paa Søndag kører vi vore mest gamle Møbler ud til vort lille Strandhus. *Henrik* har saa en 10—11 Timer tilbage og kommer 2 Gange om Ugen ind²⁾. Han er lyksalig over den frie Tid, han saa vil anvende paa sin egen Fremgang — og paa samme Tid er han en alvorlig Fædrelandsven. Gud være lovet, at han ikke er Kriger — miskend mig ikke, *Jørgen!*

— 15. Maj. I Dag i fuld Solglans er *Thora* sænket i Graven paa samme Kirkegaard, hvor Fru *Rahbeks* Støv hviler³⁾. I Aften gaar *Henrik* ud til Moderen med *Gade, Wiehe* og *Høedt*. Vi var ganske ene i Aftes og Maanen oplyste Stuerne og den yndige Have, og *Henrik* gav sig til at spille saa ganske fortræffeligt for os af *Beethovens* og *Webers* store Koncerter. Ellers har vi Sang i alle Gader til langt ud paa Natten af de glade Soldater, glade, da de nu véd, at Svenskens og Nordmandens Hjælp er dem vis. Ja, vist er det, at de kom-

¹⁾ „*En Søndag paa Amager*“ er forfattet af Fru *Heiberg* og opført første Gang den 5. Marts 1848.

²⁾ *Henrik Swane* havde opgivet sin Ungdoms musikalske Forhaabninger og gav Undervisning i Klaverpili.

³⁾ *Thora Wexschall*, Datter af Skuespillerinden *Madam Nielsen*, døde den 10. Maj, 23 Aar gammel.

mer, de trofaste Venner fra Nord, vore Fostbrødre fra nu af i Liv og Død!

— 6. Juni. I Søndags gik det første Dampskib til Bellevue. Vi sejlede fra Kvæsthusgaden forbi alle de optagne preussiske Skibe, 79 i Tallet, og det er — tro mig — et smukt Syn. Saa kom vi forbi de to Linieskibe, hvor Fangerne stak Hovederne ud ligesom Svalerunger — og saa saa vi de mange store, prægtige Skibe ved „Trekroner“, baade svenske, russiske og danske. *Borries* sad hos mig og glædede sig over al dette Liv og Røre. Kapitajnerne, Styrmandene og Matroserne holdes vel beobgtede, da man siger for vist, at der er forsøgt at sætte Ild paa Skibene, nu da vi begynde at kondemnere dem.

Lundbye skal forinden have sagt, at han ikke led den Tanke, i Døden at indesluttet i en Kiste — hellere vilde han svøbes i Dannebrog og saa lægges i Jorden. Saaledes er sket. —

Eftermiddag. Ja, der er atter leveret en hidsig Træfning i Sundeved d. 5te. —

— D. 11te. Ja, det har været en Hædersdag for os, men den har kostet Blod. — —

— D. 26. Juni. Vi har nu Dit kære Brev af 8. Juni, hvori Du siger mig, at Du er rask og taaler Varmen, men ellers vakte det min moderlige Vemod. Du er bange for os og troer, at søde Fader har lidt Tab og — er selv lidt fattig; men sødeste *Jørgen*, Fader vil selv sige Dig, at hans Sager staa godt, — og kom Du først hjem til os, Du kender os jo nok, kender det gode Hjem, hvor der altid er Forslag i, hvad vi har. Her er nok til os alle, og vi skal nok sørge for vort søde Barn til Du selv har noget igen. Vær Du kun rolig og tillidsfuld og tro, at det er usigelig kært for Fader og Moder at staa elskelige Børn bi. Min Kasse er ogsaa fuld, — og Du skal komme hjem som en rigtig Herre med de allerfineste, smukke Klæder fuldt op. Saa har vi ikke derpaa at tænke i de første 2 Aar. *Henrik* siger

ligesom jeg, siger ogsaa: Jeg kan staa *Jørgen* bi. Du skulde have set, hvor Fader og jeg var glade over din Gave til *Magdalene*. —

Marstrand var her og var saa naturlig og rar. Jeg synes, at han ser vemodig ud af Øjet og ikke saa kraftig som hos *Puggaards* i forrige Tider. —

— — D. 2. August. Jeg har jevnlig Breve fra *Asmild*, fra den søde Pige, og jeg har skrevet hende til nylig og søgt at trøste hende paa bedste Maade. Det var jo ogsaa lidt uforsigtigt af Dig, dengang Du skrev temmelig bestemt, at Du kom til Efteraaret. Men Din *Magdalene* er en from og en dannet Pige, yndig velopdragen, som hun er, saa vil hun ogsaa vide at finde sig med kvindelig Anstand i, hvad der ikke kan være anderledes. Saa vidt mit Øje ser, saa ser jeg dog en glædelig og lykkelig Fremtid for Eder begge — Gud være lovet! —

— — 3die Septbr. I Jylland havde *Magdalene* det godt og *Christiane* skrev: at naar man vil se alle *Bruuns* rigtig elskværdige, saa maa man besøge dem i *Asmild*. Du, min *Jørgen*, véd det jo selv, og det hører til de Glæder, som venter Dig, Du Kære.

D. 19. Septbr. — — *Magdalene* er her igen, elskelig som altid. Vi længes begge! Vi længes ogsaa efter næste Brev, efter at høre, om Muligheden til Din Hjemrejse rykker nærmere. — Thorvaldsens Museum er nu færdigt og aabnet i Søndags, efter at Levningerne af den *Herlige* Søndagen forinden ved Daggryet var højtideligt henbaaret i den aabne Grav. Onkel *Henrik [Clausen]* har skrevet et dejligt Stykke i den Anledning. Daglig strømmer nu Folk derhen i bestemte Tider, hvor *L. Møller*¹⁾ som Inspektør viser om. *Magdalene* har skrevet til Dig, at vi har beset det med Onkel *Henrik*. O, hvor er det dejligt. Graven er oversaaet med Blomster, og i Baggrunden hæver Christus de velsignende Hænder, og Døbeenglen knæler ved Indgangen til Christussalen.

1) Arkæologen, Etatsraad Carl Ludvig Müller (1809—1891).

Naar man træder ind ad Portalen, har man dette vel-signede Syn. —

I dette Øjeblik maatte et Brev fra Fru *Paulsen* til *Collin* gøre nødvendigt Indtryk (saaledes forekommer det vistnok ethvert taknemmeligt Hjærte), og *Thorvaldsens* Barn og Efterkommere har Krav paa Fædrelandets Tilstød i ethvert Tilfælde. Men kan hun (Italienerinden) føle sig nogenlunde lykkelig under *vor Himmel*, i vor Kulde? Og er ikke Sproget en uoverstigelig Hindring? — Men kunde hun lade *Albert* følge med Dig for at blive dansk Borger, og Du selv tilbringe enkelte Aar her hos ham? Men hvorfor skulde da *Albert* endelig ikke kunne blive lykkelig i sit eget Fødeland?

Det er sandelig ikke let for Dig at raade her, min *Jørgen*; og paa den anden Side gør det mig smertelig ondt for den stakkels forladte Moder, som ingen Fader har til sit Barn, og ingen Ven i Verden ejer. — Jo, Du kan dog tro, at Du vilde have holdt mere af hende, naar ikke Du havde havt Dit Hjærte herhjemme, og jeg holder endnu paa, at det havde været nok saa smukt af Dig, om Du alt forlængst havde sagt hende Din Forlovelse. — I Taalmodighed vil vi nu vente, da vi véd, at Du kommer, naar Du kan komme med Ære, og jeg skal jo ikke nægte, at det forekom mig vel, om Du kunde tage fat paa Dine theologiske Sager og gøre Dig færdig i saa Henseende, og saa gøre en Tur til Greven paa Frijsenborg f. Ex., førend de private Kalds Bortgivelse bortfalder. Naar Du ikke var forlovet, saa vilde jeg med Glæde se Dig som Kandidat her i Kongens Kjøbenhavn endnu 4 à 5 Aar — men, i ethvert Tilfælde saa vil vi holde fast med Glæde og fast Haab og Tro om, at Gud er med os! Har han ikke givet os saa uendelig meget? Nu faar vi vel Brev en af Dagene. —

Fra Mægler Lars Swane til Jørgen Swane.

Mandag Morgen d. 9. Oktober. — — Det har ikke undret *mig*, at *Collin* ej har turdet eller villet give et

bestemt Raad. Sagerne her hjemme siden Chr. VIII's Død og hele *Collins* Stilling er saa aldeles forandret, at *Collin* umuligt kan forud vide, hvad der nu maatte kunne gøres for Fru *Paulsen* og *Albert* her; tidligere gik han selv til Kongen og formaaede ved sin Indflydelse at stemme ham til Gunst for hendes Ønsker; nu gaar alt igennem Ministeriet, som ikke kan forandre de engang fastsatte Bestemmelser. Jeg mener, at hun her vilde føle sig højst ulykkelig; Sprog, Klima, sandsynligvis endog hendes Familie, vilde bidrage til at gøre hende Opholdet her glædeløst. At jeg ikke med Bestemthed har ytret mig om *Din* Stilling til Fru *Paulsen*, har ikke grundet sig i Misbilligelse i, hvad Du i denne Henseende har foretaget, men i Mangel paa klar Evne til at kunne dømme om Forholdene derovre, hvorvidt hun vilde blive skuffet og maaske smertelig berørt ved at Du forlader hende tidligere; jeg véd jo vel, at naar det opgives med *Alberts* Komme til Danmark, da er den Undervisning, han erholder, maaske aldeles hensigtsløs, men mig synes, at Du, foruden at gøre hende dette indlysende, aabent burde udtale Dit Ønske at forlade Rom, ogsaa som Følge af Dit eget forandrede Forhold herhjemme. Gud give Du nu paa en god Maade har klaret det med hende, saa at Du og vi alle kunne blive saa lykkelige at samles igen i Vinter. Du tager da vel med Dampskibet til Marseille over Paris, opholder Dig dér en kort Tid, for, som *Henrik* siger, at faa Klæder paa Kroppen og Olie i Haaret, og behøves dertil en lille Vexel, kunde den jo blive sendt Dig, naar Du strax opgiver mig Din Adresse; dér kunde Du maaske lettest udvælge en smuk Gave at bringe hjem til *Din Magdalene*. Undgaa Choleraen i Hamborg. — —

Af Magdalene Bruuns Optegnelser.

Kjøbenhavn, 1ste Februar 1848.

I Dag mødte jeg unge *Molbech* paa Gaden, han kom lige hen imod mig og sagde: „Da min onde Stjerne ikke

har villet, at jeg skulde se Dem andetsteds, saa vil jeg benytte Lejligheden til at høre, hvorledes De har levet i den lange Tid, jeg ikke har set Dem“. Det var rigtig nok underligt, saadan at komme hen til mig, ja han fulgte et langt Stykke med mig. —

Det er forunderligt, at Kærlighed kan komme uden at have talt med Genstanden. Saaledes har Dr. *Djorup* faaet saadan heftig Kærlighed til mig, og jeg troer aldrig jeg har talt med ham. I Sommer sagde Fru *Ulstrup* til Moder, at han havde sagt til hende, at Kjøbenhavn var øde og tom siden jeg var rejst bort. Fru *Nygaard* fortalte Moder forleden Dag, at han led saadanne frygtelige Kvaler. —

Forleden Dag, da jeg var hos *Myhlertz's*, mødte jeg ham paa Trappen, han standsede mig da og sagde: „Frøkenen har nok været paa første Sahl“. Jeg svarede da: „Ja hos *Myhlertz*“, og sprang ned af Trappen. Han vilde vist gerne have sagt noget til mig, men da jeg vidste, hvad han havde i Sinde, skyndte jeg mig bort. Jeg kan ikke begribe, hvor det Rygte kunde komme fra, at jeg skulde være forlovet med ham.

Tirsdag d. 4. April 1848 var jeg hos Kongen, *Frederik VII* — en Dannebrog's Fane, broderet af mange Damer i Kbhvn. skulde overrækkes Kongen. Den var meget smuk; Løverne i gult Felt, omgivne af en Laurbærkrans stod i Midten. I det hvide Kors stod Kongens Løsen: „Med Gud for Konge og Fædreland“. Kongen havde udtrykkelig forlangt en Deputation af Damer, ellers var vi aldrig gaaet, men sendt den med *Lehmann* og *Puggaard*. De to var med, samt Fruerne *Lehmann* og *Puggaard*, *Henriette Agier* og jeg. I Forgemakket talte vi med *Schøller*¹⁾ og *Fensmark*²⁾. *Schøller* sagde, at Kongen havde besluttet at beholde den gamle Fane hjemme og lade den nye komme med i Krigen, hvilket dog ikke skete (thi da jeg efter omtrent 50 Aars For-

¹⁾ Oberst T. G. Schøller, tjenstgørende Generaladjutant, Kammerherre.

²⁾ Oberstlieutenant à la suite i Artilleribrigaden I. H. Fensmark, Kammerherre og Adjutant hos Kongen.

løb besaa Jægerspris, stod den der som funklende ny! — havde slet ikke været i Ilden ¹⁾). Dørerne aabnedes og vi kom ind til Kongen! *Schøller* præsenterede os da hver især, og Fru *Lehmann* stod saa frem og sagde nogle Ord. Kongen svarede da „at han takkede enhver, der havde bidraget til den, og han var sikker paa, at den vilde bringe ham Sejr og Ære overalt, hvor han kæmpede for Danmarks Held og Hæder“. Fru *Puggaard* bad ham da om at slaa Søm i Fanen, som han ogsaa gjorde, og han bad derefter Damerne om ogsaa at slaa et Søm i, hvilket vi ogsaa gjorde. Det var meget højtideligt, og Taarerne kom mig ordentlig i Øjnene. Kongen saa saa godt ud; han gik med Pikkelhue og Stridshandsker.

Fra Cand. theol. Troels Smith til Jørgen Swane.

Kjøbenhavn, 20. Marts 1848.

Kære Ven.

Jeg benytter Øjeblikket, da jeg er i Kjøbenhavn, til at lægge denne Lap inden i Dine Forældres Brev. Først og fremmest min Lykønskning til Din Forlovelse! Den kom mig aldeles uventet, men hvis den saaledes slog ned som et Lyn — jeg hørte det iforgaars af Din egen Moder — saa var det dog et „skønt og frugtbart Sommerlyn“ sang Oehlenschläger. Igaar var jeg i Selskab med Din Forlovede og fandt hende naturligvis meget indtagende. Hendes Ydre udtrykker en meget fin og ømtfølelse Sjæl. Det er det, som gamle St. Peter kalder et skrøbeligt Kar, og det er det, som alle Mænd for elsker sig i; thi de sodede Jydepotter er kun til andet Brug. Det er sandt, Din Situation er noget ejendommelig, at skulle have det halve Europa imellem Dig og Din Elskede, men mangan Riddersmand er det gaaet ligesaa i gamle Dage; det er desuden næsten det samme, enten man blot har et draget Sværd eller hele Tysk-

¹⁾ Parenthesen er senere tilføjet.

land imellem sig og sin Elskede. Men Forlovelsen lægger jo indtil videre Sværdet imellem. Naar Du kommer hjem fra Velsklandet, saa maa Tiden ogsaa være kommen for at lade Forlovelsens Forjættelser opfyldes i Ægteskabets Velsignelser. — —

Og nu vil jeg fylde Resten med Politik, thi dermed er mine Tanker opfyldt. Facta behøver jeg neppe at fortælle, kun min Anskuelse deraf. Desværre er denne kun mørk. — — Tiden vil nu vise, om navnlig vore Aristokrater maaske vil være mere patriotiske end man venter. Imidlertid er adskillige Mænd frafaldne, som man havde stolet paa. — —

Din Onkel¹⁾ vedbliver at staa i Spidsen for det Parti, som efter Historiens, Tidsaandens og Retfærdighedens Dom bør sejre. Jeg rejser imorgen tilbage til Stege efter kun at have været her et Par Dage. Lev vell Hils Fru Paulsen og Abbaten — Send mig en Lap i et Brev. (Hils Marstrand — kommer han hjem?)

Din Troels Smith.

Uddrag af Breve fra Jørgen Swane til Magdalene Bruun.

Rom, Langfredag 1848.

— — Min elskede *Magdalene*, hvad skulde jeg vel have imod, at Du var med Eders Fane hos Kongen, det var jo ingen Modesag, men alvorligt og smukt. —

Nu har Du vist faaet Ringen, den Tanke gør mig lykkelig! Om nogle Dage rejser *Marstrand*, han har lovet at tage en lille udskaaren Konkylie med til Dig, som jeg vil bede Dig tage imod med Venlighed og bruge som Brosche. Det er Amor, der beklager sig for Venus, fordi han er stukken af en Bi! — —

Gud holde sin Haand over Dig og vort Fædreland; bevar Dit Mod frisk og frejdigt — kan Du føle, at min Kærlighed altid følger Dig?

¹⁾ Professor Henrik Nicolai Clausen.

Rom. D. 27. April 1848.

— — Om et Par Dage har vi Majmaaned, og nu bliver det 2 Aar siden vi sidst saaes, har Du tænkt derpaa? — — Det er imidlertid langt fra at noget er afgjort angaaende mine Forhold her. *Albertos* Fremtid kan ikke bestemmes, idetmindste ikke saalænge der slaas i Danmark, men saasnart der bliver Fred, skal jeg gøre mit til at faa de Sager paa det rene. — —

Albano den 18. Maj. Nu er jeg da kommen hertil, hvor jeg skal henleve denne Sommer. Det var mig som om jeg forlod mit Hjem, da jeg kørte ud af Roms Port. — — Jeg har spadseret en Stund omkring i vor Have, hvorfra jeg ser ud over den frugtbare Valle Ariccia med dens Kornmarker og Olietræer og Vinranker og endeligt langt i Baggrunden til Havet, tænk det stolte fribaarne Hav! Nu i denne Morgen var det usynligt; Nattens Skyer svævede endnu derover i uformelige Taager, men jeg vidste det var bag Taagerne og sendte det kærlige Hilsener. — Du mærker nok min Elskede, hvor mine Ord sigter hen. —

— Jeg lever midt i den livsaligste Natur, har Beskæftigelse, der interesserer mig (NB: naar jeg undtager den med *Alberto*). Mangel paa Omgang kan jeg ypperligt finde mig i, da jeg faar stadige og omhyggelige Epistler med alle politiske Efterretninger; men én Ting er vanskelig at finde mig i, at jeg ikke kan have nogen Agtelse for mine Omgivelser her i Huset. Dette maa være nok om denne Sag; thi det vilde jo være urimeligt at fylde et Brev til Dig med dette Livs Minder, men andet er det ikke her i Huset. Forresten kommer Fru *Paulsen* sig daglig mere og mere i legemlig Henseende. —

— — Jeg vil ogsaa den gang tale et Par Ord om Familien her, navnlig Fru *Paulsen*, ikke egentlig fordi jeg har Lyst dertil, men af en vis Retfærdighedsfølelse, da jeg frygter, at Du af mine sidste Ytringer kan have faaet Anledning til at bedømme hende strængere end

jeg tør være Aarsag i, og mit Forhold her i Huset anderledes end det virkelig er. Jeg staar i godt Forhold til alle her, og det vilde jo være enten dumt eller udannet ikke at gøre sit dertil, naar man skal leve en længere Tid i en Kres; jeg kan ogsaa i en vis Forstand godt lide dem allesammen. Der er en vis medfødt Elskværdighed og tildels Begavethed ved alle disse Mennesker, men derved bliver det ogsaa. Dette vilde være fortræffeligt, dersom vi levede i en paradisisk Tilstand, hvor alting gik af sig selv, men da denne Verden, som temmelig bekendt, ogsaa har sine haarde og ujævne Sider, er det sorgløse og magelige Princip, der vil undgaa enhver Ubehagelighed, af højst skadelig Natur. Dette hersker her i Huset, og det kan jo ikke indgyde mig Agtelse for den, fra hvem det egentlig har sin Udgang, men snarere Beklagelse over, at Anlæg til saa meget udmærket er blevet forspildt. Maaske har jeg denne Gang udtrykt mig tydeligere, men tro blot ikke, at jeg atter har talt til Dig om denne Ting af anden Grund end fordi jeg frygtede for, at mine forrige Ytringer let kunde faa en for stræng Udtydning. Om *Albert* maa jeg blot sige, at han med alle sine Mangler har megen Finhed i sin Opførsel, hvad jeg skønner meget paa.

Onsdag 14. Juni — *Jerichau* og hans Kone har været herude i flere Dage, og jeg behøver ikke at sige, til hvor stor Glæde for mig, da jeg nu fik en at tale med. Jo mere man lærer ham at kende, desto mere forbauses man over hans glimrende Evner i mangfoldige Henseender. Om hans Kone har jeg maaske udtalt mig noget stærkt før (det er nu en af de Ting, som Du skal vænne mig af med, naar vi engang kommer til at bo sammen) — og vist er det, at hun er temmelig kurios i somme Ting, men paa den anden Side er hun saa yderst talentfuld og ofte elskværdig, at man glemmer Forunderlighederne. Vi tre gjorde en udmærket Spadseretur sammen til *Palazzuola*, et Kloster en halv Mils Vej fra *Albano*, paa en dejlig Eftermiddag, rigtignok i en brændende Varme. —

Naar man har gaaet en halv Mil under den italienske Sol, kan man trænge til en lille Hjærtstyrkning, og vi ringede da paa Klosterporten for at faa lidt Vin. Er det ikke smukt, ved hvert et Kloster her i Italien, som ligger afsides, behøver ingen at gaa vansmægtende forbi, lidt Brød, Ost og Vin kan Enhver faa, og er man saa tilmed Fremmed, bliver man af de høflige Munke behandlet med udsøgt Forekommenhed. Vi blev ført op i en afsides Del af Klosteret, hvor Fruentimmer, eller som jeg hellere vil sige, Kvinder, ogsaa kunne indtræde, og lidt efter kom der en Munk med Vin osv. I et køligt, stort Værelse, der endnu havde Spor af tidligere Pragt, sad vi nu og var enige om, at Italien er et forunderligt dejligt Land. Igennem det aabne Vindue saa vi ud over Albano og Castel Gandolfo til Campagnen, Havet, Rom, og langt, langt borte til Bjærgene mod Nord. Den kære Vin kølede og varmede os paa engang, og vi glemte for et Øjeblik Krig og Politik og alle disse Tidens Besværligheder. Ja, man maa sige hvad man vil om Klostrenes Skadelighed, saa har de i Syden idetmindste en stor Skønhed og Poesi. De bestaar (især den Slags Klostre, hvorom jeg her taler) kun ved Gaver og Almisser, og giver derfor igen til enhver, der beder dem om noget, lige venlige, enten man betaler dem meget eller lidet derfor. — —

Vist er det, at Italien er elskværdigere og fornøjeligere nu i den gamle Slendrian end det vil være, naar det om en Stund bliver paa Moden. — — —

Albano, den 22. Juli 1848.

— — Naar Du faar dette Brev, er det omtrent i de Dage, da jeg for 3 Aar siden saa Dig paa Asmild, og den Tid tror jeg ogsaa, at Du vil tænke venligt paa; jeg husker, som om det var igaar, hver af disse Dage og hvert Øjeblik af dem, som jeg ogsaa saa tydeligt erindrer, da jeg sad paa Vognen ved Siden af *Gottlieb* og vi rullede bort fra dette Sted, der indeholdt al min

Længsels Maal. De Par Skridt fra Bygningen, hvor Vejen drejer, vendte jeg mig om for endnu engang at se Dig, men Du og Din Moder var gaaet ind i Porten; havde jeg dog blot set et Glimt af Dig, hvor vilde det ikke have glædet mig, — men de Tider vil komme, da vi tilsammen skal glæde os over Asmilds Dejlighed.

Rom, d. 30. Oktober 1848.

For strax at sige Dig noget glædeligt, skriver jeg her ovenover, at jeg kommer hjem til Dig inden Jul, min Elskede!

Jeg var glad den Dag [^{m/10} *Swanes* Fødselsdag]. — Jeg huskede, hvad jeg engang har hørt *Ingemann* sige, at man paa sin Fødselsdag skal erindre, at man er skabt ikke blot til dette Liv, men til Evigheden! —

— Det var en smuk, ja en skøn Dag, saaledes som kun Italien kan frembyde den. *Jerichau*, *Læssøe* og *Frølich* var indbudt til Middag, og Fru *Paulsen* udbragte Din og min Skaal. Det var første Gang, at mine Øren hørte disse Ord, og Du kan tro, at jeg tømte Glasset med det inderlige Ønske, at vi snart samlede maa kunne tage mod denne Skaal. —

— *Læssøe* sagde til mig: De er dog et overordentligt lykkeligt Menneske, at være forlovet med en saadan Pige! Ja, dersom jeg blot var hjemme! *Jerichau* ser jeg jævnlige, og han er næsten ikke til at genkende fra tidligere Dage; thi han er nu sund, og alle hans forbauende Evner fremtræder derfor. Hans „Adam og Eva“ er nu vidt fremme; det er ikke uden Betydning, at medens hele Verden bevæges af de egoistiske, hadefulde, aandsfornægtende Lidenskaber, har han afbildet de første Mennesker i Øjeblikket efter Syndefaldet, og han har vidst at fremstille al den dybe smertelige Betydning, som ligger deri og dog tillige under Skønhedens ophøjede Form. Paa mig har dette Arbejde gjort et Indtryk, som næsten intet andet moderne Kunstværk.

— — 7. November. Nu maa Du høre hvorledes Sa-

gerne staa, og hvorledes jeg har taget min Beslutning. Først maa jeg sige Dig, at jeg af Frygt for at handle af eget Hensyn, har bestræbt mig for saa upartisk som muligt at fremstille, hvad der kunde tale for at rejse til Danmark¹⁾, og vi har da tilsammen drøftet Tingene atter gentagne Gange, hvoraf Resultatet blev — min Bestemmelse. Før Svaret kom fra *Collin* erklærede hun, at hvis der ingen yderligere Grunde fandtes for hende til at rejse, saa blev hun her. Et saadant Brev har hun modtaget. Af alle de mange forskellige, hun har raadført sig med, er der ingen, som har raadet hende til at forlade Italien, og hun har selv ikke Lyst, altsaa bliver hun her. — —

Rom, d. 22. November 1848.

— — Naar Du faar dette Brev, vil Du allerede have hørt om, hvad der er foregaaet i Rom²⁾, og desuden har jeg skrevet derom i mine Forældres Breve. Her er nu igen idetmindste tilsyneladende Stilhed og Ro i den gamle Stad, og jeg har ogsaa forvundet min Forbitrelse. Rom giver mig til Afsked de skønneste Dage. Borgernes Huse er beklædt med Sne. Nordenvinden blæser den klareste friskeste Luft ned til os — dog tro ikke, at det blæser, ikke en Vind rører sig, men Luften er dyb mørkeblaa og Aandedrættet let og frit, en ægte romersk Vinterdag. —

— — Det maa jeg sige Dig, at jeg intet i Verden kan ønske mig mere end engang at blive Præst, skøndt jeg jo langt fra føler mig værdig dertil endnu, og derfor længes jeg efter at komme hjem og begynde paa de Arbejder, som forinden udfordres — — men det bedste er dog min yndige Brud, Gud velsigne Dig for Din Kærlighed!

Fredag Aften d. 24. Novbr. rejser jeg herfra til Cività Vecchia! De 14 Dage, jeg har opholdt mig her i Rom

¹⁾ Selvfølgelig for Fru Paulsens og hendes Børns Vedkommende.

²⁾ Om Revolutionen og Urolighederne i Italien, Pave Plus IX's Flugt m. m.

efter at Bestemmelsen var tagen, fandt jeg var nødvendige for at kunne forlade Huset her med Anstændighed, især i Henseende til, at der skulde findes en Lærer til *Albert*. Nu er da Tiden endelig forløben, og jeg er saa heldig, at jeg kommer til at rejse til Marseille med et fransk Regeringsdampskib, der fører Posten og følgelig et sikkert Skib.

— Man taler stærkt om Republik her, hvor der ikke findes Spor af strænge, republikanske Dyder! Men jeg vil ikke videre følge disse utrøstelige Tanker, kun sige, at jeg forekommer mig nu i det sidste halve Aar at være bleven gammel før Tiden i min Anskuelse af Menneskene, og at det har været mig en smertelig Følelse, omtrent som en nødtvungen Forsagelse af en Ungdomskærlighed, at have maattet opgive min Tro paa Folkelighedens selvforlyngende Kraft. Det er paa Tide, at jeg kommer hjem; thi det er dog endnu mit Haab, at der i Nordens Folk lever en sand moralsk Bevidsthed, skøndt dog ogsaa dér de slappende, aandsfornægtende Tendenser er indtrængte.

23. Novbr. Min elskede *Magdalene*! I Dag for et Aar siden kom jeg til Rom og erfarede da, at du var *min* for alle Tider, og det Øjeblik, med det stærke, overvældende Indtryk staar saa levende for min Erindring, som jeg altid vil bevare det. — — —

— Igaar Aftes var jeg med alle Landsmændene paa en god, gammel romersk Knejspe, hvor vi tilsammen fortærede nogle meget fortræffelige Maccaroni, thi disse hører til de faa Ting, som i dette „l'anno del progresso“ ikke forværres. Man drak min Skaal til Afsked, og ønskede mig for tredie Gang at komme til Rom, men hvorledes skulde det gaa til? Nej, det sker ikke, men det skal være en Glæde i Danmark at gense mange af de fortræffelige Mennesker, hvis Bekendtskab jeg skylder mit Romerophold.

I Morgen Nat ruller jeg med Diligencen over Campagnen, og i Overmorgen Nat svømmer jeg paa Havet, men Tankerne iler forud i Selskab med Længslerne. —

Civiltà Vecchia 26. Nvbr. 1848.

Nu er jeg da endelig paa Rejsen. — —

Du kan tro det var med forunderlige Følelser, at jeg skiltes fra Rom, og at det gjorde mig ondt at sige Farvel til Fru *Paulsen* og Børnene, som jeg er bleven virkelig Ven med. — Og nu maa jeg ogsaa sige Dig Levvel for i Dag, min *Magdalene*, jeg skal ombord. — Altsaa afsted mod det høje Nord, til Dig, min Elskede og de andre Dyrebare. — — —

Uden Dato og Sted [Paris].

— — Som jeg skulde gaa ombord, erfarede jeg Pavens Flugt. Vort Skib bragte Efterretningen til Frankrig og ilede derfor afsted uden at standse mere end et Øjeblik i Genua. — Om Rejsen fra Marseille hertil er ikke stort at sige. I Søndags Eftm. Kl. 3 kom jeg hertil. Jeg bor lige ved Pont-Neuf og hos skikkelige Folk, med hvem jeg kan faa mig en lille Passiar. Med Sproget gaar det ganske godt. — —

Republikken har foranlediget, at Paris kun synes befolknet af Middelstand og Fattige og Soldater, de Rige holder sig skjulte af Frygt, saa at man næsten ikke ser en prægtig Ekvipage paa Gaden. Dette og saa de utrolige Masser af politiske Karrikaturer er det eneste man bemærker af Revolutionens Følger, af og til ser man Klynger eller hører man bluseklædte Arbejdere prædike deres socialistiske Lærdomme, men forresten synes Paris rolig og uforstyrret. Paa Søndag begynder Valgene og vil være endte i Stutningen af Aaret, og hvis saa *Louis Napoleon* bliver valgt, saa rejser Afgrundens Aander sig igen, og saa Gud hjælpe Frankrig og maaske hele Europa. — —

Jeg tænker at rejse herfra efter 8 Dages Ophold, saa at jeg d. 16. kan afgaa fra Lybæk med Dampskibet.

Jeg gaar omkring i denne larmende Verden med aabne Øjne og Øren, — men mit Hjerte er andetsteds. — —

Din *Jørgen Swane*.

(Til hans Forældre, indlagt i Brevet.)

Lørdag d. 9. Decbr. Min egen Moder, spar paa Dine Kræfter og lad os leve ganske stille, naar jeg kommer hjem; husk paa, at naar Du er svag, er det som om Solen ikke skinnede i vort Hjem. Min egen Fader, *Henrik* og *Leo* vil jeg bede om at være paa Toldboden ved Middagstider Søndag d. 17; bliver jeg da bragt i Buret, tales vi vel ved dér. Min Moder vil jeg ikke gerne se dér, men først naar jeg er i Frihed — og saa skal vi holde Julefest sammen med Glæde og Taknemlighed. Og hvor vi har meget at tale om for dette Aar — ak, der er nok ikke megen politisk Glæde i Danmark! Men jeg er meget lykkelig! Jeg fornøjer mig her i Paris, men jeg tæller Timerne til min Afrejse.

Af Magdalene Bruuns Optegnelser. Jan. 1849.

Det var en Fryd efter saa lang Tids Forløb at mødes! Ak, hvor havde vi dog meget at tale om og meddele hinanden. — *Swane* kom jo fra Paris, hvor Byen var i stor Bevægelse i Anledning af *Napoleons* Valg til Præsident, saa det var en interessant Rejse. Med Nød og næppe slap han igennem den fjendtlige Blokade herhjemme og kom velbeholden hjem.

Det var ret en betydningsfuld Dag den 17. December 1848 for os. Først den lykkelige Efterretning fra Aarhus Mølle¹⁾, og senere op ad Dagen kom *Jørgen Swane* paa Rheden med Dampskibet. Passagererne fik mod Forventning Lov til at gaa i Land ved Middagstid, saa Kl. 4 kom det velsignede Menneske ind i vor Stue. —

Juleaften var der mange samlede hos os paa Kultorvet, og *Constantin Hansen* havde skrevet en smuk Sang til os. Vore gamle Tirsdagsgæster: *Forchhammer*, *Borries*, *Habbe*²⁾ og flere var der ogsaa. — —

Nu levede vi to en herlig Tid sammen. En Dag om

¹⁾ Bertha Wels, f. Schönheyder, bragte en Dreng til Verden, Ernst August Wels (1848—1902), den senere Ejer af Møllen.

²⁾ Nikolaj Habbe (1801—85) Søn af den russiske Konsul i Helstøngør. Dansk Maler, rejste 1875 til Australien.

Consistorialråd HANS BJERREGAARD

Ugen var jeg hos *Swanes* til Middag. Han kom hver Aften paa Kultorvet. Han havde faaet nogle Timer i Mariboes Skole og i Dannekvindeskolen, men søgte jo iøvrigt en Adjunktpost. —

Fra Magdalene Bruun til Jørgen Swane i Sorø.

Den 2. Febr. 1850. I Dag eller egentlig i Aften har *Jonna Drewsen* og *Stampe* Bryllup i Frederiksberg Kirke; det er Skade det er dér, thi ellers vilde jeg gerne have set hende som Brud, men Vejen er jo altfor lang. Husk endelig at skrive til *Stampe*, jeg véd nok, at Du holder hvad Du lover. Det er jo rart, at Du synes saa godt om *Zeuthens*¹⁾, jeg er ikke det mindste jaloux paa Fruen, tvertimod er jeg meget glad over at hun er saa elskværdig. Jeg er meget stolt, det kan jeg ikke nægte, over at min kære Fader er bleven Præsident²⁾; jeg haaber ogsaa at det skal gaa ham godt, da Landstingets Medlemmer jo er af mere fredelig Natur end Folketingets, hvor det vist vil gaa meget uroligt til. Vi ledsagede Fader forleden Dag paa Slottet i hans Værelse, som er smukt og bekvemt indrettet. Salen, hvor Mødet holdes, er overordentlig smuk og smagfuld. — —

Som det vil ses, er dette Brev skrevet til Sorø, hvor *Jørgen Swane* 1849 havde opnaaet en Stilling som Adjunkt ved Akademiet, og nu stod deres Bryllup den 21. Maj 1850.

Om de paafølgende otte Aar i Sorø, som efter senere Optegnelser at dømme synes at have været meget lykkelige, findes der forholdsvis kun faa Oplysninger. Det har vel været et stille fredfuldt Liv, og de politiske Begivenheder greb ikke ind i *Jørgen Swanes* Studier og private Liv; men der er Grund til at antage, at han netop i disse Aar udvikler sig

¹⁾ Frederik Ludvig Zeuthen (1805—74), Sognepræst i Sorø 1849 til 1860.

²⁾ P. D. Bruun blev Landstingets Formand 1849 og Medlem af Rigretten 1850.

stærkt i aandelig Henseende, i et rigt indre Liv i sit Hjem og i flittigt litterært og selskabeligt Samkvem med sine Kolleger paa Akademiet og de nærboende Præster som *J. F. Fenger* i Liunge og *P. C. Kierkegaard* i Pedersborg.

Fra Magdalene Swane f. Bruun til sin Moder.

Sorø 22. Maj 1850.

— — — Nu skulde Du vel høre lidt om vor Rejse til vort Hjem. Jeg haaber *Christian Dorph* har bragt Dig en Hilsen fra os, han saa os i Roskilde, hvortil vi kom Kl. 8¹/₄ i dejligt mildt Vejr, derfra tog vi lukket Vogn til Ringsted, og dér holdt Vogn til os, saa vi kom her Kl. 1¹/₂, det var jo meget hurtigt kørt. — —

Tante *Oline, Jørgensen*¹⁾ og *Elise* var her henne et Øjeblik i Formiddags, den stakkels *Jørgensen* og Tante *Oline*. Vi havde ogsaa i Formiddag en charmant Visit af *Treschow* og Kone, de var meget glade over at deres Søn kom her i Huset. Den rare *Ingemann* var her ogsaa, og han trak mig hen til Døren og læste for mig et Vers, han havde skrevet til os:

„Dørrinets Alf“

Ved Brudehusets Dør paa Tærsklen sidder
En lille Lysalf, kærlig, mild og stille.
Til Brud og Brudgom nikker glad den Lille.
Han vogter Huset som en trofast Ridder.

„Velkommen“, hvisker han, naar ind de træde,
Og gaa de ud, han hvisker: „kom tilbage
Til Hjemmets Fred i Dag og alle Dage
Med samme Kærlighed og samme Glæde“.

Den Lykke, han paa Tærsklen vil bevare,
Han glad har set i Eders Øjne klare.
Hvergang et kærligt Ord i Hjemmet klinger,
Lysalfen vifter med de skjulte Vinger.

¹⁾ Overlærer i Sorø, senere Rektor i Rønne, Professor Georg Simon Jørgensen (1814—1884), gift 1847 med Marie Sofie Bruun (1823—1849), Datter af Købmand i Assens, Søren Wedege Bruun (1797—1826) og Oline Bruun f. Plum (1797—1875).

Af Magdalene Swanes Optegnelser.

— — Dagen efter kom *H. C. Andersen*, som var i Besøg hos *Ingemanns* og spiste Frokost hos os. Det var det interessante ved Sorø, at man fik saa mange bekendte Personligheder at se og lærte dem at kende. *Paludan-Müller* var f. Ex. ogsaa i Besøg hos en gammel Onkel *Pedersen*, der i mange Aar havde været Sprog-lærer ved Skolen, og som vi havde den Glæde at have til Gæst i vort Hjem.

Ingemanns Hus var som vort andet Hjem, og dér tilbragte vi mange skønne Timer med „Digteren og hans Viv“ og blev altid modtaget med megen Kærlighed. Alle vore Fødsels- og Festsdage tilbragte vi gerne hos dem. De bad aldrig nogen til Selskab, man kom ganske af sig selv om Aftenen, og vi kunde blive henved femten, og det var ikke let for Fru *Ingemann* at sørge for alle de Gæster. Om Sommeren gik man gerne i den poetiske Have, som gik lige ned til Søen, hvor *Ingemann* plukkede Roser til Damerne, (hvortil han altid brugte en lille Sax, da han var bange for Tornene), indtil Fruen kaldte os ind til Theen, som hun selv skænkede. Det var et Hjem fuldt af Poesi og Kærlighed, og de ejendommelige Mennesker i høj Grad elskelige. Naar Fru *Ingemann* engang imellem vilde tilbringe en Aften hos gode Venner, lod hun blot sin Pige om Formiddagen bringe hendes Strikkepose derhen — saa vidste Vennerne, hvad det betød.

Der var dejligt i Sorø, og der var mange elskværdige Lærere, saa vi havde en herlig Omgang og fik mange Besøg af Slægt og Venner. *Swanes* Rektor *Bojesen* var en meget intelligent Mand og vi kom meget sammen med ham og hans Hustru¹⁾; men *Swanes* nærmeste gode Ven fra Ungdommen af var Adjunkt *Johnstrup*²⁾.

¹⁾ Filologen, Professor Ernst Fr. Chr. Bojesen (1803—1884) blev 1847 Rektor ved Sorø. Han var gift med Frederikke Louise Brønøe, Søster til Skuespillerinden Fru Anna Nielsen.

²⁾ Geologen Johannes Fr. Johnstrup (1818—94) blev 1866 Professor ved Universitetet.

Desuden var der Adjunkterne *Lorentzen*¹⁾ og *Hansen*²⁾, samt Overlærer *Jørgensen*, i hvis Hus Tante *Oline* levede, og Fru *Bredsdorff*³⁾, Digteren *Poul Møllers* Søster, der var som en kærlig Moder for os, — men fremfor alle den elskelige *Ingemann*. — Han var en stor Børneven og var næsten Fadder til alle Børn i Sorø. Naar han gik sin daglige Tur i Filosofgangen, morede det ham at kigge til de smaa Børn, som dér kørte i deres Vogne. Da han efter i hele Sommerferien at have været borte, kiggede ind til vor lille *Julie*, gav hun sig til at skribe, hvortil *Ingemann* sagde: „Det plejede hun ikke før at gøre“. Ammen svarede da: „Ja, men nu har hun faaet bedre Forstand“. Det morede *Ingemann*.

Vi var — hele Familien — hver Sommer ovre paa det yndige Asmildkloster, det Sted, som jeg elskede saa højt fra min Ungdom, og hvor jeg havde drømt min Ungdoms Drømme. Mine Forældre var der jo, og det var en dejlig Tid for mig og Børnene. I Sorø havde vi jo nok en lille Have, men den var ikke til saa meget, saa vi nød ret den jyske Luft, som var saa frisk og stærk.

Den 26. Marts 1851 blev vor ældste født⁴⁾, en dejlig Dreng! Det syntes mig næsten var det lykkeligste Øjeblik i mit Liv, da jeg holdt ham i mine Arme. Jeg havde været meget syg.

Den 1ste Juledag 1852 fik vi et Julebarn, *Daniel*⁵⁾. *Ingemann*, *H. C. Andersen*, *Theodor Hansen* var bl. a. Faddere. Jeg maa dog fortælle, at da *Swane* kom hen til *H. C. Andersen* og sagde: „Jeg har en Bøn til Dem, kære Etatsraad“, saa han meget betænkelig ud, men da *Swane* tilføjede: „Vil De være Fadder til vor lille Søn?“ udbrød *Andersen* henrykt: „Ja, Gud velsigne Dem! Jeg

1) Adjunkt, senere Overlærer P. Lorenzen (1821—81).

2) Adjunkt, senere Overlærer Theodor Hansen (1816—96).

3) Petrine Jacobine Bredsdorff, f. Møller (d. 1859), Enke 1841 efter Naturhistorikeren Jacob Hornemann Bredsdorff.

4) Henrik Gottlieb Swane (1851—1914), Ejer af Katballegaard ved Viborg. Gift 1880 med Charlotte Fr. Vincentine Posselt (1852—1921).

5) Peter Daniel Swane, født 1852. 1899 Borgmester i Randers. Gift 1885 med Elise Vilhelmine Købke, f. 1857.

troede, De vilde have mig ud at sejle paa Søen! Han var jo meget ængstelig af sig, den rare Mand.

Den lille Pige, *Julie Annette*, blev født den 22. Marts 1855¹⁾ og blev døbt Pinselørdag i den smukke Sorø Kirke, som til Pinsefesten var prydet med det dejligste Bøgeløv. *Reinholdine* blev født d. 18. Januar 1857 og døbt i Kjøbenhavn²⁾.

I Julen var vi i Almindelighed inde i Kjøbenhavn, og jeg boede da med Børnene paa Kulturvet og *Swane* hos sine Forældre i Kronprinsessegade.

For at kunne leve, efterhaanden som Familien nu tog til, maatte vi have Pensionærer, som de fleste Familier i Sorø havde. Vor første var *Carl Adolph Treschow*, den senere Ejer af Brahesborg, saa fik vi *Peter Steinmann* og *Peter Fabricius*, *Laurids Muus* og *Frederik Friis*, den senere Direktør for Landbohøjskolen. Det var altsaa ikke saa lille et Hus, jeg havde at styre, men naar man er ung, gaar det jo lettere. Jeg husker saa godt, naar *Swane* kom hjem fra Skolen og sagde: „Skal vi ikke tage over til Parnas og drikke Kaffe?“ Da var jeg altid parat til i en Fart at faa en Kurv pakket med Hvedebrød etc., og saa sejlede vi over til Parnas, en rigtig fornøjelig Tur. Imellem saa lavede vi et Baal, som blev bundet sammen og slæbt efter Baaden, og tændt, naar vi var kommen lidt ud paa Søen. Det tog sig dejligt ud, naar det begyndte at blive mørkt — — saa blev der solgt. —

Men *Swane* længtes jo efter gejstligt Arbejde og vi maatte bort fra mit dejlige, elskede Sorø med den skønne Natur og de mange Minder. Det var svært at skulle sige Farvel, — det var med blødende Hjerte jeg forlod Sorø; jeg troede aldrig jeg kunde blive glad mere — men Vorherre var med os. —

I 1857 blev *Swane* udnævnt til Sognepræst for Hjeremind—Le—Hjorthede i Viborg Stift, 3 Mil fra Vi-

¹⁾ Julie Annette Swane, f. 1855. Kloaterfrøken 1884 i Vemmetofte.

²⁾ Reinholdine Vilhelmine Christine Swane (1857—1880). Ugift.

borg¹⁾. *Swane* var jo glad, og alt det nye, der nu traadte mig i Møde, betog mig meget. Den første Vinter boede jeg i Viborg med Børnene, medens *Swane* var ude i Hjermind Præstegaard og kom saa ridende og kørende ind hver Søndag Eftermiddag og blev til Mandag Eftermiddag eller et Par Dage. Det var jo svært at være adskilt, men Præstegaarden var saa daarlig, at der maatte bygges en ny, og da vi ikke kunde bo i den gamle om Vinteren, flyttede vi først derud om Foraaret.

Jeg havde jo Slægt og mange gode Venner i Viborg, som alle var gode imod mig og Børnene, og jeg kom meget ud, naar jeg om Aftenen havde faaet disse i Seng. Min Broder, *Christian*, som ejede Søndermølle, kom ofte og tilbragte Aftenen hos mig, og min ældste Broder *Gottlieb* boede dengang paa Asmildkloster. Vor ældste Dreng, *Henrik*, gik i Skole hos Frøken *Bay*, som var meget dygtig og elskværdig, begge Drengene var meget smukke. *Reinholdine* havde sin Amme endnu, hun var en yndig lille Pige med lyse Krøller, altid mild og glad, *Julie* havde mørkt Haar og dejlige Øjne. Hun kom meget ind til Justitsraad *Tangs*²⁾, hvor Fruens Søsterdatter, *Nicoline Koch*, var i Huset, hvilket havde til Følge, at hun kom til os i Hjermind som Lærerinde, medens *Swane* læste en Del Fag med Drengene.

I Foraaret 1858 flyttede vi saa ud til Hjermind og boede i den gamle Præstegaard, medens den ny blev bygget, hvorind vi flyttede den 22. Juli, Maria Magdalena-Dagen. Det var jo noget helt forskelligt fra hvad vi ellers var vant til, som mødte os her, men vi fandt snart Ligevægten her ude paa Landet. — —

— Da vi kom til Hjermind, var det endnu Skik, at Bondekonerne bragte Smør, Æg og Ost i Afgift til

1) 16/10 1860 blev *Swane* Provat for Middelsom og Sønderlyng Herreder. Derved kom han i nært og inderligt Forhold til Biskop O. Laub i Viborg, der havde været hans Lærer i Barndomshjemmet og senere i Skolen. Under Krigen blev de stærkt knyttede til hinanden gennem Forhandlingerne om Præsternes Forhold til Fjenden.

2) *Christian Noe Tang* (1801—86) blev 1839 Justitiarius i Viborg Lands-overret, gift 1834 med *Nanna Hjort* (1805—76), Biskoppens Datter.

Præstekonen. Det var meget rart; thi paa den Maade gjorde jeg efterhaanden Bekendtskab med Konerne. Saa skulde man ogsaa en Dag i Sommeren have et Maal sød Mælk fra hver Gaard, hvorefter vi lavede Ost, og de Oste blev saa udmærkede af den fede Mælk, saa der altid var Rift om at faa dem tilkøbs. Saa blev Konerne beværtede med Kaffe og Hvedebrød, og det var meget fornøjeligt. Naar det var i Udsognene — Le og Hjorthede — saa kørte vi derhen og lavede Ostene hos Degnens, det var jo en hel Fornøjelsestur med Jomfruen, Pigerne og mine Pigebørn. Jeg husker *Julie* som lille Pige staa og lave sin Ost i en lille Form, der var lavet til hende.

I Hjerminde avlede vi selv vort Hør. Naar alt var modent, blev det rykket op, dypet i Vand og lagt paa Lyngbakkerne for at tørres, for at blive rigtig skørt. Saa blev der gravet en dyb Rende, hvorover der blev lagt nogle Grene, som var groet i en Toft og tændt Ild under. Hørren blev lagt paa Grenene for at tørres af Ilden, men der skulde jo passes godt paa, at den ikke blev forbrændt. Saa havde vi en hel Forsamling af Koner, der sad inde i Laden med store Forklæder over Hovedet, til at skætte Hørren, som støvede voldsomt. Alle Konerne skulde have Kaffe og Hvedebrød, saa det var en hel Fest. Tilsidst skulde Hørren til en Hørsvinger inden den kunde spindes. Jeg spandt i Hjemmet til 10 Par Lagener, som der rigtignok blev slaaet Tvist paa.

Frøken *Koch* og vor Husjomfru spandt ogsaa, saa de sad ved Rokken om Aftenen, medens *Swane* læste højt for os i en af Dickens's Romaner. Det var meget hyggeligt — medens Vinden susede udenfor — ja, det er et yndigt idyllisk Liv, der kan leves i en Præstegaard paa Landet. Om Vinteren kunde der jo godt gaa lange Tider, hvor man ingen Mennerker saa, men naar man var lykkelig i sit Hjem med sin Mand og sine Børn, saa lever man jo ogsaa dér et aandeligt Liv. En stor Glæde for os var det at have Frøken *Koch*, som var saa livlig og intelli-

gent. Hun var rigt udstyret af Aand og Hjærte og blev betragtet som vor allernærmeste mest trofaste Ven Livet igennem til hun døde i Januar 1899. I Efteraaret 1875 flyttede hun til sin Onkel *Tang*, da hans Hustru døde, og hvor hendes ældste Søster *Agnete* styrede Huset. Her holdt hun en lille Skole, hvor *Magdalene*¹⁾ vedblev at læse en hel Del Fag hos „Venne“, som hun kaldte hende. Efter Konferensraad *Tangs* Død boede de to Søstre sammen. Hun vedblev at holde Skole til det sidste og blev dybt savnet — et sjældent, højt begavet Menneske. Hun havde Nøglen til Entré-Døren i Bispegaarden, saa hun kunde gaa ud og ind hos os som hun vilde, og hun var til stor Glæde og Velsignelse for os alle baade i de lyse Dage og i de tunge Tider.

Det var jo en højtidelig Stund, da vi sad sammen om det runde Bord. De omkring boende Præster omgikkes vi en Del, og vi førte ikke noget helt stille Liv, da vi havde Liv i Hjemmet, hvortil rigtignok *Nicoline Koch* bidrog meget, ikke at tale om de elskede Børn. Om Sommeren havde vi gerne Besøg af Familien og af gode Venner, og alle fandt, at der var hyggeligt i den Præstegaard og rart at være. Naturen var ogsaa meget smuk, ja, pragtfuld med de høje Lyngbakker og tætte Skove.

Hans Bjerregaard.

Konsistorialraad *Hans Bjerregaard* (1766—1860) var en Søn af „den lærde Bonde“ *Hans Jensen Bjerregaard* (1728—81), der 1778 solgte Løvegaard i Holbæk Amt og flyttede til Kjøbenhavn, og boede i Lille Kongensgade. Sønnen blev sat i Slagelse Skole. I en Ferie kørte Sønnen til Kjøbenhavn med en Bonde, og da de kom forbi Nicolai Kirkegaard, saa de et Ligtog nærme sig.

¹⁾ Familiens yngste Datter, *Magdalene Johanne Marie Swane*, født i Hjerminsd 1866, død 1896. Gift 1890 med Lægen *Erik Kiratnius Laur. Larsen*, født 1861.

Drengen, som var c. 15 Aar gammel, bad Bonden holde, da han gerne vilde se, hvordan man begravede de Døde i Byen. Da han nærmede sig Ligfølget, er der pludselig en Person, som slaar ham paa Skulderen, og han ser da sine Forældres Tjenestepige, som med et af Graad opsvulmet Ansigt siger til ham: Nu skal Du ikke græde mere. Betaget af bange Anelser løber han til Ligskaren og opdager alle sine Slægtninge undtagen sin Fader. Det var ham, man bar til Graven. Det Brev, der skulde underrette ham om Faderens Sygdom og Død, var ikke kommen ham ihænde, og helt tilfældig kom han saaledes til at overvære hans Jordefærd.

Hans Bjerregaard blev 1798 Sognepræst i Hjermind. Han var *Swanes* Formand og var 92 Aar, da han 1857 tog sin Afsked. Han havde udbedt sig Tilladelse til at tilbringe sine sidste Dage i Præstegaarden, og det var Ministeriet gaaet ind paa efter at have forhørt sig om, hvem den nye Præstekone var, thi der skulde sørges for hele hans Forplejning istedetfor at betale ham Pension. Han vilde paa ingen Maade flytte over i den nybyggede Præstegaard og fik saa et Værelse i den gamle. Der var en ældre Pige til at passe ham, saa han havde det godt paa sine gamle Dage. Han var en elskværdig gammel Mand, som havde gjort meget for sin Menighed, havde oprettet Skoler i begge Annexer for egen Regning og udbredt Kærlighed til Plantning af Træer, saa der ved hvert Hus var Træer. Om han just var en duelig Præst er et Spørgsmaal, han var jo fra Rationalismens Tid. Afgørelsen mellem ham og *Swane* gik meget godt, de sad og talte om „Youngs Nattetanker“, medens de andre ordnede det. Han levede kun nogle Aar efter sin Afsked. Han var en meget interessant Personlighed, som fortalte sin Eftermand adskilligt vedrørende sit lange Liv, hvorefter denne nedskrev et og andet.

Hans store Interesse for Skolevæsen, hans Planteskoler osv. blev bekendt paa de højeste Steder. Han udfoldede ogsaa en ikke ubetydelig literær Virksomhed

og skrev tykke Bøger om Dyd og Moral, om Kvindens Pyntesygge osv. i den Tids Smag for at vise Menneskene til rette i Livets Forhold. Lige til sin Død kunde han læse og skrive, var mild og tilfreds, gik af og til ud iført et Par lange Støvler, og bad undertiden om at maatte sidde inde i den gamle Storstue og høre paa Konfirmand-Undervisningen.

Han gav god Besked om Forholdene i Sognet, fortalte meget om sit eget Liv og var stærkt interesseret i Tidens Rørelser. Han var en mærkelig Mand, hvis Minde længe vil bevares. —

*Barndomsliv i Hjermind Præstegaard
af Julie Swane¹⁾.*

(Nedskrevet 1919).

Naar jeg nu — efter Hukommelsen — gerne vil forsøge at skildre lidt af mit Barndomsliv i *Hjermind*, er det med en stærk Følelse af min Ufuldkommenhed dertil, men i Haab om derved at glæde dem af min nære Slægt, som det kan interessere at vide lidt derom. Naar jeg tænker tilbage paa mine første Barndomsindtryk, er det næsten som de ligger 100 Aar tilbage i Forhold til alt, hvad der siden er fremkommet af Opdagelser og forandrede Forhold. Den Tarvelighed og Nøjsomhed, som da herskede, er der med Nødvendighed indtraadt lidt af i disse frygtelige Krigs- og Dyrtdids-Aar, men ellers er Fordringerne til *alt* i Livet stegne i en betænkelig Grad.

Om mine Forældres Liv i Sorø kan jeg ikke fortælle, da jeg intet kan huske derfra. Jeg var knap 2¹/₂ Aar, da vi rejste derfra.

I 1857 blev Fader udnævnt til Sognepræst for *Hjermind, Le og Hjorthede* i Midtjylland. Der var den mærkelige Bestemmelse, at den gamle Konsistorialraad, Pastor

¹⁾ Frøken Julie Annette Swane (se Side 133) er en Datter af Blakop Jørgen Swane og Magdalene Bruun.

Bjerregaard paa Grund af sine store Fortjenester for Skolevæsen og Plantning havde faaet Lov til at blive boende i Præstegaarden og faa sin Pension paa den Maade, at hans Efterfølger skulde sørge for hans Livs-Ophold. Jeg har hørt, at der blev spurgt, hvem Fader var gift med, da han søgte Embedet, og da det oplystes, at Moder var af anset Familie, formodedes det, at hun vilde være god mod den gamle Præst.

Da Far som Adjunkt i Sorø ikke havde noget Naad-sens-Aar, som dengang bestod i, at Præstekonen kunde blive i Præstegaarden en bestemt Tid og skulde sørge for den nye Præst, maatte han leje Bolig til Mor og os 4 Børn. Far boede saa ude hos den gamle Præst i en meget gammel Præstegaard, indtil en ny blev bygget og Familien endelig kunde samles dér til Indflytning i Foraaret 1858.

I Huset paa Hjørnet af Mogensgade og Torvegade i Viborg boede vi saa imidlertid i Stuen, jeg tror med en Pige fra Sorø og *Reinholdines* Amme. Mor havde heldigvis sine Søkende paa Asmild, Bruunshaab og i Søndermølle. Desuden gode Venner i Besøg, hvorfra kan nævnes:

Frøken *Schiønning* (kaldet *Este*), en fin, lille, elskelig Kvinde, som styrede Huset for sin ugifte Broder, Justitiarius *Schiønning*. Hun var Bedstemor *Brauns* trofaste Veninde.

De 4 Præstedøtre, Søstrene *Zahrtmann*, som ejede en Gaard paa Hjørnet af Mogensgade og Rosenstræde. De holdt Skole, men besørgede desuden huslig Gerning, Have-Arbejde og Tørvelæsning. De bevarede ved Siden af en Dannelse og Anstand, der, forenet med deres store Godgørenhed, gav dem en smuk og anset Stilling i Byen. Jeg har hørt, at vi var indbudt til dem Juleaften 1857, og jeg har endnu den Dukke, der blev mig foræret.

Fruden Biskop *Laub's* i Bispegaarden og Justitssekretær *Morvilles* Forældre maa jeg ikke glemme Assessor *Tang's* (senere Justitiarius), som var vore Naboer og meget gode mod os. *Tang* var en Mand af den gamle

Skole, retsindig, punktlig, belæst, og han besad en ualmindelig Hukommelse, saa vi kaldte ham „et vandrende Lexikon“. Hans underlig stejle, imponerende Ydre havde noget ufrivilligt komisk over sig, saavel som hans Talestemme og Udtale af Bogstavet a, som han udtalte som æ. Da hans Hustru hed *Nanna*, lød det meget morsomt. Han førte Dagbog og kaldte deri Søstrene *Zahrtmann* for Jomfruer. Han var en meget dygtig Jurist, og i sin Familie ofte brugt til Fadder, rejste derfor tidt til „Bærnedaaab.“ Fru *Tang* var en blond, meget korpulent Dame med et godt Humør og en køn Sangstemme. Meget livlig og venlig var hun og vidste ikke, hvor godt hun vilde gøre det for sine Gæster. En Mærkelighed var der ved hendes ene Øje i det runde, lyse Ansigt, at Øjelaaget bestandig glippede, saa hun ofte maatte holde paa det, hvad vi syntes maatte være gruelig besværligt for hende. Som den Tids Skik, bar hun en stor Kappe paa sit blonde Haar, skøndt hun dengang vistnok var ung. Jeg synes at kunne huske et Skab i deres Dagligstue, hvor jeg dengang altid løb hen og udtog Legetøj, og det forekommer mig, at der, mærkelig nok, fandtes Dukker i det barnløse Ægtepars Hjem. Hos dem var Fru *Tangs* Niece, *Nicoline Koch* i Huset for at uddanne sig i Sprog. Hun tog sig meget af os Børn og blev et Aarstid efter vor Lærerinde, da hun var 20 Aar. Hun var et sjældent begavet, kærligt og livfuldt Menneske, der i 19 Aar i vort Hjem var usigeligt meget for os *alle* og betragtedes som en af vore egne.

Mine Brødre gik i Skole hos den rare Frøken *Bay*.

Søndag Eftm., naar Far havde prædiket i to Kirker, kom han i Regelen ridende ind til os i *Viborg*, som laa 3 Mil fra Hjermind, og mine Brødre kom af og til paa Besøg ud i den gamle Præstegaard. Meget hyggeligt havde Far det næppe derude, men mellem ham og *Bjerregaard* herskede det bedste Forhold, skøndt *Bjerregaard* var Rationalist. Han bad dog om at overvære Fars Konfirmations-Undervisning af og til og ytrede

derefter: „De gør det meget bedre end jeg. Jeg kunde trænge til at blive konfirmeret om igen.“

Da den nye Præstegaard var bygget, blev der indrettet et Værelse til *Bjerregaard*; men han var rent ud sagt en gammel Gris, der meget nødig vilde have gjort rent hos sig, og en Dag meldtes Ildløs hos ham, fordi han havde vægret sig ved at lade Kakkellovnen rense, men Ilden blev heldigvis hurtig slukket. Han holdt saa meget af Sukker, saa han sagde, at „den eneste Fejl ved det var, at man ikke kunne spise Sukker dertil“. Naar han spiste Ællebrød, havde han en Skaal med Sukker staaende ved Siden af og dyppede Skeen derned for hver Mundfuld! Han fik Maden bragt over til sig fra vort Køkken. Engang imellem kom han over i Haven, stavrende med en tyk Stok, lange Støvler og med langt hvidt Haar. En gammel Pige, *Kjesten (Kirsten)* blev fæstet til at passe ham og var god imod ham. Hun var i rigtig Bondedragt og gik omkring, strikkende paa lange, uldne, kulørte Strømpebaand. *Bjerregaard* døde 1860. Der var stor Begravelse, og det store Følge blev bespist hos os. *Bjerregaard* havde været daarlig gift. En Kærlighedshistorie fra hans Ungdomstid findes skrevet med Titel: „Det gamle Stuehus“ af Forfatteren, Pastor *P. E. Benzon* (senere Præst i Hjermind), til hvem Far havde fortalt den efter gamle *Bjerregaards* Beretning til ham.

Det gamle Stuehus havde Ler- og Sten-Gulv, undtagen i Stadsstuerne, 2 delte Døre som paa Udhuse og Klinker. Det laa ud til en Del af Haven, der var beplantet med Frugttræer, men i et frygteligt Vildnis. Da det nye Stuehus blev bygget, lod Far det gamle indrette til Stald, Karlekammer, Bagerovn, Bryggers og Rullestue.

Storstuen blev benyttet til Konfirmant-Stue, Møder, Høstgilde og store huslige Arbejder. „*Venne*“ (Frøken *Koch*) holdt ogsaa Syskole for Bønderpigerne derovre. Bagerovnen bestod af en muret Hvælving, der blev „ildet“ (varmet op) med Kvas og Brænde. Naar den

var tilstrækkelig ophedet, blev Rugbrød og Sigtebrød skubbet derind paa lange Stænger; men det er indlysende, at Bagningen blev mer eller mindre heldig, da Varmen ej kunde holdes vedlige. Rugbrødet kunde ofte smuldre og Sigtebrødet var klægt, men nogle mindre runde Brød, kaldt „Kavringer“, smagte os fortrinligt.

Det var en stor Glæde, da vi alle i Foraaret 1858 kunde flytte ind i den nye Bygning, som desværre laa saa lavt, med Haven skraanende opad, at Kælderens kunde fyldes med Vand om Foraaret, naar Sneen smeltede. Dengang havde man rigtig Vinter med Is og Sne i lange Tider i Masser.

Fars Hjørnestue, som var meget kold, laa ud til en lille Entré med Indgang til 2 Gæsteværelser, hvoraf det ene blev kaldt „*Ingemanns Værelse*“. Han havde lovet at besøge os, men naaede det aldrig. Den store Havestue var uden Kakkellov og blev derfor om Vinteren kun benyttet ved større festlige Lejligheder, Juleaften, og som Legestue for os Børn. Ved Foraars-Rengøring blev Møbler, Klaveret og Blomster samt store Planter flyttet derind, saa den var yndig med sine rødkalkede Vægge. En Gennemgangsstue blev kaldt „Dagligstuen“, men om Vinteren var der kun Varme i Spisestuen, hvor Mor havde os omkring sig udenfor Skoletiden, og alt Arbejde foretoges derinde. Der var stor Udenomslejlighed med Strygestue, Jomfru- og Pige-kammer, Folkestue, stort Køkken, Spisekammer og Fadebur. I dette stod af og til en stor Tønde med mørkt Puddersukker, som Bedstefar (*Mægler Swane*) lod sende over til os. Det gav en egen Lugt og blev tungt og fugtigt, da Fadeburet var midt inde i Huset.

Frøken Koch havde to Værelser ovenpaa; i det ene blev holdt Skole, og dér læste vi Lektier oppe og øvede os. Far læste Religion, Latin og vistnok Fransk med Brødrene for at forberede dem til Latinskolen. Jeg begyndte min Skolegang som 4aarig, Mor lærte mig da at strikke og spille.

I den Tid hørte der altid Avling til Præstegaardene, og Jorden var sjælden bortforpagtet. Men at Præsten, som sjælden forstod sig paa Landbrug, maatte have en dygtig og paalidelig Avlskarl, var nødvendigt og heller ikke vanskeligt at faa dengang. Desuden havde vi en Kusk og en Røgter. Sidstnævnte beboede et lille Rum i Kostalden, hvilket var Skik, for at han kunde være hos de kære Dyr; men noget behageligt Sovested var det neppe.

Dengang blev alt Arbejde foretaget i Hjemmet. Der blev kørt Smør, lavet Ost, slagtet, støbt Lys, brygget Øl, bagt Brød og alt andet Bagværk, saa vi havde Husjomfru, Kokke- og Stue-Pige, samt en „Høstpige“ om Sommeren, der hjalp Kokkepigen med Malkningen, som denne ellers maatte besørge 3 Gange daglig. Saa var der den store Have at passe. Til Lugning og andet Havearbejde blev vi Børn — til Lugningen endog nogle af Sommergæsterne — udkommanderede, men det gik med Spøg og godt Humør. Jordbærplukning fandt vi ej altid saa morsom. Derimod Fangst af Oldenborrer. Nu er disse næsten helt forsvundne, men dengang var der Oldenborre-Aar. Om Aftenen var der saa en Summen som et helt Orkestres Brus, og de sad i tætte Masser og aad af Træernes Blade. Vi fik Baljer med hedt Vand ud under Træerne, fangede dem og plumpede dem ned i Vandet. Det var egentlig grusomt Dyrplageri, men jeg troer, der var udsat Præmie for den, som fik flest i sin Balje. —

Morsomst var dog Frugt-Nedplukningen af de mange Træer og i Efteraars-Stormdagene den daglige Opsamling af nedfaldne Æbler, hvoraf nogle dejlige saftige Gravenstener stødte sig saa stærkt i Faldet, at Saften sprang ud af Revnerne.

En stor Begivenhed var den avlede Hørs Beredning, men nu er det mig umuligt at huske i hvilken Rækkefølge det skete. Naar den havde baaret sine kønne, fine, lyseblaa Blomster, blev den høstet og udbredt paa Bak-

kerne for at tørres. Mor spandt den fine Hør til Lager, „Venne“ og Jomfruen spandt Blaar, saa der ofte var 3 Rokke i Gang inde i Spisestuen. Det siges at Far læste højt for Spinderskerne — om han har kunnet overdøve Rokkenes Snurren!

En Del af Præstens Indtægter bestod i Tiende, som Bønderne ved Nytaarstid betalte efter Kapitelstaxten. Det mærkeligste var, at den ogsaa skulde betales med Mælk fra Gaardene. Vi Pigebørn fik Lov at tage med Mor, Jomfruen og vistnok en Pige op til Hjorthede, hvor der paa en Gaard blev modtaget Mælk og den Dag lavet Ost. Disse „Præstegaards-Oste“ var meget efterspurgt og lavet af den forskellige gode, søde Mælk fra Gaardene.

I Haven var en slank, høj Støtte af Sten, sat til Minde om *Frederik VPs* Besøg hos gamle *Bjerregaard*. Formodentlig samme Gang Kongen var i Viborg, hvor bl. a. Byens Sprøjter blev kørt frem for at more Majestæten. I Asmild Have var beredt forskellige Overraskelser med udklædte unge Piger, der traadte frem af Grotter og priste Kongen paa Vers. Avisen berettede tillige: „Ogsaa nogle Geder behagede H. M. at tage i Øjesyn“ — Tiderne skifte! —

Desuden fandtes en stor Runesten opstillet i Haven. Jeg véd kun en lille Del af Udtydningen, som lød saaledes: „Denne Sten satte *Tue* for Broder sin“. —

En prægtig Skov laa tæt ved Præstegaarden, ret en jydsk Skov med Bakker, Lyng, forskellige Træer og dette oprindelige Præg, som gør Naturen saa tiltrækkende. Paa Vejen dertil var en Kæmpehøj paa Præstegaardsmarken. Deri tænkte vi os saa mange skjulte Skatte. Bagved Kostalden var en Andedam, omgivet af høje smukke Asketræer, hvis Kroner kunde ses fra Vinduerne og var til særlig Glæde for Far, som havde megen Skønhedssans.

Dejligt var der om Sommeren i de store, kølige Stuer, i den mægtige Have, paa Mark og i Skov. Smuk var

Lærerinden Frøken NICOLINE KOCH („Venne“).

Vinteren med Snebjærge og Is, men saa frøs vi meget. Der blev sparet paa Brændsel, og Kakkellovne var daarlige dengang. Vort Barnekammer var grulig koldt, og vi led meget af Frost i Hænder og Fødder, som blev forsøgt kureret med Belægning af Tobaksblade om Aftenen!

Olielamperne lyste just ikke kraftigt i Stuerne, og i Køkkenet og øvrige Udenoms-Rum brugtes Tællelys.

Om min dyrebare Faders Gerning som Præst i Hjer-mind hverken kan eller vil jeg berette, jeg var jo kun et Barn. Dog vil jeg nævne, at jeg véd, at der var god Kirkegang, at Far havde Venner fra Syge- og Døds-Lejer, at han var meget optaget af sin Gerning og glad og tro i det Kald, som han fra lille Dreng havde besluttet at vie sine Kræfter og Evner til. Der var Sorg, da vi flyttede i 1868.

Far blev snart udnævnt til Provst. Hvad der hørte til den Gerning interesserede ham, saasom Skole-Visitats, Kirkesyn og Indberetninger, men den gav stort Arbejde. Der var jo 3 Sogne, men kun Gudstjeneste i de 2 Kirker om Søndagen, derfor holdt Far Fastepredikener om Onsdagen og Bibellæsninger samt Møder i en Gaard hos et troende, barnløst Ægtepar, hvilket var sjældent dengang. Af og til var vi med hos *Chr. Hedegaard's* i Taul, og Konen trak engang en Skuffe ud i et stort Chatol og viste mig sit Ligtøj, hvad der gjorde stærkt Indtryk paa mig. Kolde var Kirkerne, og kolde var Vinter-Turene paa den stive Vogn, hvorpaa der blev anbragt en Doktorstol. Pels ejede Far ikke, kun en Kappe og en Lammeskinds-Fodpose. Hver Vinter havde han ogsaa en længere Forkølelses Tid, men forsømte aldrig sin Præstegerning. Selv i Sne og Fyge-Vejr, naar flere Mand maatte ud at „kaste Sne“ for at faa Vejen nogenlunde farbar, kørte Far afsted til Annexerne, skøndt det næsten var tvivlsomt, om man kunde naa Kirken.

Det gør mig nu ondt at tænke paa, at Forældrene

havde det meget knapt og at alt maatte regnes nøje ud. For at købe Præstekjole, Præstegaard (Indløsningssum) samt hele Besætningen af Dyr og Redskaber til Avlsbrug maatte Far laane Penge af Bedstefar *Swane* og forrente dem. Saa var der tilmed Byggegælden paa Embedet. Vi levede uhyre tarveligt. En Tidlang nøjedes de Voxne med at drikke varmt Øl om Aftenen istedet for The.

Far gav sig dengang ikke saa meget af med os Pigebørn, og jeg havde hele min Barndom stor Respekt for ham. Han læste Bibelhistorie med os, og efter endt Undervisning saa vi Billeder i en større og en mindre Billed-Bibel. Foruden at læse Religion, Latin og vistnok Fransk og Tysk med Drengene, tog Far dem med paa Ture i Marken og Skoven. Men os alle omfattede han med stor Kærlighed, han var altid livfuld, meddelssom og ivrig for at bringe det gode frem; han kunde blive hæftig, men var øm og kærlig, naar vi fejlede noget, og deltagende for andres Sorger. Jeg troer, at jeg om Far kan anvende det Ord af *Claudius*: at staa med Fødderne paa Jorden og Hovedet i Himlen! Han viste os altid „Opad“, og jeg fik aldrig takket ham nok for, hvad jeg skylder ham af Kærlighed og Livs-Rigdom senere i Livet.

Søde Mor led desværre meget af Hovedpine og maatte ofte ligge tilsengs. Af og til listede vi os saa ind til hende eller skrev smaa Breve til hende. Hun brugte at lægge Appelsin- eller Citron-Skaller paa Tindingerne og Vat paa sine svage Øjne om Natten, hvilket har gjort et uudsletteligt Indtryk paa mig. Hun var saa kærlig, blid og mild, saa venlig og gæstfri mod alle og utrættelig gennem hele Livet for at hjælpe, hvor hun kunde. Jeg troer aldrig, jeg har set hende vred, men hun var ænstelig og ofte forknyt, trods sin „independent“ Natur, som Far sagde. Hun, som var opvoxet i Kjøbenhavn og nærmest forkælet i Hjemmet, samt meget beundret paa Grund af sin fine, sarte Skønhed, var meget flittig og

interesserede sig i høj Grad for de landlige Sysler. Vi begyndte altid Dagen med Morgensang, hvortil Mor spillede. I Mørkningen spillede hun ogsaa ofte for os og lærte os at danse eller sad med os i Sofaen og fortalte os Æventyr: „Snehvide“ og „Askepot“, som vi kunde høre Gang efter Gang. Men naar hun hvilede paa Sofaen istedetfor, syntes vi der var gruelig kedeligt, og vi krøb da ind under Bordet og sad og hviskede dér, til Lampen blev tændt og Legen kunde begynde.

Der var et saare godt Sammenhold mellem os Søskende, selv om Drengene herskede over os, drillede os og gjorde Nar af vore kære Dukker, fordi de ikke kunde staa. Vi søgte at gøre Gengæld overfor Tinsoldaterne, der ikke kunde sidde. Dukkerne spillede en stor Rolle i vor rolige, landlige Tilværelse. I en Almanak fra 1867 har jeg opført deres Sygdomme, Selskaber og andre Begivenheder med ligesaa stor Nøjagtighed som om det var Familien selv. Foran det store Dukkehus med sine Beboere (Kapt. Willemoes) tilbragte vi mange Timer, drøftede samme Families Ve og Vel, syede Tøj til dem, vadskede til Højtiderne, saa vi fik Huller i Fingrene, besørgede deres Brevvexling og omklædte desuden c. 100 Papirsdykker hver Lørdag Aften. Større Dukker boede i Skabet.

I Spisestuen var nemlig et indmuret Skab med Hylder. Den øverste havde *Henrik*¹⁾, som var i Besiddelse af de pæneste Sager, dem vi ikke maatte røre uden særlig Tilladelse. *Henrik* var en noget sammensat Karakter, han kunde være drilagtig, men fortrød det snart. Ofte laa han om Aftenen i Sengen og bed sig i Armen, fordi „han var ikke god nok“, mens *Daniel* og jeg fortvivlede søgte at stille ham tilfreds. Han stillede sig engang ud paa den kolde Stentrappe med bare Fødder, fordi han „ikke vilde have det bedre end de Fattige“. Han holdt

¹⁾ Henrik Gottlieb Swane (f. 1851—1914) Ejer af Katballegaard. Gift 1880 med Charlote Frederikke Posselt (f. 1852—1921) Datter af Oberst Carl Ludv. Posselt og Ellæe Sophie Galle.

ikke saa meget af Skoletvungen, skøndt Historie interesserede ham, og han arbejdede og sled i Haven.

Daniel var en mere ligelig Karakter og meget nem i Omgang. Han kunde vrisse, og Far kaldte ham da: den islandske Hest. Jeg troer, hans største Modgang var, naar vi Lørdag Aften skulde „sæbevadskes“ i et stort Kar, som blev bragt ind i Barnekamret. *Daniel* flygtede da ind i Stuerne og „*Venne*“ bagefter ham med en stor Svamp i Haanden og opdagede ham i en Sofakrog. Vi to legede, at vi boede sammen som 2 Søskende, der hed Hans og Grethe, og vi tilbragte megen Tid foran Skabet, hvor *Daniel* havde den nederste Hylde til sit Værktøj, Træ og Farver.

Reinholdine („*Ninnen*“) var en lille Lysalf, altid føjelig, sød og mild. Hun løb ofte i Mørkningen omkring i Stuen og raabte: „*Ninnen* er saa glødende glad“ eller „Nu flyver *Ninnen*“, og saa rystede de gule Krøller omkring det søde Barne-Ansigt. Ak ja, hun fløj fra os — alt for tidlig — men hun har sikkert faaet Glæde hos Gud.

Jeg var nok en Del vanskelig, med et stærkt Sind. Naar det ikke behagede mig at forlade Skolen før Drengene, satte jeg mig ind under „*Vennes*“ Klaver, og det kneb haardt for hende at faa mig afsted.

Hvor godt Far og jeg senere hen i Livet havde det sammen, er ikke til at beskrive her. — Jeg var altid meget beskæftiget udenfor Skoletiden med at læse, spille, lege og sørge for Dukkerne.

Om Morgenens fik vi Øllebrød, usiet og uden Sukker, saa Klumperne var just ikke delikate. Torsdag bestod Middagen altid af Kaal og Flæsk, og da vankede der hjemmebagte Boller og lidt Kaffe. Ellers gik vi ud i Spisekammeret Kl. 5 efter den endte Skoletid, som var delt, og fik Mellemmad hos Jomfruen. Om Aftenen sad vi ved det dækkede Bord før de voxne spiste, og spiste Mælkegrød — hvad der vakte den Tanke hos mig: „Naar du bliver stor og maa sidde med tilbords, saa skal du ordentlig tage til dig af Retterne“. — Det var en Ny-

delse at faa 2 Kopper The med Smørrebrød hver Søndag. Ligeledes var Søndags-Frokosten i Hjermind festlig. Da var den store Messing-Maskine paa Bordet og Fade med skaaren Smørrebrød, — jeg ser endnu de skraa Stykker Rugbrød belagt med hakket Æg som meget attraaværdige. Der kom ofte Kirkegængere fra Bjerringbro og andre Steder ind til Kaffen, ligesom der ofte kom Koner fra Sognet i Besøg, for uden alle dem, der vilde tale med Far. Søndag Eftermiddag spillede Mor i Reglen for os, og Far havde da Tid til at være inde hos os — og jeg troer, der tillige blev leget eller spillet Morskabsspil med os.

Naar der var Sogneraads-Møde ovre i den gamle Storstue, blev der trakteret med Kaffe, da Far var Formand. Kaffen blev kogt i en stor Kobberkeddel, og jeg synes aldrig nogen Kaffe har smagt som den med en friskbagt Sigtebrøds-Mellemmad til.

Blandt Nydelserne var ogsaa, naar Mor kom fra Viborg med en Appelsin til Deling. Skallen skar vi da i smaa Stykker, hældte Vand paa den, og saaledes stod det en Tid tildækket i en Kop, indtil det blev siet og brugtes som Eau de Cologne! Kærnerne blev lagt i en Urtepotte i Haab om at avle Appelsiner — saa den gav rigt Udbytte. Naar vi var ene hjemme, trakterede Jfr. *Kruchow* (et prægtigt og trofast Menneske af polsk Oprindelse) os med vore Livretter. Engang valgte vi til Middag: Rhabarbersuppe og Tykmælk; men jeg tvivler om, at det blev tilstaaet. — Jeg holdt ogsaa af, naar vi var ene, at tage Drengenes Tøj paa og var lykkelig, naar Pigerne troede(?), at der gik en fremmed Dreng i Haven. Men uden Drengeklæder hed jeg i vor Leg ofte *Edouard af Lancaster*, der boede paa et mægtigt Herresæde og bedrev mange Ting. Da en af Brødrene en Dag ved Middagsbordet kaldte mig *Edouard*, blev jeg saa frygtelig flov, fordi de Voxne hørte det og jeg mente, vor Hemmelighed var røbet!

Det kneb meget at anskaffe noget til vor Klædedragt.

Drengene maatte desværre lide Drillerier i Skolen, fordi deres Tøj var gammelt og umoderne. Naar de hveranden Søndag kom hjem fra Viborg, sad Mor en Tid af Dagen flittigt og reparerede deres Tøj. Da de kom i Skole arvede vi deres Frakker, og et Par af deres Skaftestøvler har jeg været saa lykkelig at trave afsted med. Bedstemødrene sendte gode, store Pakker til Jul og Fødselsdage med nyttige og morsomme Gaver, saa deres Ankomst var en Fryd for os. Var der Tøj til en Kjole til en af os, blev der paa en forunderlig Maade af *Skrædder-Maren* lavet 2 Kjoler, ligesom af Moders aflagte Kjoler med Tilsætning af et andet Stof. Begge Forældrene var usigelig nøjsomme, men „Gudsfrygt med Nøjsomhed“ er jo ogsaa en god Ting, som der kunde ønskes mere af nutildags.

Julen var Højdepunktet af de hjemlige Glæder. Den velsignede Tid, som vedbliver at lyse gennem Mørket for os, om vi end bliver nok saa gamle. Men vi maa have nogen at holde Fest for og berede den til, thi Ensomhed er altfor trang i Juletiden — hvor det netop er Glæden med hinanden i Hjemmet. — Længe forud herskede der stor Travlhed og Hemmelighedsfuldhed ude og inde. Den begyndte med, at en stor Krukke med Deig til brune Kager blev stillet tildækket paa en Kakkelovn. Naar Bagningen begyndte, vovede vi os ud i Køkkenet for at se den omtalte Deig blive forvandlet til Kager, Kranse, Mænd og Koner og Dyr. En lille Klat fik vi Raadighed over, men altid var vi ikke velset af Jomfruen, som havde travlt; der skulde ogsaa bages flere Slags Kager og Pebernødder. Slagtning og Rengøring skulde ogsaa foretages. Saa skulde der skæres Pebernødder til Folkene ovre i den gamle Storstue, hvor vi fik Lov at hjælpe, thi det var hele store Kurve, fulde af Pebernødder, der blev bagt, knashaarde af den tarveligere Dejg, men vi spiste dem med Velbehag. — Der blev foretaget en Tur til Viborg for at gøre Indkøb til vor store Fryd. „*Ninnen*“ og jeg havde Penge

sammen (hvor vi fik dem fra, begriber jeg ikke) — hvad der gav lidt Vanskelighed med de gensidige Gaver, men det gik altid af i Fredelighed. Værre var det at træffe en Afgørelse, og vi tilbragte lang Tid i *Holmgaards* Legetøjs-Butik. Den slet oplyste Butik, hvoraf den forreste Del var Isenkramhandel, indeholdt utrolig mange Herligheder! Meget travlt havde Mor og „*Venne*“ i Julens fornøjelige Tid.

Henimod Jul kom vor Ven, Skolelærer *Christensen* fra Hjorthede en Aften og hjalp med at forny vort kære, store Dukkehus med Tapeter, Gulve o. s. v. Han spillede en stor Rolle i vor Tilværelse og blev altid modtaget med Glæde af os. Vi spiste sent til Middag Juleaften, saa Julefrokosten var noget ganske overordentligt med Sylte, Rullepølse og Julekage; men efter Middagen kom den kvalfulde Ventetid paa Folkene, som skulde med ind at synge Julepsalme og til Juletræet. Vi sad i Halvmørke, satte Næsen paa Ruden for at se, om Røgterten dog ikke kom ud af Kostalden og syntes aldrig den Tid kunde faa Ende. De ældre havde pyntet Træet, som stod i den store Havestue, og det var os strængt forbudt at komme derind før det store Øjeblik, da Døren fra den mørke Stue blev lukket op, og vi to, de mindste, kom ind som de første i Vidunderlandet! Julepsalmer, Juletræ, Granduft, Gaver, Godter, Dukkehuset flyttet ind og oplyst, Glæde og Aabenbarelse af alle Hemmeligheder, men — alt i al Tarvelighed. — Senere spillede de Ældre Gnav med os; men Far trak sig tidlig tilbage, han skulde jo prædike Juledag.

Vi blev indbudt til Naboens, Gaardmand *Christen Tind's*, hvor Konen var et stille, fromt Menneske, der plejede et trofast Venskab med Far og Mor. Vi blev trakteret med Æggekage med Rugbrød eller „dækket Bord“ med stort Saltmadsfad. Derefter spillede „Vip“ om nogle gruelig haarde Pebernødder, som dansede, naar man slog i Bordet, hvad der hørte med til Spillet. Helligtrekongers Aften fik vi et lille hjemmestøbt tre-armet Lys paa vort lille Bord og holdt Fest med de sidste

Rester af Julegodterne. Lykkelig den, som længe efter Jul kunde finde en efterladt brun Kage paa Juletræet, selv om den var bleven helt blød af Kulden!

Den næste Fest var Fastelavn, som dengang fejredes i Byen med Ringridning af de unge Karle. De var udklædte efter bedste Evne, unægtelig mer eller mindre efter Skønhedens Regler. Dog ser jeg endnu for mig den trekantede Hat af Pap, beklædt med blaat Papir med Guldstjerner, som blev lavet i Præstegaarden til vor pæne, kraftige Avlskarl *Andreas*, og som vakte vor Beundring. Han tog sig statelig ud paa en af vore brune Køreheste. Men den vigtigste Akt var dog Oppiskningen om Morgenen og den Uro, hvormed vi lagde os tilsens Søndag Aften med det brogede Fastelavnsris ved Hovedgærdet; det gjaldt jo om vi kunde vaagne og komme først op, og dog ikke alt for tidligt, saa vi kunde blive oppe; for Drengene paastod med uimodsigelig Styrke, at „det gjaldt slet ikke, hvis man gik i Seng igen“. Jeg, som intet Uhr ejede, oplevede engang at komme listende ind i Spisestuen for derigennem at naa ind til Forældrenes Sovekammer, og se — Far sidde dér og studere Kl. 2 om Natten ved sin lille Olielampe! — —

Al Fritid gik saare fornøjeligt, saalænge de store, kære Brødre var hjemme. I Haven var der opført 2 smaa Huse med Ildsted, hvor vi kogte eller stegte Kartofler, som vi selv avlede i vore smaa Haver. Vi havde hver en saadan og kappedes om at faa de tidligste Radiser og de pæneste Blomster. Yderst oppe i Haven dyrkede Drengene Rug, som blev malet paa Kaffemøllen.

Syd for Stuehuset var et lille Buskads, som blev kaldt „Tivoli“, som Drengene maa have kendt fra en Rejse til Kjøbenhavn, for der holdtes Fester med Illumination! Saa var der Ture til Skoven, hvor der samledes Ved til Baal og Chokolade kogtes, naar hele Familien og Gæster var med. Undertiden drog vi 4 Børn derned og legede „Røvere“ Søndag Eftermiddag. Vi havde en sand Skræk for en lille bleg, mager Kone, som beboede

et lille Hus midt i Skoven med sin smukke Datter *Caroline*. Vi kaldte den Gamle for „Hexen“ og var lykkelige, naar vi havde undgaaet at se hende eller hendes arrige lille sorte Hund, der foer bjæffende ud mod os. Engang maatte vi dog søge Hjælp hos „Hexen“. Der var nemlig ved hendes Hus en lille klar, frisk Bæk, hvis rislende Vand vi øste op i den hule Haand og slukkede vor Tørst med. Men for at opnaa den Forfriskelse maatte man staa paa nogle Sten og bøje sig over Vandet. Jeg fik engang Overbalance, faldt ned i Bækken og blev selvfølgelig pjaskvaad. Nu maatte vi bide i det sure Æble og gik ind til „Hexen“ og laante lidt af hendes Tøj, for at jeg kunde vise mig ude paa Vejen; men en frygtelig Oplevelse var det.

Et andet Menneske var ogsaa Genstand for vor Frygt, nemlig en tysk Herremand (*Jänchel*), der ejede Thulstrup Gaard med omliggende Skove, hvori der var rigeligt med Blaabær. Vi drog virkelig ud med Kurve og plukkede Blaabær i hans Skov: Følelsen af dette urigtige (skøndt Far og Mor vidste det) fyldte os under Plukningen med Utryghed, saa vi hviskede til hinanden: „hvis *Jänchel* nu kom“ — „Der er han!“; og først naar vi naaede over paa Præstegaards-Marken med vort Bytte, aandede vi lettet, fordi vi vidste, at dér maatte han ikke nappe os. Flugten over hans Marker var ofte saa vild, at Bærrene hoppede i Kurvene, og gruelig plettet var Drengenes Kadettøj og vore Forklæder. Men Belønningen for alt, hvad der var udstaaet, bestod i at nyde Bærrene med Mælk og Sukker paa. Nogle blev tørrede i Ovnen til Vinterbrug, og deraf fik vi Lov til at sende nogle i smaa Poser som Julegave til Bedstemødrene.

Vinterglæderne kom rigtig med Snefald, og dengang var i lange Tider store Snebjerge i Haven, saa vi havde Rutschebaner og Snehuler, hvor vi kunde sidde inde med et tændt Lys.

Vi spillede Komædie (selvlavet) i den store ubeboede

Havestue Søndag Eftermiddag om Vinteren og i Julferien. „*Lilleven*“ skrev en Komædie „Den hjemvendte Soldat“, som vi spillede til stor Fornøjelse for os selv og Tilskuerne. *Henrik* var iført Onkel *Bertels* aflagte Auditor-Uniform og tog sig godt ud som „Jens“. *Daniel* var en fortræffelig „Mikkel Kromand“ med en Pude paa Maven. Jeg var Mor til Jens og hed „Margrete“. „*Ninnen*“ var Mikkels Datter „Else“, saa lille og sød som udklædt Bondepige kunde kun lige lære de faa Replikker, der var tillagt hende. Legekammerater havde vi ikke, før *Beyer* blev Stationsforstander i Bjergeringbro ved den i 1863 anlagte Jernbane, som skaffede os daglig Post. Da vi kom til Hjermind, fik vi Post over Randers, men det blev dog snart ordnet saaledes, at en Svensker 2-3 Gange ugentlig vandrede de 3 Mil til Viborg frem og tilbage. Jeg ser endnu tydeligt hans magre og rynkede, lidt gullige Ansigt og kan høre hans Stemme med det fremmede Tonefald, naar han kom med sin store Lædertaske, sine Aviser og Smaapakker, og blev beværtet ude i Køkkenet, hvor han fortalte Nyheder. Da Togene kom igang, rejste han ud og ind med dem og bragte saa Posten ud.

Naturligvis blev det en yndet Fornøjelse at gaa til Stationen og se Toget komme. Efterhaanden voxede en af disse grimme Stations-Byer op med sine stygge røde Huse. Der nedsatte sig Købmand *Sand*, Bager *Kaysen*, som bagte delikate Lindsemakroner, Læge *Gøtzsche* og flere. Besøg med Vogn gjaldt Langaa Præstegaard, hvor Pastor *Otterstrøm* var en skattet Ven af Far, men døde under Krigen 1864.

Hos Proprietær *Holm's* paa Vindumovergaard kom vi ogsaa af og til. Han var en Søn af Konferensraad *Chr. Fr. Holm*, i hvis Hjem Mor havde været en velset Gæst i sin Ungdom. Han spillede Violoncel, saa Mor havde Fornøjelse af at accompagnere ham. Endog paa Velgørenheds-Koncert optraadte de i Viborg, ligesom Mor et Par Gange spillede med i et 8hændigt Numer,

hvertil hun øvede sig meget og var en Del beklemt ved at skulle optræde.

Pastor *Müllers* i Bjerring omgikkes vi ret jævnlgt. Der var en stor Flok Dreng, saa Legen gik lystigt. Paa en Hverdag tog Pastor *Müller* vore Forældre til Alters og var derefter inde i Præstegaarden og drak Chokolade, som jeg i min tidlige Barndom troede var en Skik, der uopløselig var knyttet til Altergangen! Ligesom at man skulde gaa to og to op til Alteret, da „*Lilleven*“ og Jomfru *Kruchow* altid aftalte at gaa sammen, og jeg sad i Kirken og saa dem følges ad.

Til de største Glæder hørte dog Turene til Familien paa Asmild og Bruunshaab og en Rejse til Kjøbenhavn. Naar vi havde kørt c. 3 Mil og henad Mørkning naaede Bruunshaab, hvor Lysene skinnede ud fra den 2 Etagers Fabriks-Bygning med de snurrende Maskiner og blev kærligt modtagne af Onkel *Bertel* og Tante *Engel* (Mors Søster), syntes vi at have naaet vort „Eldorado“. Onkel *Bertel* var en stille Mand med et fint Ansigt. Han blev helst rolig i sit Hjem og ved sin Forretning, som han drev saa konservativt, at den til Slut aldeles ikke kunde betale sig for Sønnen, der maatte købe nye Maskiner og gøre mange Forandringer. Men dengang var der Velstand, Gæstfrihed og Hygge, om end med Tidens Tarvelighed. Vi beundrede altid Kusine *Adde's* finere Klæder og var lykkelige, da vi opnaaede at faa graa Hvergarns-Kjoler (vævede paa Brunshaab) besat med grønne Baand, ligesom hendes. — Tante *Engel* var en høj Dame med smukke regelmæssige Træk, mageløs god og sød mod os, som mod mange, og det var hun altid ligetil sin sidste Stund. Hun havde svage Øjne, saa hun blev efterhaanden blind, men bar det alt med den største Taalmodighed. Hun spillede kønt, saa hun og Mor spillede sikkert 4-hændig sammen. Far holdt meget af Tante *Engel*, som ofte havde besøgt os i Sorø, da hun var ganske ung, for hun var 10 Aar yngre end Mor. Onkel *Bertel* var altid elskværdig, venlig og hjælp-

som, men man kunde aldrig blive rigtig klog paa ham. I deres første Ægteskabs-Aar boede de ovenpaa, da Tante *Christiane Bruun*, Onkel *Bertels* Søster boede nedenunder. Hendes Mand og Fætter *Frederik Bruun* var Parthaver i Fabriken, men døde tidlig af Sukkersyge¹⁾. Derefter flyttede Onkel *Bertels* ned i Stuen, en stor Lejlighed med en herlig Have ned mod Aaen. Paa den anden Side af Landevejen, der gik langs med Haven, laa en ret stor Gran-Plantage.

Paa Asmild-Kloster, som Onkel *Gottlieb* (Mors ældre Broder), ejede og beboede den største Fløj af²⁾, havde Bedsteforældrene *Bruun* deres Sommer-Lejlighed, naar Bedstefader havde Ferie fra Højesteret. Han var en køn, fin Mand og meget anset, maaske lidt formel. Han havde været Formand i Viborg Stænderforsamling. Jeg husker ham nærmest iført en graa Slobrok, siddende i en Gyngestol i et lille Værelse ved Siden af den store smukke 3 Fags Dagligstue. Vi „red Hest“ paa hans Fod, særlig var den lille, lette, lyse, milde *Ninnen* hans Yndling, og han var meget god og gavmild imod os. Han led en Del af Tungsind og havde mange Bryderier med Voergaard og sine andre Besiddelser. Bedstemoder var svagelig og meget ængstelig for alt, dog kraftig og stærk, naar det rigtig gjaldt og Sorgen for Alvor bankede paa. Ubeskrivelig kærlig var hun og tog levende Del i andres Glæder og Sorger. Hun havde været meget smuk, havde dejlige Øjne og kunde være meget skælmsk og indtagende.

Dejligt var der paa Asmild, og i den store Have gik Legen lystigt med Fættene og Kusiner. Tante *Nicoline* havde en yndig Sangstemme, men hun var svag, Onkel *Gottlieb* var en prægtig Vært.

De rare, lykkelige Møllerfolk, Onkel *Christian* og Tante *Jette* i Søndermølle besøgte vi ogsaa, men Børnene dér var meget yngre end vi.

¹⁾ Frederik Plum Bruun (1824—1863) til Bruunshaab, gift 1853 med Christiane Bruun.

²⁾ Etatsraad Gottlieb Bruun til Asmildkloster (1825—1901) gift 1855 med Nicoline Franzine Buchwaldt (1831—1908).

I 1863 var vi („*Ninnen*“ og jeg sagde altid „vi“) med Mor et Besøg i København til vor store Fryd. Vi boede hos Bedsteforældrene *Bruun* i deres store Lejlighed paa Kultorvet (*Tvermoes' Gaard*), som nu er revet ned, og hvor der nu knejser en stor moderne Bygning med Apothek. Det var lave Stuer med gammeldags Møbler. Fra Entréen førte en Dør til venstre til Bedstefaders Stue, men den har jeg ingen Erindring om. Tilhøjre var en Dør ind til 2 Stuer, som kun brugtes til Selskaber. I den ene Stue var det kinesiske Skakspil, og jeg husker, at Brikkerne rystede, naar man gik forbi over Gulvet. Derfra kom man ind i den meget store, lave, hyggelige Dagligstue, og til Gaden var desuden et mindre Værelse ved Siden af. Det havde været Mors Stue som ung Pige, og vi tre boede der nu under vort Besøg. Spisestue og Sovekamre vendte ud til Gaarden, der nærmest staa for mig som en Brønd. Bagved Spisestuen havde Tante *Manne* (Datter af Biskop *Schønheyder* i Trondhjem) og den lille opofrende Tante *Mine Schønheyder* deres Stue. Tante *Manne* var næsten blind, meget lille, bar en hvid Kappe med Pibestrimmel, skøndt hun slet ikke var gammel dengang. Hun var elsket i Familien paa Grund af sit kærlige opofrende Sind, og vi Børn havde stor Fornøjelse af at høre hende fortælle om sin Barndom og Ungdom i Norge, hvor hun i Sneen løb og legede med bare Arme paa Dovrefjeld. Hun fortalte os Eventyr og vilde selv gerne høre og lære, saa hun, da hun tilbragte en Tid hos os, endogsaa bad om at maatte overvære Timerne, naar Far læste Latin med Drengene. Jeg laa hos hende i Gæstekammeret for at hjælpe det stakels, kære blinde Menneske, men noget forskrækket blev jeg, naar hun talte isøvne om franske Soldater osv. Det lød saa mærkeligt, saa jeg vaagnede og laa og lyttede. Hun blev meget gammel (93) og gik tilsidst helt i Barndom. Hun endte sine Dage i Søndermølle, hvor hun blev plejet med Kærlighed og Omhu. Dengang fandtes mere Kærlighed og Ærbødighed overfor

de Ældre; jeg kan ogsaa sige Hensynsfuldhed og Taalmodighed, thi Tante *Manne*¹⁾, der saa gerne vilde hjælpe andre, var naturligvis selv ofte trættende og besværlig i al sin elskelige Hjælpeløshed.

I Kjøbenhavn var en ung Pige ved Navn *Emilie Charlotte Svedler* engageret til at spadserere med os og hjælpe os. Hendes Opgave var ej saa let. Engang kom vi f. Ex. forbi en Legetøjskælder, hvor Legetøjet var udstillet paa Fortovet. Det var i en mindre Gade, og vi satte os derfor roligt ned og begyndte at lege med de udstillede Varer! Bedstefader indbød os nogle Gange til en Tur i Gaderne og købte til vor store Glæde en Mængde Kager, som vi bar hjem i store Poser. Naar han kom hjem fra Kongens Taffel, havde han altid fine Godter med, indpakkede i Sølvpapir med Blomster paa og som vi knapt nænnede at spise. Vi var ens klædte i sorte og røde Kjoler og optraadte som Pianistinder med et 4-hændigt Stykke af Diabelli, som vi kunde udenad, men „*Ninnen*“ var saa lille (6 Aar), at hun stod op og spillede og gik helt fra det, da en velvillig Tilhører vilde sætte en Stol hen under hende.

Ofte besøgte vi Faders Forældre i Kronprinsessegade Nr. 8. Naar jeg nu engang imellem gaar ind i den Gaard, synes jeg at fornemme den samme Lugt af store Kar, Foustager og andre Sager, der brugtes i *Ruben's* Forretning, og jeg ser op mod Vinduerne og mindes de ejendommelige, kære Mennesker, som levede dér og altid var saa gode mod os. Bedstefader havde et stort Kontor paa Grund af sin Forretning som Mægler, og det var med stor Ængstelse vi betraadte det, men jeg har dog siddet paa en af de meget høje Kontorstole foran en Pult. Bedstefader var altid travlt beskæftiget, var en saare dygtig Forretningsmand, en mild og elskværdig Personlighed, men noget hæftig, og vi har ikke kendt ham saa nøje, da han døde i 1873 efter en sørgelig Affældigheds-Tilstand i mange Aar.

1) Frederikke Vilhelmine Schønheyder (1778—1871).

Bedstemoder har hendes Søn *Leo* beskrevet saa nøje¹⁾, at jeg kun behøver at tilføje, at vi saa op til hende og elskede hende, selv om hun af og til kunde tage for stærkt paa Veje overfor noget, der vakte hendes Mis-hag. Hun modtog altid os Børn med Kærlighed og Glæde, var straalende smuk at se paa og beundret og elsket af mange, skøndt hun selv havde sine stærke Sympathier og Antipathier overfor Mennesker. Faders ældste Broder *Henrik*, som levede dér i Hjemmet, kaldte vi for Onkel „Rom“ paa Grund af hans hyppige Rejser til Italien. Han spillede dejligt Klaver, studerede ved Leipziger-Conservatoriet og gav en Koncert i Rom, men opgav, som bekendt, Musikken efterhaanden til sine Nærmestes store Sorg og levede hele sin Tid hos sin Moder og hos Onkel *Leo*. Han besøgte os i Hjermind, og jeg har hørt ham spille. Jeg maatte spille for ham og var meget angst, skøndt han var venlig og god.

I Kjøbenhavn blev vi undertiden indbudte med Moder til Slægt og Venner. Engang f. Ex. til en Familie *Bretton* i en meget elegant Lejlighed, hvor vi blev placeret ved Vinduet med bløde Puder i Karmen. Da Amalie-gade netop var dér, hvor vi havde bestemt, at „Kapt. Willemoes“ i Dukkehuset boede, begyndte vi at identificere de forbigaaende med samme Familie Willemoes og nikke venligt til dem. Dette blev opdaget af de Tilstedeværende, som udspurgte os, og vi blev saa flove derover, og jeg véd slet ikke, hvorledes vi reddede os ud af den pinlige Situation, thi røbe os vilde vi ikke.

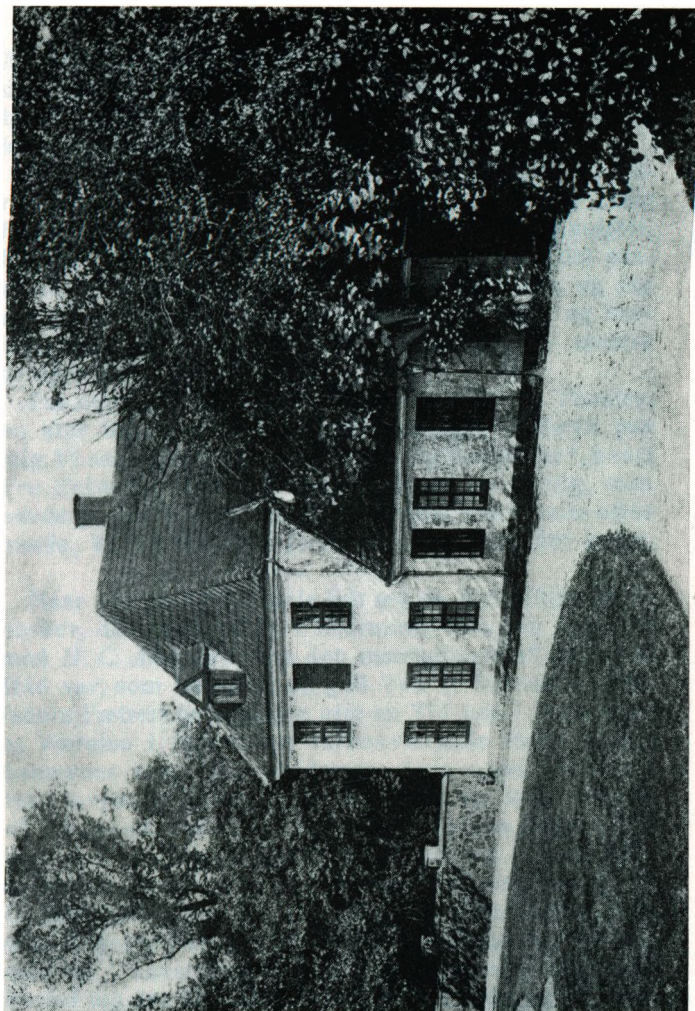
En meget stor og for Landet betydningsfuld Begivenhed oplevede vi under vort Ophold i Kjøbenhavn, nemlig *Frederik VII's* Død. Det blev mig paalagt at gaa ned og fortælle det til Ejeren af Huset, Grosserer *Tvermoes*, men jeg syntes det var saa flovt og skjulte mig paa Trappen. — Med Frøken *Svedler* gik vi hen paa Exer-cerpladsen ved Rosenborg Slot, hvor der var stor Trængsel, men vi opnaaede dog at se de grønne Livjægere

¹⁾ Se *Memolrer og Breve*. Bd. XXXIX.

og høre dem aflægge Ed til den nye Konge, hvad der jo var en historisk Oplevelse for os Smaapiger. Da vi nogle Dage efter rejste fra Kjøbenhavn, kom vi i Kupé med nogle Komtesser *Juel-Wind-Frijs* og deres Guvernante. De drøftede ivrigt November-Forfatningen, om Kongen vilde skrive under eller ej? Jeg havde en Følelse of noget uheldsvangert derved, og det viste sig jo ogsaa i det ulykkelige Aar 1864. —

Ved et senere Besøg i Kjøbenhavn var vi paa Besøg i Sorø, min Fødeby. Vi boede hos Forældrenes meget gode Venner, Overlærer *Johnstrups* paa Torvet (hvor der „gror Græs“) i den saakaldte Regensgaard med mange Værelser. Flere Disciple var der i Huset og imponerede mig ved deres mørkeblaa Akademi-Uniformer med Guldknapper.

Vi besøgte Fru *Ingemann* i den idyllisk beliggende Bolig ved Søen, hvor alt stod som i *Ingemanns* Tid. Hans Stue vendte ud til Haven med Udsigt til Søen. Midt paa Gulvet stod hans Skrivebord, hvorpaa laa en Mappe, som Mor havde syet af sort Voxdug, hvorpaa hans Navn var broderet med hvide Knapper! Det betragtedes som smukt dengang. Fru *Ingemann* var en lille fintbygget Dame med store, mørke Øjne og et Ansigt, som jeg dog ej husker saa nøje som hendes sorte Dragt og det lange Enkeslør. Stuerne var behængt med hendes Malerier, ja endog Dørene, saa Billederne klaprede, naar Dørene lukkedes op og i. Hun viste os ind i Hjørnestuen, ved Siden af *Ingemanns* Stue, der var helt fyldt med Malerier. Et meget stort forestillede „De Saliges Genforening“, og man saa Mænd og Hustruer samt andre Skikkelser flyve hverandre imøde. Skikkelserne havde alle en underlig Slankhed og Længde, men alt fremkom som Følge af en barnlig, overbevisende Tro, Haab og Kærlighed. Hun var meget døv og brugte Hørerør. Desværre husker jeg intet af hendes Ord, men jeg véd, at hun længtes inderligt efter at forenes med sin elskede Mand. Jeg synes vi blev trakteret med Chokolade-

Bispegården i Viborg

Marengs og reven grøn Ost paa smaa Glas-Asietter, men der maa vel have været en eller flere Substanser, der bragte de to Dele i nærmere Forbindelse. Det hele forekom mig meget højtideligt.

Vi var en Aften hos min Gudfader, Overlærer *Lorentzen*. En af Eleverne, som boede der, havde Løjer for, klædte sig ud og malede sig frygteligt i Ansigtet. Jeg blev bunden for Øjnene og ført henimod det saakaldte „Orakel“. Da Bindet blev taget af mig, og jeg saa det gruelige Væsen, blev jeg skrækslagen og brølede, saa jeg — og „*Ninnen*“ fulgte med — maatte bringes hjem og i Seng. —

Paa den Rejse var vi for første Gang i det kgl. Theater, en stor Begivenhed, som gjorde mægtigt Indtryk paa mig. Vi saa *Oehlschlägers* „Dronning Margrethe“, hvori Fru *Eckardt* spillede Hovedrollen og var dejlig, men havde jo det haarde, underlige Organ, saa vi talte efter hende. Vi fik Dramaet forærende og læste det ivrigt.

Naar jeg nu vil fortælle lidt om de forskellige Mennesker, der besøgte os i Hjermind, maa jeg begynde med *H. C. Andersen* som den mærkeligste af dem alle. Han var, som bekendt, en god Ven af *Ingemann* (Farfaders Fætter) og tilbragte ofte en Tid ude i Sorø, hvor et Værelse i *Ingemanns* forhenværende Bolig endnu benævnes som *H. C. Andersens* Stue oppe i Gavlen. Han lovede at besøge mine Forældre og kom virkelig til Hjermind, hvor han digtede sin smukke Sang: „Jylland mellem tvende Have“. Desværre var jeg saa lille, at jeg blev sendt hen til Skolelærer *Faarup's*, naar *H. C. Andersen* læste op, thi „Børnevennen“ taalte ikke den ringeste Forstyrrelse. Men en Gang tog han os med op i Gæstekammeret og fortalte os et Eventyr, hvoraf jeg dog kun husker, at: „der var engang en Pige, der vadskede sig i Spyt“, hvilket frygtelige jeg selvfølgelig ikke har glemt! Mor har fortalt, at det var ikke nogen let Opgave derude paa Landet hver Dag at skaffe nye

Gæster, der kunde more og beundre *H. C. Andersen*; men da han ikke blev saa længe, lykkedes det. Han var uhyre ængstelig for sit Helbred, og da der den Sommer var en Del Kolera-Tilfælde, kom han en Nat ind og vækkede Far og Mor paa Grund af Mavepine, idet han bestemt troede paa en begyndende Kolera. Da han skulde rejse, kørte Mor og nogle af os andre med ham i den store lukkede Wienervogn til Asmild, hvor han besøgte min Bedstemoder, da min Bedstefader var til Extra-Session i Kjøbenhavn. Vi havde Smørrebrød med i Vognen, da Køreturen var paa 3 Mil. *H. C. Andersen* spiste med af det, og efter at det var fortæret, tog han Papiret og satte sig paa det — til vor store Forbavselse. Han forklarede for os: „Jo, hvis Papiret blev kastet ud af Vognen, kunde Blæsten føre det frem foran Hestene, som kunde blive sky, stejle og vælte Vognen!“ — Saa snart vi fra Vognen øjnede Domkirken, plejede vi gentagne Gange i Kor at raabe: „Vi kan se Viborg Domkirke!“ og jeg husker, at *H. C. Andersen* stemte i med os.

Inden jeg gaar videre, synes jeg, at jeg maa omtale, at jeg virkelig opnaede at høre *H. C. Andersen* læse op. Da jeg var ganske ung (vistnok i 1870) og var med Mor i Kjøbenhavn, blev vi indbudt til Eftermiddags-The hos General *Raasløff's*, hvis Hustru var i Slægt med Mor. Der var meget elegant. Fru *Raasløff* var en meget venlig, statelig Dame, og vi fik en fin lille Beværtning sammen med Husets Damer, *H. C. Andersen* og to ældre Damer. *H. C. Andersen* blev placeret ved et lille Bord, hvorpaa stod en Karaffe med Vand og et Glas i lang Afstand fra os Tilhørere. Han oplæste „Det utroligste“. Da han var færdig, udbød de to ældre Damer med sødladen, indsmigrende Stemme: „Men det utrolige er dog at høre Hr. Konferensraaden læse!“ — Da *H. C. Andersen* var gaet, fortalte Frøken *Raasløff*, som oversatte hans Eventyr paa Engelsk, at det var en meget vanskelig Sag, da *H. C. Andersen*, som ikke var videre sprogkyndig, endelig vilde have alt oversat bog-

staveligt, men saa var det aldeles umuligt for Englænderne at fatte netop det, der var det ejendommelige i hans Skrifter. Senere har jeg set *H. C. Andersen* paa Gaden i Kjøbenhavn, hvor han just ikke tog sig godt ud med sine store Fødder i Galoscher og sin mærkelige Gang. —

Naturligvis havde vi ofte Besøg af „Familien fra Kolonien“, som den kaldtes, men det bliver for vidtløftigt at beskrive. I et Brev fra Far til hans Forældre fortæller han om Familiens Besøg paa hans Fødselsdag 27. Oktober og gør næsten lidt Undskyldning for at have havt saa stort et Selskab, men tilføjer: „Beværtningen bestod af Gaardens Produkter“. — Ogsaa Bedsteforældrene *Swane*, Professor *Clausens* (fra deres Besøg husker jeg blot, at Datteren, Tante *Betty* sang med en spinkel Stemme), der omfattede Far og Mor med stor Kærlighed, og *Kolthoff's* (Faders Søster *Hanne* gift med Pastor *Kolthoff*) kom til Hjermind; men det var i de første Aar, saa det altsammen kun staaer dunkelt for mig. *Julie* og *Clara Kolthoff* var med og spillede 4-hændig. Engang vi havde Besøg af den før omtalte Gaardejer *Chr. Hedegaard* fra Taul, forlystede *Ninnen* og jeg dem med at spille 4-hændig for dem. Til Tak derfor gik Manden ganske rolig hen og lagde 1 Daler paa Klaveret! — Dens Anvendelse gav Anledning til mange Planer, som resulterede i 1 Kvartals-Abonnement paa *Bredsdorff's Børneblad*.

Fra Sorø kom Vennerne *Lorentzens*, *Johnstrups* (han, som altid elskværdig og munter, var med os ude i Toften og sprang med os fra den ene Halmstak til den anden) og Rector *Bojesens*. — Selvfølgelig kom forskellige Nabopræster som den værdige Provst *Visby*, inden Far blev udnævnt til Provst, *Møllers*, *Otterstrøms* og senere *Taaffes* fra Langaa. Pastor *Borchs*, der senere kom til Randlev, var Kapellan i Nærheden, en begavet, livlig og aandfuld Mand, med hvem Far i mange Aar stod i Brevveksling.

Vor Læge *Sandholt* fra Friisholt (senere Ormstrup) ikke at forglemme, han havde en yndig Kone og Børn omtrent paa vor Alder, men der var lang Vej til Friisholt. Biskop *Laub* kom til Visitats (1867 eller Foraaret 1868), i hvilken Anledning vi havde en større Middag. Hans Døtre *Louise* (Fru *Schepele*) og *Hanne* (Fru *Jespersen*) var med, troer jeg, og besøgte os ogsaa andre Gange. *Louise* var ung, meget munter og kæk og udtalte „at hun holdt saa meget af at komme til Hjermind, for dér havde hun Lov til at sige, hvad hun lystede“! Jeg tror ikke, at Biskop *Laub* just kuede sine Børn, snarere at de regerede baade ham og Svigerinden Tante *Rine*.

Onkel *Leo* (Fars yngste Broder) tilbragte i Vinteren 1867 nogle Maaneder hos os, efter at han havde havt den Sorg, at hans Kæreste hævede sin Forlovelse med ham. Hun var en Sommer forinden et lille Besøg hos os, hun var høj, køn og statelig.

Af Herremænd der paa Egnen fandtes kun Slesvig-Holsteneren *Rendtorff* paa Himmelstrup, der havde en elskværdig Hustru, men efter 1864 kunde Omgangen umulig fortsættes. Han var meget tysksindet, talte med tysk Accent og var en grovkornet, stortalende Person. Hans Søn *Gottlieb* vedblev imidlertid at komme til *Daniels* Fødselsdag, og en Gang holdt Faderen med sin Vogn for Døren i Præstegaarden for at hente sin Søn hjem. Far gik ud for høfligt at bede *Rendtorff* komme indenfor, men han svarede ret brutalt: „Jeg kommer kun for *Gottliebs* Skyld“ og blev siddende paa Vognen. De Ord blev til et „bevinget“ Ord i Familien.

Af andre Gæster maa nævnes Kammerherre *Lüttichaus* fra Tjele, som var Mors Ungdoms-Bekendte og som Forældrene hele Livet igennem vedblev at staa i Ven-skabsforhold til.

Kammerherre, Stiftamtmand i Viborg, *Rosenkrantz* og hans udmærkede Hustru har ogsaa nogle Gange besøgt os i Hjermind. Han var en ægte Aristokrat, smuk

og bred med en vuggende Gang, Hovedet baaret højt, og han talte med snøvlede Stemme. Hun var meget godgørende, oprigtig og forstandig, værdig, men ikke smuk. Vi var meget imponerede af dem og blev undselige, naar de talte til os.

Far læste meget højt for Husets „Kvinder“, som han kaldte dem, naar vi var kommen i Seng. Om Dagen drøftedes Bøgerne, hvilket der var Tid til dengang, og jeg fik et stærkt Indtryk af deres ligefremme Indleven med de i Bøgerne omhandlede Personer. Ligeledes optog kirkelige og politiske Sager og Forhold dem meget.

Plougs Blad „Fædrelandet“ blev holdt der hjemme, og Far satte stor Pris derpaa, men Mor syntes ikke „det var videre underholdende“, og fattede i det hele ikke ret Fars store Begejstring for *Ploug*. Det formindskede dog ikke Fars Begejstring for *hende*. Hun var, havde altid været og vedblev at være hans kvindelige Ideal. Far sagde engang for Spøg, at Mors eneste Fejl var, „at hun ikke kunde gaa en lang Spadseretur med ham“.

Til Jørgen Swane fra hans Forældre.

Kjøbenhavn, d. 21. April 1864.¹⁾

Dyrebare Jørgen.

Det er under et smerteligt Tryk af en stor Ulykke, der har rammet vort stakkels Fædreland, at vi i Dag sender vort Brev efter Modtagelsen af Dit fra Ulykkesdagen [o: 18. April], hvori Du endnu udtaler Haab om Bevarelsen af Dybbøl og Din Beundring over vore Soldaters mageløse Udholdenhed. Nu først kender Du vor Ulykke og deler vor Smerte. Vort store Tab af Mennekeliv og Fanger har været en uundgaaelig Følge af Skansernes totale Ødelæggelse og Folkenes legemlige og sjælelige Udmattelse. Katastrofen med Danevirke har maaske forledet os til nu at gaa over det yderste. Tabet af Als er at forudse; Fjenden har Skyts, hvormed han i en halv Mils Afstand kan umuliggøre ethvert Forsvar fra vor Side, hvortil vi desuden mangler Kanoner etc.; — og hvad kan vi vente af Konferencen? Ja min *Jørgen*, hvor bløder mangt et Hjærte i disse Dage, og hvor naadigt er vi hidtil beskærmede! Moder maa søge Hvile, thi hendes levende Følelse har dybt bevæget hende, og med fornyede Kræfter vender da Mod og Haab tilbage hos hende. —

Fortsat af Moderen:

Middag. Nu gik Fader paa Børsen. Han er rask. I Morgen gaar vi alle til Alters. — I den senere Tid har Tanken maattet bevæge sig i Blod og unaturlige Grusomheder — nu er Ende paa disse Pinsler — ak, men hvordan er den bleven! Vort Haab er glippet med vore

¹⁾ Efter Stormen paa Dybbøl d. 18. April.

„Skanser“, og Sorgen ruger over mange, mange Hjærter. — Den Storm af Tyskerne, som af Vore var paakaldt og ønsket — den kom omsider — og der var ingen paa Skanserne, og Modtagelsen var saa godt som magtesløs. Tungt trykker Sorgen os! Hvad der videre skal ske os, véd kun Gud, hvis Villie skal opfyldes! Nu vilde jeg hellere være i Ordrup mellem Fuglene og Blomsterne — her higer man fra Time til Time efter at høre, hvor de Døde, de Saarede, de Fangne er. Fangerne — det er et stygt Ord.

Hvilken dejlig Død havde *du Plat!* Den *Rosen*, der er falden, var gift med Frøken *Viborg*¹⁾, som vi kendte fra *Gamst* som en sorgløs yndig Pige, syngende ved Klaveret Sangene af „Abekatten“. Nu er hun Enke med 6 faderløse Børn! Hun rejste strax til Flensborg for at træffe ham saaret, men hans plyndrede Lig havde Fjenden sendt os til Als. *Nicoline Falkenskjold* er dybt bedrøvet. En af *Hages* Sønner er saaret²⁾ og *Jonna Stampes* Broder er savnet — dette gruelige Ord for de Nærmeste. Og *Anker!* den Brave, hvor er han? Falden eller i Fjendens Vold? Nu er det stygt at se Vogne fuldpakke med Tornystre, Vaabenfrakker o. desl. — Man kan kun have et Ønske, at Resten af Arméen maa komme bort fra Als — vor lille Hær mod to Stormagters Arméer — og saa se Tiden an.

Gud ske Lov, at I alle er i Behold og raske i Eders rolige Præstegaard. Saa er der da endnu kun 4 Maaneder til at vore kære Drenge skal drage til Viborg for flere Aar. Igaar kørte vi alle tre med Sporvognen til Frederiksberg for at opfriske Sindet en Smule — men intet Blad er udsprunget, og at vort kære lyse Slot er forvandlet til Lazaret er allevegne synligt.

Hvor jeg er glad over at Avlskarlen er saa brav — saadant letter det daglige Liv. Jeg hilser min *Magdalene* og de kære Børn og Tante *Mine* og Frøken *Koch*.

¹⁾ Se Memoirer og Breve XVIII (Majorinde Rosen).

²⁾ Cand. jur. Christopher Hage, Søn af Godsejer Alfr. Hage, Officersaspirant, dødelig saaret d. 18. April (død 20. April).

Gid vi næste Gang maa høre godt fra Eder igen. Far-
vel kære — kære Alle!

Jeres egen Moder *Julie*.

*Udtog af Breve fra Provst Jørgen Swane til hans
Forældre i Kjøbenhavn under Krigen 1864.*

Under den tyske Besættelse af Nørrejylland under Krigen 1864 var Provst *Swane* og hans Hustru og Børn naturligvis afskaaret fra al Forbindelse med det øvrige Danmark. Han skrev dog en Del Breve til sine Forældre i Kjøbenhavn, som ad forskellige Veje udenfor den almindelige Postgang kom disse i Hænde. Senere blev de efterhaanden i afkortet Form trykt i et Blad.

I det følgende gengives de Dele af disse Breve, som vedrører Præstefamillens egne private Forhold, dens Stemninger og Oplevelser og viser et Billede, der er tegnet paa Stedet under Paavirkning af Øjeblikkets Følelser. Brevene skriver sig fra Tiden efter Stormen paa Dybbøl, da Fjenden har besat Nørrejylland.

April 1864. Da jeg, mine dyrebare Forældre, for Øjeblikket er afstænget fra den aldeles overvejende Del af den øvrige Verden og ikke véd, naar Forholdene forandrer sig, og altsaa naar der frembyder sig en Lejlighed til at faa Brev befordret til Eder, vil jeg i Tide skrive og meddele Dagens Begivenheder. Denne Morgen tidlig fortællers der, at Vogne var tilsagte fra Viborg Omegn for i Dag at køre Preusserne til Skive. Nu vel, saa bliver Viborg lindret noget. Kl. 8 imorges fik vi Melding fra Herredsfogden om Kl. 1 i Dag at levere i Viborg til Preusserne 255 Sække Havre foruden et

temmelig betydeligt Kvantum Brød, Hø og Halm. Der tilføjedes, at skete Leveringen ikke prompte, blev vi plyndrede. Denne Leverance alene fra Hjermind Sogn kan kun forklares derved, at det er bekendt, at Købmanden her i Sognet har et betydeligt Magasin. Hos ham købte vi da Havren, og 31 Vogne herfra kom ilssomt af Sted.

Det er vel trøsteligt, men for mig var det harmeligt at se alle disse Vogne ile afsted paa vore Dødsfjenders Vink. Jeg er selvfølgelig aldeles uvidende om, hvad der foregaar ved Als, Fredericia og — paa Konferencen, hvor formodentlig vor Skæbne skal afgøres. — — Højsindet er Folkene her omkring tilvisse ikke. Jeg var i Le iforgaars, og det var forbausende at se de rige Bønder, de var som ældede og bøjede af Forventning om hvad der skulde komme.

29. April. Jeg fortsætter min Kronik. Interesserer den ikke, saa kan I jo, kære Forældre, lade den ulæst. —

Viborg myldrede af Preussere, der blev nævnt 8000, ingen Østrigere. Gaderne var overfyldte af dem, og i Folks bedste Værelser var Menige indkvarterede. Asmild Kloster og Bruunshaab havde hver 4—500. Paa Asmilds Mark var en Del Køer ude, ventelig for at give Plads i Staldene. Hidtil var Fjendens Opførsel anstændig, men alle de Viborg Folk, Skolelærer *Petersen* havde talt med, var, som det sømmer sig, vrede og forbitrede. Der var ingen Kryben for Fjenden. —

Om Begivenhederne i den øvrige Verden vidste man i Viborg lige saa lidt som vi. *Petersen* havde mødt *Bertel* Assessor, som sagde, at de paa Asmild og Bruunshaab ingen Overlast havde lidt. — Fra Le faar jeg nu Efterretning, at der igaar indfandt sig en Trop Husarer, som tog ind i Niels Braads Gaard og forlangte at se hans Stude, saa tog de nogle Fødevarer og sagde, at deres Officerer nok skulde komme og betale. Preusserne havde Vogne med sig, som de havde taget i Kolding.

1. Maj. — — Nu er vi aldeles omgivne af Fjenden;

Kommunikationen med Viborg og Randers er vel fri, men til disse Byer naaer ingen Efterretninger fra Øerne, hvortil Danmark nu snart er reduceret. Da jeg igaar Aftes Kl. 10 Lørdag sad i mit Studerekammer, kom Sognefogden og meldte, at 8 Vogne herfra var tilsagt at møde Søndag Eftermiddag Kl. 6 til Preussernes Disposition, og at jeg stod for Tur med en Vogn. —

I Dag, Søndag, har jeg været i Le og Hjermind Kirker og har i det mindste talt mig selv til Opbyggelse og hentet Evne til Taalmodighed. Gud vende Folkets Hjerter, at de maa lære af den tunge Tugtelse at anraabe ham om Hjælp. Efter Middag gik *Magdalene* og jeg i det yndige Solskin i Haven og Toften, men Foraarsglæden mangler. Nede paa Stationen (Bjerringbro) havde de faaet et Brev af 23. April, som vel aander den heltemodigste, ædleste Stemning, men tillige fortæller, at 40,000 Preussere er dragne gennem Haderslev mod Fredericia.

Min Beretning om Preussernes Besøg forleden i Le kan jeg supplere med, at de var inde i mange Gaarde og søgte efter danske Soldater, og at de dels lod sig bespise uden Betaling, dels røvede Havre og Flæsk. I en Bondegaard satte de en ældre Bondekone Pistolen for Brystet for hurtigt at faa Mad. Paa os alle hviler Landets Fare og Nød som en mægtig Sorg. Enhver maa paa sin Vis være rede til at bringe sit Offer. Medens jeg skriver dette, tænker jeg paa Eder derhjemme. Jeg tror ikke, I er urolige for os, men Adskillelsen er dog trykkende. Jeg undser mig næsten ved at tale om mine Heste og Vogne, men jeg tilføjer dog, at jeg lod min Kusk, der er en snild Karl, køre med de gamle Heste, den ene bider gerne og vil vistnok skambide adskillige Tyskere. Det var med en Følelse af Forsmædelse, at jeg saa de 8 Vogne drage afsted paa Tyskernes Bud. — En god Nat for i Aften, I velsignede Forældre! —

3. Maj. — — Vor Post kom denne Aften fra Viborg, hvis Besætning, som i de sidste Dage havde været lille,

da Størsteparten var draget ad Hobro til, i Gaar Aftes forøgedes med 9000 Mand; Byen var altsaa overfyldt af Tropper, som imidlertid opførte sig anstændigt. Fjenden har i Viborg forlangt 50,000 preussiske Thaler af Amtet; men Viborg By har svaret: „Ikke en Hvid“. Som Følge deraf er den truet med Plyndring; men ingen troer derpaa. —

Fra Randers kom i Dag vor Købmand, som havde være indespærret dér i 3 Dage. Han fortalte, at man ogsaa dér havde nægtet Preusserne Penge, og at de dér huserede slemt og bl. a. uden videre tog Heste. — Hvad der mest opfylder mig er, at der i Morges passerede en Mand her forbi, der kom fra Silkeborg; han havde Ordre til at beforders paa Vogn fra Sogn til Sogn og skulde til vort Hovedkvarter nordpaa med Bud og altsaa snige sig midt igennem Fjenden. Han fortalte, at Fredericia skulde rømmes af Vore og besættes af Østrigerne for efter Freden at overleveres til os i statu quo. Er dette Sandhed, saa er det Napoleons Værk, og saa har han faaet vore Fjender delte, og saa kan Legen maaske begynde paa en anden Vis for Preusserne. Det er en mærkværdig Overgang: for faa Dage siden daglige Efterretninger pr. Jernbane og nu at være henvist til Ytringer fra et flygtigt Sendebud, der iler skjult over Heden. Det er som i Oldtiden.

Posten bragte os det Budskab, at min Vogn var i Dag kørt afsted sydpaa med to Officerer. I Dag har jeg faaet Bygget færdigsaet. Dette, at have atter modtaget en Røst fra Omverdenen, har oplivet os alle. Haabet lever mægtigt i os, og vi troer, at Vendepunktet er nær. Mærkeligt, meget mærkeligt er det, at hele Befolkningen nærer det samme Haab; Trykket hviler stærkt paa os alle; der er ikke en Mand, der nogen Dag er sikker paa at beholde sine Heste hjemme; men jeg har ikke hørt det Ord: „at give efter“ nævne. Jo haardere Fjenden trykker, des haardere bliver Jyden. Preussen, der mente at kunne afgøre Affæren ved en 14 Dages

Kamp, har ikke Anelse om dette Folks Sejghed. Og skulde, hvad Gud forbyde, Krigen vare Aar og Dag, saa vilde Folket lære Fortvivlelsens Selvtægt.

Og nu atter Godnat, I kære Forældre. Maatte jeg snart finde en Lejlighed til at sende dette ned til Eder.

6. Maj. Vi véd ikke, hvad der muligt er sket i Omverdenen, vi har levet som paa en øde Ø. — — Min Vogn er ikke kommen tilbage. Naar Brevet naaer Eder, vil I se, at vi alle hidtil er forskaandede for personlig Overlast, og at vi alle er vel. Vi søger at bære det tunge Tryk med Hengivenhed i Guds Villie, og vi kan og vil ikke opgive Haabet om, at vort Folk vil gaa med Ære og Sejr ud af denne Hjem søgelse.

Aften. Dette Brev kommer ikke afsted denne Gang. Manden indfandt sig ganske rigtigt, men turde ikke medtage et saadant Brev og fik derfor kun nogle Linier fra Magdalene. Denne Mand har oplevet mere end de fleste i de sidste Maaneder og har gaaet ud og ind paa Steder, hvor det ikke har været godt at færdes. — — Vi indestængte Jyder maa have Taalmodighed endnu en Stund, med mindre Kanontorden i vor Nærhed afbryder den pinlige Taushed, der omgiver os. Imidlertid lider vi; men hvad er vore Lidelser imod hvad „Manden“ fortalte at have set ved Vejle og Fredericia, hvor mange Gaarde i flere Maaneder ingen Heste havde havt osv. Men kender jeg Jyden ret, saa faar han i saa Fald Sæden lagt ved Hjælp af Køer.

8. Maj. I Gaar Aftes i Mørkningen rullede en Vogn rask ind i Gaarden. Det var vor Vogn, som efter 7 Dages Fraværelse kom tilbage. Den havde været i Vejle med syge Tyskere. — — Karlen kom strunket rullende ind, og jeg sprang ud til ham, og vi gav hinanden et ærligt Haandslag, jeg med et „Velkommen“, og han med et „Tak, Provsten“. Og i et Nu var hele Gaardens Befolkning omkring Vognen, og mange Hænder i Færd med at spænde Hestene fra. Saa bragte Karlen Brevskaberne frem fra Viborg og Asmildkloster. Der fik

vi nærmere Underretning om Fredericias Rømning og Stadfæstelse paa Efterretningen om Skibene nordpaa. Saa give da Gud vort Folk en modig, dristig og begejstret Anfører og vore Vaaben Sejr og Held, at Tysken ikke ustraffet skal komme fra dette Røvertog.

— — — Efter omstændelige Breve fra Viborg har denne By hævdet sig en udmærket Stilling overfor Fjenden. Da Kommandanten (som er en honnet Mand) var samlet med Byens ansete Borgere, der bestemt nægtede ham de mange Penge, erklærede han, at Byen vilde blive plyndret næste Dag Kl. 12. Da svarede Borgmesteren: „De kan forvandle Byen til en Grushob; men De faar ikke en Skilling“. Under denne Forhandling var Kommandanten synlig bevæget, saa at en af Borgerne tilsidst gik hen til ham, rakte ham Handen og sagde: De er en saa brav Mand, at De fortjente at være dansk.

I Dag Søndag har vi holdt Gudstjeneste i Hjerminde Kirke for en stor og opmærksom Menighed, men da jeg kom til Hjorthede, var der saa godt som ingen i Kirken. Disse Tidens Trængsler bedøver dette usle Folkefærd og nedsænker dem endnu dybere i Elendigheden. Her drager Nøden Folket til Kirken; i Hjorthede kan hverken gode eller onde Dage virke paa de dorske Sjæle.

I Eftermiddag har Stationsforstanderens Børn været her, det var en Lyst at se alle Børnene tumle sig i Haven. Der blev sunget med Fynd og Klem, disse Børns Lærerinde er en ren Sangfugl. Samtidig kom der Requisition efter 2 Køer, 18 Tdr. Havre m. m., og min Harme maatte da stilles med Krigssange. Ja, maatte vore Folk nu vove en Dyst, et Angreb, en Gang „et Fremad“, en dristig Streg! Nu er Øjeblikket; Fjenden er ikke talrig, og han er ængstelig, han føler sig usikker saa langt oppe paa den smalle Halvø. Kender I *Gades* Krigssang: „Fremad, frem!“ Den er værd at kende. Vi har vist den sejgeste Udholdenhed og Taalmodighed; nu trænger vi til en rask Daad. Godt ledet vilde den

sikkert blive kronet med Sejr. Endnu et Par Dage vil jeg vente paa noget; sker da intet, saa sker der næppe senere noget, thi saa er Øjeblikket forsømt. Enten trækker Fjenden sig tilbage eller drager Forstærkninger til sig. — — —

10. Maj. — — — Vor Post gaar i Morgen til Aarhus, vi medgav ham Brev til Eder, adresseret til *Bertha Wels*. Muligt at man i en Købmandsby har Forbindelse med Kjøbenhavn, og at Brevet saaledes kan naa til Eder og sige, at vi alle er i god Behold, paa det nær at vi er Fanger og Trælle i vort eget Land, og at Hjærtet svulmer af Harme og af Længsel efter at befries. — —

11. Maj. En Bonde kom i Aften fra Viborg og fortæller, at man formener, at der er Vaabenstilstand. — Helst vilde jeg, at en Armé kom os til Hjælp og drev Fjenden ud af Landet ved Tugtens Ris og skarpe Sværd; men naar ingen vil komme saaledes, saa er det dog store Ting, at Europa begynder at holde Justits og agere Politi. Imidlertid kan et dansk Hjærte ikke andet end sørge over, at det ikke har været os forundt at give Fjenden en alvorlig Hilsen, før vi skilles ad. Og skal Vaabenstilstanden afløses af Fred, frygter jeg for, at denne Krig med dens evindelige Tilbagegang vil efterlade en slappende Virkning og styrke den snigende Reaktions Magt. Men hvad siger jeg i min Ensomhed og Uvidenhed? — —

13. Maj. Vor Post kom i Dag fra Aarhus og meddelte, at Byen var opfyldt af Fjender og at 10000 Mand Preussere stod ved Kalø, at Fjenden i Tirsdags havde forlangt 200,000 Rdlr. af Aarhus og Omegn, og da de var nægtede, Dagen efter havde forsegleet alle Købmandsbutikker og Lagre. — —

I Morgen maa vi sikkert fra Viborg med vor Post faa paalidelige Efterretninger om, hvorledes Forholdene tænkes ordnede — eller uordnede — under Vaabenstilstanden. — I Dag have vi flyttet om i Stuerne, Havestuen er tagen i Brug. Haven staar i Foraarsskønhed og

smiler til os; men der er dyb Sorg i vore Hjærter. Og inderlig Længsel efter Eder. Mit Haab har været stærkt i de senere Uger, men nu er det faldet mægtigt.

2. Pinsedag. Det har været en Pinsefest med mange smertelige Indtryk. — Af Eders Breve af $\frac{28}{4}$ og $\frac{6}{6}$ erfarede vi til vor Trøst, at I i denne Adskillelsens Tid har været raske, men vi erfarede derhos at Blokaden er hævet — men vi Jyder vil være sejge og bevare en sømmelig Holdning. Kan vor Occupations Vedvaren gavne Danmark, saa lad os kun occuperes. Det har været et sørgeligt Arbejde at gennemlæse den Bunke Aviser, vi modtog. Hjemme er der underjordisk Arbejde af Reaktionen, og ude er der blandt denne Verdens Mægtige komplet Ligegyldighed for vor retfærdige Sag og vore Lidelser. — For os gælder det kun Sejghed, og jeg troer at turde stole paa Kongen og *Monrad*.

Først i Dag bliver flere Hundreder af Vogne frigivne i Viborg og kom igennem Le. De fortalte, at Dannebrog vajede højt i Viborg. Og Dannebrog har vajet stolt paa det sortladne Hav ved Helgoland og hæmmet Tysklands Hovmod. Gud velsigne vore blaa Gutter! Den Sejr fryder mig; den kom tilpas, og den trængte vor dyrebare, saa ofte forurettede Marine til. — —

Dyrebare Forældre! Hvor har ikke mine Tanker i denne lange Tid mangan Gang vandret til Eder, og jeg har tilvisse takket Gud, som har bevaret Eder. Hils de kære Søskende. Vi havde igaar en smuk og glædelig Gudstjeneste i Hjermind Kirke. *Magdalene*, Frøken *Koch* og Drengene rejser nu om lidt til Bruunshaab og i Morgen til Asmild. Vi har meget at besørge i Viborg og længes efter at gense mange Kære. Men smerteligt vil det være at se Preusserne.

25. Juni. Den 25. Juni om Aftenen udløb Vaabenstilstanden. — Om Aftenen fik vi Breve fra Viborg, som meldte at Byen var forladt af Preusserne, som var dragne ad Hobro til, at de kære Viborgfolk følte sig højlig lettede derved, men at de Patrouiller, som af og til sneg sig ind, forstyrrede deres Følelse af Befrielse.

De første Dage gik aldeles roligt af for os; vi hørte og saa intet. — — Om Formiddagen d. 29. Maj kom jeg fra Haven ind i Gaarden og saa da 2 røde Husarer, som med spændte Karabiner foer omkring ved Udhusene og saa efter om vore Soldater var skjulte dér, og derefter i flyvende Galop ilede afsted. Det var kosteligt at lægge Mærke til vore Karle, der var i Færd med Gødningskørsel; de bevarede i den Grad deres Holdning, at de uforandret vedblev deres Arbejde, som om det kun var en fremmed Hund, der var kommen ind. Kort efter, da jeg endnu stod paa Stentrappen, kom Husarerne tilbage og bad om „Frühstück“, jeg lod bringe Smørrebrød og Brændevin, og de stod ved Hesten og spiste, var høflige og red derpaa videre. De hørte til en Infanteri-Patrouille i Hjorthede. Da jeg et Par Timer efter kom dertil til en Begravelse, var de der endnu, men red snart tilbage til Egnen ved Randers. Alle Landsbyerne mellem os og Randers er nemlig belagte med Indkvartering. —

Vi gjorde vore Dispositioner, idet Lokalerne i det gamle Hus ryddedes til Menige. Fredag Formiddag kom *Magdalene* ind til mig og sagde: Der er Bud fra *Christian Tind* (Naboen), at Fjenden kommer paa Vejen fra Hjorthede. Nogle Minutter efter foer 2 Røde ind, holdt Karabinen for mit Bryst og spurgte efter „Danske“. Lidt efter stillede Infanteristerne indenfor Præstegaarden. En Lieutenant kom ind, jeg stod paa Stentrappen, iført den bekendte kære graa Frakke, saa véd I Besked; han forlangte Smørrebrød etc. til 34 Mand og bad om at maatte skrive Kvitteringen i min Stue. Maden besørgede jeg fra Præstegaarden og de øvrige Gaarde i Byen ud paa Gaden til Folkene. Da Fyren gav mig Kvitteringen og sagde at det intet betød, at den aldrig blev betalt, sagde jeg: „men hvem skulde betale det Blod, som de udgød?“ Han trak paa Skulderen. Saa begyndte han med høflig Glæde at fortælle, at Als var taget. Det Hjærtetød maatte jeg tage uden at røbe ham min

Biskop SWANE

Sorg med en Mine. Saa empfehlte han sig lidt efter og drev saa om paa Gaden en god Time hos Folkene. Tre Menige var inde og var fulde og forlangte Æg og var i høj Grad uforskammede. „Wissen Sie nicht, dass Sie nicht mehr Dänen, sondern Preussen sind!“ Saadanne Ytringer bød de mig og var nær ved at lægge Haand paa mig. Efter et Par Timers Forløb forlod de os. Bønder fra den Landsby, hvor de ligger, maatte køre for dem. — Men Hovedsagen var, at Als er taget og efter Tyskernes Sigende med Tab af 2000 Mand paa vor Side. Det var atter et Nederlag i dette Sorgens og Ydmygelsens Aar. Kan Fyen frelses? Vil England komme — og komme inden altfor meget er tabt?

— — Eftersom der Vest for Viborg ikke er Fjender, er Posten hidtil gaaet fra Viborg over Skive, Thisted og Frederikshavn, og det var en stor Trøst saaledes at bevare Forbindelsen med Kjøbenhavn. Men nu har *Hegermann* forbudt Samfærdslen over Sallingsund, og vi maa alle undvære enhver Forbindelse med den øvrige Verden og nøjes med de Smuler, som Preusserne tilkaster os af Efterretninger. — —

3. Juli. Igaar Aftes kom vor Post, men bragte intet Brev fra Eder, mine dyrebare Forældre. — Denne Søndag har været meget bevæget og angribende. Jeg havde i Dag foruden de to Tjenester Altergang og to store Begravelser med Taler og trængte derfor til god Nattero. Men Kl. 4 stormede nogle Røde ind i Gaarden og rekvirerede Fødemidler. De hørte til en Patrouille paa 60 Mand, som om Natten var kommen til Thulstrupgaard. Jeg gik da i Seng igen, og da Tjenesten begyndte Kl. 8, og jeg ventede Kirken tom, fordi Fjenden endnu var saa nær ved, blev jeg glædelig bevæget ved at finde Kirken fuld. Saaledes skal det være: i Nøden søge til Guds Hus og saaledes holde Modet og Haabet oppe.

Saa kørte jeg til Hjorthede. — Da jeg omsider Kl. 4 kom hjem fra Begravelsen i Le (*Niels Braads* rare gamle Kone), havde vi i Hjermind havt 2 Besøg af

Preussere; det ene afviste *Petersen* fra Præstegaarden, det andet afslog *Frøken Koch* med virkeligt Heltemod. Fire Menige vilde trænge ind i Stuerne, men hun stillede sig paa Stentrappen foran Indgangsdøren og forbød dem med saa klar Bestemthed ethvert videre Skridt, at de efter lang Forhandling drev flove afsted. Vor Karl stod først ved Stalden, men nærmede sig sagte og stillede sig ved hendes Side. Vær forvisset om, at det er helt modigt af en ung Pige at indtage en saadan Holdning. Saadanne Besøgere i høj Grad angribende og maaske værre end fast Indkvartering. — Saasnart vi afskæres fra Forbindelse med Verden, lægger Folkets Tro paa en god Udgang for vor retfærdige Sag sig for Dagen i gode Rygter. Nu er det Aften; jeg er træt; Dagen har været anstrængende, men jeg er glad ved Tanken om den fyldte Kirke imorges. — —

7. Juli. Vi har disse 4 Dage været særdeles heldige. — — Det maa være et Helvede at huse Preusserne, medens man samtidig skal sende Leverancer og Ægtvogne til Fjendens Hovedkvarter. Altsaa: vore personlige Forhold har været meget heldige; thi endnu kan vi levere, hvad der atter igaar fordredes af os, baade af Fødevarer, Havre og Ægtvogne, men Dagene har dog været højst sørgelige. — — Vi synes forladte, og Danmark prisgivet til Undergang. — —

9. Juli. — — I Torsdags Aftes hørte jeg fra Randers, at denne haardt pinte By, der saa modigt har modstaaet Tyskernes Overgreb, omsider har maattet bøje sig for *Falckensteins* Mishandlinger og gaa ind paa at betale 100000 pr. Th. — Forlanges der en Sum af Sognet her, véd jeg oprigtigt ikke, hvor den skal tages fra; thi ingen har Penge. — Der er fra Randers kommen et Rygte om, at vor Regering, forladt og forraadt af Alverden, er gaaet ind paa en Afgørelse af Sagen, men den er saa sørgelig, saa kummerfuld, saa nedværdigende for hver ærlig Dansk, at jeg end ikke kan bekvemme mig til at nævne den. — —

Skal jeg altsaa nødes til at opgive mit Haab? Skal det stille sig saaledes, at vi for vor Tid maa opgive Tanken om et frit og frelst Danmark, og kun haabe, at vore Børn kan opleve det! —

Barndomslivi Hjermind Præstegaard af Julie Swane.

1864 var et betydningsfuldt Aar med den sørgelige Krig og dens Følger. Først Sorgen over den forfærdelige Flugt fra Dannevirke, hvor alt Mandskab og Heste led usigeligt i den kolde Vinternat. Efterretningen om Dybbøls Fald d. 18. April bragte *Anna* og *Carl Beyer* os. Vi fulgte dem paa Vej, og jeg husker endnu den tunge triste Stemning, der var over os i den kølige, graavejrsagtige Foraars-Aften. Al Post-Telegraf- og Jernbanetrafik blev standset, da Fjenden trængte op i Jylland, saa at vi en Tid fik Post over Randers med Besvær og med lange, lange Afbrydelser.

Første Gang Tyskerne viste sig i Præstegaarden var en Nat, da en Flok røde Husarer hundrede paa Døren, og Far maatte, vækket ved Larmen, ud til dem. De fordrede Udlaan af nogle Kort over Egnen, som mærkelig nok siden blev tilbageleveret.

En Søndag, medens Far var til Gudstjeneste i et af Annexerne, kom en lille Flok Preussere drivende ind i Gaarden og fordrede Indkvartering. „*Lilleven*“ (Frøken *Koch*) udviste her et beundringsværdigt Mod, gik alene ud paa den høje Stentrappe og laasede Døren efter sig! Efter at have hørt deres Begæring bad hun om at se deres Indkvarterings-Seddel, men da de ingen saadan havde, betydede hun dem kort og alvorligt, at de selvfølgelig ikke kunde komme ind. De tøfled virkelig ogsaa stille ud af Gaarden. *Andreas*, Avlskarlen, som nede fra Gaarden havde set dem komme, gik ganske langsomt op og stillede sig som Vagt ved Siden af Trappen! — En Dag da vi løb og legede i Haven, saa vi pludselig 2 Kyrasserer i deres skinnende hvide Dragter for Enden

af den lange Nødde-Allé. Naturligvis blev vi bange og flygtede afsted, men syntes dog, vi skulde vise, at vi var danske Piger og sang derfor med høj Røst: „Dengang jeg drog afsted“. — Om det skræmmede de to, véd jeg ikke, i al Fald er det min eneste Erindring om dem. Den værste Dag var, da Fjenden kom paa Hestetrov, og det skete ligeledes en Søndag, da Far var i Le eller Hjorthede. Uheldigvis var netop nogle af Familien fra Asmild kørende ud til Hjermind med et Par smukke hvide Heste. Da Rygtet om Røveriet var naaet tidligere til et af Annexerne, fik Far sendt Bud til os, at vi saa hurtigt som muligt skulde sende vore dejlige brune Køreheste og de fremmede Heste ned i Skoven. Dette skete heldigvis inden Fjenden med stor Allarm rykkede ind i Byen. De valgte en aaben Plads lige ud for Præstegaardens Andedam for dér at lade Hestene, som de rekvirerede ud af Gaardene, løbe frem og tilbage og derved erfare deres Styrke og Godhed. Nogle af Gaardmændene havde ombyttet deres bedste Heste med nogle magre Krikker fra Udflyttergaardene og fik dem i en Fart sat i Staldene. Derfor spurgte en af Officererne Far, som nu var kommen hjem, „hvad Grunden var til, at de her havde saa daarlige Heste?“ „Paa Grund af Krigen“, svarede Far ganske roligt. — Vi Børn stod paa et Gærde og betragtede hele Forestillingen, som vi, trods det gruelige deri, dog fandt interessant. Men ingen gør sig rigtig Begreb om dette: Fjenden kommer! før man har prøvet det. Nogle menige Soldater gik ind i Hønsehuset, stjal Æg, slugte dem raa og kastede Skallerne i Hovedet paa os. De forlangte Kaffe hvergang de kom, og *Andreas* maatte i Uger følge med dem med Heste og Vogn til Transport. — For at Hestene fra Asmild ikke den Dag skulde komme for tidlig hjem fra Skoven, blev *Henrik* og *Daniel* sendt derned for at advare. Paa Vejen blev de standset af en lille Flok Soldater, som spurgte dem om Hestene. Drengene gav sig til at tumle og slaas nede i Grøften og lod som om

de ikke forstod dem, hvorfor Tyskerne gik videre, idet de haanligt raabte „dumme Jungen“ — „dumme Dänen“! — Efterhaanden opdagede de, hvor de kom frem, hvorledes det forholdt sig med Hestene og lod derfor forkynde, „at de vilde brænde Skovene af, hvis Bønderne ikke udleverede deres gode Heste“, inden de holdt deres fæle Indtog i Landsbyerne. Vi slap meget heldigt med kun ét Døgns Indkvartering af en østrigsk Officer, vel nok med Oppasser og lidt Mandskab. Han boede i Havestuen, hvor der blev opstillet et sammenrullet Dannebrogssflag, og vi lavede af Sand en lille Have lige ud for Havedøren, hvori der var flere Høje med smaa Dannebrogssflag plantet paa Toppene. Han sov i det tilstødende Gæsteværelse og opførte sig saare stille og net, men Østrigerne var jo heller ikke glade over at deltage i det Krigstog. —

En anden Gang, da en stor Patrouille standsede i Byen og fik Kaffe, kom en preussisk Officer Far imøde, gnidende sig velbehageligt i Hænderne og siger med en haanlig Mine hoverende lige op i Fars Ansigt: „Wissen Sie, dass Als genommen ist?“ Det Indtryk, det gjorde paa min stakkels Far, der sørgede saa dybt over den ulykkelige Krig, kan enhver forestille sig. —

Imedens var en menig Brandenburger ubehagelig, stortalende og udfordrende i Køkkenet. Han spyttede bl. a. paa Gulvet, traadte paa Spytteklatten idet han hidsigt raabte: „Da liegt Jütland und hier stehen wir!“ — Vi var opbragte og forfærdede.

I Viborg og nærmeste Omegn laa Fjenden hele Sommeren under Vaabenstilstanden. Vi hørte den tyske Musik spille paa Torvet, og de følte sig i det hele som Herrer i Byen. En Dag, da vi rolig gik paa Viborg Gade, mødte vi en Officer, som helt stille og venligt tog *Ninnen* op i sine Arme, kysede hende og satte hende roligt ned igen og gik videre. Han gjorde det hele saa pænt, at vi aldeles ikke blev forskrækkede. Maaske han selv har havt saadan en sød lille Pige langt borte i sit Hjem!

Far var uhyre nedtrykt under hele den sørgelige Krig, og jeg husker hvilket forfærdeligt Indtryk det gjorde paa ham, da Avisen bragte Efterretning om den ulyksalige Fredsslutning.

I Juni Maaned 1864 døde Bedstefader *Bruun* temmelig pludselig til stor Sorg for hele Familien, men særlig for Bedstemoder, der var saa svag og vant til at have ham som sin Støtte. Forholdene blev saa meget sværere for hende i Krigstiden og med Overførslen af Kisten til Asmild.

Bisættelsen fandt Sted i Kjøbenhavn, ved hvilken Far talte over Kisten, men Begravelsen gik for sig fra Asmildkloster, hvor Gaarden var stærkt besat med tysk Indkvartering, saa Bedstemoder var ikke rejst med derover. Hun flyttede senere til Viborg og boede i Købmand Th. Christensens Ejendom paa Torvet med Tanterne *Mine* og *Manne* Schönheyder. — Mor skriver til Far, da han var ovre til Bisættelsen: „Drengene gaar hver Aften i Seng med Taarer i Øjnene, og i Dag stod *Ninnen* ganske fortabt i Vinduet og tænkte paa Bedstefader, og saa brød Taarerne frem.“

Efter Sommerferien i 1864 kom Brødrene ind i Viborg Latinskole og boede hos Landinspektør *Hoff's* i Mathiasgade, ligefor Mogensgade. Det var et stort Savn for os, som nu i mange Aar havde delt Leg, Spøg og Alvor, Skolegang og smaa Skærmydsler med hverandre. Den første Søndag efter deres Afrejse stod vi aldeles fortabte ved Indkørslen til Gaarden, saa ud ad Vejen med denne halvt forhaabningsfulde og halvt trøstesløse Følelse, som man neppe kan forklare sig: — om der ikke skulde vise sig noget? — og vi vidste slet ikke, hvad vi skulde foretage os den Dag. — Det hjalp, da de som Regel kom hjem hveranden Søndag og undertiden havde Kammerater med. Vi legede, spillede Komædie, som vi selv opdigtede, i Havestuen om Vinteren, og hørte Fortællinger fra Byen, fra Skolen, og Kritik over Lærerne. Moder havde de Søndage travlt

med at se Drengenes Tøj efter, flittig og kærlig som hun var.

De mindre Ferier blev ogsaa til stor Glæde for os, og Høstgildet blev lagt saaledes, at Brødrene med Kammerater kunde være med. Vi svingede os da alle unge lystigt imellem og med Karle og Piger. En lille Husmand imponerede os ved at danse „Reel“, saa Benene gik som Trommestikker. Festen blev indledet med en god Middag i Folkestuen, som var smykket med Asparges-Grønt og Georginer, Dug paa Bordet, og derom bændedes alle, der havde deltaget i Høsten. Vi var alle med oppe i Folkestuen inden Maaltidet begyndte, og sang med dem: „Nu falmer Skoven“. — Senere blev de beværtede med Kaffe og Punch. Oppe i Stuen havde vi forinden faaet et lille Kursus i Terpsichores Kunst af Brødrene og deres Kammerater, særlig i Lanciers og Française, men Galopade og Mazurka forsøgtes ogsaa, mens Mor spillede til. Hun havde i Mærkningen lært os Positionerne og Polka, Valsen kneb det mere med.

Dette blev min egentlige Danseundervisning, thi en ganske kort Tid i Kjøbenhavn hos Fru *Hagen* og Mademoiselle *Price*, førte ikke til ret meget, da jeg kom ind i et begyndt Hold med mindre kjøbenhavnske Smaapiger, blandt hvilke jeg saa langt fra følte mig tilpas som 13—14 Aars Pige, der intet kunde. Jeg har dog klaret mig paa Ballerne, holdt uhyre meget af at danse og morede mig dejligt i min Ungdom.

Ved Brødrenes Indtræden i Skolen begyndte Skoleballerne som en aarlig Fornøjelse for os, hvortil en af Brødrene skulde „tegne“ os, saa jeg troede, at det blev ham paalagt at tegne et Billede af os, og det frygtede jeg meget, at han neppe var i Stand til efter mit Kendskab til vore barnlige Fremstillinger af Huse, Dyr og Mennesker, selv om Fantasien var levende.

Længe forinden Ballet skulde finde Sted, blev Kjoler, Skørter og Sko (de broncerede med brune Krydsbaand) fremdragne, og alt var vi i Reglen voxet fra. Dengang

havde man virkelig Skørter paa, ja flere endog, og det gjaldt meget, at de passede nøjagtig til den klare, hvide Kjole. Vi blev derfor stillede op paa Spisebordet, stod taalmodigt, mens Mor og „Venne“ foretog de nødvendige Forandringer. Vi følte tydeligt, at man maatte lide for Stadsens „Skyld“ — og her stod Fornøjelsen som Baggrund. Omklædningen foregik inde i Byen hos Bedstemoder. Naar vi stod forventningsfulde i Stadsen i Bedstemoders store Dagligstue, viste Brødrene sig i deres Puds og udtalte deres Kritik, som kunde være lovlig knusende. Jeg husker f. Ex. *Daniels* korte Bemærkning: „I „staar“ for lidt og Jeres Kjoler er for korte!“ — Ganske vist var det neppe fuldt ud tidssvarende Dragter, da de var omsyede baade af Mors og Tante *Engel's* Kjoler! — Samtidig bragte Brødrene Engagements fra Kammeraterne, saa alt undertiden var „optaget“ forinden, hvad der gav fornyet Mod. Dog skulde en lille Prøvelse endnu foregaa, inden vi helt kunde hengive os til Dansens og Spisningens Glæder. Den bestod i at naa ned i den store Klubsal og se de halvvoxne Piger fra Byen betragte os overlegent og rotte sig sammen. Da jeg første Gang saa *Sophie Laub*¹⁾ med Armbaand, foragedes jeg næsten, for „hun var da ikke konfirmeret endnu“. — Men alt dette forsvandt, naar Militær-Musiken lød og man opstilledes i en lang Række, hvoraf den opførende Herre udkommanderede en Del Par ad Gangen, og de *skulde* standse, saa snart han „klappede af.“

Turen til Viborg og Opholdet hos Bedstemoder, der ikke vidste, hvor godt hun vilde gøre det for os, var en Fryd. Uhyre morsomt fandt vi det at lukke op, naar det ringede, og gaa Ærinder i Byen for Bedstemoder. Landlige har vi nok set ud med Kyser med Svanedun om!

I 1866 oplevede vi den usigelige Glæde at faa en

¹⁾ Susanne Sophie Elisabeth Laub (1852—1897) gift 1877 med Pastor S. W. Klørboe til Refsnæs.

lille Søster. Vi havde en stor Trøster, som vi klædte ud som et lille Barn og havde dertil erhvervet „Smaatøjet“, der laa i en Kuffert paa Loftet. Vi svøbte „Barnet“ og strøg dets Tøj nedad Trappens Rækværk, før vi passede det og legede med det paa Loftet. Tøjet blev efterhaanden frataget os, vadsket og lagt paa Bleg i Haven. Jeg tror, det var *Venne*, som forklarede os „hvorfor“ og om den Glæde, der ventede os, og vi var lykkelige. Det var et frygtelig regnfuldt Efteraar, Kornet stod mørkt og vaadt paa Marken, naar vi kørte Tur med Mor. Men den 24. Septbr. blev det straalende Solskin, og den lille Søster bragte ogsaa kun Solskin tilhuse. — I det store Gæstekammer, hvorhen vi var flyttede, stod „*Venne*“ om Formiddagen d. 24. September og sæbevadskede os, der skulde ind til Bedstemoder, for at der kunde være Ro i Huset. Døren aabnedes pludselig. Fader stod der med glædestraalende Øjne og sagde (jeg kan endnu efter de mange Aar høre hans Røst): „En lille Pige!“ Vi kunde neppe staa stille af Glæde, og en halv Time efter fik vi Lov at komme ind og se den lille Skat. — Hun laa i Mors Arm iført en broget Løjert, som vi sikkert alle havde brugt. Hun var allerede dengang en yndig lille Skabning med fine Træk, og vi var fulde af Begejstring over hende og vilde nødig forlade hende. Da vi kort efter kørte til Viborg med den gamle Dr. *Berg*, som var bleven hentet derud til Hjermind, var vi saa jublende glade, at vi syntes, vi maatte fortælle alle, vi mødte paa vor Vej: „Vi har faaet en lille Søster!“

Den første Søndag, Mor overværede Gudstjenesten, holdt hun „sin Kirkegang“, som det var Skik. Far holdt en meget smuk Tale, som jeg senere har funden, til Mor ude i Vaabenhuset, inden hun kom ind i Kirken, og en Kone fulgte altid med. Jeg synes ogsaa, der blev bedt fra Prædikestoløn for den unge Moder. — — —

Sognet betragtede næsten *Magdalene* som deres Barn, og ved Afrejsen fra Præstegaarden i September 1868 bragte en lille Vennekres hende et smukt lille Guld-

kors. Hun modtog Deputationen (jeg tror siddende paa Mors Arm) og viste sin Taknemmelighed ved at sige: „Deile Kosch“. —

Men vi trængte meget til Søbade paa Grund af daarligere Øjne og andre smaa Skrøbeligheder. Dengang fandtes intet saadant Badested, som det nu vrimler af, og et Ophold dér vilde ogsaa være for kostbart. Med Mor blev vi da indbudt til Aarhus Mølle i Forsommeren 1865. Det var imponerende for os at komme i det store, rige Hjem, og vi var bange for den mærkelige Møller *Weis*. Han var stor, kraftig med et smukt Haar og kloge, gennemborende Øjne. Senere hen i Livet kom jeg der ofte i længere Tid, og han indbød mig til Aarhus, naar der var særlig udmærkede Musikere, som gav Koncert. Vi blev meget gode Venner.

Hele Bygnings-Komplekset var gammelt med store Stuer, fyldt med herlige Malerier og Kunstgenstande. — — — Haven var stor og smuk med Vandløb og vel vedligeholdt. I Haven fandtes et Glashus, hvori de Violiner, som *Weis* lavede, hængte til Tørring.

Hvor man gik og stod i Hus, Gaard og Have hørtes Lyden af Vandmøllen den hele Dag som det uundværlige Akkompagnement til det ejendommelige Liv, der førtes i Hjemmet. —

Tante *Bertha* (f. Schönheyder og dobbelt Kusine til Mor), Mors søsterlige Veninde, var en lille Dame med regelmæssige Træk, aparte paaklædt med et lille Tørklæde paa Hovedet. Hun var mageløs god og kærlig, kunde arbejde og udrette utroligt for andre, og var dog Mandens trofaste Medhjælp. Hun delte hans Interesser, elskede og beundrede ham, og beholdt alligevel sit Særpræg. Men *Weis'* Brødre erklærede ogsaa, at *Andreas* var bleven saa „schönheydersk“, hvad ikke behagede en *Weis*, som fandt, at med det Navn kunde de give sig Lov til at gøre, hvad de havde Lyst til.

Mølleren var en Blanding af en Tyran overfor sin Familie og sine Undergivne, og en Storstilethed i Gav-

mildhed og Overbærenhed. Tante *Bertha* talte meget og lidt søgt, men dømte saa mildt og forstaaende om Menneskene. Hun havde et nydeligt Talent for Akvarel-Maling og glædede mange med sine Gaver.

— Vi besøgte Onkel *Mads Pagh Bruun* (Bedstefaders Broder, paa Jægergaarden, der laa dejligt med stor Have foran Huset og en pragtfuld Udsigt til Bugten og Mols. Der var meget fint, pertentligt og højtideligt inde, da Tante *Magdalene Bruun* var svag og nervøs og ikke altid taalte at modtage Besøg. Onkel *Mads Pagh* var meget optaget af sit Arbejde og sine mange Bestillinger. Hos dem var gamle Tante *Charlotte Købke*; gammel var hun neppe, da hun kom der, men hun havde vist aldrig været rigtig ung. Altid var hun parat til at hjælpe, hvor der var Sygdom, altid opofrende, altid docerende og derfor ikke tilstrækkelig paaskønnet af os. Hun var havnet der som „ung Pige“, indtil hun blev for gammel. Hun blev saa anbragt i et Pensionat, for hun havde rigelige Midler. Til Slut gik hun fuldstændig i Barndom. Hun og Far kom saa udmærket godt ud af det med hinanden, skøndt hun var ivrig Grundtvigianer.

Vi var sorgfulde, da vi skulde forlade det elskede Hjermind. Jeg husker, at jeg, lige inden vi stod paa Vognen til sidste Udfart, løb fortvivlet omkring i Haven for at sige Farvel til alle de kære minderige Steder, og jeg syntes aldrig jeg kunde blive glad mere!

Hermed var ogsaa min egentlige Barndomstid afsluttet. Den lykkelige Tid, hvor man lever saa trygt under Guds og Forældrenes Varetægt og ikke kender den onde, kolde Verden. Jeg tror ogsaa, at et Præstegaards-Liv paa Landet er det lykkeligste for Børn, selv om Livet uden Kammerater og det stille Liv, der giver Fantasien frie Tøjler, kan have en skæbnesvanger Indflydelse paa Fremtiden. I alle Tilfælde er et Barndomsliv med Guds frygt, i Kærlighed og Nøjsomhed, en Velsignelse for hele Livet, som man ikke kan takke nok for.

— Jeg syntes det var en frygtelig Opdagelse, da det engang gik op for mig, at Far og Mor dog havde Fejl ligesom andre Mennesker, uden at jeg dog kan huske noget bestemt, der gav mig Anledning til den Opfattelse. Men ét besad de i fuldt Maal, og det var Kærlighed, stor, opofrende, utrættelig Kærlighed hele Livet igennem til os Børn, og deres kærlige Hjærter kunde rumme og omslutte mange udover „Familien“.

Velsignet være deres Minde i taknemmelig Ihukommelse!

Hvad Far har givet os af sin aandelige Rigdom, Kraft og Styrke, ogsaa i Sorgens strenge Tider, er ikke til at beskrive.

Han følte sig som en lykkelig Mand med stor Taknemmelighed mod Gud, og derhen viste han os altid, naar vi vilde takke ham for hans gode Gaver til os.

Det Ord, som staar paa hans Gravsten, har han selv nedskrevet flere Steder:

„Herren er god, thi hans Miskundhed varer evindeligt.“

Af Magdalene Swanes Optegnelser.

1864 var et strængt Aar. Da døde min elskede Fader.

Tyskerne huserede her i Landet, men vi havde ikke synderlig Indkvartering om Natten. Men der kom stadig Patrouiller, der rekvirerede Levnedsmidler. Jernbanen var jo afbrudt og der gik ikke mere nogen regelmæssig Post, saa vi maatte paa forskellig Maade se at faa Underretning fra Omverdenen. En Nat kom de røde Husarer ridende ind i Præstegaarden med dragne Sabler. Tyskerne var ogsaa paa Røveri efter Heste, og vi havde vore bedste gaende i en Skov. Da min Moder kom kørende fra Asmild med dejlige hvide Heste, blev de ogsaa sendt derud. — — —

Det var jo et Befrielsens Suk, der gik over Jylland, da de ubudne Gæster drog bort af Landet. — Gud fri os for oftere at komme under Fjendehaand!

Henrik var meget god til at gaa omkring med Mad til de Syge og Fattige i Sognet. Efteraaret 1864 kom han og *Daniel* i Latinskolen i Viborg, under Rektor *F. C. Olsen* og var i Huset hos Landinspektør *Hoff*. Saa vidt mulig kom de hjem Lørdag Aften og blev til Søndag Aften. Senere kom de i Huset hos Frøknerne *Theilgaard*, to ældre Præstedøtre, og da min egen Moder flyttede til Viborg, boede de hos hende.

Vi havde det jo yndigt i vor smukke Præstegaard i Hjermind ved Viborg, hvor min elskede Moder vedblivende boede og Drengene gik i Skole, men da Indtægterne jo ikke var store og Børnene voxede til, saa deres Opdragelse kostede mere og mere — der var jo ogsaa stor Byggegæld paa Præstegaarden — syntes *Swane*, at han hellere maatte se at faa et større Embede, naar vore Sønner skulde til Kjøbenhavn som Studenter.

Han søgte derfor og fik den 10. Januar 1868 Embedet som Sognepræst til Følleslev og Særslev, og i Juni som Provst for Skippinge og Ods Herreder i Holbæk Amt i Sjælland. Med Sorg i Sind maatte vi da forlade vort dejlige Hjem i Hjermind med dets mange kære Minder. Præstegaarden laa i Følleslev, den var gammeldags, straatækt og opført i Bindingsværk, men var meget hyggelig og laa i en smuk Egn. —

Vi skulde have Møblerne, Heste og Køer, Høns og Ænder med derover, og vi havde lejet et lille Dampskib til Kjøbenhavn, hvor alt var en Dag over. Nogle af vore Venner var saa gode at give vore stakkels Høns og Ænder nogen Føde, og alt vort Tøj blev kørt af Bønderne fra Følleslev til Præstegaarden. Vi selv rejste over Aarhus, kom til Slagelse og derfra i Vogn til Følleslev. Hvor var det dog underligt svært at komme til det nye Sted med alle de fremmede Mennesker. Vi havde nu i saa mange Aar levet mellem vore egne.

Vi blev meget venligt modtagne i vort nye Kald; *Swane* havde allerede været der et halvt Aar i Naad-

sensaaret hos den gamle Præsteenke Fru *Magnussen*. Skolelærer *Schjellerup* og hans Familie modtog os venligt. Den første Vinter boede vi i den gamle Præstegaard, hvor Kornet, der laa paa Loftet, dryssede ned til os, da det var lige saa utæt som Gulvet. Der blev da lavet en Byggeplan til en ny Præstegaard, men den blev kasseret, og den gamle blev lavet om til en meget god og rummelig Bolig, hvor vi havde mange glade og fornøjelige Timer. Om Sommeren var der mange Unge hos os i Ferierne.

Paa Herregaarden Algestrup boede Dr. *Lemvigh*¹⁾ og hans Hustru, som vi havde mest Omgang med; især var Fru *Lemvigh* meget elskværdig og sluttede sig meget til os, og det gjorde os ondt igen at forlade hende. Han havde været Læge i Kbhvn., men havde 1866 købt den store Herregaard. Der kom mange vakre Menesker i Besøg, som vi ogsaa havde Glæde af.

Saa døde Biskop *Laubs* Datter, *Hanne*, 1871, som var gift med Pastor *Emil Jespersen*, der dengang var Kapellan i Udby. Da *Swane* ved hendes Begravelse traf Biskop *Laub*, vaagnede dennes gamle Kærlighed til ham, og da Embedet som Stiftsprovst i Viborg netop var ledigt, spurgte Biskoppen, om han ikke vilde søge det.

Fra Magdalene Swane til sin Moder.

Følleslev, d. 24. Juli 1871.

Elskede, velsignede Moder!

— — Du kan tro, det er nogle angribende Dage, disse. Jeg har været ganske syg af den Tvivl og Ængstelse for, hvad *Swane* vilde bestemme sig til. Der er al Sandsynlighed for, at han ikke kan modstaa alle de kærlige Breve baade fra Eder, fra Biskoppen og fra Stiftsprovsten; den Virksomhed drager ham, og det daglig at skulle have at gøre med den elskelige Biskop.

¹⁾ Fhv. Læge, Ejer af Algestrup, Etatsraad Jacob Chr. Henr. Lemvigh (1838—1919), gift med Christine Steenbach.

Men endnu er intet afgjort. Vor Herre styre alt til vort bedstel Jeg kan næsten ikke skrive noget til Eder, da mit Sind er saa opfyldt af den store Tanke, men det maa I alle vide, at Eders Kærlighed har gjort os saa inderlig godt. — Jeg tør ikke tale om det som noget bestemt, da det jo endnu er uafgjort, desuden véd man jo ikke engang, om *Swane* fik det [Embedet], naar han søgte det; han har jo været saa kort her, saa det kunde jo være, at *Martensen* satte sig derimod, men det skulde jeg da ikke tro. Jeg vil slet ingen Mening have om Sagen. Jeg vil jo meget savne vor dejlige Bolig og Have her, begge Dele har vi jo skabt af næsten intet, og slidt og stridt for, og netop i Aar er alt saa dejligt, saa friskt og grønt, ret som om det vilde lokke os til at blive, — saa har jeg jo alligevel en skjult Frygt for, at det vil være svært at komme ud af det, men det er jo ogsaa svært for os her, hvor Fordringerne er saa store, i en By kan man jo anderledes indskrænke sig. Det gør mig jo ogsaa ondt for Børnene. De er alle bedrøvede ved Tanken om at skulle bort fra Landet, som de elsker, og de dejlige Ferier med Venner og Veninder. Jeg tror heller ikke, jeg holdt ud at sidde paa Brosten, naar man nu i saa mange mange Aar har levet paa Landet.

Det har altid været mit Ideal, at *Swane* skulde blive Stiftsprovst og bo i Fru Undalls Gaard, men hun lever jo endnu og vil vel ikke flytte! Tænk, saa skulde Du faa alle Dine Børn omkring Dig, elskede Moder! *Henrik* og *Daniel* har jo kun ubehagelige Erindringer fra Viborg fra deres Skoletid, saa de vilde blive meget bedrøvede, hvis denne Flytning skete¹⁾. Tusinde Planer krydser vore Hoveder, hvis det skulde ske, men derfor kan jeg ej heller skrive mere derom.

Den 4. September 1871 blev *Jørgen Swane* Stifts-

¹⁾ Henrik Swane, som var bleven Student fra Viborg Skole 1869, var paa den Tid Landvæsenselev, og Peter Daniel Swane, der blev Student fra Viborg 1870, studerede i Kbhvn.

provst over Viborg Stift og Sognepræst til Viborg Domkirke, Asmild og Tapdrup. Den 18. s. M. tillige Provst for Viborg Købstad.

Af Bispinde Magdalene Swanes Optegnelser.

— — I Oktober 1871 drog vi saa til Viborg efter tre Aars Forløb, men der var ingen Lejlighed at faa, saa min Moder, der nu i sin Enkestand boede paa Asmildkloster, tilbød os Hjemsted. *Swane* havde et Par Værelser inde i Viborg, hvor han daglig tog imod sine Sognefolk. Det varede et Aar, saa fik vi Bolig, da den gamle Gaard ved Søndersognskirke blev ledig, da Etatsraad, Assessor *Bregendahl* døde, og *Swane* fik den købt til Præstegaard. Vi var meget glade over at flytte hen i denne smukke, ærværdige Embedsbolig i Efteraaret 1873.

Domkirken var dengang under Restauration, og det havde i 1864 undret Tyskerne meget, at Arbejdet gik sin Gang under Krigen. Det var jo ikke let at skaffe saa mange Penge, som der stadig skulde til for at holde den store Restauration i Gang. *Swane* maatte mange Gange til Kjøbenhavn for at faa Penge bevilget, og de sagde ogsaa i Ministeriet, naar de saa Stiftsprovst *Swane* komme, „at det var som de saa hele Viborg Domkirke for sig“. Han virkede ogsaa i høj Grad energisk for Domkirkens Udsmykning med Vægmalier af Skovgaard. 1876 blev Domkirken saa vidt færdig, at Indvielsen kunde finde Sted, hvilket skete d. 10. September. Da Biskop *Laub* blev syg, maatte der telegraferes efter Biskop *Brammer* i Aarhus, som holdt Indvielsestalen. *Swane* skulde prædike som Kirkens Præst, og han havde jo meget at tænke paa og ordne. Hele Kongefamilien var herovre og boede hos private Folk, Kongen og Dronningen hos Stiftamtmand *Rosenkrantz*, Kronprins *Frederik* og Prinsesse *Louise* i Bispegaarden, Kongen af Grækenland og Dronning *Olga* hos Justitsraad *Neckelmann*. Hos os boede Kultusminister *Fischer*

Bispinde **MAGDALENE SWANE**
f. **BRUUN**

med sin Tjener, Biskop *Balslev* og Justitsraad *Jonquières*. Kirken var naturligvis propfuld ved Gudstjenesten Kl. 10, og det var en stor og højtidelig Festdag. Der var stor Middag paa Raadhuset, og det var morsomt for mig at tale med alle disse kongelige Personer. Dronning *Olga* var jeg især indtaget i, *Swane* fik sig en lang Samtale med hende, og hun har ogsaa flere Gange siden sendt ham Hilsener. Hun glædede sig her til at se Erik Glippings Grav i Domkirken, den vidste hun Besked om. — —

Da det viste sig, at Biskop *Laub* ikke kunde komme sig¹⁾, kom der Skrivelse fra Kultusministeriet med Forespørgsel til *Swane*, om han vilde være *Laubs* Efterfølger. Da han herpaa svarede bekræftende, blev han allerede udnævnt til Biskop i November 1877. Biskop *Laub* flyttede først til Kjøbenhavn i April 1878. 2den Pinseudag 1878 blev *Swane* indviet til Biskop i Frue Kirke af Biskop *Martensen*. —

Vi flyttede saa ind i den gamle, skønne Bispegaard. Det var et bevæget Øjeblik. Ak, hvor var der skønt og højtidsfuldt! Mange lykkelige, betydningsfulde Aar havde vi inde bag de gamle Mure — 23 Aar! Det var velsignede Aar med Guds Fred, men store Sorger havde vi ogsaa dér. Vor yndige *Reinholdine* døde den 30. November 1880 af Skarlagensfeber efter 8 Dages Sygdom. For Smittens Skyld var jeg tilligemed en trofast Pige alene med hende oppe i den øverste Etage. Det var forfærdeligt at miste hende — hun var saa elsket af alle — Rektoren gav Skolen fri, saa at de Unge kunde følge hende til hendes sidste Hvilestedovre paa Asmild Kirkegaard.

¹⁾ Biskop *Laub* kom efter sin Sygdom aldrig mere til fuldt ud at fungere som Biskop, og Stiftsprovsten maatte derfor i ca. 2 Aar tillige bestyre Bispeembedet.

Fra Jørgen Swane til sin Datter, Julie Swane.

Viborg, 30. September 1879.

Min elskede Julie!

— — Jeg er glad ved at være kommet hjem efter min lange Rejse, som denne Gang var mere anstrængende end tidligere, fordi jeg tog i Reglen 3 Skoler om Dagen og derved vandt 3—4 Dage. I mange Maader er disse Rejser dyrebare for mig, men mere og mere indser jeg, hvor store de Fordringer er, som herved bør stilles til mig, og hvor langt er jeg ikke fra at kunne opfylde dem. Derhos er der stor Forskel paa den aandelige Tilstand i Stiftets forskellige Egne, og dér, hvor jeg var, i Egnen mellem Aalborg og Nibe, staar det aandelige Liv ikke højt. Men saa var det en yndig Afslutning paa Rejsen at være i Hjermind. Løvedag var det det skønneste Vejr, og da jeg den Dag var omkring i Skolerne, kom jeg gennem alle 3 Sogne og gensaa de Steder, hvor jeg har Erindringer fra hver en Plet. Opholdet i Præstegaarden — jeg laa i det lille Gæstekammer og boede i mit gamle Studereværelse — satte mig tilbage til de gamle Dage, de 10 Aar, der staar for mig som maaske de bedste i mit Liv og som de Aar, da søde Moder og jeg egentlig er blevne til, hvad vi er, — da I kære Børn voxede op under vore Øjne, da I alle endnu var samlede i Hjemmet, og vi alle havde nok i de smaa Glæder i Præstegaardens stille Liv. Der var højtidsfuldt i Hjermind Kirke i Søndags, de gamle kendte Ansigter i Stolene paa de gamle mig endnu kendte Pladser; de Unge paa Kirkegulvet kunde jeg ikke kende, men jeg har dog døbt dem alle, og de svarede mig ypperligt og med frimodig høj Røst, og ypperlig Menighedssang var der, saa jeg kunde være glad i min gamle Kirke. Og tænk, hvad det var for mig, lidt før Kirketid at se Vognene rulle ind i Gaarden og saa modtage søde Moder og *Ninnen* og *Charlotte* og lille Pige og *Nikoline* og *Henrik* og saa have alle disse Kære i Kirken. Det var en af vore gamle Højtidsdage i Hjermind Kirke, men

i en ny og ganske vist potenseret Skikkelse. Saa vil vi ret af Hjertet være taknemmelige for den Guds Naade, som er os given.

Levvel min egen kære *Julie*.

Din tro Fader.

Bispegaarden i Viborg med den store prægtige Have var en værdig Residens for en Biskop, og her modtog han og hans Familie i de store Rum, hvis Vægge var prydede med mange Minder fra Italien, med stor Gæstfrihed mange Mennesker fra Land og By. Der mødte Præsterne, naar de kom ind fra deres Kald paa Landet, enkeltvis eller til Landemode, samt Slægt og Venner.

Daglig spadserede Bispen en Tur med sin Hustru, og som oftest ad Landevejen over Viborg Sø. Da hændte det ofte, at de aflagde Besøg paa Asmildkloster hos Etatsraad *Gottlieb Bruun, Magdalene Swanes* Broder, der havde overtaget Gaarden 1866, og hos hendes Moder. Hun havde altid en ung Pige om sig som Selskab, og naar Bispen blev meldt, pyntede hun lidt paa sin Dragt og modtog da Svingersønnen med en vis Anstand, hvilket man ellers ikke sporede hos hende overfor andre af hendes nærmeste Slægtninge. Hun var og blev overfor ham „Konferensraadinden“, og han overfor hende den ærbødige og galante Svingersøn. De sagde ikke „Du“ til hinanden — maaske var der dog, trods alt, blevet en lille Braad tilbage fra den Tid, da hun og hendes Mand ikke havde „fundet ham god nok“ til at blive deres Svingersøn.

Hun døde 1883 paa Asmildkloster, hvor hun

levede sine sidste Aar. Hendes Sygdom og Død gik naturligvis Datteren nær til Hjærte.

Forøvrigt blev det idylliske Liv i Bispegaarden kun afbrudt, naar Biskoppen foretog Visitatsrejser, og naar Fru *Magdalene* blev løsrevet fra sit Hjem for nogen Tid ved Rejser. Af hendes kortfattede Optegnelser ses det, hvor hun stedse glædede sig over hvad hun oplevede; især ved at gense gamle Venner fra sin Ungdom, som modtog hende og hendes Mand med en lignende Gæstfrihed og Kærlighed, som de selv havde udvist imod dem i ældre Dage.

Da der under Kultusminister *Scavenius'* Styrelse blev oprettet aarlige Kirkeraadsmøder, hvor Landets Biskopper samledes, var der god Lejlighed til ret jævnlige Besøg i Kjøbenhavn. Ja, i 1896 foretog de en Rejse til Norge.

Den 21. Maj 1900 havde *Jørgen Swane* og hans Hustru den Lykke at kunne fejre deres Guldbryllup under stor Deltagelse. Kongen viste sin Paaskønnelse af Biskoppens lange og tro Virksomhed i Kirkens og Statens Tjeneste ved at hædre ham med Storkorset af Dannebrog, og Landets Presse hædrede ham med vidtløftig Omtale af hans udmærkede Personlighed; men en Katastrofe skulde snart efter (18. August s. A.) nedbryde hans Helbred. Det var efter et Aftenbesøg paa Asmildkloster, at Biskop *Swane* paa Vejen hjem til Viborg tæt udenfor Byen ved Bispegaardens Have i Mørket blev paakørt af en Cyklist, der ikke havde Lygten tændt, og blev efterladt liggende paa Jorden uden Hjælp med et brækket Ben.

Heldigvis kom en yngre Slægtning af Bispinden til, og han blev nu bragt til sit Hjem, hvor den gamle Mand maatte staa et langt og smertefuldt Sygeleje igennem, forinden han kom nogenlunde paa Benene; men det tog svært paa hans Livskræfter i legemlig Henseende, og han kom i Begyndelsen til at halte lidt, men tilsyneladende rettede han sig. Denne ulykkelige Tildragelse kunde være afværget, hvis han, som det indstændigt blev ham tilbudt, havde ladet sig ledsage hjem, men han vilde ikke, — og Synet svigtede ham.

Paa Grund af sin Svagelighed, saa han sig i Maj 1901 nødsaget til at søge sin Afsked som blev ham bevilliget fra d. 1. November med Tilkendegivelse af H. M. Kongens Beklagelse af, at han saa sig nødsaget til at fratræde det biskoppelige Embede, samt med Kongens Paaskønnelse af den Dygtighed og Nidkærhed, hvormed han i saa lang Aarrække havde tjent Kirken og Staten.

Den 23. Juni 1903 afgik Biskop *Jørgen Swane* ved Døden i den smukke Bolig, han og hans Hustru havde indrettet sig i „Tatoi“ i Viborg.

Det passer ikke i denne Fremstilling af *Jørgen Swanes* og hans Hustrus Familiehistorie at fremkomme med en Bedømmelse eller Karakteristik af hans Embedsførelse, som den udmærkede og fremtrædende Mand han var i Følge de mange Vidnesbyrd, der foreligger om ham.

Som et Bevis paa Biskoppens Virketrang kan det endnu anføres, at han, efter at være bleven restitueret fra sit Fald, der i lange Tider holdt ham

bunden til Sygelejet og Hjemmet, baade har kunnet holde Bibellæsninger, rejse paa Visitats og afholde Ordination. Han prædikede i Domkirken for sidste Gang den 13. Oktbr. 1901.

Det er et indholdsrigt og virksomt Liv, hvis ydre Konturer her er tegnede. Men det, der har fyldt dette Liv, var Biskop *Swanes* ejendommelige Personligheds mangesidige Evner, som han paa en egen karakterfuld Maade forstod at gøre gældende i alt, hvad han fik med at gøre. Han var af den Slags Personligheder, man maa lægge Mærke til, fordi de satte tydelige Spor dér, hvor de med deres Tanke eller Initiativ greb ind.

Biskop *Jørgen Swane* blev stedt til Hvile i Familiebegravelsen paa Asmild Kirkegaard, hvor saa mange af den Bruunske Slægt er begravede, og her blev *Magdalene Swane* da ogsaa begravet ved sin Mands Side. Hun døde i Viborg d. 11. Juni 1909 i den Bolig i Mogensgade, i hvilken hun havde indrettet sig et hyggeligt Hjem. Hun blev 82 Aar gammel og var til det sidste det kærlige, fine og gode Menneske, som hun altid havde været.

PERSON-REGISTER

- Andersen, H. C., Digter, 20, 23, 30 f., 103, 132, 161 f.
Antonio, Abbate, 86, 93, 96.
Barfod, Immanuel, Provst, 8 ff.
Bay, Skolelærerinde, 134, 140.
Beyer, Carl, Stationsforst., 154, 179.
Black, Andreas, Stiftsfysikus, 27.
Bjerregaard, Hans, Præst, 136 —144.
Blechingberg, Otto Carl, Konf.-raad, 23, 40. — Vibeke Dorothea, f. Garde, 23.
Boesen, Aug. Vilh., Maler, 55, 71.
Bojesen, Ernst Fr. Chr., Rektor, Prof., 131. — Fr. Louise f. Brenøe, 131.
Borries, Læge, 25.
Braad, Niels, Gaardmand, 169, 177.
Brammer, G. P., Biskop, 192.
Brandt, Mich. Rodevald Gjørup, Præst, 34.
Bredsdorff, Jac. Hornemann, Naturforsker, 132. — Petrine Jac., f. Møller, 132.
Brosbøll, Joh. Carl Chr., Forf. (Carit Etlar), 34.
Bruun, Bertel, Fabr., Justitsr., 1, 9, 14, 155. — Bertel, Agent, 15. — Bertel, Overretsass., 15, 18, 169. — Chr., Kasserer, 15. — Chr., Fabr., 134. — Daniel, Kapt., 1 f. — Engel, Marie f. Bruun, 15, 155. — Gottlieb Fr., Etatsr. 15, 39, 123, 134, 156, 195. — Henr. Carol., f. Schönheyder, 15. — Johannes Ivar, Fabr., 9, 16. — Marie, f. Hansen, 9 f., 19. — Magd. Barb., f. Brøchner, 14. — Math., f. Lorenzen, 15. — Marie Sophie Fr., f. Brasch, 3, 16. — Mads Pagh, Fabr., 26, 41, 147. — Magd., f. Bruun, 26, 187. — Nic. Franzine, f. Buchwaldt, 15, 156. — Oline Cecilie, f. Plum, 26, 41, 43, 130, 132. — Peter Daniel, Højesteretsassessor, Konf.raad, 1, 6, 14 f., 78 ff., 89 ff., 129, 182. — Reinholdine, f. Schönheyder, 6, 14, 47, 78 ff. — Søren Wedege, Købm., 26, 43, 130.
Brücker, Frøken, 21.
Buntzen, Heinrich, Maler, 20.
Buti, Advokat, 71, 93 f.

- Calnino, ital. Præst, 107.
 Caroc, Frederik C. V., Generalmajor, 48.
 Caroline Mariane, Prinsesse af Danmark, 17.
 Charlotte Frederikke, Prinsesse af Danmark, 69.
 Christian VIII, Konge af Danmark, 105 ff.
 Christie, H. K., sv. Prof., 25 f.
 Clausen, Birgitte, f. Swane, 8, 12 f., 21. — *Henr. Nic.*, Prof. theol., 5, 8, 12 f., 21, 44, 110, 115, 120, 163.
 Collin, Jonas, Etatsr., 78, 117, 125.
 de Coninck, Charles Ed., Gros., 48, 50.
 Conradsen, Harald, Medaillør, 55, 61.
 Djørup, Læge, 118.
 Dorph, Henriette f. Bloch, 2, 15. — *Joh.*, Præst, 2, 15, 22, 39, 90, 130.
 Evers, Carl Andr., Justitsr., 19.
 Fenger, J. F., Præst, 130.
 Fensmark, J. H., Oberst, Kmhr., 118.
 Frederik VII, Konge af Danmark, 7, 118, 144, 159.
 Friedenreich, A., Prof., 23.
 Frølich, Lorenz, Maler, 25, 61, 104, 124.
 Gade, N. W., Komponist, 113.
 Gemmellaro, Naturforsker, 74, 77.
 Giorni, Pietro, Proprietær, 69.
 Grundtvig, N. F. S., Digter, 20.
 Gustafson, H. P., sv. Student, 25 f.
 Götsche, Læge, 154.
 Habbe, Nikolaj, Maler, 128.
 Hage, Alfr., Konsul, 23 f., 111, 167. — *Christ.*, Købmand, 112. — *Christ.*, cand. jur., 167.
 Hagen, Amalie, Skuespillerinde, 183. — *Joh. Fr.*, Prof., 70.
 Hammerich, Martin, Rektor, 32.
 Hansen, C. C. Constantin, Maler, Prof., 38. — *Magdalene Barb.*, f. Købke, 38. — *Theodor*, Overlærer, 132.
 Hartmann, Emma Sophie, Amalie, f. Zinn, 21. — *J. P. E.*, Komponist, 21.
 Hedegaard, Chr., Gaardmand, 145, 163.
 Hoff, Landinspkt., 182, 189.
 Hofman-Bang, Godsejer, 39.
 Holm, J. Chr., Propr., 154.
 Holst, Hans Peter, Digter, 109 f.
 Hostrup, J. C., Digter, Præst, 13, 26—35.
 Hänschell, Carl Aug. Emil, Borgmester, 18. — *Johanne Sophie*, f. Schönheyder, 18, — *Hother*, Præst, 23 f.
 Hædt, Fr. Ludv., Skuesp., Prof., 7 f., 10, 113.
 Hæg, Christine, f. Dorph.

- Høyen, Niels Laur., Kunst-
historiker, Professor, 65,
110.
- Ingemann, Bernhard Severin,
Digter, 106, 111, 130 ff. —
Lucie, f. Mandix, 131, 160.
- Jerichau, Jens Adolph, Billed-
hugger, 55, 60, 103, 105, 107,
122, 124 f. — Elisabeth, f.
Baumann, 55, 60, 122.
- Jespersen, Emil, Præst 190.
— Hanne, f. Laub, 190.
- Johnstrup, Johs. Fr., Prof., 131,
160, 163.
- Josephine, Dronning af Sve-
rige, 21.
- Jänchel, Godsejer, 153.
- Jørgensen, Georg Simon, Prof.,
Rektor, 43, 130. — Marie
Sophie, f. Bruun, 43, 130.
- Kierkegaard, P. C., Præst, 130.
— Søren, 30 f.
- Kiørboe, Sophie Elisabeth, f.
Laub, 184. — S. W., Præst,
184.
- Koch, Nicoline (Venne), 134 ff.,
140 f., 148, 167, 175, 178 f.,
184 f.
- Kofoed-Hansen, Hans Peter,
Præst, 39, 42, 79.
- Kolthoff, Joh. Marie, f. Swane,
9, 19, 108, 163. — Peter Ernst
Vilh., Præst, 9, 80 f., 91, 110,
163.
- Kruchow, Husjomfru, 149, 155,
Küchler, Albert, Figurmaler.
Franciscaner-Munk, 57.
- Købke, Charlotte, 187. — Mette
Marie, f. Bruun, 38. — N.
C., Oberstl., 38.
- Laub, O., Biskop, 134, 139,
164, 184, 190, 192 f.
- Larsen, Erik K. Laur, Læge,
136. — Magd. Joh. M., f.
Swane, 136.
- Lehmann, Annette Marie Bo-
lette, f. Puggaard, 110, 112,
118 f. — P. M. Orla, Minister,
110, 118.
- Lemvigh, Christine, f. Steen-
bach, 190. — Jac. Chr. Henr.,
Etatsr., 190.
- Lepri, Kafévært, Rom, 54, 57.
- Liebenberg, Fr. Ludv., Forf.
og Udgiver, 30, 33.
- Listov, Andr. Laur. Carl, Præst,
63, 69 f., 78.
- Lorenzen, Peter Hiort, Stæn-
derdep., 15. — Peter, Over-
lærer, 132, 161.
- Lundbye, Joh. Thom., Maler,
114.
- Lunde, Anders Chr., Land-
skabsmaler, 55.
- Lüttichau, Godsejer, 164.
- Læssøe, Thorald, Landskabs-
maler, 23, 61, 104 f., 107, 124.
- Malmström, Bernhard E., Pro-
fessor, sv. Digter, 59.
- Marie Sophie Frederikke, Dron-
ning af Danmark, 22.
- Mantzius, Carl Joh. Peter,
Major, 27 f. — Chr., Skue-
sp., 27.

- Mariane, Prinsesse af Meklenburg-Strelitz.
- Marstrand, Vilhelm, Maler, Prof., 50 f., 56, 58, 102 f., 107, 115.
- Martensen, H. L., Biskop, 5, 13, 191.
- Meyer, Ernst, Maler, 51, 103.
- Meyerberg, sv. Student, 25.
- Molbeck, Chr. Knud Fr., Prof., Digter, 59, 67 f., 117.
- Molin, Joh. Peter, sv. Billedhugger, 52.
- Muus, Christiane, f. Bruun, 9, 20, 23, 80, 90 f., 103 f., 115. — Laur. Fog, Toldskriver, 9, 20.
- Myhlertz, Læge, 118.
- Mynster, Chr. Ludv. Nic., Forf., 13, 27, 31, 33. — J. P., Biskop, 13.
- Müller, Carl Ludv., Etatsr., 115.
- Møller, 50, 57 f., 61, 63 f.
- Napoleon III, Kejser af Frankrige, 127.
- Nielsen, Anna, f. Brenøe, Skuespillerinde, 7 f. — Niels Peter, Skuesp., Prof., 8.
- Nygaard, M. B., Justitsr., 26, 33.
- Oehlenschläger, Adam, 19 f.
- Olga, Dronning af Grækenland, 192 f.
- Oscar I, Konge af Sverige, 21.
- Otterstrøm, Præst, 154.
- Palm, Gustaf Vilh., sv. Maler, 59 f.
- Paludan-Müller, Fr., Digter, 19, 22, 131.
- Paulsen, Albert, Kmhr., 63, 69, 78, 94, 102, 116, 121 f., 127. — Augusta, 69, 93 f. — Elisa, f. Thorvaldsen, 69 f., 78, 86 f., 92 f., 102, 107, 116, 121, 126. — Joh. Peter Fritz, Oberst, Kmhr., 69.
- du Plat, Claude, General, 167.
- Ploug, Carl P., Red., 29, 165.
- Posselt, Carl Ludv., Oberst, 147. — Elise Sophie f. Galle, 147.
- Puggaard, Hans, Grosserer, 8, 112. — Bolette Cath. Fr., f. Hage, 112. — Rudolph, Grosserer, 110. — Signe Andrea, f. Brandt, 110, 118.
- Raasløff, Mary Ann', f. Smith, 19, 162. — Valdemar R., General, 19, 162.
- Ravnkilde, Niels Chr. Th., Komponist, 105.
- Rendtorff, Proprietær, 164.
- Rohde, Fr. M., Landskabsmaler, 55.
- Rosen, Francisca Henr., f. Viborg, 167. — Sigism. L. C., Major, 167.
- Rosenkilde, Chr. Niemann, kgl. Skuesp., 28, 30, 33.
- Schjellerup, Skolelærer, 190.
- Schiønning, Agnes, Frøken, 16, 139. — N. L., Justitiarius, 16, 139.
- v. Schmidten, Ulrik Chr., Kmhr., 63.

- Schøller, T. G., Oberst, Kmhr., 118 f.
- Schønheyder, Engelke Marie, f. Smith, 1, 14, 20. — Fr. Aug., Etatsr., 4, 16. — G. C., Kancellir., 23. — Johanne N. V., f. Schønheyder, 17, 23. — Joh. Fr. G., Gehkonf.raad, 1, 14, 20. — Maren, f. Bruun, 4, 16. — Mine 137, 182. — Morten Smith, Kontrollør, 18. — Fr. Wilh. (Manne), 80, 157 f., 182.
- Seidelin, Admiral, 21.
- Smith, Cecilie Carol., f. de Coninck, 22. — Mette Kirstine, f. Petersen, 20. — Michael Leigh, Justitsr. 19, 22. — Morten, Provst, 20. Troels Fr. Plum, Præst, 47, 50, 58, 63, 66, 70, 72, 119.
- Stampe, Anna Rosine, f. Rothe, 17. — Henrik, Baron, 20 ff. 58, 129. — Jonna, f. Drewsen, 129. — Kirsten Marie, f. Dalgas, 20 f. — Tyge Rothe, Konf.raad, 17.
- Swane, Charlotte Fr., f. Posselt, 132, 147. — Elise Vilh., f. Købke, 132. — Hans Jørgen, Biskop, 1—198. — Henrik Geo. W., Musiklærer, 6 f., 10 f., 14, 45, 113, 159. — Henrik Gottlieb, Proprietær, 132, 147, 180, 189, 191. — Julie, 23. — Julie Annette, f. Clausen, 5, 8, 13 f., 21—39, 81, 85, 133, 138, 159, 163, 168. — Lars, Mægler, 5, 18, 21, 78, 142, 161. — Leo, Revisor, 5, 8, 159, 164. — Magdalena Sorena, f. Bruun, 1—198. — Peter Daniel, kgl. Borgmester, 132, 147, 180, 189, 191. — Reinholdine (Ninnen), 133, 148, 181 f., 193.
- Svedler, Emilie Charlotte 158 f.
- Svensson, sv. Student, 25.
- Tang, Chr. Noe, Justitiarius, 134, 136, 139 f. — Nanna, f. Hjort, 134, 136, 140.
- Thielemann, Ove Theobald, Billedhugger, 55.
- Thorvaldsen, Bertel, 10, 21, 55, 96.
- Tind, Christen, Gaardmand, 151, 176.
- Tolstrup, Joh. Carl Vilh., Præst, 41, 50, 53.
- Tomaselli, Vært, 74.
- Treschow, Godsejer, 130.
- Trojel, Hans Jørgen, Literat, 34.
- Troili, Gustaf Uno, svensk Maler, Prof., 60.
- Tryde, Eggert Christ., Præst, 109.
- Tuxen, Mandrup Peder, Præst, 105.
- Welhaven, Johan, norsk Digter, 19, 22, 110.
- Weis, Andreas, Fabrikant, 4, 16, 42, 186. — Bertha Magd.,

- f. Schönheyder, 4, 16 f., 22 ff.,
39, 42, 128, 186 f. — Carl,
Etatsr., 42. — Ernst Aug.,
Møller, 128, 186.
- Werlauff, Jens, Fuldmægtig i
Kultusmin., 21. — Henriette,
f. Agier, 21, 23, 118.
- Westrøm, sv. Student, 25.
- Wiehe, Michael, Skuespiller,
113.
- Wexschall, Thora, 113.
- Vincenzo, Karnincko, Fører,
74 ff.
- Winther, Gert H., Dr. phil.,
94. — Joh. Margr., f. Thom-
sen, 94.
- Zahrtmann, Frøknernerne, 139.
- Zeuthen, Fr. Ludv., Præst,
129.
- Ørsted, Anders Sandøe, 15,
22, 40.
-